

FELIU ELIAS

SIMÓ
GOMEZ

SIMÓ GOMEZ

HISTÒRIA VERÍDICA D'UN PINTOR DEL POBLE SEC

PER

Feliu Elias

*EDICIONS DE LA JUNTA MUNICIPAL
D'EXPOSICIONS D'ART
DE BARCELONA*

Res Mar/202

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Biblioteques

1500450353

SIMÓ GOMEZ

EDICIONS IL·LUSTRADES

de la

JUNTA MUNICIPAL D'EXPOSICIONS D'ART
DE BARCELONA

Ramon Martí i Alsina, per Joaquim FOLCH I TORRES. Any 1920.

Benet Mercadé, la seva vida i la seva obra, per Feliu ELIAS. Any 1921.

Joaquim Vayreda, per Rafel BENET. Any 1922.

SIMÓ GOMEZ

Història verídica d'un pintor del Poble Sec

PER

FELIU ELIAS

BARCELONA
MCMXIII

*Edicions de la Junta Municipal
d'Exposicions d'Art
de Barcelona*

DEDICATÒRIA

L'autor d'aquest llibre dedica són treball a totes aquelles persones qui l'han volgut ajudar en la feina de refer l'història de la vida d'En Simó Gómez i de ressucitar de l'olvit l'art d'aquest gran pintor. Aquest llibre el dedico, doncs, a totes aquelles amables persones qui han volgut distreure el llur temps per a facilitar-me donades verbals, donades bibliogràfiques, pistes per a la descoberta d'alguna obra, qui han volgut prestar les llurs obres per a ésser examinades i exhibides o tan sols per a ésser fotografiades. A les persones qui s'han basquejat per a mediar entre l'autor i els col·leccionistes o els retentors de donades útils a aquesta biografia. A totes aquelles persones, en fi, les quals han volgut molestar-se encara que solament per a informar negativament. A aquelles altres persones qui, sense molestar-se tant han volgut facilitar les recerques bo i donant les ordres necessàries per a que la meva tasca reïxis.

El mateix que deia en la dedicatòria del meu llibre anterior sobre la vida i l'obra d'En Benet Mercadé (1) podria repetir-ho ací. Ço és, en resum, que no existint bibliografia dels nostres pintors moderns ni de la pintura de l'època moderna catalana, la confecció d'una biografia de pintor català devindria impossible si els contemporànis i familiars de l'artista que s'ha d'historiar no hi ajudessin i que, per tant, la llur ajuda és tant preciosa, que es pot ben afirmar que sense ella no seria possible arribar a compondre el més precari fullet sobre tal matèria. Aixís el verdader valor històric d'aquest llibre és el que li donen aquests testimonis servicials i a ells es deu agrair aquesta compilació més o menys barroerament glosada dels fets que poden, per medi d'aquest llibre, evocar el pas d'En Simó Gómez per aquest món. Si bé és cert que d'aquests testimonis és el valor que pugui tenir la present Història d'un pintor del Poble Sec, en canvi no és menys evident que sols el compilador és responsable dels defectes que s'hi trovaran, dels quals, però, ja procura defensar-se'n en el pròleg que segueix.

(1) Edició de la Junta Municipal d'Exposicions d'Art, de Barcelona. any 1921.

Ajudat d'aquests testimonis, l'autor ha procurat traslladar-los al públic amb tota imparcialitat, curant que el comentari no faci caure la balança en favor ni en contra de l'artista biografiat, justificant en tot cas els propis entusiasmes i censures de la millor manera que ha pogut, a fi de llevar de l'enteniment del lector tota idea de partit-près o d'irreflexió per part de l'autor. Ha curat també de donar com a dubtosos o vacil·lants els testimonis que a ell li havien semblat així i de raonar el caràcter de certesa que donava als demés. Ultra això, l'autor ha contrastat les donades convergents i sols ha acceptat les que es controlaven mútuament, que gairebé són la majoria; si alguna vegada no s'ha aconseguit una unanimitat rigorosa en certs testimonis referents a una mateixa donada, ha sigut per error involuntari, per infidelitat de la memòria o per confusió molt natural, donats els anys nombrosos que van d'avui dia als dies d'En Simó Gómez.

En agraïment, doncs, a tanta de bona voluntat aquesta obreta està dedicada; en primer lloc, al fill del pintor biografiat, el senyor Enric Gómez Font, i als seus fills, els quals han fet prodigis d'activitat per a facilitar donades, obres, reproduccions i demés, arribant la generositat del senyor Enric fins a cedir a la ciutat dues de les més belles obres del seu pare gloriós. En segon lloc, a la germana de l'artista, la senyora Teodora Gómez Polo, i el seu fill, els quals han facilitat en gran manera també la feina del biografiador.

Va dedicat aquest llibre, demés, als senyors Joan Aleu, litògraf, company del pintor Gómez; al senyor Joan Alvarez, de Vilafranca; a l'antiquari senyor Generós Añés; al senyor Andreu Audet, cap dels bombers de Barcelona; a la senyora vídua Barata, de Sabadell, i als seus distingits nebots; als fills del senyor Josep Bofill; al benemèrit mecenas En Isidre Bonshoms i a la seva honorable senyora vídua; als regidors de l'Ajuntament barceloní En Marian Bordas i En Lluís Bosch i Labrús; a la senyora vídua d'En Joan Brull; al col·leccionista l'Emili Cabot; a En Eudalt Canibell; al dibuixant senyor Cardunets; al senyor Alexandre Cortada; al arquitecte En Lluís Domènech i Montaner; al senyor Alfred Dorca; al senyor A. Draper, de La Ametlla; al col·leccionista senyor Josep Estruch; al senyor Joan Feliu i Codina; al pintor En A. de Ferrater, quin ajut ha sigut dels més eficaços; al senyor Pelegrí Feu; al pintor En Rafel Forn, de Madrid; al senyor J. Furnells, un dels més actius i ben informats dels comunicants que l'autor ha pogut haver; al escultor En Manel Fuxà; a la senyora Encarnació Gómez; al conservador del Museu barceloní d'Art Modern, senyor J. Guasch; a la Excma. senyora Comtesa de Güell; a la senyora vídua d'Imbert i al seu fill, el senyor Erasme; als antiquaris-artistes senyors Junyer-Vidal; a la Junta Autònoma de Museus, de Barcelona; al dibuixant En Lluís Labarta; al arquitecte En Bernardí Martorell; als pintors Arcadi Mas i Fotdevila i Lluís Masriera; a la senyora vídua de Josep Mas-

riera; als senyors Josep M.ª Mata i Rossend Matarrodona; al poeta En Francesc Matheu; al Dr. Menacho; als artistes senyors Apeles Mestres, Feliu Mestres i Elisseeu Meiffren; al publicista En J. Miró i Folguera; al pintor senyor Moncerdà; al regidor de l'Ajuntament barceloni En Joaquin M.ª de Nadal; al pintor Magí Oliver; als artistes senyors Josep Passos, deixeble d'En Simó Gómez, i Carles Pellicer; al senyor Anton Pigrau; al pintor En Marian Pidelasserra i Brias, i molt particularment al seu pare, amic íntim dels Gómez; als senyors Carles Pirozzini i Anton Pladellorens; al bibliòfil senyor Miquel i Planas; als fills del senyor Alexandre Pons; al arquitecte senyor Josep F. Ràfols; al antiquari En F.^{co} Quer; als Ròds. senyors Rectors de les parròquies del Pi, de Sant Agustí i de Sant Just; al pintor Enric C. Ricart; a les senyores Isabel i Montserrat Rocamora; al ex-ministre Excm. senyor Roig i Bergadà; al senyor Alfred Romeu, deixeble d'En S. Gómez; al arquitecte senyor Enric Sagnier, qui rebé també lliçons del pintor biografiat; als senyors A. Sala i Joan Sans; al Dr. Santaló, qui assistí a la darrera hora a En Simó Gómez; als senyors Francesc Soler i Joan Valenti; a la senyora vídua i als fills de l'ebanista senyor Vidal, íntims amics del nostre pintor; a l'artista senyor Vidal Gomà; a la senyora vídua de Vidiella; als pintors senyors Joan i Anton Vila, de Sabadell; a la senyora Anna Vilaró, vídua de Correa, i al seu germà el senyor J. Vilaró; al pintor senyor Josep M.ª Xiro, i per fi al dibuixant senyor A. Xumetra, deixeble d'En Simó Gómez, al qual s'ha d'agrair, demés de la seva col·laboració en aquesta obra, la seva lliberalitat en cedir al Museu d'Art Modern de Barcelona tres bells dibuixos i una aquarel·la del seu mestre.

PRÒLEG

ABANS d'entrar en matèria ens plau donar explicacions i demanar excuses al llegidor per les deficiències que pugui trovar en aquesta història, al menys verídica, aon s'explica un home i les seves obres des del dia que neix fins el dia que fina.

Aquestes deficiències provenen, demés de la penúria bibliogràfica, de la qual ja'ns planyem en la *Dedicatòria*, de la peremptorietat amb que aquestes anyals biografies crítiques d'artistes catalans s'han d'escriure. Aquests llibres d'història i de crítica sobre artistes completament olvidats, que no tenen bibliografia de cap mena, que no tenen epistolari, que generalment sigueren homes esquerps, insociables o solitaris, aquests llibres s'han de confeccionar en l'espai de un any. S'han de cercar les obres i estudiar-les; s'han d'inquirir donades de la vida, de les costums, del art, de l'estètica del artista allí aon per etzar encara restin rememorables; donades verbals eixides de boca dels vells contemporanis, donades no sempre segures, sovint boirosses, vacil·lants, barrejades; aquestes donades s'han de contrastar en una història, en una laboriosa cronologia que s'han de fabricar de cap i de nou. S'ha de visitar molta gent; d'aquesta gent n'hi ha més de la meitat que no són fàcilment abordables, a la qual s'ha de visitar vàries vegades; algunes persones són ferotgement inabordables; altres són prolixes fins aprop del infinit en coses ocioses, i parques fins aprop del finit absolut en coses interessants.

Després venen, ara a l'impremta, ara a cal gravador, o a cal

fotògraf, les desesperants lentituds, les esguerrades que obliguen a tal o qual refecció, els entorpirments i complicacions pròpis de la feina feta a correuita. I encara en deixarem en el tinter, a fi de no deixatar massa aquesta defensa.

Val a dir que tots aquests obstacles serien salvats en els dotze mesos del any si el biografiador i alhora crític pogués complir un xic descansadament durant aquest temps la doble delicada tasca. Dissortadament no és així: el biograf, demés de crític, sol ésser un home atrafegat, un pobre diable que a totes les sol·licituts assent i aten perquè li és indispensable atèndre-les i no hi ha més remei que passar per ací o per la porta; el pobre diable no cessa durant les vint-i-nou hores de cada un dels trescents sexanta cinc dies del any d'atendre a tothom i amb una activitat i lleugeresa de prestidigitador. Solament en les hores de lleure, que són les que van de la mitja nit a la primera hora matutina, quan el públic bada, el biògraf dona un cop de mà al seu llibre — i així, de mica en mica, la cosa es va fent i a la fi, amb bona voluntat, el llibre arriba semblar un llibre dedebó.

L'autor d'aquesta apariència de llibre demana doncs als desvagats llegidors que acàs s'hi aturin que no hi enfondin massa, que es vulguin acontentar d'aquest aparençar perquè, ara com ara, no és possible a Catalunya fer llibres més documentats i profundes en sols dotze mesos.

Així, doncs, lector pacient, lector desvagat, si acàs sents un desig esbogerrat de llegir biografies de pintors catalans, no't quedarà altra remei que carregar amb aquesta modesteta biografia i fer com aquell qui s'hi embadaleix, a fi de no desmoralitzar i de donar bon exemple de conformitat i esperança en dies millors, que no han de trièar, si Déu vol.

Pren doncs aquest llibret d'aficionat i disculpa'l perquè no és pretenció, perquè ell mateix se confessa poqueta cosa; accepta'l a manca de cosa millor, a manca de no res, ja que sí la nostra Junta Municipal d'Exposicions d'Art, de Barcelona, no s'emprenqués aquestes monografies artístiques, no ho faria ningú més i per

tant et quedaries sense sapiguer, com fins ara, qui era, d'aon sortia, què pensava, què pintava, com era, com venia al món i com s'en entornava aquest bell pintor que's digué Simó Gómez i que tant magnífica fita sapigué plantar en la història ja respectable de la nostra pintura.

En aquesta prosa no hi descobriràs pas grans idees, però al menys hi trovaràs coses certes i ja establertes per a sempre, fets segurs que demà ja hauria sigut difícil d'enregistrar, que demà passat ja no hauria sigut possible de sapiguer. Aquesta serà una valor insignificant o valuosa, segons la intenció que porti el desvagat llegidor, però a la fi una valor sòlida, de la qual efectivitat ens en podem vantar sense escrúpul tota vegada que és una valor d'aportació aliena.

Endavant, doncs, bon llegidor: vèies si et sents en cor de llegir tot això que segueix i d'ésser indulgent.

CAPÍTOL I

LA NAIXENÇA D'EN SIMO GOMEZ

Els pares d'En Simó Gomez eren forasters. El pare era d'Oriola (província d'Alacant) i la mare era de Daroca (prov. de Saragossa). No se sab pas quan s'escau la vinguda d'abdós a Barcelona, ni si hi vingueren ja casats o bè solters, cada un des de la seva terra. Sabem pero del cert qu'eren gent humil i que ja en els primers dies de llur matrimoni, a 17 anys ell i 15 anys ella, els cònyugues vivien a Barcelona. El litógraf Sr. Aleu ens fa sapiguer que quan els pares d'En Simó Gomez no tenien encara el primer fill ja es trobaven instalats en un piset del carrer de Trentaclaus, avui carrer del Arc del Teatre. La casa on se trobava el pis del matrimoni Gomez era propietat del pare del dit Sr. Aleu, qui vivia en la mateixa escala. El contacte era frequent entre'ls propietaris i els estadants en qüestió, per manera que l'actual Sr. Aleu està ben enterat del taran-nà d'aquell matrimoni, taran-nà de bondat i de sociabilitat, el qual, després del testimoni d'aquest Sr. Aleu, tots els coneguts de la familia Gomez que havém pogut consultar s'avenen en confirmar. La bondat seria de caracter molt afectiu ja que en neixe el primer fill, l'Enric, vers el any 1843, el pare del actual Sr. Aleu, propietari de la casa, li fà de padrí.

Quant temps resideixen al pis del carrer de Trentaclaus els Gomez és cosa difícil de precisar. El mateix Sr. Aleu no ho recorda. Sembla però que aviat de neixe el primer fill se fà el trellat al carrer del Dormitori de Sant Francesc: entrant per la porta de la Pau, a mà esquerra, en una botiga amb entressol interior que hi ha encara avui a la cantonada del Passatge de la Pau.

Fins ací no saviem res del ofici que tinguessin els pares d'En Simó Gomez. En venir a viure al carrer del Dormitori de St. Francesc el matrimoni Gomez ja sabem qu'és per a desenrontllar-hi un negoci, comerç a la menuda d'una mena que ja s'ha perdut: un botiguerisme que en aquell temps

era bastant corrent i qu'era una d'aquestes minúcies que fan el tó, el caracter d'una época. La botigueta dels Gomez, darrera les ventalles que feien d'aparador, era un lloc on s'hi venien totes les petites coses necessàries als

RETRAT DEL PARE D'EN SIMÓ GOMEZ

Dibuix d'En Simó Gomez

sorges, sobretot als sorges de muntanya, rústegs, analfabets i senzills com els rovellons. Allí s'hi venien capces de llustre per a les sabates, mistos i xarreteres; botons i canons d'agulles de mil peces polícromes i motllurades hindostànicament pels presidaris; petaques, paper d'escriure, narros, sivelles, espelmes, canons de llauna de coloraines per a enquibir-hi la «licència absoluta»; *El Secretario de los Enamorados*, en prosa o en vers; la *Historia de las Escuadras de Cataluña*; mocadors de fer farcells, estampats amb els colors i armes d'Espanya; cordons, claus, guants, mitjons, galons, passamaneria de reglament, en fi tot el que'n podriem dir el *trousseau* del pobre sorge.

energia, la cual era fabulosa segons el dir de totes les persones que la conegueren. Marit i muller eren dos escarraços de fèina, treballant corantavuit hores diàries sense playner's, amb entusiasme més fervent cada dia, a mida que les economies s'anaven acumulant, *xavo a xavo*. El pare no era menys hardit i perseverant que la mare. El pare tenia negoci apart: tenia oberta una cantina en la caserna de les Dreçanes, aon passava tot el sant dia, desde primeres hores de la matinada fins a darrera hora del vespre. Aixís ningú podia disputar-se la jurisdicció: cadascú en son lloc cargolava al sorge amb la mateixa sollicitut i profit, i així la vida era una vinya sempre en verema, o, si es vol, dugues vinyes.

La mare però era més enèrgica, més forta, més astuta, més serena i hàbil: sense despo-

La mare del nostre Gomez era la sobirana d'aquest reialme, sobirana per dret propi, per la gràcia de Deu i de la seva

RETRAT DE LA MARE D'EN SIMÓ GOMEZ

tisme ni gaire acritut, s'havia ficat tota la família a la butxaca. Allí no's feia més que la seva santíssima voluntat, la qual, a juí de tots, marit, fills, filles, era la millor cosa que en profit de tots se podia fer. Cap a ses velleses la bona dona encara trova energies per a eixir-se del negoci a la menuda i llençar-se a proveïdora del exèrcit, prenent part en totes les subastes de suministres que ella enumerava ganancioses amb tota seguretat: així ens ho conta el pare del pintor Pidelaserra, amic dels Gomez desde llur primera joventut. Diu l'Enric Gomez Font, fill del nostre biografiat, que també alguna vegada l'àvia, s'empregués la contracta d'allotjament de les tropes o guàrdia civil qu'en temps de bullanga se concentraven a Barcelona.

TEODORA GOMEZ POLO
Dibuix per En Simó Gomez

En aquesta casa, neix En Simó Gomez i, després d'ell, el seu germà Anton i les germanes *Juanita* i *Lola*. Aquesta, encara que se l'anomeni sempre així, no se li dona son propi nom, el qual és el de Teodora. L'apel·lació *Lola* vé a ésser un diminutiu pueril, del temps dels barboteigs infantils, el qual ha perdurat fins avui àdhuc entre la gent de fora la família.

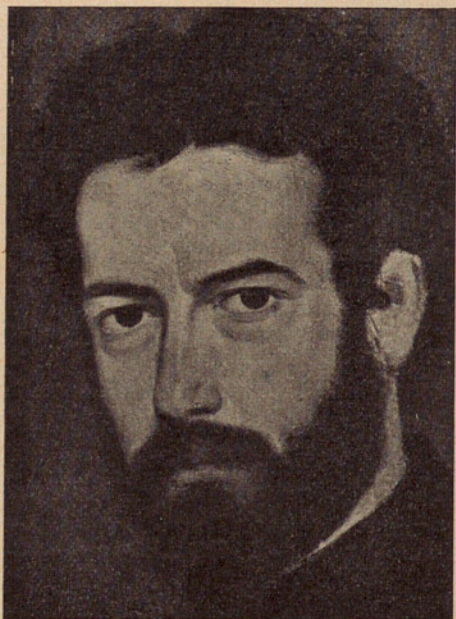
El pare, la mare, l'Enric, En Simó, l'Anton, la *Juanita* i la *Lola* viuen sempre plegats, fins qu'En Simó se casa, en l'any 1873, amb una noia encisadora que s'anomena Rosa Font. En aquesta data el pare fa ja dos anys que ha esdevingut orb i paralític. Ja no pot esplotar el negoci cantiner. Fa dos anys que viu com un ànima en pena, clavat en els recons més dissimulats de la fosca habitació, allí on pugui fer menys nosa: sol amb els seus records, amb els seus desitjos ofegats, sentint creixe i desenrotllar-se la família, els nois i les nòies, que ja comencen a ésser cossos grans, palpant tots els colors i xarrupant totes les clarors.

Aquesta tragèdia del vell Gomez ha de durar catorze anys.

RETRAT DE LA GERMANA JUANITA

La mare, davant d'aquest daltabaix del marit, no s'espanta pas per la fèina: treballa el doble. I quan la *Fuanita* es posa hidròpica i els metjes i cirurgians es menjen els estalvis, la bona dona treballa per tres, per a que

ANTÓN GOMEZ POLO

Retrat al ol per Simó Gómez.

mai no manquin estalvis i qu'en casar-se en Simó, a faisó de present de noces, encara hagi economisat prou per a fer-li ofrena d'un taller de pintor: ha fet construir al Poble Sec una casa espaiosa, de baixos i dos pisos, en quins baixos, a mà esquerra, hi instala l'habitació dels nuvis, un gran i magnific taller per a En Simó i un talleret per al treball dels dos altres germans: l'Enric i l'Anton, qui son gravadors al boix. Els demés pisos i baixos se lloguen. El noi gran i el xic, solters, segueixen vivint a casa dels pares, amb les germanes, i sols van al Poble Sec pera llur treball.

La *Fuanita*, que és una noia molt maca i dolça, no s'acaba de posar mai bona. Després de sofrir tres operacions quirúrgiques està tan desmiellorada que se'ls en và de les mans sense poder-hi fer rès l'amor de tots

els familiars, ni els diners, ni la ciència dels metjes de Barcelona.—Potser la muntanya la reanimarà.—Portèm-la a muntanya.

El taller d'En Simó, la casa construïda pels vells Gomez, es trova en el carrer de Tapioles, a mig camí de la costa de Montjuic. Aleshores el Poble Sec era molt apartat de Barcelona: quatre cases aliniades segons el plan municipal d'engrandiment de la ciutat; quatre casetes barrejades amb masies i altres edificacions rústegues que tot d'una estronquen la incipient urbanisació, barrant un intent de carrer o trencant-ne la rectitut; quatre cases entre sembrats, vinyes i pinedes, barrejades amb xiprers i eucaliptus, lluny del Portal fortificat de Santa Madrona, més enllà de la gran extensió de conreus que s'anomenava: les Hortes de Sant Bertràn, ço que avui és carrer de Marqués del Duero i els adjacents. La *Fuanita* es aconduida dons a la casa del Poble Sec per a que's refaci: la instalen en el primer pis, que esdevé una extensió de l'habitació d'En Simó. Una cura

d'aire embalsamat de pi, de farigola i d'eucaliptus li anirà bé: esperem el miracle de la muntanya. Però el miracle no vé. A Madrit, Sor Patrocinió ne fa molts miracles, pero Madrit és la capital i Barcelona només és la provincia. Tot és per a Madrit, fins els miracles; per a Barcelona només s'obte-

nen uns modestos exorcismes en el presbiteri d'alguna parròquia: llençar els diables del cos dels possessos, a la visita dels feligresos es-paordits — tot el més, tot el més, unes cartetes que la Verge envia de tan en tan a una dona humil dels suburbis, en las quals li envia dir-coses com aques-tes: *Querida Marieta: Sabrás que estoy muy disgustada por la lentitud con que se lle- van las obras de mi capilla... En fí, de miracles com cal, no'n passen aleshores per aquest recó de món, i és clar, la pobra Juanita es consum com*

un ciri cap per vall — i vet'aquí que un dia, dia assolellat i perfumat de pins i farigola, sonor de bronziments d'abelles i de vironeres, la Juanita s'ens mor com un pollet en les suavitats d'aquell Poble Sec que trigarà molt temps a ésser el paradís que fou.

Es en l'any 1879, a l'edat de divuit, un any avans de morir En Simó.

ANTÓN GOMEZ POLO
Dibuix a la mina de plom, per Simó Gomez. (Col. Vidal)

Després d'En Simó mor el pare, en l'any vuitanta tres. L'any següent és l'Anton el qui s'en va. S'en va calladament, com aquell qui no ha viscut, qui no ha fet nosa ni servei, com el «personatge que no parla» de les comèdies. L'Anton és una nova figura de bondat com totes les figures d'aquesta família: també és alegre; tothom se l'estima; és una bella figura, com es pot apreciar pels retrats que's troven en aquestes pàgines, obra d'En Simó. No obstant, ningú en recorda res, ningú en pot dir res: a hores d'ara sembla un personatge mític. La mateixa família sobreviventa, qui el conegué abastament, no'n sab res més sino—què vol que li digui— que era un bon xicot, alló que se'n diu un xicot com cal, ben malaguanyat, etc., etc.

Al cap d'un altre any mor la mare, vers mil vuitcents vuitanta cinc, i després, molt més tard, l'Enric.

La *Lola*, que afortunadament avui encara viu, es casa i se'n va a residir a la casa del Poble Sec amb el marit; no s'en mou fins ara ferà uns tres anys, quan els diversos hereus propietaris de la casa vengueren l'inmoble. La vídua d'En Simó deixa la casa del Poble Sec molt abans, gairebé en morir l'artista.

Quan mor la mare, ningú ja no s'ocupà del negoci del carrer del Dormitori de San Francesc: la casa es tanca i l'Enric s'en va a viure també a la casa del carrer de Tapioles, amb la seva fèina, al peu del talleret. No s'en mourà ja fins que l'en treguin els enterradors, l'any 1911. L'Enric és una figura capdal en la història d'En Simó Gomez; no és el protagonista, naturalment, però es podria dir que el seu paper hi és tan important com el del protagonista, sino ho és més. Es podria dir que és l'autor de l'obra representada. Ja ens ocuparem més extensament del Enric Gomez en altre lloc.

CAPITOL II

AQUELLA BARCELONA

Quan En Simó Gomez vé al món, la seva Barcelona era petita com un cop de puny si la comparèm amb la d'avui. L'Axampli no existia, la Universitat estava relogada en un antic convent, la vida intel·lectual no es manifestava nomès que en individualitats esporàdiques, més aviat gravitant en l'atmosfera castellana. Els erudits del catalanisme, qu'el Romanticisme havia fet sortir, eren uns solitaris, escriptors bilingües, més actius en les generalitats del ensenyament universitari que no pas en l'especialització. El moviment romàntic-realista que en aquells temps començava a agitar els esperits d'artistes i literats era un moviment reclòs en aquell reduït món intel·lectual de la Barcelona amurallada. Tot el pervindre intel·ligent de la Catalunya moderna i venidora estava però latent més en aquella Barcelona de mitjan segle XIX que no pas en els segles anteriors de la decadència. Barcelona era petita pero es feia bonica: era ja una petita capital més aviat que una gran ciutat provinciana. Se construïen places i carrers porticats, fonts monumentals, pròdigues d'aigua; jardins, teatres, belles cases particulars, tot plegat amb gran solta i amb verdadera magnificència. Ja voldriem els barcelonins d'avui haver fet proporcionalment coses tan perfectes i sanes com el Passeig de la Duana, com la Plaça Reial i la del mercat de Jerusalem, com els teatres Principal i Liceu, com el carrer Ample i demés. Barcelona tenia poca vida intel·lectual però la poca que tenia era ja de qualitat i de volum superior a la que s'deixava sentir al restant d'Espanya, Madrit apart, que aleshores Madrit encara feia forrolla. De totes maneres, la lluita d'idees que's manifestava, malgrat la desorientació, era bastant més valuosa a Barcelona que no pas a Madrit. Allà eren ja les concupiscències polítiques, no pas les idees polítiques, les acaparadores de les intel·ligències i de les energies; aquí la política no era més que un reflexe de la madrilenya i encara molt sovint un reflexe artificiosament projectat,

per medi d'emissaris, d'agitadors d'importació, per medi de diners i de tota mena de coaccions. Sense aquesta pressió centralista, les bullangues célebres no haurien probablement existit, les idees polítiques s'haurien manifestat altrement lliberals: Barcelona encara era conscientment província i per tan subjecta a la política reflexa. En canvi, el petit moviment intel·lectual tenia la personalitat que li donava l'incipient moviment catalanista, casi inconscient, indeterminat, vacilant i barroer, però tan mateix ràpidament i radicalment arrelat en les consciències.

La premsa gràfica de caracter polític era potser més important aquí que no pas a Madrid. *El Café, El Pájaro Verde, La Porra, El Robinson, La Marsellesa, La Barretina, La Pubilla, La Esquella de la Torratxa, La Campana de Gràcia, Lo Noi de la Mare, Lo Xanguet, Lo tros de paper, Lo Nunci, Lo Conceller, La Rambla, La Xamfaina*, etc., eren fulles bellament dibuixades, litografiades en negre o bè a tot color, com, per exemple *El Loro, La Flaca*, etc., tirades en grans tamanys: així sense contar els fullets, romanços, ventalls, auques i els *Singlots poetics* d'en Pitarra, fulles que donaven un contingent de literatura satírica o simplement festiva proporcionalment superior a la de la Barcelona populosa d'avui dia, molt superior també a la literatura coetània de caracter seriós. Aquest aspecte humoristic del moviment intel·lectual d'aleshores no és pas de considerar com una anomalia: l'humorisme no era pas únicament a la literatura sino arreu; aquella era l'edat del xaronisme; ço xavacà començava a pendre aire de filosofia escèptica, un judici subreptic de la colectivitat devant les cosaces que anava veient i comprenent en el governament de la nostra vida. Ja revindrem sobre aquesta que es podria anomenar l'edat d'or del xaronisme.

Tambè editorialment començava Barcelona a imposar-se a tot el mercat espanyol i americà. Era un moment de bullida que's perdé per Catalunya per manca d'orientació, per un excés de confiança en els destins de l'Espanya unificada: tot anava malament, tot se sentia desllorigat i podrit, tothom tenia consciència del cap de trons qu'era el centre del Estat, però ningú s'atrevia a proposar ni tan sols a pensar, una solució radical. Malgrat el desgavell i l'inèpcia, que ja començava a esdevenir crònica, Espanya encara tenia una façana que donava a Europa: conservava grans colònies; en l'any 60 es guanyava la guerra d'Àfrica, el 66 era l'any del Callao. Barcelona arribava a engrescar-se amb aquestes victòries tan xorques però tan repicades, i a Madrid i al restant d'Espanya i a tot el món la gent s'imaginava al començ d'una epopèia ibèrica.

La premsa barcelonina publicava números extraordinaris dedicats a aquestes victòries hispàniques, àdhuc la premsa redactada en català. No

obstant, el nostre moviment renaixent anava fent via entremig de tanta farda i brumera. Els periòdics catalans, il·lustrats o no, eren de vegades de vida efímera, però, desseguida de la llur desaparició, reemplaçats per un de nou: demés dels ja esmentats, *Lo Gay Saber*, *Lo Mestre*, *La Renaixensa* i *La Il·lustració Catalana*; de caient ben seriós. Fins els Catalans de Nova York n'editen un, bellament il·lustrat: *La Llumanera de Nova York*. El *Brusi* publica en folletó bones traduccions de les principals novel·les europees. En 1867 comença a editar-se la *Biblioteca de Autores Clàssics*, dirigida i anotada per En Rubió i Ors. Les traduccions estrangeres són corrents a Barcelona. El teatre Català pren l'arrencada amb els Robreño, Pitarra, Arnau, V. Balaguer, Feliu i Codina, Coca i Collado i nombrosos altres autors aleshores celebradíssims. Sovint hi ha teatre català en tres o quatre llocs alhora: El Teatre de la Santa Creu, l'Odeon, *El Prado Catalán*, els *Campos Eliseos*, el *Teatro de Variedades*, el Teatre Romea, fan conèixer en català tots els gèneres teatrals, desde la gatada i la paròdia fins la tragèdia, sense descuidar la revista amb els seus cuplets d'actualitat i l'opereta. Hi ha un moment que'l Teatre Català s'expansiona i tot, amb un atreviment que fa fredat: una de les nombroses companyies d'aleshores té l'idea heròica d'anar a Saragossa a representar en català no res menys que *L'Esquella de la Torratxa* d'En Pitarra, que segons tinc entés és la paròdia de la tragèdia del mallorquí Palou *La Campana de la Almudaina*. Y el bó és que *La Esquella de la Torratxa* agradà enormement als saragoçans, encara que la premsa saragoçana en protestés escandalitzada, segons se llegeix en *Lo noi de la Mare*. No'n tenien prou els barcelonins del teatre català declamat en tres o quatre escenes alhora i encare troven temps i humor per a engrescar-se amb el teatre valencià que de tan en tan es deixa caure a Barcelona. L'editor Manero llença en 1868 el «Teatro Selecto antiguo y Moderno, Nacional y Extranjero».

Siga com siga, reflexa o no, la politica de Madrit s'emporta les passions — si bé no les passions dels barcelonins en massa, les d'una minoria enlluernada i quelcom irreflexiva que d'una manera inconscient hereda la passió romàntica i aquell idealisme poètic de l'època anterior, transformant-los en idealisme, en romanticisme politic. Aixó era fatal: Passades pel cedat de Madrid, al cap d'avall les passions politiqueres de l'hora eren les de l'Europa contemporània, les de Paris. A Barcelona hi arribaven bastardejades de baixa política, i aquí encara es deixaven més per causa del provincianisme que les hi llebava originalitat i passió ingènita, casi sempre disfressant-les de la més grotesca manera espanyola. Y es donava el cas, aquí i fora d'aquí, que la querella dels romàntics i realistes, perduda pels romàntics en el terreny poètic, se reproduïa amb altres noms, i amb les pa-

pers invertits, en el terreny polític; per manera que els realistes, els brutals apunyegadors d'artistes romàntics,—els revolucionaris d'aquell temps— ara eren el romàntics de la política, els revolucionaris, els lliberals, els constitucionalistes, etc., per oposició als conservadors, reaccionaris, moderats de la política d'aquell moment, els antics romàntics, ara devinguts, en certa bàrbara manera, realistes dintre el terreny polític.

La llibertat era la paraula màgica i sagrada. Per la Llibertat se fèien tots els sacrificis i a pretext de Llibertat s'organisaven els camadismes lliberals, que s'oposaven als camadismes moderats.

Poc hi havia en terres d'Espanya del idealisme sincer de França; ni que n'hi havés havut molt, tampoc s'hauria pogut manifestar gaire decentment en aquells temps tan reçagats en tota la península pel que ateny a l'educació política. A Madrid els caps de colla estaven tan desorientats i endarrerits com avui dia. A Barcelona estaven molt pitjor que ara. Una bullanga la organisen quatre xavals ensinistrats per un qualsevolga, emissari de tal o qual camada madrilenya. Els quatre minyons apareixien tot d'una en els carrers que desemboquen a la Plaça de Sant Jaume i amb tota cautela i amb inmillorable pell de gallina donen el crit subversiu de *¡Abajo el Gobierno!* i, cames ajudeume, vinga fugir desseguida cap al club. El club solia ésser una tavernota o un pis de mala-mort en un carreró de la vella ciutat o en un raval. Devegades en la fugida s'engegava una pistola o bè es fèia un simulacre de barricada—i, desseguida, rès: tal dia ferà un any. Entretant els barcelonins, distrets, vinga morir-se de riure amb les espatotxades d'En Pitarra i els romanços d'En Robreño.

Es curiosa aquesta agitació política, d'elevada apariència, que's determina per aquella època a França i a Espanya sobretot. Potser en bona part siga motivada per un altre contrari i abusi moviment que precedí a aquell anhel de llibertat: un excés de ço qu'aleshores s'anomena ultramontanisme en les corts de Lluís Felip i d'Isabel II, potser un excés de zel en el pontificat de Pius IX.

A Espanya aquest ultramontanisme pren aspecte goyesc, d'una gran valor de pintoresc. La Cort de Isabel II i del infeliç rei Francisco és de ço més típicament castellà que's coneix en l'història de la degeneració política. No hi manca per aixó, en aquest, com en altres moments crítics de la devallada castellana i inaugurant aquesta tradició, no hi manca el català de talent que's presti de bona fè a fer de redentor o simplement de tapabruts: aquesta vegada és el Pare Claret. És el temps de Sor Patrocini més que l'època de donya Isabel II o de donya Maria Cristina. La célebre *monja de les llagues* és uña taumaturga de les més actives: fa miracles per tot dia, a tota hora i per estar per casa. Fa miracles sobretot

contra la reina, contra'l ministeri, contra'l Congrés. Els seus miracles tomben els governs a cada moment. L'oposició s'exacerba contra l'ingerència massa activa i eficient de Sor Patrocínio en la política; els moderats devenen radicals davant de tanta abjecció; els militars amenacen amb la revolució. Succeeix que volent, aturar el daltabaix, els gabinets moderats cauen pera donar lloc a nou gabinet radical i revolucionari. Al endemà el nou president del Concell de Ministres radical, el general, el rei i la reina, els veiem anar al convent de Sor Patrocínio de genollons a besar les mitenes de la monja miraculosament estigmatizada. Si un govern és prou fort pera desterrar la monja, desseguida és prou dèbil pera caure o pera demanar a la llagada que vulgui, per l'amor de Deu i dels sants, tornar a Madrid. La reina no pot vestir-se una camisa, unes mitjes, cualsevulga peça interior qu'avans no l'hagi vestida Sor Patrocínio. El Pare Claret, home de grans virtuts, i quina formidable personalitat frustada valdria la pena d'estudiar més detingudament del que s'ha fet fins ara, aguanta davant de tanta ignominia el vel del dissimul. Ell absol, defensa i avala totes aquestes cosasses i encare te lleure pera fer també algun miracle. Es, segurament, un bon home, medusat pels principis, sobretot pels principis de la sociologia castellana vuitcentista «sense Balmes», talment com si En Balmes no havés existit. Es curiós de remarcar la poca resonància o transcendència que tingueren a Madrid el diari d'En Balmes *El Pensamiento de la Nación*, la mateixa filosofia balmesiana, en contrast amb l'ècsit immediat i sorollós de la dialèctica esbravada i de ço que'n podriem dir l'acció directa del Pare Claret. Fou, aixó darrer, un ècsit formidable d'adherents i d'enemics.

Els enemics, pero, sigueren més forts i tombaren a Alcolea, amb en Prim, tota la titellada. Cuan aixó esdevé, en l'any 68, el nostre Simó és ja un home fet, té vintitrés anys; el nostre pintor ja n'ha vist de tots colors: la gresca del Callao cuan tenia vintiu anys; la gloriosa costellada del general Prim i dels voluntaris catalans cuan tenia quinze anys. D'altres ne veurà: el dia que torna de Madrid d'estudiar en el Museu del Prado maten En Prim al carrer del Turco. El nostre Gomez no viurà més qu'en mitj de bullangues, còleres asiàtics i febres grogues, bandolers i escuadres, *pronunciamentos*, barricades, repúbliques i contrarrepúbliques, Amadeus i Xics de les Barraquetas, i Alfonsins i Carlins, i miracles i proclames, i fusellaments i pamflets. Y pel demunt de tot aquest garbuix, en mitj del còmic escepticisme qu'és la manera barcelonina de diferenciar-se de ço castellà, surarà en l'ambient la condemna inconscienta pero ja activa de tot aquell mareig de falsedats i ximpleries; el xaronisme és una forma del primer no-conformisme d'aquells catalans que comencen a deixar-se caure la vena dels ulls.

CAPITOL III

L'AMBIENT ARTÍSTIC A BARCELONA A MIG SEGLE XIX

La querella dels Romàntics i Realistes qu'en neix En Simó Gomez estava en el moment virulent i actiu, en arribar el nostre artista a l'edat de l'orientació, cap allí al any seixanta, als quinze d'edat, se trojava ja del tot esmortuït. Els excessos, els esgarriaments i les impureses del Romanticisme o de la major part dels romàntics havien potser fet fracassar aquest moviment i en consecució havien donat la victòria als realistes. Els mateixos o semblants excessos dels aliats polítics del Romanticisme, els *ultramontans*, en el terreny social i polític, havien precipitat el descrèdit de les idees romàntiques. El miraculisme que a Madrid havia trasbalsat totes les lleis naturals i artificials era un reflexe més del que passava a França. Tothom feia miracles a França. Era el moment sensacional de les aparicions de Notre Dame de la Salette, el moment de descobrir-se'n la trampa pietosa de Mademoiselle Constance Saint-Ferréol de la Merlière. Mentres aixó passava a Fallavaux, en l'Isère, cap al any 1846, a la Lorena començava l'odissea mística de l'abbé Léopold Baillard, els seus germans i les llurs monjes, odissea tan ben descrita per Maurici Barrès en *La Colline Inspirée*; era el moment de la introducció de la teosofia a França per la russa Helena Pawlowna Blavatsky; el moment en que la masoneria s'imposa per les seves pràctiques conjuratòries i mistagògiques; la era del Luciferisme de Mlle. Diana Woghan i que no cal confondre amb el Satanisme i els miracles negres, tan freqüents aleshores com els badalls; era l'hora dels taumaturgs Vintras, Boullan, Levy i altres demagogs del ocultisme actiu; la tongada de les mil supersticions i pràctiques demoníiques, esperitistes, cabalístiques, astrologístiques; l'hora del Sar Séraphin Pélladan, del culte de la Llum i de la estètica ocultista, quan se funda al cap d'avall la Rose + Croix i els Salons artístics de la Rose + Croix; quan se revifa el swedenborgisme,

cuan comencen les aparicions de la Verge de Lourdes, en 1858; cuan August Comte funda la *religió positiva*, el culte de la Humanitat, i s'en fa pontífex, i crea sants i santes i posa en l'altar a la seva amistançada, Clotilde de Vaux; l'hora del Essenianisme, del Gnosticisme moderns i dels isíacs de París; cuan esclata el *fideisme* dels Bautain i de Lamennais; aleshores és la gran voga del diari *Le Pèlerin*, que tira centenars de milers d'exemplars, orgue del miraculisme francès, quelcom de semblant al setmanari barceloní son contemporani *El Eco de las almas del Purgatorio*; l'historiador Guizot se fa divulgador paneginista dels miracles; és aleshores el bon moment pera reimprimir el cèlebre grimori del papa Honorius; les dones visionàries, miraculades, estigmatizadas, inspirades, sibiles, iluminades, extàtiques i profeteses apareixen a cada cantonada.

Tant de sobrenaturalisme acaba per embafar i els homes més intel·ligents de la rauxa, els Veuillot, Montalembert, etc., fan el que poden per a precipitar-ne la caiguda amb les llurs polèmiques i provocacions arborades de verí.

Tot aixó tan morbós vé a ésser com la escòria del Romanticisme en dissolució. El Realisme d'En Courbet en fa les estelles en el terreny artístic, i en triomfar a París aquest Realisme, triomfa també a Espanya i particularment a Barcelona, diguem a Catalunya, aon ls esperits són innatament realistes—i aixís podriem assegurar que, encara que'l Romanticisme havés triomfat arreu, a Barcelona hauria fracassat per sí sol, a la curta o a la llarga. Malgrat de l'agitació romàntica, el Romanticisme no donà a casa nostra més que dos pintors, l'overbeckià Lorenzale, pintor mediocre, i en Benet Mercadé, mitj realista, mitj overbeckià. En canvi Madrit donà un bon contingent overbeckià, i, en triomfar el Realisme d'en Courbet a França, la capital del Estat espanyol no n'assimila rès; el Realisme madrileny no és altra cosa que'l pseudo realisme italià, heroic i teatral dels cuadros d'història, mentres qu'a Barcelona s'hi desenrotlla el ver Realisme amb una ininterrompuda activitat qu'encara dura.

En Joan Brull, en biografiar a Simó Gomez, que fou el seu mestre, en un número extraordinari de la revista JOVENTUT, del dia 24 d'Octubre del any 1901, diu, a propòsit del estat de les Belles Arts a Barcelona en temps del pintor biografiat, que: «En aquell temps qu'En Simó Gomez comensà «sos estudis, Barcelona era com un poble gran, y'ls aficionats al art estavan «dividits en dos bandos: el d'en Martí i Alsina y'l d'en Serra(Serra i Porson). «Aquests eran els dos gran pintors que s'enduyan tota l'admiració de la nos- «tra ciutat. Com es natural també hi havia alguna *gran miloca*, que donava «a llum tractats d'estètica pera tenir més anomenada, pero sa influència «s'anava esmortuhint...»

Aquesta *gran miloca* de que'ns parla En Brull era En Pau Milà i Fontanals, turiferari d'Overbeck i pontifex del Romanticisme a Barcelona (1). La manera despectiva d'assenyalar En Brull al primer romàntic de Barcelona indica el descrèdit, potser l'arreconament, d'En Pau Milà en aquella ocasió, quan En Simó Gomez començava a despuntar; vol dir també el deixeble qu'el seu mestre se trovava allistat en l'exèrcit realista.

Els artistes i els aficionats al art se trovaven dividits en dos bands; el d'En Martí i Alsina i el d'En Serra i Porson. ¿Qué volen significar aquests dos bands de que'ns parla en Joan Brull? ¿Realistes i romàntics? ¿Realistes i cualsevulga altra cosa oposada, tota vegada qu'En Martí i Alsina era un realista de socarrel i pefectament conscient del seu realisme? De cap de les maneres, En Serra i Ponson no era ni realista, ni romàntic ni antirromàntic: era d'aquesta mena de pintors que no són rès, o que, tot el més, són acadèmics. Era dons un pintor acadèmic hàbil, astut en fer-se agradar dels incompetents. Per tant els dos bàndols de que s'ens parla no significaven altra cosa que la oposició entre l'art viu, representat per En Martí i Alsina, i l'art estantís, representat per En Serra, oposició qu'encara avui dia se fa sentir en el món de les Belles Arts, aquí i a l'altra part de la terra, sobretot en l'ensenyament del art plàstic.

Quan En Simó Gomez comença a obrir els ulls sobre l'art del dibuix i de la pintura, Barcelona, com dèiem, se trova ja deslliurada de la querella romàntico-realista: els bàndols acadèmic i antiacadèmic no representen ja un plet a fallar, ni una lluita, sino dugues línies de conducta diferents, a partir d'un punt comú d'intel·ligència: l'anti-romanticisme. El que hi ha en aquest cas i que dona a la tal diferència aspectes de lluita, de pugna aferrigada i crudel, és qu'el temperament passional de la nostra gent s'hi barreija bo i colorant els dos bands amb tons negres d'odi, odi de llogaret entre'ls dos *cassinos*. Barcelona, com diu en Joan Brull, era en aquell temps com un poble gran. Aquests odis puerils, propis d'una vileta, encara no són del tota apagats per la reflexió: encara, de tan en tan, els uns i els altres, els qui's creuen conreadors d'un art viu i els qui s'imaginen continuadors del classicisme es miren furiosament de reüll i s'adrecen a mitja veu les més gitanesques malediccions.

Demés d'En Martí i Alsina, del mediocre Serra i Porson i del demodat Lorenzale, l'art català, qu'aleshores comença a pendre consciència de sí mateix, posseïa, entre altres, dos pintoraços i algun esculptor de gran vàlua que donaven tó al moviment artístic barceloní i que podien comptar com a in-

(1) En Josep de Manjarrés publica també, en 1873, el llibre *Teoría Estética de la Arquitectura*, Avans ja havia publicat quelcom sobre arqueologia i després encara publica un tractat d'acuairel·la.

fluenciadors. Eren els pintors Benet Mercadé i Marian Fortuny, els escultors Campeny, Novas i Vallmitjana. Els escultors, però, no compten gaire en el desenrotllament de la pintura catalana: sempre hi ha havut un estrany i absurd divorci entre'ls uns i els altres.

Els dos gran pintors suara esmentats tampoc poderen influir gaire sobre aquell moment artístic: En Fortuny se desenrotlla lluny de la nostra terra, gairebé com a cap d'escola. La gent de Barcelona heu esment dels ècsits del pintor de Reus però no n'hi saben molt grat: en el fons del cor dels artistes, hi ha com un ressentiment per aquell allunyament perseverant i que sembla definitiu, allunyament que aquí es pren, d'una manera més o menys explícita, per un despreci. En Benet Mercadé se trova en semblant situació respecte als seus compatricis: sino qu'En Mercadé torna a la terra dels seus en acabar la maduresa. Però hi torna per força i mitj fracassat, i amb tant d'orgull, o al menys amb tanta apariència d'orgull, que'ls barcelonins tampoc li senten grat del seu retorn forçat; tan poc li senten grat com el mateix Mercadé ne sent als barcelonins de tení'l tan allunyat de la seva Roma adorada. Per aixó En Mercadé viu reclòs, incomunicat, respecte dels seus conciudadans, casi tan allunyat en plena Barcelona com en Fortuny des de Paris o Roma (1).

Cuan, vers l'any 67, s'exhibeixen conjuntament en el Saló de Sant Jordi de la Diputació Provincial de Barcelona el *Gabinet del Anticuari* (2) d'En Fortuny i l'*Enterrament de Sant Francesc*, d'En Mercadé, la gran emoció i apassionament qu'aquesta exhibició desperta en el nostre públic és una excitació passatjera, i encara un excitació que aboca totes les admiracions al *Gabinet del Anticuari* en perjudici de la grandiosa obra d'En Mercadé, la cual no és ben compresa pel públic superficialment realista d'aquell moment.

Diu en el mateix número de la revista *Juventut* en Joan Brull que l'època d'En Fortuny fou aquella que «Barcelona començà a despertar-se del seu ensopiment artístic. Per suposat que la influència d'en Fortuny no hi tingué «rès que veure; y aixó es fácil d'esplicar, puig si aquí hi vingueren alguns «deixebles y alguns imitadors, segurament no tenian prou talent pera im-«posarse...».

En efecte, la supremàcia artística de Madrit comença a disminuir en aquest moment, mentres el provincianisme artístic barceloní va fent lloc de mica en mica a una escola catalana ben diversificada i cada dia més

(1) En el meu llibre «Benet Mercadé, la seva vida i la seva obra», se parla més extensament d'aquest cas particular.

(2) En el meu citat llibre sobre B. Mercadé, citava en aquesta ocasió de l'Exposició del Saló de Sant Jordi el quadre d'En Fortuny *La Odalisca* en lloc del *Gabinet del Anticuari*, que a darrera hora comprovo esser el verdader parió de *L'Enterrament de Sant Francesc*.

activa, sobretot més sensible a les valors purament plàstiques de la pintura i la escultura

Rès demostra millor aquesta vitalitat i empena de les arts plàstiques a Barcelona en aquell moment que'l relativament gran nombre de llocs d'exposició que podien aconseguir els nostres pintors. A l'Acadèmia de Belles Arts, Al Ateneu Barceloní, s'organisen exposicions generals de pintura i escultura, amb medalles atorgades a les obres millors de l'Acadèmia de la Llotja; amb premis amb metàl·lic en l'Ateneu. Aquest premi del Ateneu era de cinc mil rals, quantitat gens despreciable per aquella època, però que *Un full de Paper*, que no és cap fulla artística, trova irrisòria; donada digna de tenir-se en conte perquè d'ella s'en podria potser col·legir qu'els artistes estaven i tot ben remunerats. Demés d'aquests dos grans locals d'exposició, encara n'hi havia un de més capaç: la *Sociedad de Artistas*, empresa artística admirable, montada pels mateixos artistes, amb edifici propi, construït al carrer de les Corts Catalanes, xanfrà al Passeig de Gràcia. Aquest edifici era exclusivament destinat a exhibició i venda constant d'obres d'art. Hi havia un altre lloc d'exposicions a càn Bassols, en el carrer d'Escudellers, allí mateix aon avui se trova instal·lada la impremta de *La Veu de Catalunya*; aquesta sala d'exposicions se trellada després, en l'any 1883, al carrer mateix d'Escudellers, cantonada a la Baixada de Sobradí, aon, segons testimoni d'alguns contemporanis, hi perdura fins al any 1887. Aquesta casa se dedicava principalment a la venda d'articles de dibuix i pintura i sembla que, després de mort En Gomez, qu'havia sigut client de la casa, s'hi venien, per molt poques pecetes, unes paletes de pintor amb falços croquis d'En Simó Gomez, firmats i tot. També en el carrer d'Escudellers hi havia la botiga de motlures i articles per a pintura d'En Monter, amb saleta d'exposicions. Un altra galeria d'exposicions més petita, però més luxosa, havia acondicionat el moblista Francesc Vidal en la seva botiga del Passatge del Crèdit: era el saló d'exposicions més selecte: aquí En Gomez també solia exposar. Encara hi havia en aquella reduïda Barcelona dels anys 1860 al 80 un altre salonet d'exposicions en el susdit carrer d'Escudellers, aleshores un dels més cèntrics. Aquest salonet era anexe a una botigueta o taller d'ebanisteria regentat pel senyor Folch, pare dels actuals Folch i Torres, literats. Segons ens conta el senyor Carles Pirozzini, era un local subvencionat per un grup d'artistes, i s'esquèia a la cantonada del carrer d'En Avinyó. Per fi s'obrí el Saló Parés petit, i desseguida el magnífic gran Saló actual. Hi havia també tardanament un altre local d'exposicions en un cert *Hotel de Ventas*, situat a mà esquerra del carrer de la Portaferrissa, en desembocar a la Rambla,—però no puc assegurar si En Simó Gomez l'havia aconseguït. Encara s'han de considerar llocs d'exposició

les nombroses altres botigues de motlures, mobles i altres articles de luxe que reservaven l'aparador per a exhibir-hi una o dugues teles.

Les exposicions de pintura i escultura devien tenir molta ressonància perquè els diaris i setmanaris, malgrat llur escaça cabuda, ne parlen molt extensament; els il·lustrats hi dediquen tot els gravats i casi la totalitat del text; ne parlen en varis números seguits, mitj en broma, mitj seriósament. Les societats humorístiques, que per aquells dies treuen tota la ufana, també hi dediquen llur comentari. Així, el grup d'artistes reunits en el local anomenat *Taller Ambut*, organisen, sincrònicament amb les exposicions de Llotja o Ateneu, altres exposicions de per riure, en les que també concedeixen premis a les millors o les més divertides de les obres presentades.

La crítica pero esdevé rebaixada de tó. Els Milà l'havien dignificada, sobretot En Manel. (1) No tingueren successió fins bastant més tard, amb En Miquel i Badia, l'Ixart, En Casellas, etc., successió en dignitat, pero nó en penetració filosòfica.

El moviment literari, demés del floreixement poètic dels Cabanyes, Aribau Verdaguer, etc., i del moviment teatral que's parlava en el capítol anterior, estava alimentat i ben caracteritzat per la que ja era tradició flouresca. Els Jocs Florals estaven aleshores en llur apogeu i es pot dir ben bé que per obra i gràcia d'ells la cultura nostra s'anava despertant i multiplicant, i sobetot anava eixint del provincianisme bo-i desvetllant la personalitat que'ns diferenciava i alliberava lentament d'aquell aclaparador torrent de ximpleria que fluia sense parar desde'l centre de la Península fins a la perifèria, anivellant-ho tot. Sobre l'acció dels Jocs Florals i sobre aquell moment literari ja s'ha dit moltes vegades més del que cabria en aquestes pàgines i amb major autoritat que la nostra. No cal dons insistir-hi.

La música era estimada i conresada amb coneixement i refinament. La tradició del teatre Liceu era com un viver de *dilettanti*. Demés del repertori italià decadent qu'aleshores encisava al públic de Barcelona, com el de tot arreu, se donava de tan en tan música clàssica: Mozart, Gluck, Spontini, etc. Els nostres compositors alternen al Liceu i al Principal i de vegades al *Circo Barcelonés* amb els més cèlebres compositors estrangers. La gent s'apassiona furiosament pel Liceu o pel Teatre de la Santa Creu, dividint-se en nous bands enfollits anomenats *liceïstas* i *cruzados*. En Nicolau Guanyabens estrena *Arnaldo di Erill*; En Leandre Sunyer *Alfonso il Casto*; En Nicolau Manent, *Gualtero di Monsonis*; el mestre Obiols, *Editta di Belcour*; En Pedrell estrena en els anys 1875 i 1879. *L'Ultimo Aben-*

(1) *Principios de Teoria Estètica*, per Manel Milà i Fontanals.

cerraggio i *Quasimodo*. La opereta francesa dels Offembach, Halévy, Thomas, Hérold, Auber, és conegudíssima a Barcelona i els *Bufo Arderius* la donen traduïda, després de coneixe-la en la llengua original per les bones companyes franceses que visiten sovint la nostra ciutat. Els divos de fama mundial, En Tamberlick, En Tamagno, la Patti, l'Emma Nevada, En Gayarre i tantés altres són populars a Barcelona. Els nostres mateixos compositors donen una bona empenta a la opereta catalana (1). Ja en l'any 1844 se funda una *Sociedad Filarmónica*, amb chors. Se cultivava la musica de cambra: Els virtuosos del piano i del violí tenien a Barcelona per una de les escases capitals musicals de l'època: hi trovaven sempre un public remunerador i entusiasta. Barcelona pesava en la cotisació musical universal i no és per casualitat qu'en compondre *Il Barbero di Siviglia* En Rossini, ja en començar la centúria, engrescat, l'anunciés ponderativament als seus admiradors amb aquella frase que, poc més o menys deia: *E pero si fara di Barcellona a San Petersburgo* (2).

D'altra banda neixien els Chors d'En Clavé, que foren també en certa manera fills dels Jocs Florals. El mateix Clavé produeix amb la seva obra, tan netament popular, tan fresca i gemada, una bellíssima cristallisació de tot aquest nostre sentiment musical. En Clavé és potser l'home més representatiu de la Catalunya artista d'aquell mitj segle XIX, més ben dit, d'aquella Barcelona que comença a cercar Catalunya i la retrova. La seva influència fou inmensa. Els germans Gomez no s'en sustragueren.

Tot aquest moviment s'enforteix ràpidament en començar els nostres pintors a viatjar per Italia i França, i alhora amb el continuat tragí d'actors i actrius d'abdós païssos que venen a Barcelona a educar i encisar el nostre públic i a estimular i polir als nostres autors dramàtics i als nostres actors.

¿Caldrà aquí recordar qu'aquest període de revifament de les art-catalanes anava reforçat per un simultani renaixament científic? ¿Caldrà citar els noms dels erudits de la filologia, la mecànica, la història, l'arqueologia, la sociologia, la filosofia? Els noms dels Pí i Margall, Llorens, Balmes, Milà i Fontanals, Rubió i Ors, Martí d'Eixalà, Narcís Monturiol, A. de Bofarull, Alió, Puiggarí, etc., estàn en la memoria de tothom qui es trova evocant aquells dies tan importants, aquell mitj segle XIX que a mida que passen els anys va prenent un relleu i un sobreiximent tan meravellós com les muntanyes del Montserrat se van aixecant aixecant i se van destacant davant del cel i pel demunt de les demés serralades a mida qui el vaixell que se us endú reclusa mar endins vers qui sab aont.

(1) *La Pata de Cabra, De Sant Pol al Polo Nord, Robinson Petit, Casualitats, Les Cent Donzelles, Las Francesillas*, etc., etc.

(2) Stendüal, «Vie de Rossini».

CAPITOL IV

L'INFÀNCIA

Mentres se destronaven reines i advenien reis i succeïen les revolucions als *pronunciamientos*, i el còlera i la febre groga mataven els barcelonins a carretadas; mentres es féien miracles, carlinades i barricades; mentres es guanyaven guerres d'Àfrica i se bombardejaven les Amèriques, el nostre Simó Gomez jugava a baldufes, creixia i s'atipava d'anar a estudi. Les bullangues amenisaven l'enutj de l'escola. Cal evocar l'escola castellana oficial amb tota la seva rutina, amb el seu mortalment monòton sistema d'ensenyament, amb els malencònics, casi elegíacs, exercicis cantats de mne-motècna, amb les seves bàrbares nomenclatures, amb el seu lèxic i el seu estil pedant i enfarfegat; cal recordar sobretot els procediments de rigor dels mestres, l'amoblement miserable i la total ausència de confort i de boniquesa d'aquests locals d'ensenyament oficial, que encara potser perduren amb les mateixes tares, pera comprendre l'aborriment i l'horror que sentiria un temperament somniador i lliure com el del petit Simó Gomez dintre aquelles cofurnes d'estultícia pollada i romàtica. Les bullangues i els afusellaments, l'arribada o l'embarcada d'un rei eren sempre acontereiments benvinguts en el món escolar, perque eren motiu de festa. Les epidèmies també: ara el còlera, ara la febre groga, eren les bengvinudes en el món infantil. Les epidèmies eren com altres tantes sublevacions que s'abrivaven contra la brutícia i la manca d'higiene.

Apart d'aquesta tragèdia de l'escola, la infància del nostre biografiat, encara que un xic malaltia, devia escolar-se plaenta i plena d'encisos en aquella Barcelona petita pero densa, al peu de muralla, amb els vaixells magnífics al peu de la casa, gairebé al abast de la mà; amb la muntanya de Montjuic i les Hortes de Sant Bertràn a quatre passes, plenes de lluminós i colorit bucolisme, contrastant amb la tenebrositat humida del carrer del Dormitori de Sant Francesc la penombra i de la habitació amagada en la rebotiga, més fosca encara.

Belles hortes de Sant Bertràn, sempre gemades i propícies a disculpar i amenisar les «campanes» necessàries, cuan les bullangues i *pronunciamientos* se fèien escaços; graciosa i acullidora muntanyola de Montjuic, terra d'infantívoles exploracions i suggestions, atalàia meravellosa i estimulanta—vosaltres pastareu i formareu l'esperit suburbiesc del nostre pintor, vosaltres el fereu, més que barceloní, poblessequí, montjuiquí impenitent. En Simó Gomez bé viatjà, després de passar l'infància, bé corregué la Ceca i la Meca i la vall d'Andorra i fins estigué a Madrit, com diu el personatge del *Don Gonzalo*, (1) obra del seu camarada l'Albert Llanas — pero, dat i benehit, després d'aquestes corrieres, el Poble Sec, el seu Montjuic, el reprenegueren més que mai; i pel Montjuic i el Poble Sec en Simó Gomez visqué i morí, com en una Arcàdia, com en un paradís incomparable, al costat del cual tot el demés que hi pugui haver d'admirable i gran en l'Univers no fós altra cosa que fantasia i emfebrenent. El Montjuic fou el seu amor etern i sols el Montjuic obrà en son enteniment i en son cor: totes les fatleres i passions de la seva vida passional i descordada destacades enllà del Montjuic, no sigueren rès més que derivacions, perllongacions o irradiacions d'una hiperestèssia poblessequina.

El barri d'on s'escorre l'infància d'En Simó Gomez, aleshores barri distingit, no influí gens sobre'l seu esperit; el militarisme pintoresc de tota aquella zona de casernes, inten-dències, capitania i parc d'artilleria; les retretes i dianes, els exercicis militars, les desfilades atabalades, les xarangues i maniobres devien més aviat embafa'l, després del quotidià tràfec militaresc de la botiga. El brugit i vivacitat tan típics del proper barri de Ribera no li digueren mai rès, i rarament potser aconduí els seus passos cap aquell cantó, llevat de cuan anava a l'escola de la Llotja. Menys encara sembla haver-se sentit atret per la vella ciutat gòtica, farcida de recorts i tan copiosament ensalçada pel Romanticisme d'aquells dies infantils. — El Montjuic era tan bell, tan dolç i tebi, tan perfumat de farigola, tan frondós de xiprers i eucaliptus, i alzines, i roures, i pins; tan regalimant de fonts cantants; amb tan bells recons selvàtics de verdices, etzavares i figueres de moro; i amb tanta de mar blava pera rabejar-hi els ulls i sucra-hi la muntanya, que, la veritat, totes les catedrals i casaces i palaus escampats demunt de les clavegueres de la ciutat gòtica devenien, per comparació informulada, països de categoria inferior, regions d'engúnia i de tristor, d'on ne fugen fins les sargantanes.

En Simó és el fill preferit: el Benjamí de la família no és pàs l'Antonnet

(1) *Don Gonzalo o l'orgull del jec*, comèdia en tres actes. obra d'En Albert Llanas.

ni la *Juanita*. Serà potser per causa de la seva precària salut o bé de la seva gràcia o del seu talent i esperitualitat incipients, potser per les tres condicions alhora, serà per altres raons que se'ns escapen, el càs és que tots, fins els germans, adoren al Simó: tot el que fa ho troven inmillorable; tots els torts li són perdonats o dissimulats; totes les preferències semblen convergir vers En Simó en perfecte acord familiar. Sobretot la mare no viu només que pel Simó: és la que li amaga més facècies, la que l'admira més, la que'l corretgeix menys; la mare li don, d'amagat, dineros pera totes les secretes necessitats, li satisfà tots els més frevolts desitjos; ella somnia amb un millor i preferent pervindre pel seu Simó i per a ell i son triomf faria totes les injustícies i sacrificis que calguessin; no sossega de dia ni de nit per acumular diners per als seus fills: En Simó i els demés. La mare d'En Simó Gomez s'assembla en això a la d'En Nonell; així com el pintor del carrer més Baix de S. Pere fou un passional sensual fins a l'obsessió i un plebeïsta, de idèntica fusta i de la mateixa manera fou el pintor del carrer de Dormitori de Sant Francesc. Pero així com la família d'En Nonell no estava pas tota conformada amb la predilecció que la mare sentia pel Isidret, la família d'En Simó, que sospitava totes les prerrogatives i favors clandestins que li eren dispensats, assentia implícitament, per manera que cada germà, i el pare al cap, haurien atorgat problament els mateixos favors si a la mà de cadascú havés sigut posada aquella facultat providencial.

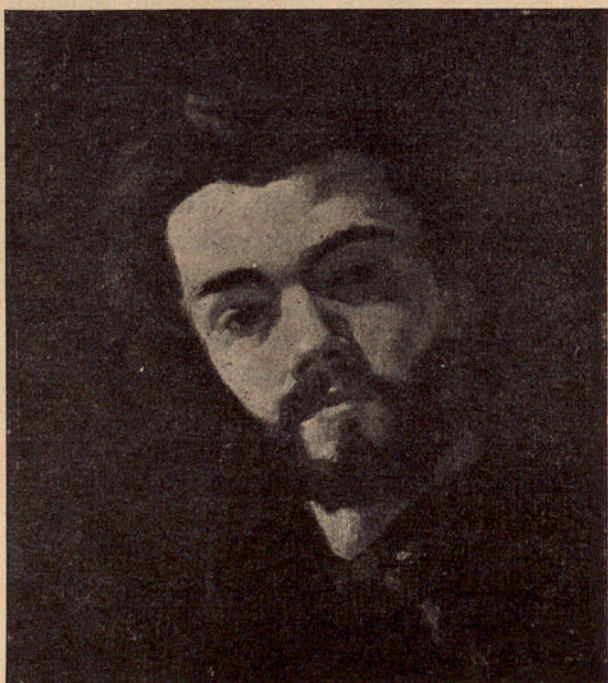
Pensant en el pervindre gloriós i senyorívol qu'En Simó es mereix, la família acorda donar-li una carrera, la carrera d'enginyer, i en consecuença ens envien el noi camí de la Universitat, engaviat de nou per a l'assimilació d'altres més feixucs i més copiosos textos.

A partir d'aquest moment ens seràn útils les notícies que'ns proporcionaran En P. del O., En Serra i Pausas i En Edualt Cabibell. En P. del O, qu'era el pseudònim d'En Josep Roca i Roca, dedica a En Simó bona part del número de *La Esquella de la Torratxa* que coïncideix amb la seva mort. En aquest periòdic se trova (1) en tal ocasió, i firmada P. del O., una relativament llarga biografia, la qual pot ésser la més verídica, tota vegada que's pot donar per segur que seria escrita al dictat, o poc menys, del germà d'En Simón, l'Enric, gran amic d'En Roca i Roca i gravador del periòdic susdit, el qual era dirigit per aquest escriptor. Totes les donades de la esmentada biografia que s'han pogut controlar han resultat d'una autenticitat complerta.

En Joan Serra i Pausas era un dibuixant pera editors a qui els companys anomenaven *Serrutxu*; era molt amic dels Gomez, home honorabilíssim,

(1) Número del 24 d'Abril de 1880.

quines donades controlables han resultat també lleghítimes casi siempre i autèntiques. Ja's desprèn la probitat historicista d'aquest intel·ligent escriptor-artista de la mateixa relació que'ns fà de la vida artística del pintor Gomez. En Serra i Pausas en els darrers temps de la seva vida deixà la il·lustració de llibres per a dedicarse a la pintura decorativa sota les ordres del pintor desmesurat que fou l'Aleix Clapés. L'Hèrcules incendiant els Pirineus, que, pintat al fresc, decorava l'exterior del palau Güell, del carrer Nou, era exe-

ENRIC GOMEZ POLO

Retrat per En Simó Gomez.

(D'aquest retrat ne posseeix una rèplica la germana del pintor).

cutat per ell, segons projecte del hardit Clapés. En Serra i Pausas escrigué dons una llarga biografia d'En Simó Gomez en *La Renaixensa*, també en ocasió de la mort del pintor del Poble Sec. (1). L'Eduart Canibell escrigué en la revista *Vell i Nou* (2) alguns records de la seva convivència amb els germans Gomez. Altres testimonis reclamarem: el d'En Joan Brull, deixeble tardà d'En Gomez, qui li dedica un interessant i conmovedor recort en el ja citat número extraordinari de la revista *Juventut*. També ens servirà el discurs

sobre el biografiat que llegí, en la sessió necrològica que li dedicà l'Ateneu Barceloní, el pintor En Josep Masriera. Aquest discurs fou després publicat en la revista quinzenal barcelonina *Revista de Bellas Artes* (3). Els demés testimonis seràn verbals, cullits de boca dels contemporanis o parents.

(1) Febrer de 1880.

(2) 1.1 de Maig de 1918

(3) 15 d'Abril de 1886.

Savem dons pel fill d'En Simó Gomez, el Sr. Enric Gomez Font, també pel cunyat d'aquest, el Sr. J. Furnells, qu'el petit silvàn En Simó Gomez fou reclós a diari a la Universitat per a cursar la carrera d'enginyer industrial, a la cual mostrà desseguida una perfecta aversió. En P. del O. afegeix que també estudià en l'Escola Industrial. El fill del artista assegura que aviat se cansà de la carrera i decidí suspèndre-la. ¿Qué farien els pares davant d'aquesta desoladora rebequeria del terrible Simó? Potser no haurien prè cap bona decisió si el germà gran, l'Enric, que ja desd'un principi fou el mentor més decidit i intel·ligent d'En Simó, no havés il·luminat el camí del germà mitjà.

Conta el Sr. Furnells, íntim amic, familiar i vehí de la familia Gomez, que un dia, a hora de sopar no es trovava En Simó enlloc. Regiraren la casa, recorregueren el barri — tot en và. Per fí descobriren al xicot a dalt del terrat abstret, pintant amb colors de juguina i a la claror de la lluna plena, una vista del port, a la manera efectista i fantàstica d'un detestable pintor de marines nocturnes del port de Barcelona, jove deixeble d'En Martí i Alsina, segons diu el Sr. Aleu, el cual en aquell temps tenia un ècsit molt remunerador entre la nostra burgesia: un pintor que s'anomenava Benavent.

Aquesta feta i altres de semblants qu'el germà Enric havia anat observant, el decidiren a inclinar les activitats del mal estudiant cap al conreu de les Belles Arts, ço qu'el petit Simó acceptà a mans besades. En P. del O. diu que, visitant en Gomez un dia un taller de gravador al boix, agafà afició al dibuix. ¿Seria aquest taller el del germà Enric? Potser en aquesta ocasió fou cuan entrà a estudiar al taller d'En Serra i Porson, un dels pintors més apreciats del temps? El Sr. Aleu i En Serra i Pausas confirmen l'entrada del nostre Simó en el taller d'En Serra i Porson i també en el d'En Martí i Alsina, aon, segons aquest comunicant, hi estudiaria molt poc temps. Pel mateix Sr. Aleu savem que aproximadament cap als anys 1858 al 1862 passaria un aprenentatge de dibuixant litògraf en el taller de l'Eusebi Planas. Aquest mestre li recomana els estudis de l'Escola de Belles Arts; els quals En Gomez empen desseguida amb l'idea de dibuixar del natura'l cosa que, segons sembla despendre's del testimoni d'En Serra i Pausas, en aquella edat encara no havia fet. Si la data qu'ens dona el Sr. Aleu és justa, cosa molt probable perque aquest litògraf era condeixeble d'En Gomez en el taller Planas, ens trovèm coneixedors que l'aprenent Gomez entra en aquest taller a l'edat de tretze anys.

D'aquests primers estudis ens dirà quelcom d'estimable En Serra i Pausas:

«Comensà a aprendre la pintura baix la direcció del reputat y conegut pintor en Joseph Serra y Porson, Cap mestre que aquet li convenia pera

»guiarlo y corretjirlo del amanerament ahont l'impuls del seu geni l'havia
»conduit. Ja no buscava tant los efectes de clar y oscur: los seus estudis au-
»mentaren en grandor y tot lo que perderen de ostentació, de trassa y va-
»lencia ho guanyaren en bellesa. Dos anys aproximadament estigué baix la
»direcció de tan esperimentat mestre, al cap dels quals entrà en la classe de
»pintura en la Academia de la que ja per las nits n'havia estat fins allavors
»aplicat deixeble. No obstant los avensos que feia distavan molt de satis-
»fer l'afany que tenia de saber, no li bastavan a son esperit ni la reduhida
»pero rica galeria de la nostra Academia. Viladomat, li era massa conegut
»si be que l'admirava, Montanya y'ls altres no eran del seu gust y'ls frescos
»dels Carratggios estavan poc ménos que del tot amagats detràs de colossals
»estàtuas. Sentia la grandiositat y'l realisme dels mestres del renaixement.
»Coneixia Rubens, Velazquez, Wandich y Rembrandt sols de paraula. Llurs
»obras reproduhidas per lo grabat y la fotografia li eran un incentiu pera
»voler véurerlos, estudiarlos e imitarlos, puig las copias que veyia li deixavan
»a son cuidado la interpretació del color, que quedava com un misteri in-
»descifrabla a sa ardenta imaginació. Per altre part coneixia algunas repro-
»duccions dels grans artistas de França que totas las nacions unànimes ad-
»miravan y volia personalment coneixer Delacroix, Decamps, Couture,
»Meissonier y altres y altres que omplian lo món ab la fama de llurs obras.
»Sentia que a França s'hi disputavan la supremacia dos escolas, volia veu-
»rer lo que valia cada una de ellas y a quina havia de dar la preferencia per
»més adaptada a son geni e hi havia además que comensava en Espanya lo
»Renaixement que d'un modo tan gloriós iniciaven en Casado, Gisbert,
»Sans, Mercader y altres artistas de no menos mèrit y fama».

Sembla qu'a l'Escola de Llotja rebé les lliçons den Claudi Lorenzale aixi ens ho digué algun seu contemporani quin nom s'ens ha olvidat.

La traça i valencia que tindria l'art incipient d'En Simó Gomez seria en efecte molt gran perquè, segons contenen el seu fill i el Sr. J. Furnells, a l'edat de catorze anys, aixó és, allí al any 1859, ja dibuixava, en blanc i negre, temes religiosos pera les estampes qu'editava la casa Bordas, gravades al acer: finíssims gravats enmarcats en una orla de ornamentació blanca, calada i un xic abultada, aquelles estampes anomenades «reixades» o «brodades» qu'estigueren molt de moda fins a començament del segle actual. D'aquests dibuixos religiosos, que havien d'ésser molt perfectes i molt ben acabats, ne dibuixava un cada vespre, després de les feines i estudis de la jornada, i sembla que'ls hi pagaven a cinquanta pessetes cada un (Furnells). Com se veu, el xicot, tan bon punt comença a trevallar de gust ja es guanya la videta. Per no recordèm ara quin conducte savem que'l seu mestre En Serra i Porson, per a un fi editorial que el meu olvidat comunicant no sab

de quina mena era i que sols recorda que no reïxí, que ni tan sols entrà en premsa, li encarregà unes còpies en blanc i negre dels quadros d'En Viladomat. D'estampes pera la casa Bordas ne continua dibuixant fins molt endavant. La Sta. Tresa que reproduim porta la data de 1878.

Observèm el que diu l'estimable Serra i Pausas sobre l'amanerament d'En Simó Gomez. Aquest amanerament no és pas una invenció, una malvolença d'aquest biografiador sino que és una veritat que confirmen els fets, les obres d'aquesta època infantil qu'ens han quedat, que són alguns dibuixos, dels quals algun se'n reproduïx entre aquestes ratlles. Els dibuixos de l'època d'aprenentatje són demés molt sovint fatigats i castigats per l'encallament que una dificultat de inexperiència ocasiona al llapiç: el paper en aquest llocs d'encallament sol ésser casi foradat de tan esborrar i reprendre el mateix problema; altres vegades, són les mil ratlles dures i nequitoses del entoçudiment mal reïxit les que donen, amb llapiç plom, una lluisor insistent en l'indret difícil. Aviat pero la seva tècnica devé fluïda i aplomada.

Diu En Josep Masriera en la nota necrològica llegida al Ateneu i publicada després en la *Revista de Bellas Artes*, qu'En Simó Gomez *pasó algun tiempo en el taller de un gravador al boj, y de éste pasó al del artista Don Eusebio Planas, de quien recibió sus primeras lecciones de dibujo, estudió su aplicación a la litografía, en la cual trabajó por espacio de bastante tiempo, mientras que por consejo de Planas fué a estudiar en la Escuela de Bellas Artes... recibiendo a la vez lecciones particulares de Martí y Alsina y J. Serra*, ço que confirma el que'ns fan sapiguer En P. del O, i En Serra o Pausas, apoiant sobre el fet d'aprendre el gravat al boix.

Com déiem més amunt, en el taller Planas convisqué amb l'Aleu, qui també hi fèia l'aprenentatje. Probablement en Simó hi fou col·locat amb la mateixa idea paternal que hi portà l'Aleu, la de fer-ne un litògraf. Com veurem més endavant, aquesta hipòtessi és molt plausible: ja que'l noi no havia volgut fer de senyor enginyer, dons, se guanyaria la vida fent un ofici; faria de gravador, tota vegada qu'aixó li agradava, i seguint l'exemple del germà Enric, seria també gravador al boix. Cuan, més endavant, és el germà petit, l'Antonet, el qui ha de decidir-se per un ofici, també és el de gravador el qu'esculleix, després d'haver fet uns tantejos infructuosos en la carrera nàutica. Segurament aquestes decisions son suggerides pel germà Enric, el gran, que per sa forta voluntat persuassiva té un caire de semblança materna.

Perquè En Simó no persevera en el gravat al boix i es decanta a la litografia, aquest és un punt que no havem pogut aclarir. Potser el mateix Enric és el suggeridor de l'elecció d'aquesta especialitat de gravat; tal ve-

gada prevenint una competència mútuament ruïnosa en donar massa braços a una mateixa activitat. Havem de partir sempre, en considerar les accions d'En Simó, del fet negatiu qu'és la seva manca absoluta de voluntat. Ha sigut un noi aviciat i sobretot un ésser innatament abúlic; és un temperament un xic tarat, un esperit malaltic en un cós no pas molt sà; sols els seus nirvis tenen voluntat, i aquesta, cuan se desperta, devé irresistible.

En el taller Planas, com a Lotja, com arreu aon es dona a coneixe, desseguida despunta per la seva sensibilitat d'executant, aixó és, per un sentiment distingit i elevat de ço formal, i sobretot per una traça extraordinària en traduir amb el llàpiç aquest sentiment plàstic. A tot arreu admira i fa rotllo. Tothom el considera un artista predestinat.

Retrat del mestre Eusebi Planas alguns anys després del aprenentatge d'En Gomez

En Planas era el gran dibuixant del dia: tenia una clientela magnífica. En aquells dies no's coneixia encara el gravat mecànic, ço que s'anomena el fotogavat, i per tant els dibuixos se reproduïen per medi del gravat a mà, el gravat al boix, la talla dolça o la litografia. L'Eusebi Planas era, de més d'un gran dibuixant, un virtuós de la litografia: els seus dibuixos passaven a mans dels col·leccionistes, passaven al públic amb tota la frescor i puresa d'originals, tota vegada qu'eren litografiats originalment pel mateix autor, eren dibuixats ja de primera intenció damunt la pedra litogràfica. Per això els gran editors de Barcelona, de Madrid i fins de Paris, pagaven el qu'En

Eusebi Planas volia pera teni'l com il·lustrador, i En Planes devenia en consecüència un artista ric. En aquell temps era el començ de la poixança editorial de Barcelona; la nostra ciutat editava sobretot obres de caracter artístic, luxoses, monumentals, i les escampava per tot el mercat de llengua castellana, qu'aleshores, sense tanta competència alemana i ianki com posteriorment li caigué al demunt, era un *debouché* formidable de llibres, albums, revistes catalanes. A aquest torrent de publicacions havia de proveir el talent del Eusebi Planas.

Pero aquest artista era, tant com un virtuós del llapiç litogràfic, un virtuós de la galanteria, de la galanteria mitjana i de la galanteria d'upa: era sobretot un sibarita i un *gentleman* acabats, com no'n corren gaires avui mateix. Ell donava el tó a tot el gran món barceloní d'aquell moment: ell savia de l'elegància anglesa, del *chic* parisenc; savia de la moda del dia, savia el gest, el mot, l'actitut més *fashionable*. Era també l'Eusebi Planas un Don Joan durant el dia i un *calavera* durant la nit: un home endiablament enfeinat en tota llei de batalles d'amor. Per aquesta raó podia disposar de molt poc temps per al dibuix. Malgrat aquesta dificultat, els editors quedaven sempre complacuts i, sense ferse pregar molt l'il·lustrador, cada client se'n anava del taller del gran dibuixant, content amb la bona feina encarregada. La causa d'aquest miracle era el floret de col·laboradors que tenia.

A pretext d'aprenentatge, En Planas admetia al seu taller a tots els xicots que's presentessin, mentre tinguessin talent. És clar que, amb la condició del talent se restringia molt el nombre d'aprenents del mestre litògraf i és per aixó que'ls deixebles eren contats. Si un aprenent, tot aprenent-ne la traça, no havia d'ésser bon col·laborador del mestre, En Planas s'en desfèia sense pietat.

En Planas se llevava tard perque solia perdre la nit. Després de llevar-se i de polir-se i empolainar-se meticulosament, ja es trojava l'home cap als vols de mitjdia. Aleshores, enlloc d'anar al taller a trevallar, sols hi entrava a donar un cop d'ull, a veure com marxava la feina, a donar algunes ordres i prou: li mancava temps pera agafar el seu magnífic cavall i passejar-se, cavaller recargolat, magestuós i gràcil, pel indret distingit, allà aon podia exhibir-se i repartir barretades amb major eficència. Després dinava, anava al *Circol* o al cafè, trevallava un xic al taller i tornava a la vida d'home seduïdor i elegant. En les poques estones que'l taller el retenia, s'ocupava de preparar dibuixos, d'ensinistrar perfectament als seus deixebles i d'ordenar la col·laboració: els dibuixos per acabar, els dibuixos per començar, qu'ell acabaria o retocaria cap a les acaballes, en fí, els detalls enutjosos qu'ell no volia entreterni-se a refilar.

Així dons es pot donar per segur qu'En Gomez, com tants altres deixebles, col·laboraria amb En Planas, i per tan no és gens aventurada l'afirmació que fà En Serra i Pausas de que col·laborà en la il·lustració dels llibres *Los Mohicanos de París*, d'En Dumas, i *La Orfaneta de Menargues o Catalunya Agonisant*, de l'Antoni de Bofarull. Nos avèm cuan se va publicar aquella traducció d'En Dumas, pero sí ho savem de l'obra d'En Bofarull, que fou editada en el any 1862, data que coïncideix amb l'estada d'En Simó Gomez al taller Planas. Les il·lustracions de *La Orfaneta de Menargues* són certament litografies originals, firmades, les unes per l'Eusebi

Planas i datadas d'aquest any; altres n'hi han de firmades per En Puiggarí, les quals són inferiors d'estil i de sentiment. Per fi n'hi han unes quantes que són tan perfectes com les que porten la firma de l'Eusebi Planas pero que no van firmades: aquestes dons podrien ésser les d'En Simó Gomez o les qu'En Simó Gomez fés en col·laboració amb En Planas. El deixeble i suposat col·laborador d'En Planas no podia repugnar al mestre perquè, com dèiem més amunt, aviat s'adapta a la tècnica del dibuix sobre pedra amb un virtuosisme tan gran, com el del seu iniciador, ço que's pot comprovar amb algunes reproduccions de dibuixos d'En Gomez intercalades en aquestes ratlles.

Es de suposar qu'En Planas ensinistraria a En Gomez en l'ofici de litògraf més aviat qu'en el dibuix propiament dit, tota vegada que segons testimonis ja citats d'En Josep Masriera i d'En P. del O., fou precisament En Planas qui recomanà al trànsfuga dels estudis enginyerils, al tendre silvà del Montjuic, l'estudi del dibuix en les classes de Llotja. Hi ha dubte sols en saber si els estudis de Llotja foren fets simultàniament amb l'aprenentatge de dibuixant litògraf, tal com jo crec, o bé si foren empresos després, tal com dèia en Serra i Pausas. Es probable dons que En Simó Gomez frequentés el taller Planas durant el dia, les classes de Llotja durant el vespre, i, potser durant alguns pocs dies, el taller d'En Serra.

En Simó Gomez aprengué al costat d'En Planas a tota perfecció el difícil art de la litografia; i encara feu més el nostre silvà: aprengué també a la perfecció l'art amatori, per tan que, a imatge del seu mestre, dividí d'aleshores endevant les seves activitats entre l'art plàstica i la eròtica, servant també major fidelitat a aquesta que no pas a l'altra.

Emprò En Simó era tan jove, tenia tantes suggestions de tota mena al seu davant, que la seva naturalesa passional trova en aquesta primera joventut molts altres motius de desfogament. Cap aquest any 1862, qu'és quan podèm donar per acabat l'aprenentatge a càrrec de Planas, li entra a En Gomez la pruhija d'anar a Paris a coneixe aquells artistes francesos de que'ns parla En Serra i Pausas; potser engrescat pel seu professor En Serra i Porson, segons ens diu En P. del O. Això semblaria una ambició massa grossa al mateix Simó, pero a la fi, talment degué trahir el seu anhel, que la família s'en sentiria commoguda i hi accediria. Un company d'aventures nocturnes del nostre pintor, el Sr. Joan Feliu i Codina, ens escriu algunes donades sobre la vida d'En Simó Gomez i, referent a aquesta anada a Paris, diu el següent:

«Cuan va haver rebut En Simó algunes lliçons de dibuix i pintura a l'Escola de Belles Arts de nostra Llotja va pensar l'Enric que a tots dos els convenia perfeccionar-se en el seu art i va determinar anarse'n a Paris per a acabar la seva carrera, cosa perfectament pensada, puig que torna-

»ren tots dos de Paris al cap de tres o quatre anys, fets uns veraders artistes».

Altra vegada se'ns presenta el germà Enric proveïnt providencialment a les necessitats d'En Simó. La família actual del artista confirma aquest providencialisme, en ocasió del viatge a Paris. En Serra i Pausas detalla aquest moment decisiu de la carrera d'En Simó Gomez en la forma següent, en parlar del neguit del aprenent d'artista per a coneixe el moviment artístic contemporani a França:

«Totas aquestas cosas li bullian en sa febrosa imaginació, y tal volta no «atrevintse a exposar als seus estimats pares y germans lo desitj que tenia «de separarse del seu costat caigué en un defalliment que, donat lo seu «caràcter reservat y sufert, hauria pogut tenir per ell fatals consecuèncias. «Lo seu germà N'Enric Gomez, major en etat a ell que ja comensava allavo- «ras a esser un hàbil grabador, ab la sagacitat y penetració que solzament «dona lo carinyo, interpretà la lluyta que dintre el seu cor constantment «hi havia y com que per altre part era En Simó molt jove encare per tot «sol anarsen a Paris en cual ciutat no hi tenian coneguts ni amichs que en «un cas de necessitat poguessen darli aculliment, decidí acompanyarlo. «Plè d'agrahiment acceptà'l sacrifici que aquell feya per ell y abdós partiren «per la capital de França l'any 1863, ell a apendrer la pintura, l'altre a per- «feccionarse en l'art del grabat».

En Simó Gomez ansia amb dalit coneixe l'art francès; pero, per gran que siga el seu anhel, no gosarà mai proposar aquest gros dispendi, aquesta separació, a la seva família. Primer se deixaria corsecar de passió continguda avans que atrevirse a declarar-la. Sortosament hi ha l'Enric que vetlla. Ell sol coneix el mal que pateix el noi mitjà: ell només sab el remei. A no ésser l'Enric, En Simó hauria arribat al corsecament sense que la família desolada ni els metjes podessin atinar en la causa del decandiment. L'Enric fa el diagnòstic, l'Enric fa després el pronòstic i el tractament; l'Enric convenç als pares; l'Enric fa tot el que cal pera que la decisió siga de planera execució; l'Enric se prestarà i tot a fer d'aconpanyant, a deixar-ho tot per a que En Simó no s'hagi d'aventurar tot sol enllà de les fronteres, en l'esbogerat Paris. És cert qu'En Simó ja és un homenet que podria arranjar-se tot sol, emprò està tan delicat de salut i també és tan baligabalaga que, ben reflexionat, valdria més no deixa'l sortir de Barcelona que permetre-li d'anar a Paris tot sol.

Cal comprendre la situació d'En Simó dintre la seva família per a fer-se càrreg del que deuria costar a l'Enric de determinar-se al viatge i de decidir als pares. El negoci començava a donar bons guanys, pero no tan pera permetre's el gros dispendi del doble viatge i la doble estada dels xicots a Paris, pera aventurar-se a la pèrdua dels sous o guanys d'En Simó i del Enric,

guanys tan segurs a Barcelona i tan improbables a Paris, aon l'un i l'altre anaven més aviat a estudiar que no pas a beneficiar-se pecuniàriament; cal imaginar sobretot les raons de sentiment que s'oposarien a la separació del ídol de la família, del rei de casa — també a la separació del noi gran, del provident, del imprescindible Enric.

La separació dels objectes del nostre amor és sempre una gran tragèdia del cor. Rè més patètic qu'els adeussiaus, àdhuc cuan els adèus se fan en benifet de les dugues parts, àdhuc cuan hom se separa per eixir a la cacera de belles i plaentes il·lusions. Per aixó la separació ens commou fins i tot cuan no'ns ateny a nosaltres sino a gent estranya, cuan ni tan sols presenciem la separació del subjecte i del objecte aliens a la nostra niuada. — Adeussiau, adeussiau Simó i Enric: sigueu valents, no us descoratjeu ¡Enteniment, sobretot! ¡A reveure Enric; a reveure Simó! — Nosaltres també us venim a despedir al peu del carril, amb el cor un xic encongit; baixem des d'aquest futur que us vol i us ama, des d'aquest futur que tot d'una ja no és futur i que ja ens fuig dels dits com un llampec per atrapa'us i abraça'us, i fe-us sapiguer que no us olvidèm els barcelonins olvidadissos.

¡Adeussiau Enric; a reveure Simó!...

CAPITOL V

EL GERMÀ ENRIC

L'Enric Gomez era un sentimental del providencialisme. Sentia l'altruisme com una voluptuositat. Era, dintre l'agregat de gent bondadosa que formava aquella familia del carrer del Dormitori de Sant Francesc, la persona més bona, la que posseïa més quantitat de bonesa i menys egoisme. Només vivia que pels demés. No's casà, segurament, per a no malmetre el seu pervindre providencialista, per a no haver de limitar els afectes, els esfoços i els sacrificis.

De totes les seves amors, pero, la principal era la que sentia pel germà pintor. Era amor admiratiu. Una admiració fervorosa sentia també de manera extraordinària per En Carles Vidiella, el célebre pianista. Per obra del Enric aquest artista atenyé la sublim execució pianista i els ècsits que'l feren célebre arreu. En Vidiella començà essent pianista al café de les Delícies, l'actual *Lyon d'Or*, en quin café se reunia la colla d'amics del Enric. Aquesta colla pero se reunia abans al café Suiç; en entrar En Vidiella de pianista al café de les Delícies, tota la colla, que adorava al músic d'una manera idolàtrica, se trelladà al café del davant. Fou l'Enric el qui tingué l'idea d'enviar En Vidiella a París a perfeccionar el seu art; fou ell qui trovà la manera de subvenir a tan grossa despesa. fent cotisar mensualment a tots els components d'aquell cenacle, encarregantse ell mateix de la recaptació, la qual si bé al començ sigué feina planera, aviat devingué feixuga i descoratjadora, arrivant sovint l'Enric a suplir amb el seu magre capital les cuotes dels morosos o inconstants. Fou l'Enric el qui vigilà sense descàns la estudiositat d'En Vidiella, el qui estigué sempre en correspondència amb ell, el qui arrivava fuis a agafar el tren i trelladar-se a París quan les cartes devenien massa intermitentes, per por que'l seu music no patís d'alguna malaltia — que no era altra que la mandra d'escriure; fou l'Enric el qui es cuadrà com un pare dèspota en certs moments de frevolitat, el qui s'imposà, el qui l'obligà a seguir avant fins a triomfar, re-

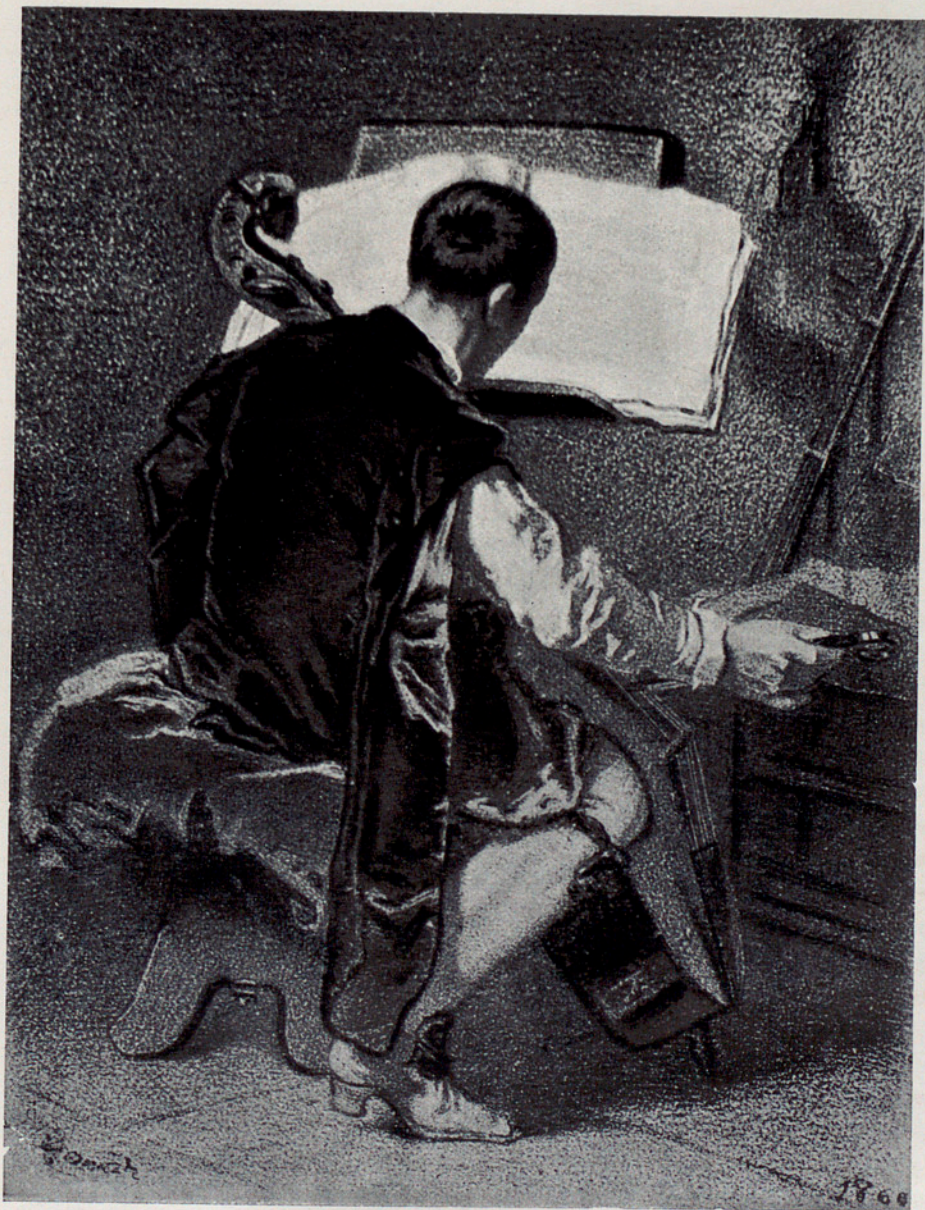
cloent-lo, tancant-lo, secuestrant-lo amb pany i clau en la propia casa del carrer de Tapioles. Fou per fi l'Enric el qui li preparà el debut i el qui li trevallà els grossos écsits.

Dons bé, aixó que feu per En Vidiella, l'Enric ho feu a cada instant per a molts altres amiçs; a ningú empro afavori amb tan amorosa sollicitut com a En Simó. Aquest era tan curt de génit, tan abúlic, que es pot ben dir que a no existir l'Enric mai s-hauria sapigut rés del seu art; no hauria pas passat d'un hàbil o habilitós dibuixant litógraf i potser no hauria arriuat ni a aixó. L'Enric encarrilà al seu germà cap a l'activitat que li convenia; ell fou qui endevinà la seva vocació, qui descobrí i afavorí el seu dalit d'anar a aprendre a París, qui estigué sempre amatent a treure-l del mal camí a que l'esgarriava el seu temperament veleidós, el seu gust excessiu per la tabola i la vida dissipada. L'Enric havé de combatre, per un cantó amb amorosa severitat ço que d'altra banda provocava l'amorosa debilitat de la mare. Era l'Enric el qui animava a En Simó en les hores negres de descoratjament, el qui li facilitava el trevall el qui li suggeria idees, composicions, arranjaments i motius pera emprendre el quadre. Era l'Enric el qui cercava els títuls de les pintures d'En Simó, ja que En Simó no podia, per més que es trenqués el cap, trovar la manera de justificar aixís una pintura. Cosa indispensable, aleshores, el títul d'una pintura! Qui hauria tingut la desaprensió d'exhibir un quadre amb el sol títul de «Pai-satje» «Natura morta», «Hòme bevent», etc., com se fà avui dia? Un quadre aixís no l'huaria comprat ningú; calien títuls-arguments i el trevall de cerca'ls el feia de bon grat l'Enric. Si el títul era ben trovat, l'écrit de la pintura era enormement major qu'en una'altra pintura semblant, o millor, que no havés pogut ésser batejada amb aquell ingeni. Així el bon Enric s'esforçava per trovar títuls com és ara aquest que serví pera batejar el quadre dels soldats de la Col. Vda. Barata: *Fui joven, fui soldado, fui valiente y hoy mendigo entre la gente*. L'Enric també es cuidava que En Simó no és llevés massa tard, que no perdés les nits. Tenia també cura del taller d'En Simó, que no hi manqués rès; En anar de la casa dels pares a la d'En Simó, quan aquest es casà i la familia li construí un bell taller i habitació en el Poble Sec, l'Enric feia marrada, passant pel carrer de Trentaclus, el qual era aleshores, més qu'avui, el carrer dels drapaires. En aquests tenebrosos cataus de ronya i misèria l'Enric forfollejava sempre en cerca de robes, d'antiguitats, d'armes i demés objectes que podessin servir per a compondre quadres, pera habillar els models, per a amoblar els fons de les composicions. Conta el Sr. Furnells que cuan l'Enric descobria quelcom de vistós o típic a casa dels drapaires, entrava radiant a casa d'En Simó amb la trovalla arborada com una bandera i l'oferia al pintor, junt amb un torrent de per-

SANTA TRESA

Dibuix lavat per a l'estamperia Bordas (prop. del Sr. Bordas)

VIOLONCEL'LISTA

(Col. Vidua Vidiella)

suacions, d'idees i de projectes per un nou quadre que aquell punyal, aquella mandolina, aquell ropatje descobert al carrer de Trentaclaus li havien suggerit, tot fent via cap al Poble Sec.

Després l'Enric se cuidava de l'exposició, del reclam, de la venda del quadre; de mantenir l'atenció del públic en general, dels *amateurs*, dels literats i de la crítica vers l'obra d'En Simó; un treball constant, diari, que'l pintor no hauria mai ni començat. Cuan la feina de propaganda era feta, cuan el treball de persuassió aprop del artista havia reïxit, quan el moralista havia arribat a derrotar al dissolut, encara l'Enric no tenia tota la fèina llesta. Li calia bregar de nou per a polir i educar aquella naturalesa selvàtica: l'Enric es dalia per a que En Simó es cultivés un xic, per a que llegís, per a que assistís a l'òpera, per atreure'l als cenacles literaris i a les reunions polítiques; no va parar fins que-l feu inscriure's al Ateneu Barceloní. En Simó accedí a fer-se'n soci encara que mai havia de posar-hi els peus. L'Enric armava conspiracions am la muller del pintor i els deixebles i amics per a que simulessin visites i entreteniments de sobretaula, després de sopar, a fi de retenir a En Simó durant la nit aprop de la família. A les acaballes de la vida tan curta d'En Simó, encara l'Enric tramà un canvi de casa i de taller cap al centre de la ciutat, a fi de sustreure'l al ambient plebeu del Poble Sec, cual ambient el tenia engrapat, embrutit de manera esgotadora. Ja veiem a la fi del capítol anterior com l'Enric facilita el viatge d'En Simó a París i encara ho deixa tot, clientela, família, amics estimadíssims del cenacle, per acompanyar al germà, per a no perdre'l de vista. Cuan després fa En Simó un ràpit viatge a Madrid, també, segons En Serra i Pausas conta, (1) és el germà gran qui li ha d'acompanyar.

ENRIC GOMEZ POLO

(1) «Dos any trascorren (a París) per ell (En Simó) dedicats al estudi; en dos anys havia fet adelantos com només los fa qui está dotat de géni verdader, havia satisfet en part son desitj d'aprendre y veurer, però el seu cor no estava satisfet, no havia vist ni coneixia dels grans mestres que mes li agradavan sino les escasas (*sic* ¿obres?)

Un amor, una sollicitut, una admiració fraternal tan emocionadora no's trova semblant només qu'en els Van Gogh. L'Enric és per a En Simó Gomez ço qu'En Théo és per En Vincent Van-Gogh. Aquests dos cassos d'amor fraternal són dos veritables poemes de tendresa: entre holandesos i catalans, tan innatament i feréstegament egoïstes, aquestes epopèies del amor més desinteressat prenen una grandiositat santa. Després de conèixe l'Enric Gomez, mal siga per referències, no puc pensar en el seu constant gest provident sense sentir-me tot trasbalçat interiorment i modificades moltes d'aquestes incontables innobles intencions qu'ens imaginem d'acuiraçament indispensable per a la lluita diària. L'Enric Gomez és espill d'humanitat i el seu càs, la seva vida santa, podria ésser glosada i posada en exemple com la dels Palissy, Vicens de Paul i demés homes coratjosos; vides que atenyen una major celebritat per haver tingut la sort de desenrotllar-se en un medi més culte o més favorable, per haver pogut haver una major continuïtat d'esforç o per altres causes alienes a la voluntat d'acció. Per causa de no haver rebut aquesta col·laboració del exterior, l'esforç del Enric Gomez no és tan eficient ni ressonant com caldria, però no per aixó és menor ni menys pura i elevada la seva intenció.

L'Enric aprofita el viatge a Paris pera perfeccionar-se també en el seu ofici de gravador al boix. El deixeble d'En Simó Gomez, el dibuixant Josep Passos, ens assabenta que l'Enric anà a posar-se sota la direcció d'un célebre gravador al boix parisenc que s'anomenava Gusman, un dels pocs interpretadors qu'en Gustave Doré admeté pel gravat de les seves guaixes editorials. En tornar de Paris, després de dos anys de residència, ell i En Simó fan el viatjet de Madrit. En tornar de Madrit, sembla qu'és quan En Simó es casa i s'en va a viure a la casa del carrer de Tapioles, al Poble Sec, feta construir pels pares i en la cual, com deiem abans, s'hi disposa un espaiós taller per a En Simó i un altre de més petit pels dos germans boixistes, l'Enric i l'Antonet.

De bon matí acudia l'Enric amb un esmorzà crú embolicat en un paper, el cual condimentava i coïa la muller del pintor. Devegades portava, embolicant l'esmorzà, un troç de damasc, un bocí de satí, cualsevulga retall

»que com a prehuadas joyas guardan els Museus de la capital de Fransa: lo poch que havia vist d'En Velazquez»
»Ribera y Goya havia bastat a enamorar-lo. Lo seu germà Enric, o millor dit lo seu mentor, puig ell deïa als amichs»
»íntims que tenia en ell un segon pare, li proposá de visitar, de regrés a Barcolona, la capitaj d'Espanya. Content»
»acceptá aquesta nova defèrència de son benvolgut germà y plé d'esperanca en lo porvenir ho efectuaren: era en los»
»últims del any 1865.»

«Un dia passá en Madrit, sols un dia; temps suficient per a que ell que estava dotat de gran imaginació (*) rebés»
»une impresió durable i de transcendència...» (Serra i Pausas: lloc citat).

(*) Això de l'imaginació és un gratuïtisme inofensiu d'En S. i P., portat per l'improvisació del escriptor.

(Subnota del autor).

suntuós trovat a cal drapaire, el cual oferia a En Simó. Rares vegades pero podia oferir-lo directament perque En Simó dormia, aclapat, fins als voltants de mitjdia — Encara no s'ha llevat? preguntava, tot contrariat, a la cunyada. Aleshores tot era cercar una manera airosa de fer-l'hi deixar el llit. Al començ no s'esplicava aquesta peresa perquè ignorava qu'En Simó perdés les nits. La muller li ho dissimulava; un dia escusava al marit amb una suposada malaltia, o bé esplicant una historia de nit agitada o d'insomni; altres vegades mentia dihent quejà s'havia llevat pero que havia havut de sortir, etc. A la llarga pero l'estratagema s'havé de descobrir i el primer de sofrir-ne fou l'Enric. Quina desilusió. Quin daltabaix. Ell i tota la familia havien apressat el casament d'En Simó en la seguretat de que la responsabilitat de cap de casa, l'amor sincer que sentia per la Rosa, l'estabilitat d'una casa bonica i ben acondicionada, d'una esplèndit taller, havien d'ésser motius de reposament d'aquell neguit carnal, d'aquell desfici pels plaers sensuais — i vet'ací, qu'ara devant dels plors delators de la bona Rosa, s'havia de constatar que'l casament no havia pel contrari fet altra cosa qu'alliberar la fúria sensualista d'En Simó, no havia tingut altra virtut que la sostreure'l a la vigilància directa d'ell, del Enric. D'aquella hora endevant, el germà gran se sentí desgraciat: començà a tragar pel món una dolor inmensa, una amargor de desamparat; rès no podé ja mai més aconsolar-lo. Ja no visqué pera tots sino única i exclusivament per a En Simó. Tot era rumiar, combinar, preparar remeis de tota mena per a curar la neurossi sensual del seu ídol. Cuan a la fi s'havé de desenganyar sobre la possible curació, cuan havé de confessar-se vençut devant el desbaratament cada día creixent d'En Simó, aleshores no sentí altra ambició que la d'atenuar el mal, de dissimular-lo de contenir-lo.

Hi havé un moment, cap al any 1874, en que cregué triomfar. Fou cuan s'havé de provehir una càtedra de professor de pintura en l'Escola Provincial de Belles Arts de la Llotja. Aleshores feu mans i mànegues pera convence a En Simó que hi prengué part. Després de molt insistir, aquest es deixà convence i s'inscrigué com a concursant. L'Enric desd'aquell moment no pensa en rès més qu'en preparar al seu germà, el cual per sí mateix no hauria segurament anat més enllà de la inscripció. L'Enric s'agità tan, que fins aconseguí el miracle d'entussiasmar a En Simó. Fou aquella una temporada de febre, de grans esperances, de deliri. El gros exercici del concurs, sobretot, els trasbalçà a tots dos com per a l'esforç major de la vida. Aquesta grossa tasca era la pintura que havia de presentar-se com a prova decisiva. La convocatòria exigia que sigués el desenrotllo del tema següent: *Judes devant del sanhedri*, pintat al oli i amb les figures de tamany natural — El que devia furetejar el bó del Enric a casa dels drapaires pera trovar ropat-

jes i mitres i trastos de sanhedrí deuria ésser fèina esveradora. La empresa valia la pena: entre'ls contrincants hi havia no gens menys qu'En Caba, el pintor de la burgesia, el retratista dels estrepitosos ècsits. Avui dia aquest pintor ha caigut molt i ben justificadament del escambell, pero en aquells temps havia arribat a fer rotllo per un cert retoricisme de vermells llampants i negres teatrals que a la burgesia ineducada li semblaven el darrer mot del pompós.—Per sobre de tot, valia la pena d'esforçar-se perquè'l triomf representava un sou relativament gros per aquells temps, un guany segur i inestroncable. Als ulls del Enric significava també una disciplina, una obligació constant i per tan una possibilitat de retinguda en el taran-nà desenfrenat d'En Simó.

Y bé, les oposicions les guanyà En Caba (1). Aleshores ja no hi havé remei: totes les esperances de rectificació de conducta fugiren espantades com un vol de guatilles en sentir la escopetada. A partir d'aquell desastre, amb l'amargor del desengany, amb l'escepticisme negre dels descoratjats, el sensualisme d'En Simó s'agravà. Y aixó era per a l'Enric un turment cada dia més gros; d'una banda perquè la marfuga d'En Simó s'aguditzava; d'altra banda perquè, amb l'edat, l'Enric anava hiperestessiant la seva sensibilitat ja ingènitament massa tensa. Conta el poeta En Francesc Matheu que les més mínimes mostres de sufriment que li sortien al pas, àdhuc les més trivials i hipotètiques, repercutien en el seu sistema nerviós de manera penible amb el mateix sufriment qu'ell suposava als objectes, sovint insensibles, de la seva commiseració. Diu que al davant del teatre del Liceu hi havien dos plàtans que per raons inesplicables mantenien les fulles seques adherides a les branques fins a la fi de Març i que l'Enric Gomez patia desficiosament de pensar el que devien sofrir les fulles novelles qu'havien de brotar i que no podrien fer-ho per impedils-ho les pertinaces fulles seques.

L'Enric Gomez era company de la millor intel·lectualitat d'aquella hora: el cenacle de *Les Delícies*, que màs tard se trelladà al *Café de Pelayo*, establert al cap d'amunt de la Rambla dels ocells, cantonada al carrer de Pelai, era el cenacle del catalanisme literari: tots, inclús l'Enric; eren catalanistes. L'Enric àdhuc escrivia íntimament en català, alternant la nostra llengua amb el castellà, cosa molt corrent en el catalanisme d'aleshores. El nebot del Enric posseeix diversos quadernets d'anotacions d'aquest son oncle en els quals hi han escrites notícies en abdues llengües, abundant-hi les catalanes, particularment una molt curiosa descripció de la mort del Emili Vilanova. Demés, aficionat a la literatura, quelcom literat ell mateix, havia

(1) En Simó Gomez obtingué solsament menció honorífica i senyalament de la seva pintura, la qual fou adquirida per la Diputació Provincial. Tardanament l'Escola el nomenà catedràtic substitut de la classe de dibuix del antic i natural.

col·laborat a *La Renaixensa*. El Dr. Santaló qu'era contertuli del cenacle del Enric, i que assistí a En Simó durant la darrera malaltia, confirma que l'Enric era catalanista dels de caracter literari més aviat que polític.

La seva admiració per a En Vidiella era en part justificada per la seva passió musical: la seva educació i la seva sensibilitat musicals eren refinades. Molt avans del wagnerisme del malaguanyat Marsillach, l'Enric Gomez ja era un apassionat defensor de la música wagneriana. Aquestes aficions el portaren a exercir la crítica musical en alguns diaris i revistes. El senyor Furnells creu recordar que havés exercit de crític musical en el diari *La Publicidad* o bé en el diari que'n fou antecessor. Ell i en Simó eren fervents admiradors d'En Clavé. A les acaballes de la seva vida, fet un vellet, atrotinat pels recorts dolorosos i les anyorances, encara tenia esma pera assistir indefectiblement als concerts íntims que cada setmana organisaven En Mario Calado, En Rodriguez Alcàntara i En Vidiella en la caseta qu'aquest habitava en el Pasastje de Permanyer, segons ens fa sapiguer la senyora vídua d'aquest pianista.

El Sr. Miró i Folguera, qui tractà íntimament al Enric Gomez cap a les darreries de la vida d'aquest, diu que també havia escrit crítiques d'arts plàstiques en un diari que's titulava *Gazeta de Barcelona* (1).

Com se veu, dons, l'Enric era un home cultivat, i en aixó hi convenen totes les persones qui'l conegueren, devegades exagerant les seves dots intel·lectuals. El nostre home dons aprofitava els lleures que'l seu treball i el seu mentorisme li deixaven per a dedicar-se al conreu de la literatura crítica i també, un xic, a la política.

L'Enric era, demés de catalanista, republicà esquerrista. Casi bé tota la intel·lectualitat era aleshores d'idees lliberals: els excessos del conservadurisme i del ultramontanisme de les anteriors generacions havien portat aquella reacció esquerrista. Se pot dir que tota la familia Gomez era d'idees d'esquerra. El mateix Simó ho era; potser era el més avançat de tots: les idees de llibertat li convenien, encara que sols s'apliquessin a la seva personal llibertat de noctambular, contra la tirania del Enric, al cual temia, per la seva austeritat, com el rat al gat. Una de les primeres obres pictòriques d'En Simó, a la edat de divuit anys o cosa així, és un oli d'aficionat, del cual ens parla una persona que fou deixeble d'ell, el Sr. Alfred Romeu, cual pintura representava un capellanot grotesc; aquesta pintura al oli, potser una de les primeres, si bé no la primera, En Simó Gomez la batejà

(1) Per a que es tingui una idea de la seva cultura per mitjà de les seves lectures copiem aquesta nota, extreta d'un d'aquells quadernets citats més amunt: 26 Marzo 1898. *Libros prestados a Galwey: Correspondencia de Balzac, Shakespeare, Victor Hugo, Paul Bourget, Les Goncourt, Iainé, Sellés*. En altres notes d'aquests quaderns s'hi llegeiyen al·lusió a lectures de Carlyle i de Voltaire.

amb el títol significatiu de *El Neo*. Potser serà el quadret que posseeix el fill del pintor, el qual reproduïm en aquestes pàgines. Demés, els susdits cua-

EL NEO (?)

Pintura al oli. La primera que feu En Simó Gomez. (Col·lecció Enric Gomez Polo)

dernets d'anotacions del germà Enric tenen una nota en la qual se parla d'haver cedit un bocet d'En Simó que representa el *Martiri d'En Riego*. Del mateix temps seria un bocet que posseeix la senyora Teodora, germana d'En Simó, el qual representa una cabalgata inquisitorial, quelcom com un *Boria Avall*, també reproduït aquí, i que ajuda a formarse una idea dels sentiments polítics del nostre biografiat, del seu anticlericalisme.

De totes maneres, ni a En Simó ni al Enric els preocupava enormement la política. En Simó ho perdonava i ho olvidava tot a l'hora de corre les aventures nocturnes; de dia dormia o trevallava de bona gana en el seu taller. L'Enric era també ocupat pels seus quefers i enutjos durant el dia, i pel cenacle durant la nit. La seva política partia de punts d'obrir més elevats i amplis, tan elevats que devegades perdia el món de vista i gairabé mai tocava de peus a terra. Tot el més, i d'una manera condescendent

frecuentava el Club Federalista del carrer Nou, junt amb en Pompeu Gerner, En Planella i Rodriguez i el pintor Mas i Fontdevila, qu'és la persona qu'ens dona aquesta referència. No's pot pas dir dons que l'Enric sigués polític, que s'interessés per la política.

L'Enric, com se veu, formava entre'ls intellectuals; encara que no sigués un creador, encara que solsament actués d'aficionat. Com que tingué la bona tàctica de fregar-se amb la bona intel·lectualitat de l'hora, sense amidar son talent, els uns i els altres el consideraven com un de més de la colla dels literats i musics i pensadors ateneistes, dons s'ha de sapiguer que l'Enric era ateneista de-de-bó, soci antic del Ateneu Barceloní, i alguna vegada fins individu de la Junta Directiva.

La mort d'En Simó clogué la seva vida d'il·lusions; a partir d'aquell moment, l'any 1880, ja no cregué en el redentorisme actiu, en el seu redentorisme: ja qu'el primer i darrer objecte del seu providencialisme se'n anava, ell, l'Enric, no tenia rès que fer en aquesta vall de llàgrimes. A partir de la

mort d'En Simó s'inicià la seva. Justament en aquells dies el fotogravat mecànic començava a preponderar sobre-ls procediments manuals. Cada dia la feina de gravador al boix era més escaça i més depreciada. El gran crèdit, la falaguera consideració que donava antigament l'ofici tan artístic del gravat al boix s'anava esbravant. Les relacions d'amistat col·laboradora que hi havien entre'l gravador i els editors tot poderosos i bons pagadors, entre'ls artistes i ell, l'interpretador acreditat i sol·licitat, eren agradoses i estimulants relacions que s'anaven extingint, gent estimada i coses afectes que s'anaven separant i allunyant del Enric com s'allunya d'un masell la gent temerenta. Quin desconhort de trovar-se aixís abandonat de la família

BOCET PER A UN CUADRE

Pintura al oli.

(Prop. de la Sra. Teoora Gomez)

dels amics, de la ciutat, del món, després d'haver-se vist separat per a sempre del seu Simó del seu cor, la nineta dels seus ulls, cuan precisament necessitava més de l'amistat, del aplaudiment, del conhort exterior, més o menys sincer, que la vida quotidiana ens aporta amb el seu fregadiç d'intercanvis de tota mena, aquest fredadiç que assegura i constata el nostre viure, qu'ens fa palpar la vida i les relacions de vida, més sabroses i confortants que la mateixa vida sola, incontrastada. Aquest dolç fregadiç, dons, el nostre Enric cada dia el sentia més flux, més intermitent. A totes les causes esmentades de deseiximent s'afegien les desercions naturals: les altres morts, els casoris, els viatges dels companys; això era la desaparició per consumpció del cenacle. Després les noves generacions que pujen amb idees i taran-nàs que semblen estrangers, tot un món que's refusa a comunicar-se amb aquella romanalla d'èpoques pretèrites, en fí, a la llarga, un complet aïllament, un viure sol, solet, amb el recort de tanta de família morta, de tans d'amics desaparecuts, de tantíssimes il·lusions enterrades...

Cuan En Simó i l'Antonet vivien, i el pare i la mare, i tots trevallaven

i es guanyaven la vida, i totes les coses s'escorrien com un raig d'oli, ell, l'Enric, era una personalitat barcelonina: no solament guanyava molts diners, sino que els guanyava molt honorablement. Els uns l'admiraven

Dibuix d'En Simó Gomez, gravat per l'Enric, a manera de passatemps

i el respectaven com a perfecte gravador en l'època d'or dels gravadors; els altres el consideraven com un intel·lectual, i dels bons, dels de la colla hegemònica. Ell trevallava tot al sant dia, en companyia del Antonet, el seu deixeble — col·laborador en el talleret del Poble Sec, aquell talleret camperol, banyat de llum perfumada, voltat de barnedes i prats, sonor de les passades de la ocellada. En aquell taller hi pujaven editors i artistes a portar-hi la feina i a deixar-hi la paga. Allí s'hi tallaven — i amb quanta de passió amorosa — els boixos que reproduhien els dibuixos editorials d'el gran Simó; allí s'hi reproduhien els mateixos olis i acuarel·les del seu pintor estimat, d'aquell Simonàs que, com més anys passaven, més gran, més genial apareixia. — Qui sab si ell, l'Enric, no'l

considerà prou, si no sapigué fruir prou d'aquella grandesa que tingué tan a mà; qui sab si el desventurat Enric es sentia culpable de no haver sapigut prou admirar al seu germà, ara estiragassat sota terra.

Oh quines hores més grans, més denses i sabroses havien d'ésser aquelles hores decantades demunt del boix o la perera, tallant models del germà Simó, els més bells del món! Cuan no hi havia feina, conta el senyor Apeles Mestres, l'Enric li demanava a En Simó que li volgués dibuixar qualche coseta per a entretenir-se, pel gust de tallar dibuixos d'ell. Aleshores, en un tres i no rès, En Simó dibuixava en el primer bocí de paper que trobava a mà el cap del visitant o del deixable, un apunt del model que descansava, un utensili de demunt de la taula, etc. — i amb quina traça. L'Enric s'endua

Dibuix d'En Simó Gomez, gravat per l'Enric, a manera de passatemps

aquests croquis al talleret del costat, engrescat com el pescador que hissa una balena al cap d'avall de la canya. Aleshores no era menor el fervor de la reproducció que'l de la creació; no era menor la traça del gravador que la del dibuixant. En aquests retallons de boix que a continuació reproduïm se pot comprovar tot aixó. Mireu quina bella visió de les coses en una tan ràpida i menuda obra; observeu quina fruïció en el tallat, en el tornar a dir ço qu'el creador ha dit avans. Si comparem aquests boixos als demés del Enric, als grans i tan ben interpretats boixos reproduïnt cuadros o dibuixos editorials de les grans firmes d'aquell temps, veurem quina diferència tan gran hi ha en favor dels que creà En Simó Gomez. Aquestes reproduce-

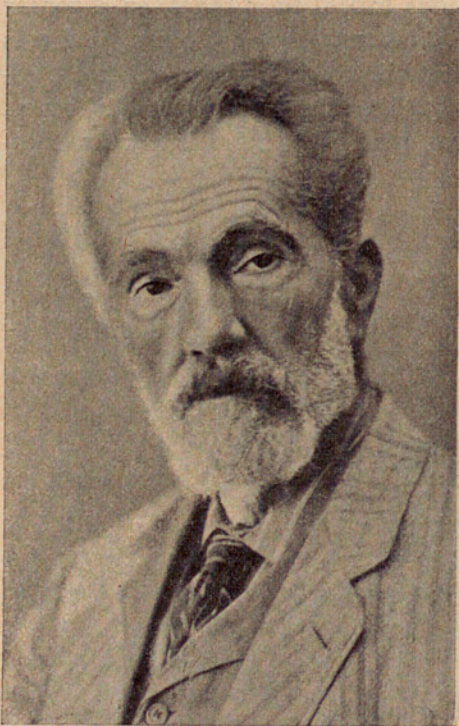
Dibuix editorial d'En Simó Gomez, gravat pel germà Enric

cions editorials del Enric se troven freqüentment en les publicacions il·lustrades de l'època, en *La Il·lustració Catalana* sobretot, de la qual l'Enric era un dels principals gravadors.

L'Enric havia treballat també per a editors de fora Barcelona, per als de Madrid assenyalamment. I com que'l gravat al boix era molt ben pagat i l'Enric tenia tanta feina que fins se feia ajudar pels deixebles (que també tenia deixebles, segons explica el senyor Furnells, entre els quals, En Mus, En Llopis, En Vilardebó i el gran Barceló), el nostre gravador havia tingut ocasió d'arreconar bastants dinerets. Demés, conco, hereu de la seva

part del immoble del Poble Sec i del passament que la mare deixaria, el bon Enric semblava home a cobert de totes les necessitats.

Però una desgràcia mai vé sola. En mitj d'aquell desempar i d'aquella deserció, l'Enric prova encara de resistir, no pas per convicció, sino per alló

ENRIC GOMEZ POLO

que passa a la nostra terra, que hom no's resigna a enagenar son lliure albir, l'autoritat i el domini sobre la propia existència, aixis com aixis —i vet ací que, encara que la cosa li repugni i li sembli una miserable profanació, deixa el gravat a mà, que ja no dona, i amb els diners heredats, ell i l'Antonnet munten en la casa del carrer de Tapioles, del Poble Sec, un taller de fotogravat. L'Innocenci Lopez els hi segueix donant la feina de gravadors de *La Esquella de la Torratxa* i de *La Campana de Gràcia*. Potser és el mateix Lopez qui dona entenent als Gomez de la necessitat de canviar el procediment del gravat, i com que de clients com En Lopez no'n corrien gaires, els dos gravadors farien el que calgués per a complaure'l, i, en conseqüència transformarien mecànicament el llur taller de gravat al boix.

Pero vé que mor l'Antonnet; i, en morir, als quatre anys de la mort d'En Simó, l'Enric plega el taller de fotogravat. ¿Qué haurà passat? Tal vegada el tècnic del nou procediment de gravar era únicament l'Antonnet, i, un cop desaparegut, l'Enric no se sent capaç de sostenir aquella indústria? Tal vegada era un negoci que no donava prou; potser s'hi perdien diners? El càs és que'l taller de gravador mecànic no s'obre mai més, talment com el de gravador al boix, que tampoc ja no funciona.

L'Enric és molt desventurat: la nova Barcelona és massa diferenta de la del seu temps, de la seva joventut i de la seva maduresa, Barcelona va massa depressa a transformar-se; no se la pot aconseguir. D'altra banda aquesta transformació és tan xocant, pren uns aires tan absurdes, tan dis-

tints del que fins aleshores era l'existència barcelonina, que hom se sent com empès i repel·lit per aquestes coses exòtiques de la transformació. — Hostes vingueren que de casa ens tragueren... Aquella dolça i xica Barcelona de la xavacaneria i de les coses enrahonades se va evaporant, i al des-sota hi apareix una nova i més gran — massa gran — Barcelona, cantelluda, exigent, pedantesca; una Barcelona que tot el que fàs i penses ho trova mansoi o detestable; una Barcelona que no't coneix — ni ganes — i que't deixa mort de fàstig al mitj del carrer com un detritus. Valen acàs la pena d'ésser viscuts aquests temps sense significació, aquesta ciutat d'orats sense ànima i de cervell llunàtic, aquest batibull que ningú l'entén?

La vellesa s'acosta, les xacres plouen com aigua d'Abril (1) i la cordialitat s'allunya. L'Enric comença a anar per Barcelona com un ànima en pena, trucant a les portes que ja no s'obren, procurant encara de resistir a tantes i tan insolents novetats. Ell és un home d'idees lliberals, d'idees humanitàries extremistes, cada dia més teòric del humanitarisme, més utopista, tota vegada que no se sent capaç d'actuar pràcticament de Mecenes. Aquest mecenatge més ambiciós i no tan fatigós, amb tot el seu inherent sistema futurista, no li permet d'abominar com ell voldria del món nou, de les novetats, de les transformacions. Mal que li pesi, haurà de dissimular, fins haurà de creure en aquest món nou que no entén; i és per aixó que se sent impelit a fer el cor fort, a no defallir, a resistir, a fer tot el que li permetran les cames flaques i les mans balbes per a pendre part en la sarabanda moderna.

I l'Enric intenta una nova manera de guanyar-se la vida. Se posa d'acord amb un amic que emigra a Xile i abdós organisen un negoci d'exportació de pintures, guitarres i altres objectes d'art, segons testimoni del fill d'En Simó Gomez i d'altres persones (2). Aquest negoci no sembla pas a la llarga haver sigut molt fructuós; els carnets de notes de l'Enric parlen sovint de

(1) En els susdits carnets d'anotacions hi ha el testimoni de la preocupació per les xacres: anotacions de receptes per a curar això i allò. Un altre dia anota: *Malalties dels ulls, Canó, 20, curandero.*

(2) Els quaderns del Enric Gomez relaten tota la comptabilitat i bona part de les vicisituds d'aquet negoci; els preus que paga i els de venda; les angúnies, els desenganys, etc. S'hi mencionen els següents autors quines obres comprava: F. Masriera, Dionís Baixeras, Josep M.ª Marquès, Franco, Villalonga, Matilla, Ramón Casas, Joan Lli, mona; Enric Galwey, E. Soler de les Cases, Galofre, Roig i Soler, Triadó, Tolosa, Navarro, Zimmerman, Creci Cusachs, Lluís Graner, García Rodríguez, Román Ribera, Elisen Meiffren. Xavier Gosé, Miralles, Modest i Ricart Urgell, A. Más i Fontdevila, Joan Brull, Arrau i Pepeta Teixidor.

També traficava amb dibuixos. En aquets quaderns hi han notes que citen dibuixos de Alexandre de Riquer, Pansos, Pascó, Lizcano i Apeles Mestres.

Hi ha una nota en aquest quaderns que demostra haver intervingut l'Enric en l'encarreg d'un mausoleu que deurien executar els escultors Arnau i Llimona.

També cita negocis fets amb obres del seu germà Simó.

Els seu corresponsal a Amèrica sembla ésser un tal Monserrat; a Barcelona revèn a uns tals Cucurull i Ginesta. l'ebanista Vidal i al Albert Llanas, demés de col·locar quadres directament a càl client.

També envia llibres i diaris a un tal Balcells, de Santiago de Xile.

la informalitat del seus representants a Amèrica, del seus maldecaps, dels préstecs que li fan els amics, de direccions de prestamistes i d'hipotecadors que li donguin diner sobre la finca del Poble Sec.

Després d'aquesta temptativa per a defensar-se dels temps moderns, l'Enric es don per vençut: ja no vol o ja no pot bregar més; la vellesa li ha llevat les darreres energies. La seva decisió és la de deixar-se emportar per la corrent; que passi el que vulgui mentres vé l'acabament. L'Enric es retira a viure a la casa del Poble Sec, al empar de una escacíssima rendeta que li ha restat de les seves temptatives industrial i comercial. Encara, segons diu el Sr. Miró i Folguera, escatimava tot el que podia aquests rèdits, vestint aprofitadament, menjant a casa els Vidiella o a casa d'alguna altra amiatat escaducera, menjant pobrement en tabernotes de mala mort; i tot aixó amb la dèria de comprar, amb tals estalvis, llibres, sempre llibres, sobretot llibres trascendentals que alimentessin el seu pensament redentorista, llibres, d'utòpica sociologia, cada un dels quals costava una camisa o un parell de mitjons. Per aixó anava pobrement vestit i per aixó, portat per la seva sensualitat redentorista, feia ostentació casi orgullosa d'aquella pobresa, d'aquella barba blanca i d'aquelles llargs cabells incults, a la manera d'un Isaïes (2). Ja que no podia ésser altra cosa, faria de profeta, formaria en els rengles incipients del més radical extremisme obrerista, en alló que esdevingué l'anarquisme barceloní. Pero el seu paper en aquell extremisme era purament platònic, ben lluny de la violència que més tard ensagnà tan barbrement la ciutat. Primer s'hauria deixat trinxar de mica en mica, començant pels peus, avans d'aconsellar la destrucció i l'assassinat. *Llevadlo todo con vosotros mismos (Biar)*, escriu en el seu carnet. No obstant, de mica en mica es deu atrevir, si bé no per la violència ni la crudeltat, pel maltusianisme. En altre full del carnet s'hi llegeix: *Recepta per a fer abortar, Herbolari del Rey, Herba de las nou camisas*, etc.

En Miró i Folguera el conegué en aquest instant del seu pelegrinatje. Aleshores, encara, de tan en tan, col·laborava en algun diari o setmanari. El Sr. Miró confirma el que ja suposavem del seu talent literari: que no era pas el d'un pensador, sino el d'un divulgador *dilettanti* del pensament alié. Diu el Sr. Miró que tenia una gran sensibilitat literària pero sense estil; no s'expressava pas molt bé cuan escrivia. En camvi tenia una conversa molt agradable, molt més interessant i valuosa que la seva literatura. Aquest

(2) Aquesta mania que are li vè d'aparentar el redentorisme qu'avans realisava, aquesta debilitat per l'ostentació d'una llarga barba i d'una esplèndida cabellera blanca se reflexa en una nota del seu carnet que diu: *Pomada para fortalecer el cabello*.—*Fórmula del Dr. Samsó*, I, a seguit, copia la dossis de cada element de la medicina i la manera de servirse-n.

juhi negatiu convindria també a la seva literatura íntima, la que's llegeix en els seus carnets d'anotacions qu'avui posseeix el seu nebot.

L'Enric Gomez Polo mor el dia 19 de Mars de 1911 en la casa del Poble Sec, en aquell carrer de Tapioles abans tan paradisiac, voltat d'arbredes, i prats, i horts, i vinyes, i masies, i verdices; en aquell trist moment profanat, embrutat i banalisat per causa del assalt desvengonyit de la ciutat moderna, orfe d'ocells i de sol, empudegat pel feinejar de les petites indústries suburbials.

En morir, l'Enric Gomez estava emparaulat per a ensenyar a gravar al boix a una nova generació d'artistes que's proposaven ressucitar aquesta tècnica del gravat.

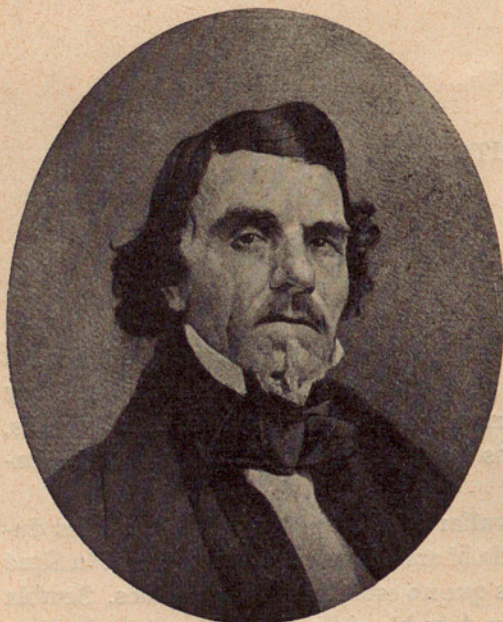
CAPITOL VI

L'ANADA A PARÍS

Encara que En Serra i Pausas diu qu'el viatge d'El Enric i d'En Simó a París s'escau en l'any 1863, és més probable que s'escaigués avans, en l'any 1862. El nostre Museu d'Art Modern posseeix varis dibuixos, entre'ls quals, n'hi ha un qu'és datat des de París i que porta la data de 1863, precisament en el taller Cabanel.

¿Anaren els dos germans a treballar o bé a aprendre, o bé per a les dues activitats alhora? O, tal vegada hi anà l'Enric per a treballar i En Simó per aprendre? Vet'ací unes qüestions que no estan pas ben aclarides. Sembla qu'En Simó, segons ens conta el seu deixeble el Sr. Josep Passos, anà a treballar a càn Lemercier, el célebre litògraf, el perfeccionador del descobriment d'En Senefelder, el primer dels litògrafs-editors de París. Per altre cantó, el Sr. Pidelasserra ens diu que també treballà per a l'editor d'art En Goupil, fundador de la casa d'aquest nom que avui encara existeix; i, puntualisant, aquest comunicant afegeix qu'en la casa Goupil dibuixà particularment sobre la pedra litogràfica uns retratets d'uns vuit o nou centímetres d'alçada, efigies d'artistes cèlebres, els quals anaven com a portadela de les monografies artístiques, precisament monografies d'artistes: aquests retrats eren els d'aquests artistes monografiats. D'aquestes litografies iconogràfiques n'havem pogut haver potser una prova del gran talent de dibuixant, assenyaladament del talent de dibuixant-litògraf que posseïa En Simó. Aquesta litografia, és el retrat del pintor Eugeni Delacroix, el qual justament mor en aquells dies de l'estada dels Gomez a París, en l'any 1863. Per aquesta litografia havem probablement confirmació del que'ns diu el Sr. Pidelasserra i per tan podriem tal vegada afirmar qu'En Simó anà a París a estudiar i alhora a guanyar-se la vida. Pero heus ací que tenim a mà altra litografia de format i tamany semblants pero amb peu d'impremta ma-

drileny, retrat de l'actriu Na Teodora Lamadrid, (1) ço que treu alguna força a l'hipòtessi que aventuravem ara mateix. Altre motiu de dubte és el fet que la intenció d'En Goupil en fundar la seva casa era la de combatre

RETRAT D'EUGENI DELACROIX

Litografia d'En Simó Gomez

les reproduccions litogràfiques i de donar tot l'impuls a la talla-dolça, la qual s'estava extingint a França, precisament a causa de la major baratura i rapidesa que podia oferir la litografia i sobretot la fotografia. Aixís doncs se compagina malament aquesta disposició d'esperit d'En Goupil, tan esplicitament hostil a la litografia, amb l'intercalació de gravats d'aquest procediment en els llibres eixits de casa seva. Potser Mr. Adolf Goupil limitava la seva hostilitat a la litografia de reproducció i era condescendent respecte aquesta portadela simplement iconogràfica, però aixó es fà dubtós si tenim en conte que les edicions Goupil ja eren aleshores edicions de luxe i

que per tan l'editor no hauria pas volgut claudicar en la seva creuada anti-litografista per un estalvi relativament insignificant com el que representaria el fer el retrat inicial en litografia enlloc de fer-lo en talla-dolça. Tal vegada aquestes litografies-retrat siguessin gravades en el taller Lemercier; pero a la tal suposició un nou dubte li surt al pas. Diu el Sr. Passos que desseguida de posar a proba En Lemercier el talent litogràfic d'En Simó Gomez se'n quedà tan meravellat que li recomanà que's deixés de litografies i es dedicués a la pintura, perque de litografia en savia massa.

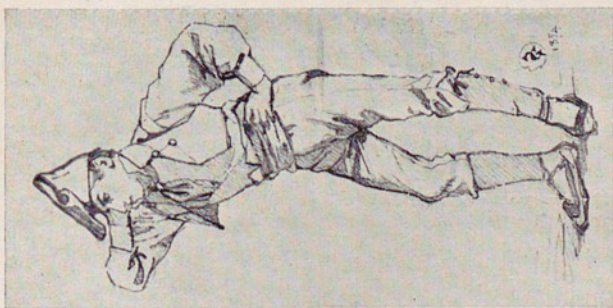
Aquest punt dons quedarà per escatir si a darrera hora no'ns arriben les donades pertinentes al càs les qua's havem encarregat a Paris. Siga dons a càn Lemercier, siga a càn Goupil aon En Simó Gomez trevallés de litograf, jo no podria pas precisar si solsament hi trevallà de moment i desseguida

(1) Aquesta litografia es reproduceix dintre el text del capítol següent.

ESTUDI DE MANS

Llapiç Coué (Col. Apelles Mestres)

ESTUDI PER A L'ORLA AL·LEGÒRICA
DE LES CANÇONS D'EN CLAVÉ

Llapiç plom (Col. Vidua Vittellia)

DOS LIBUJOS DE L'ÈPOCA DELS ESTUDIS A L'ACADÈMIA DE BELLES ARTS

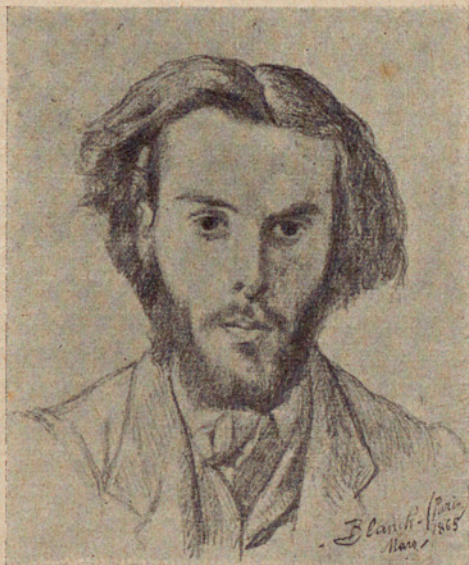
(Col. Apies Mestres)

seguí el concell d'En Lemerrier d'entregar-se per complet al estudi de la pintura o bé si durant tota la seva estada a París alternà aquest treball amb els estudis. També podria ésser qu'En Simó treballés poc o molt a càrrec de Lemerrier i que sigués l'Enric el qui treballés per la casa Goupil, fent reproduccions al boix, que també és un procediment lent i càrrec si es compara amb la litografia i la fotografia, i que per tan semblés també menaçat de desaparició, com efectivament fou, no sols menaçat, sino ràpidament foragitat per la litografia i el fotogravat.

De totes maneres, aquests fets i testimonis demostren potser que, poques o moltes, En Simó feu litografies a París. Es probable que siguessin poques, perquè els lleugers biografes barcelonins que parlen de la carrera artística del nostre pintor no insisteixen gens sobre aquesta activitat litogràfica i ni tan sols la mencionen. En Serra i Pausas diu el següent sobre els treballs litogràfics d'En

Simó Gomez a París: «En aquella época perdé la França a un dels més eminentes pintors i que més ha influït en lo món en el renaixement de la pintura: lo celebrat Eugeni Delacroix. Gomez escullí son retrato com a prova per a entrar en una litografia a dibuixar, volia ajudar als seus pares i germà en los molts sacrificis que'l tenirlo a n'ell allí estudiant los hi costava. Malgrat lo ser la seva litografia una obra acabada y agradar als interessats, la familia sabedora d'aixó s'hi oposà fortament, no consentint que's dedicqués a altra cosa que al estudi, ni sisquera vengué aquella litografia y no passà avant en consecuença sa nobla y generosa determinació».

Això, que en part deu ésser cert, ens aclariria els dubtes si no fós que ni aquesta abnegació filial ni aquest altruisme paternal no responen del tot als fets. Dos d'aquests fets semblen contradir a En Serra i Pausas. D'un costat és cosa certa que la familia enviava als dos fills emigrats cinquanta duros mensuals, segons testimoni del fill i de la germana del nostre pintor. No re-

RETRAT D'EN SIMÓ GOMEZ CUAN RESIDIA A PARÍS

Dibuix del seu camarada B. Blanch

corden aquests parents si eren cinquanta durus per a cada u o bé cinquanta per a tots dos; probablement cinquanta a cada u, tota vegada que, més endavant, quan En Simó vá tot sol a viure una temporada a Madrid, la família li envia també cinquanta durus. El cert és que'ls pares remeten cada mes una cantitat als dos germans. També, segons el testimoni d'aquests citats fills i germana, demés del testimoni del senyor Furnells, en ésser a mitj mes, la pensió del pintor, la qual havia de durar trenta dies. era ja despesa, i la família havia de subvenir novament. En camvi no's diu pas que son germà, l'Enric, se trovés mai haver despès avans de fi de mes la seva pensió. Aixó provaria, o bé qu'En Simó Gomez no tenia pas intenció d'alleugerir les despeses dels pares, en cercar feina de litógraf, o bé que volia poder disposar de més diners que'ls que li enviaven desde Barcelona. Potser volia aixís evitar als pares les segones remesas mensuals de diner... Pero és que'ls pares podrien no haver sigut tampoc tan despesos com suposa En Serra o Pausas: i aquí vé el segon fet demostratiu d'aquesta voluntat o impossibilitat d'ésser més munificents. En un moment donat dels estudis dels germans Gomez a Paris, la família vé qu'es cansa de pagar les pensions als dos xicots i en consecució els ordena tornar a Barcelona. Exclamacions i protestes dels mestres d'En Simó, els quals diuen qu'és impossible, qu'el noi té l'arrencada, qu'aleshores més que mai li cal quedar-se a estudiar a Paris. Tot és en và: els pares són incommovibles. Els professors no's poden resoldre a deixar marxar a En Simó malgrat les conminacions paternes i, vet'ací que, aprofitant el pás per Paris de la reina-mare d'Espanya Na Maria Cristina, se li demana per a En Simó aquella pensió que'ls pares refusen. Heus'ací com ho esplica el mateix Serra i Pausas, d'acord amb En P. del O, amb el Sr. Furnells i amb la família actual: «...al anunciar »en Paris a son mestre'l famós Cabanel que regressava a sa patria, creyent »endevinar aquest que era per posar fi als sacrificis que sa família feya per »ells, junt ab Mr. Robert Fleury, director de totas las Escolas Imperials de »Bellas Arts, tractaren de retenirlo dirigintse ells ab una atenta comunicació a la reyna Donya Maria Cristina per a que'l protegís: tan era lo que'l »volian»... Després En Serra i Pausas afegeix: «La recomanació de tant notable personas no fou atesa, Donya Maria Cristina en aquella ocasió ja »tenia prou pensionats: així ho contestà». La família però no's volgué per aixó enternir o bé no podé atendre tans i tan sincers apremis, i els dos germans haveren de deixar per sempre la capital de França.

Ha nomenat En Serra i Pausas els noms dels pintors Tony Robert-Fleury i Alexandre Cabanel. Aquests sigueren probablement els seus mestres després que, seguint el concell d'En Lemerrier, En Simó deixa la litografia per a dedicar-se exclusivament a la pintura; i dihem probablement

d'abdós perquè d'En Robert Fleury no estem pas segurs que seguís les lliçons, mentres qu'és casi segur que les rebria d'En Cabanel, encara qu'algunes persones diguin que estudià amb En Thomas Couture. Potser estudià amb els tres, però no hi ha confirmació prou insistent i decisiva del mestratge d'aquest darrer pintor per a creure que això no sigui res més qu'una confusió d'aquestes persones que anomenen a En Couture, tal vegada una confusió deguda a ço que diu P. del O. que En Serra i Porson, en recomanar-li el viatge a París li recomanà el mestratge d'En Couture.

La hipòtesi del mestratge d'En Robert-Fleury neix no solsament del fet qu'aquest pintor intercedís en favor d'En Simó aprop de la reina sino de la intenció probable d'En Gomez de seguir més aviat l'ensenyament d'altre mestre francès que no pas el d'En Cabanel. Diu En P. de O., a continuació de ço que li enmatllevem més amunt, que En Couture «sufria llavors una greu malaltia y no obrí'l taller y Gomez entrà en l'escola Imperial reorganizada, quals tallers de pintura dirigian Cabanel, Pils y Gerôme. Ingressà després en lo taller de Cabanel, y mediant concurs en las classes de nit de la mateixa Acadèmia (1864)».

«La mateixa Acadèmia» vol dir l'Escola Imperial, en quines classes nocturnes no hi devia poder entrar tothom aixís com aixís, tota vegada que'l nostre Simó hi entra per concurs; o qui sab si el procediment del concurs era establert per a concedir dispensa de pagament de matrícula o qualque altra prerrogativa. Cal seguir amb atenció el testimoni d'En P. del O. perquè, com deiem avans, és el que'ns sembla més segur, probablement inspirat pel mateix Enric Gomez. Vegi's sino com En P. del O, ens donarà dades i tot, ço que'ls demés testimonis no solen pas oferir. Veiam dons el que segueix dihent aquest cronista de *La Esquella de la Torratxa*.

«D'aquí datan sos primers estudis sèrios en l'art de la pintura. Cabanel, a pesar de que Gomez tenia ja llavors ideas molt contraries a las del seu professor, l'estimava amb predilecció. Gomez treballava amb molta constancia, estudiant en la naturalesa y en los grans modelos a la vegada: per una part feya estudis del natural, y per altra assistia al Museo del Louvre, copiant a Salvator Rosa, Van Ostade, Felix de Champagne y Murillo, amb tant acert que en l'exposició que cad'any celebravan los deixebles de l'Escola imperial, tant sas copias com sos estudis varen ser molt celebrats, senyalant tothom a n'En Simó com un artista espanyol de rassa».

Diguem que també va copiar Jan Steen i Decamps (Alexandre Gabriel),

Les còpies no sempre eren al oli. De còpies al oli d'En Simó Gomez a París sols sabem el *Crist jacent* d'En Philippe de Champaigne i *La Caravane*, bocet d'En Decamps, obres abdues del Museu del Louvre. Les còpies més abundantes les faria al llàpiz «Conté», sobre un mitj full de paper «Can-

son» de color, generalment de color torrat. Aquestes còpies, segons se desprèn de la petita biografia d'En P. del O., serien destinades a uns concursos de còpies de quadres del Louvre que se celebraven en l'Acadèmia de Belles Arts, d'aon en Simó era deixeble. També, segons havèm sentit a dir no recordem a quí, En Simó Gomez adopta el mateix procediment monocrom per a dibuixar unes còpies de Delacroix que li encarrega son professor de Barcelona, En Serra i Porson.

Aquestes còpies al llapiç «Conté» són admirables de traça, de bona, insuperable, interpretació. La que reproduïm a seguit és un fragment, la part

Còpia del n.º 2578, obra de Jan Steen, en el Museu del Louvre.

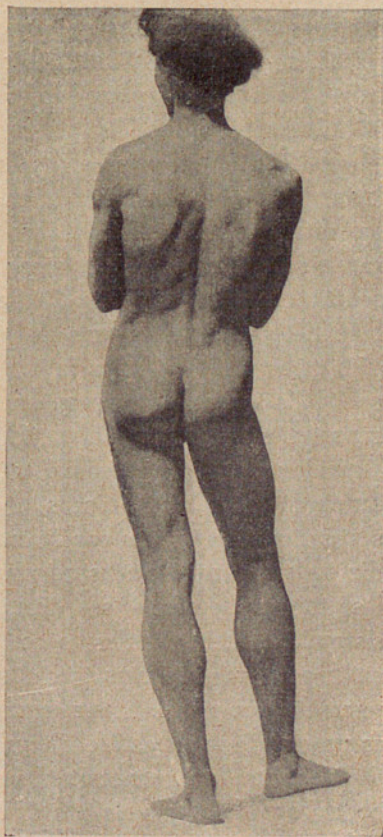
Dibuix al llapiç «Conté» (Col. E. Gomez)

central, del cuadro d'En Jan Steen, n.º 2578 del Museu del Louvre, titulat: *Fête dans l'intérieur d'une auberge*. És exacte en tots conceptes; és d'una perfecta fidelitat gràfica, d'una admirable fidelitat de sentiment. Hi ha tota la gràcia guerxa d'En Jan Steen i, com si el copista conegués tota l'obra del costumista holandès, se pot dir sense exagerar, sense engrescament precipitat, que hi ha, superant en certa manera el mateix original — el qual no és pas, amb tot son gran valor artístic, el millor d'En Jan Steen — la síntesi de totes les virtuts plàstiques d'aquest pintor. Steen és un pintor desigual, sovint prim, desencaxat i mancat de calitats: el mateix cuadro del Louvre manca un xic de calitats. Dons bé, la còpia, tot i guardant una

incontestable fidelitat al original, està saturada de les millors virtuts plàstiques d'altres millors pintures de Steen. Hi ha en aquest dibuix quelcom de inenarrablement gran en tan qu'interpretació d'un altre autor; quelcom de subtil, casi misteriós, quelcom de profunda que passa per la subconsciència d'En Simó en trovar-se davant del adorable pintor de la gatzara holandesa; quelcom que del subconscient devalla com una corrent magnètica pels nervis del braç i de la mà i que demunt del paper «Canson» hi broda aquest meravellós grup que val per una pintura original de primer ordre. Aixó no és un ditirambe: aixó es pot apreciar en aquesta mateixa reproducció que ja ha sigut esbravada un xic en la fotografia i un bon troç en el fotogravat. Aquesta subtilitat realística del dibuix i de la pintura d'En Simó Gomez la retrovarem sovint en l'anàlisi de la seva obra. No és estrany que amb aquestes dots tècniques de gran dibuixant i amb la seva profunda sensibilitat, En Simó Gomez aconseguís guanyar gairabé tots els concursos de còpies dels mestres antics que celebrava l'Acadèmia Imperial de Belles Arts, de París, segons ens fa saber En P. de O.

Aquesta finor d'apercepció és prou gran i freqüent per a que àdhuc se deixi sentir en moltes de les seves *acadèmies* o dibuixos de desnús, en els quals s'admira la mateixa distinció, igual síntesi ampla i densa, idèntic virtuosisme que en les millors acadèmies d'En Fortuny.

En Brull, qu'el conegué d'aprop i que era també un home sensible, parla del seu mestre, apropòsit d'aquesta pregoníssima sensibilitat artística, de la següent atinada manera: «En Simó Gomez havia nascut pintor, puig per naturalesa reunia las qualitats que per aquest art se necessitan. A una gran habilitat qu'en podriam dir de dits, y que li facilitava en gran manera el domini del *métier*, hi ajuntava un esquisit sentiment de la bellesa. Son temperament era nirviós-biliós, lo que li donava una percepció tan fina, que moltes cosas, sense necessitat de saber-

ACADÈMIA

Museu d'Art Modern de Barcelona

»las, las pressentia». Per aixó és verossimil el que diuen la família, el Sr. Furnells, en P. del O. i En Serra i Pausas dels seus ècsits a París. Sobre l'estada d'En Simó a París i sobre aquests ècsits diu el darrer d'aquests testimonis el següent: «Si molta fou »l'aplicació d'En Simó a Barcelona, molta més fou en París. Tingué »que guanyar en concurs la plassa de alumno de l'Acadèmia, lo que logrà »en lo mateix any, puig en aquella terra, no's logra entrar en ella amb tal »qualitat d'altre modo. I la mateixa admiració qu'els seus dibuixos habian »causat a la seva patria causaren alli dalt, a tal punt que prompte'ls mestres »y condeixebles donàrenli unànimes lo dictat de bon dibuixant. *C'est un fort* »li deyan, frase que aplican los francesos a la persona que's distingeix y »sempre practica be alguna cosa...» I afegeix: «Coneixent que estava en aque- »lla gran ciutat sols de passada, foren los museos del Louvre, Luxemburg »y Versailles los llochs de preferència per a entregarse al esbarjo y distrac- »ció: los cuadros de Paul Delaroche, Vernet, Couture, foren traduïts per ell »al llapiç amb una perfecció pasmosa». (1).

L'anada a París, els coneixements que hi feu dels mestres de la pintura, els ensenyaments més aciensats que hi rebé, sigueren causa d'un gran trasbalçament en l'art d'En Simó Gomez, trasbalçament que's traslluïx en aquesta perfecció tècnica. «Avans d'anar a París», diu en Brull, «dibuixava »amb molta trassa, pero's ressentia del seu ofici de litògraf». No sols se res- »sentia del amanerament litogràfic, sino del amanerament pedagògic de l'Acadèmia de Belles Arts de la Llotja. Per a fer-se càrrec del avenç prodi- »gíós qu'En Simó Gomez fa a París no cal rès més que comparar un dibuix d'aquells temps amb els qu'ara produeix, amb aquesta còpia de Jan Steen, reproduïts aquí. També modificà la seva manera de pintar. En eixir de Barcelona, la seva tècnica era de condició fogosa, de pinzellada pastosa, ampla i abundant, de foscos intensos, acusats, tacant impresionantment les seves figures, fent-los coadyuvar preminentment en el modelatge: se pot dir qu'aleshores els seus volums eren aconseguïts per virtut exclussiva de les ombres; demés, el seu dibuix era poc consistent i els traspassos un xic sistemàticament flonjos, sense grans contrastos ni finors, com, per exemple en la pintura dels retrats del seu germà Enric. A París canvia, devé més pacient, més caute. L'aprenent de pintor s'adona que l'art de la pintura és un art de matiços, de finors nombroses i imperceptibles, que no és prudent anar a perseguir ècsits casuals d'esbogerrament, sino que cal estar atent, oberts com taronjes els ulls de la cara i els del esperit, per a no perdre rès de la captació artística i per a dir-la amb tota felicitat, amb tota simplicitat

(1) No havem trovat cap de aquestes còpies encara, ni tampoc les veïem citades en cap més lloc per escrit, ni havem sentit parlar d'aquests autors com a copiats per En Simó Gomez.

i tal com aquest esperit comana ja desd'el començament de l'obra, renegant de tot casualisme. I aleshores esdevé el verdader pintor. Aquest viatge a Paris divideix dons l'activitat del artista en dugues époques característiques que després, en altre capítol, analisarem més d'aprop. La vida d'En Simó Gomez és tan curta que caldrà enregistrar la primera época, encara que siga de simple aprenentatge, com una época important si és que volem fer coneixença complerta d'aquest artista. No és pero una sola raó d'economia criticista la qu'ens mourà a considerar digne d'atenció l'aprenentatge d'En Simó Gomez sino també una raó artística: l'obra casi infantil d'aquest pintor té en part una molt estimable vàlua d'art. Tan és així qu'en el mercat d'antiguitats barceloní, tan barrejat amb el comerç de pintura moderna, s'hi comencen a adinerar les pintures d'En Simó Gomez de la primera época tan preuadament com les posteriors.

En Cabanel no hi feu gran cosa en aquesta transformació. Ço qui modificà i encarrilà el talent artístic d'En Gomez fou Paris, els diferents components del Paris artístic, aquest Paris tan escaçament viscut pero que deixa per al restant de la seva

vida, llarga o curta, una impressió fortíssima, inesborrable, com solen ésser les gran emocions decisives de la vida. Fou tan profunda la impressió de Paris sobre l'esperit d'En Simó que li'n quedà pel restant de la seva vida la llengua francesa gravada en l'enteniment com la seva llengua catalana; i aixó que, en anar a Paris, no savia un borralj de francés. Conta el seu deixeble En Josep Passos que per a donar a conèixe a ell i a un altre deixeble la grandesa de Shakespeare, qui era un dels seus autors preferits, un dia els recità una tirallonga del *Hamlet*, vertint-la espontàniament, i amb la mateixa agilitat de la lectura directa, de l'edició francesa que tenia entre mans. Conta el mateix Sr. Passos qu'en morir, en iniciar-se l'agonia, li entrà un desvari llarguissim, durant el cual, segons li contà la vídua, no deixà ni un moment de parlar en francés, anantse'n

UN NOI ITALIÀ

Dibuix al llàpiz «Conté»

(Col. Vidua Vidiella)

d'aquest món ben bé a la francesa, sense dir ni un mot en català.

Sembla que la tornada de Paris seria cap allí al any 1865, potser en acabar l'any, per manera que'ls Gomez hi haurien residit aprop de tres anys. El Sr. Feliu i Codina ens escriu que creu recordar que'l retorn fou vers l'any 1866. En P. de O., en canvi, que, per les raons ja citades, ens sembla el més puntualment informat, diu que'l retorn fou en l'any 1865. En Serra i Pausas — ja ho havem vist — ens fa sapiguer que, de retorn de Paris anà a Madrid amb el seu germà i diu qu'aquest viatge a la capital d'Espanya s'escau a les darreries del any 1865. Aquesta data de 1865 vé confirmada pel fet que'l gran cuadro representant el martiri de Sant Sebastià, qu'és pintat en tornar de Paris, porta la data de 1866, i sembla que fou exhibit aquest mateix any, per manera que no és pas probable qu'el mateix any de tornar de Paris, En Simó Gomez tingués temps d'instal·lar-se, de montar el taller del carrer de Barbarà, del cual se parlarà després, de projectar i realisar aquesta gran tela i que encara se trovés amb temps hàbil per a exhibir l'obra, i fer altres petits treballs que ja detallarem més endavant.

Heus ací clós un gran període de la vida d'aquest pintor, el període de formació. En tornar de Paris En Simó Gomez es trova en la primera joventut, sols té vint anys. Pero són vint anys densos, d'enregistrament golafre de realitat, d'avara captació d'objectivitat; la seva adolescència ha sigut tota de coratjós i entusiàstic exercici, per manera qu'als vint anys En Simó Gomez es trova fort i ben armat per a eixir del aprenentatge i per a llençar-se a la creació pictòrica.

CAPITOL, VII

EL MUSEU DEL PRADO

A París En Gomez feu vida d'Acadèmia i de Museu, que aleshores seria per a un artista estranger la vida més profitosa: en aquell temps els cenacles impulsors eren a París molt més escaços qu'avui dia i sobretot més inacessibles als estrangers que's trovaven de passada a la gran ciutat. D'altra banda, els artistes no francesos o no italians que respectivament anaven a París o bé a Roma a estudiar, poc se preocupaven d'introduir-se en cap cenacle si acàs savien res de cenacles. Era ben diferent d'avui, que molts artistes estrangers van a París tan sols per assistir assíduament als cenacles, sovint per a no moure's-en de dia ni de nit. La estètica i les diverses qüestions estètiques relatives a la pintura, a la música, a la literatura, etc., no afectaven gairebé gens als artistes, particularment als artistes no francesos; la estètica, branca filosòfica, seguia tancada en les acadèmies, seguia essent considerada aliena al exercici de les arts. Sols uns petits grups parisencs, d'ençà del teoritzar realístic d'En Courbet, se preocupaven d'especular sobre'l fenomen estètic. Aquestes especulacions, però, demés de no interessar a ningú més qu'als petits grups en qüestió, eren i segueixen essent menyspreats pels mateixos esteticistes, els quals no volen, sovint amb molta raó, pendre en consideració les llurs elucubracions inconsistentes, casi sempre apassionades i sovint molt abonyegades. D'aquell temps ençà, quan aquests cenacles se posen a teoritzar ho solen fer no sols viciosament, impreparadament, sino, sobretot, deshonestament, sense desinteressament, moguts pel partidisme de grup que té pruhija apetenta d'imposar-se. Aleshores és quan s'empesquen les teories i se fa per manera que a forsa de sofismes, ironies, coaccions espirituals de tota mena i en fi, per medi dels diversos recursos ensarronadors del xarlatanisme, aquestes teories convergeixin al fi d'intimidació profitosa, a la imposició del grup, el qual, en triomfar, devé escola. L'art francès ha patit d'aquests arrivismes en mitj de grans i lligi-

tims triomfs, i molts dels seus avenços se deuen a la gran tolerància i respecte atent que ha tingut envers les veres i les falces escoles: el bon sentit a la llarga sempre s'ha imposat i també el xarlatanisme, a la curta o a la llarga, ha quedat desenmascarat.

Pero, mentre vé l'hora d'aquesta justícia, l'artista malfiat, sobretot l'estranger, tem les teories com el pitjor dels trencacolls; si aquest artista estranger és català, i català del any 1862, aleshores la seva malfiança serà tan cuantiosa que ni de lluny voldrà maneflejar en un cenacle de París.

Per aixó els Gómez a París anaren dret als estudis amb el mateix esperit escolàstic que portaven de Barcelona, no pensant en rès més; aixis dons, per causa d'aquest aprenentatge tan intensament acadèmic, l'art d'En Simó Gomez tendí sempre al academisme; per les mateixes raóns, la vida se li apareix sempre al través de les versions que'ls museus ne donen. Surtosament el nostre pintor té prou talent, i prou intuïció del seu mateix talent, pera orientar-se dintre d'aquesta limitada i enrarida educació. El seu instint el porta de cop i volta, allà en aquell devassall de pinturassa, en aquella Babel del art genial, a alliçonar-se dels autors realistes: els holandesos, francesos, espanyols i flamencs: Steen, Van Ostade, Champaigne, Murillo, Delacroix, Decamps. El biògraf de *La Esquella de la Torratxa* diu que també copià Salvator Rosa, que és un dels realistes italians—encara que pompós a la Delacroix, i gran paisatjista. Potser també copiaria Holbein, ja que, segons ens fa sapiguer el seu deixeble, el senyor Passos, sempre recomanava el gran retratista de Basilea. Cap decorativista, cap primitiu, cap romàntic (1), cap pintor *pompier* o greco-romani-sant a la David seràn els seus models.

L'escola espanyola, la petita colecció de pintors espanyols qu'aleshores possehia el Museu del Louvre, molt més migrada que avui, impresionà particularment a En Simó i Gómez i fou justament en vista d'aquesta emoció que'l germà gran proposa la visita del Museu del Prado, en retornar a Espanya. En P. del O. diu que'l primer viatge de Madrid fou fet en ocasió de la venda a Barcelona de la còpia de Decamps, *La Caravane*, i que'l segon el facilità la venda d'algunes obres originals exhibidas a Bar-

(1) Molts historiadors de la pintura col·loquen En Delacroix entre'ls romàntics per la raó que les seves composicions eren declaradament romàntiques, pero l'esperit i la substància de la pintura delacroisiana són intensament realistes, més que la pintura d'En Courbet, qu'és realista ádhuc en la composició. Els veraders pintors romàntics són aquells qui supediten tots els elements pictòrics al sentimentalisme, al patètic o a calsevulga altre element secundari de caràcter passional, de la mateixa manera que'ls pintors acadèmics, els contraris absoluts dels realistes, seràn aquells qui supeditaran totes les valors plàstiques, o, si és vol, pictòriques, a les regles, encara que'l tema, la composició vulgui ésser realista a la Courbet. Delacroix ha preparat l'eclosió del Impresionisme, que vé a ésser el coronament del Realisme pictòric: En Delacroix ha pintat *l'Entrada dels Crehuats a Constantinopla* tan romànticament de composició com ho hauria fet Isabey, pero alhora tan realísticament de sentiment i d'estil com, mitg segle més tard, En Clandi Monet pintà *La Gare St. Lazare*.

celona. De totes maneres, aquest fou un viatge rapidíssim, de curiositat neguitosa més que d'estudi: fou un viatge sense altres conseqüències, segurament, que'l segon viatge que realisa tot sol cap allí al any 1869, segons ens fa sapiguer En Serra i Pausas. El cronista En P. del O., i el Sr. Elias de Molins en el seu *Diccionario de artistas catalanes del siglo XIX* diuen que la tornada fou en aquesta data, però, pel que's llegirà després, és casi segur que aquesta afirmació deu esser equivocada. Al nostre entendre, En P. del O. i l'Elias de Molins prenen la data de sortida de Barcelona per la de l'arribada, la qual seria en 1870. El mateix biograf de *L'Esquella de la Torratxa* ho confirma en afegir: «en los deu anys només que li quedaven de vida»... En Simó mor en efecte en 1880 i no pas en 1879; En Serra i Pausas precisa qu'en sortir de Madrid, el 10 de Desembre En Simó Gomez, després d'un any i mitj de residència, s'esquèia l'assassinat del general Prim, quin assassinat es realisa en 1870. La data dons no pot esser més ben determinada.

En Serra i Pausas diu ben clarament qu'En Simó Gomez arriba a Madrid durant l'estiu del 1869 i qu'en surt quan maten a En Prim, axó és en el mes de Desembre de 1870 ço que fa un any i mitj de residència a la Cort: Per a que no'ns càpiga dubte, el cronista de *La Renaixensa* encara insisteix sobre aquest precís període i de la manera més esplicita quan diu del treball del copista barceloní al Museu del Prado que «durant un any y mitj no feu altra classe de treball», Deixem explicar a aquest devot biograf l'activitat d'En Gomez durant aquesta segona estada a Madrid:

«Era en l'estiu del any 1869, quan ell arribà a la citada capital ahont »s'entregà novament al estudi, no fent altra cosa que copiar los més célebres cuadros de Goya, Velazquez y Zurbaràn, quals còpies venia a bon »preu a distingits personatjes estrangers que se las disputaban. Com a prova »d'aixó citarem lo célebre cuadro del gran Velazquez *Los Borrachos* que »tingué que copiarlo tres vegades per especial encàrrech d'un capitalista »inglés... Per espay de un any y mitj no feu altra classe de treball, lo que »dadas la seva imaginació y facultats demostraba una gran forsa de voluntad y de firmesa. Se habia proposat entender las manifestacions dels grans »artistas y no perdonà medi de lograrho fins a sacrificar l'afany que tenia »de crear...».

Rès havem pogut averiguar respecte a les còpies de Goya i Zurbaràn. Sembla que també copià *La Perla* i *La Verge del Peix* de Raffaello Santi, segons ens diu més endavant el mateix Serra i Pausas: també ens parla de la còpia de *La Sagrada Familia del Ocellet* i d'un bust de la *Concepció*, de Murillo. Alguna d'aquelles còpies de Raffaello i la *Sagrada Familia* del Ocellet se troven actualment a Sabadell, a casa la Sra. Vda. Barata, hereva d'un tal Fontanet, també de Sabadell, polític agrari adicte a Don Amadeu

de Sabòia. El Sr. Fontanet volia enriquir la seva casa de Sabadell amb tota mena de decoració per tal de rebre-hi el rei; aquesta casa encara conserva aquella típica decoració qu'en podriem dir d'estil isabelí.

A propòsit d'aquest senyor Fontanet ens diu el senyor Lluís Labarta que fou ell qui pensionà l'estada d'En Simó Gomez a Madrid per a haver-ne a canvi algunes còpies del Museu del Prado. El Sr. Fontanet hauria tingut ocasió de veure les còpies qu'En Gomez feu a Paris dels pintors antics, les hauria admirat i hauria volgut possehir-ne de semblantes per a la seva residència estratègica de Sabadell, dons ell vivia més temps a Madrid i a Barcelona que no pas a l'industriosa vila vallesana. Aixó, com se veu, contradí el testimoni anteriorment citat d'En P. del O. i també un altre testimoni dels hereus del Sr. Fontanet, els quals creuen recordar que la coneixença entre'l Sr. Fontanet i En Gomez se feu d'aquesta altra manera: El senyor Fontanet se trovava un dia visitant el Museu del Prado i tot d'una s'embadalí davant de la còpia d'Un Velazquez o d'un Murillo, i en preguntar al guardià de la sala qui era l'autor d'aquella còpia li fou respost qu'era obra d'un jove català molt espavilat, etc., etc., Aleshores l'engrescament del Sr. Fontanet augmentà en sapiguer un català de vàlua tan a mà en tan llunyanes terres, i en consecució apressà la coneixença d'En Gomez, la qual fou facilitada pel guardià. El Sr. Fontanet adquirí la còpia i després n'hi encarregà d'altres i fins i tot obres originals. Actualment, en efecte, la Sra. Vda. Barata, la hereva del Sr. Fontanet, posseeix tres teles originals, d'En Gomez, demés de les còpies susdites.

En P. del O. diu pel seu cantó que avans de sortir de Barcelona pel seu segon viatge a Madrid havia dit ben explícitament que se'n anava a Madrid amb el sol propòsit de copiar *Els Borratxos* de Velazquez, també confirmant alló de les tres còpies consecutives pero suposant-les encarrec de tres pintors anglesos. Demés de les còpies citades per En Serra i Pausas, En P. del O. diu qu'En Gomez copià *L'Enterrament de Crist* de Tiziano. Pel nostre cantó havem trovat una còpia del *Mars* de Velazquez en la col·lecció del Sr. Josep Estruc, de Barcelona. (1). El testimoni del Sr. Labarta queda també contradit per aquest nou testimoni d'En P. del O. sobre l'espontani proposit d'En Gomez d'anar a copiar solsament *Els Borratxos*; per manera qu'ens inclinem a suposar que no fou per encarrec del Sr. Fontanet qu'En Gomez feu el segon viatge a Madrid, sino per pròpia iniciativa.

Respecte a la perfecció de les còpies d'En Simó Gomez i al ècsit que tenien entre'ls visitants del Museu del Prado, el fill del pintor, el Sr. Enric

(1) Aquesta còpia és citada pel Sr. J. Masriera en la seva conferència del Ateneu Barceloní ja esmentada. En aquest trevallet biogràfic el Sr. Masriera confirma també el fet de copiar En S. Gomez per tres vegades *Els Borratxos* d'En Velázquez.

Gomez Font, diu que també un càs semblant al de les tres còpies d'*Els Borratxos* passà amb el cap de la Verge de *La Coronació*, d'En Velazquez, que hi ha al mateix Museu. Aquesta seria una còpia destinada a la seva mare, la qual còpia li prenien dels dits encara molla, i després d'aquella un'altra que començava, fins a una desena o més (1). Però el Sr. Furnells diu qu'En Simó Gomez havia de tornar necessàriament a Barcelona: la família ja l'enyorava; demés la mare li havia d'enviar cinquanta duros cada mes, sobretot calia que tornés perquè es volia casar amb una noia del carrer d'Arrepentides. Però el xicot s'hi trovava bé a Madrid, venia les còpies i amb el producte de la venda es divertia i mai trovava l'hora del retorn a Barcelona, aon no hi havien ni Museus per apendre, ni per tan còpies a fer i a vendre facilment; per aquestes raons, podria molt ben ésser un pretext per a dilacions aixó de que mai podia enllestir la Verge destinada a la mare. Però vindria un dia que aquesta li ordenés sense apel·lació que tornés, amb còpia de la Verge o sense, perquè aquesta cançó de la còpia ja durava massa.

En el paragraf que retallèm de la biografia d'En Serra i Pausas i que transcrivim més amunt s'hi llegeix qu'En Gomez se sacrificava casi heroicament en limitar-se a copiar, «dadas la seva imaginació i facultats». Estan ben evocades les facultats d'En Simó Gomez, les quals en veritat eren moltes i de preu, però el que'ns conta de l'imaginació del pintor és ben bé imaginació del biògraf, perquè'l càs és qu'En Simó Gomez sigué sempre l'artista més desprovist d'inventiva ni de cap altra facultat imaginativa. Sense'l natural davant dels ulls, no era pas capaç de fer rès; àdhuc davant del natural, com els passa a molts realistes, no podia fer altra cosa que glosar estrictament el model. Per a haver composició, per lleu que sigué, per haver argument, fins i tot per a posar títol als seus cuadros — ja ho deiem al començament d'aquest llibre — li calia la col·laboració d'altri, ordinàriament l'ajut del germà gran.

Es veu que a Madrid En Simó Gomez no's ficà tampoc en cenacles de cap mena: feria vida retreta, i si acàs es divertia no seria pas amb artistes ni amb gent de significació, si havem de considerar el que'ns diu el seu camarada el pintor Màs i Fontdevila, qui, en anar a Madrid poc temps després d'En Simó Gomez, no hi trovà rastre d'ell: ningú el coneixia. De les seves amistats a Madrid sols li savém les del pintor Contreras i de dos catalans: l'un el Sr. Fontanet i l'altre En Rubau-Donadeu, aquell politicastre estrafalari que tan i tan poc respectuosament feu parlar del seu arrivisme en

(1) El Sr. Enric Gomez Font posseeix una còpia de Verge de Murillo que bé podria ésser la que destinava el pintor a la seva mare.

aquells temps. A En Rubau-Donadeu el conegué simplement perquè es trobava allotjat en la seva pròpia casa de dispeses.

Els biògrafs d'En Simó Gomez i la mateixa família convenen que no estudià enlloc més qu'en el Prado.

Travallaria En Simó Gomez a Madrid, demés d'estudiar en el Prado? Savem per En Serra i Pausas que col·laborà amb el susdit pintor Contreras:

«...l'habia escullit lo acreditat mestre Contreras per cooperar amb ell a la decoració del sostre del palau del marqués de Portugalete».

Qui sab si treballaria també de litògraf en la Cort. Aquesta litografia que reproduïx el retrat de la cèlebre actriu Na Teodora Lamadrid, amb el peu d'impremta d'aquella vila, ho faria suposar. La família creu recordar que treballà per la casa Blass, i algú m'ha dit, o bé he llegit en alguna nota biogràfica, qu'En Simó Gomez hauria il·lustrat la *Historia de la Pintura* d'En Pi i Margall; aixó hauria pogut ésser un treball executat a Madrid, tota vegada que la susdita *Historia de la Pintura* fou editada allí. He procurat cerciorar-me d'aquesta notícia consultant del citat llibre la edició madrilenya de Manini Hermanos, la qual resulta ésser

RETRAT DE L'ACTRIU NA TEODORA LAMADRID

Litografia d'En Simó Gomez

del any 1851, de cuan En Simó Gomez tenia solsament setze anys. Naturalment, no hi han les il·lustracions cercades; no hi han il·lustracions de cap mena. No he tingut temps d'averiguar si s'haurien fet edicions posteriors, il·lustrades, d'aquesta *Historia de la Pintura*, amb els suposats dibuïxos d'En Simó Gomez.

Heus ací el nostre pintor ja ben armat d'experiència pictòrica, ben coineixedor de la tècnica dels mestres realistes, ben empapat de la pintura castellana tan admirada per ell. L'artista ja està format: ben saciat tal vegada de les menjes artístiques més desitjades, deixem-lo corre amb llivertat, deixem-lo manifestar. Anem; tornem-s-en amb ell cap a Barcelona a veure el que té per a dir.

CAPITOL VIII

EL TALLER DEL CARRER DE BARBARA

En tornar de París, o, més ben dit, en tornar del primer viatge de Madrid és quan els germans Gomez, l'Enric i En Simó, s'instal·len en el taller del carrer de Barbarà. En Simó ja és un pintor, ja ha arrelonat la litografia que en començar semblava qu'havés d'ésser el seu ofici. En Simó no treballarà ja mai més a casa d'altri: necessita dons un local adequat per a treballar en gran, perquè ja no's limitarà a dibuixar estampes per a la casa Bordas sino que avans que tot i d'una manera preferent se vol dedicar a la pintura seriosa.

Potser la instal·lació no es fés desseguida, tota vegada qu'En P. del O., en parlar d'aquest moment de la vida del pintor, diu: «Sense taller »y pochos recursos se dona a conèixe a Barcelona en 1866 amb el *Sant Sebastià*...». La família però afirma que casi immediatament d'arribar a Barcelona lloga, junt amb l'Enric, aquest taller del carrer de Barbarà, per manera, que si és cert qu'es trovés sense taller En Simó Gomez en arribar de París i Madrid, aixó duraria molt poc temps. Tampoc s'ha d'acceptar massa al peu de la lletra el que diu En P. del O. de la manca de recursos, dons els pares dels nostres dos artistes guanyaven més diners que mai; la mare s'havia llençat als grans negocis, prenent part a les subastes de proveïment del exèrcit i amb bon cop d'ull, per manera que, demés dels guanys continuats del negoci a la menuda, de tan en tan aquella botigueta fosca del Dormitori de Sant Francesc devia sentir l'esgarrifança voluptuosa dels sobtats i grossos ingressos provinents d'aquells ben preparats cops de contratista que sabia donar la mare d'En Simó Gomez.

En la carta ja mencionada qu'el Sr. Joan Feliu i Codina tingué la bondat d'enviar-me, parla d'aquest moment en un paragraf que transcriu: «A la seva tornada de França (la tornada d'En Simó i l'Enric) que si no re-

«Recordo mal fou sobre l'any 1866, és quan jo vaig tenir el gust de conèixer-los a tots dos i de concorre assíduament al seu taller qu'el tenien en un quart pis del carrer de Barbarà a on hi acudien aleshores tots el que tenien aficions artístiques en tots els rams del art: musics, poetes...».

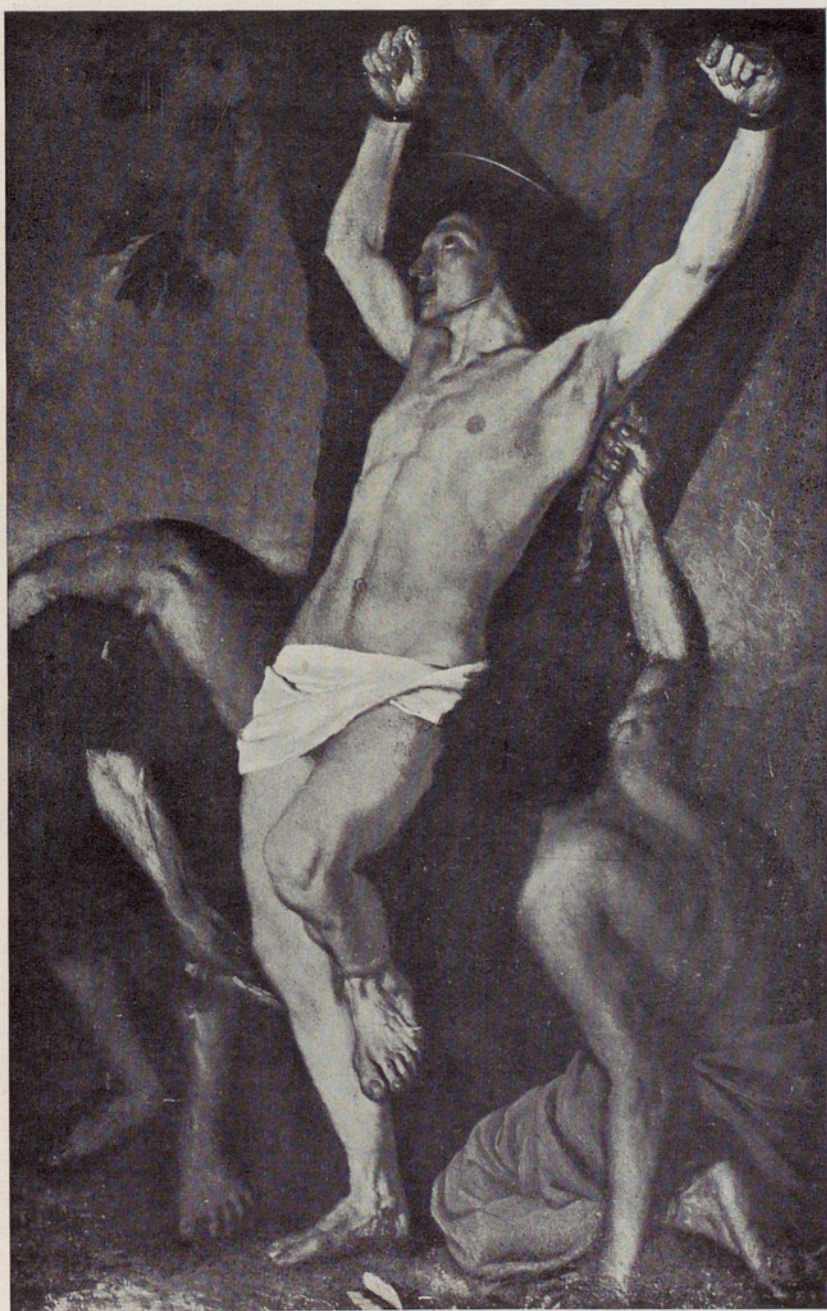
Com se veu, el Sr. Feliu i Codina creu recordar que, en el mateix any del retorn, el taller del carrer de Barbarà ja era llogat pels Gomez i ja era punt de reunió de la intel·lectualitat barcelonina.

Aquest taller se trojava en una de les primeres cases del carrer susdit. A mà dreta, entrant pel de l'Unió, aprop del carrer d'Arrepentides.

Cal remarcar aquí el detall que'l taller dels Gomez siga punt de reunió de la intel·lectualitat perquè aixís ens comencem a informar de l'estreta relació dels dos germans artistes amb els intel·lectuals. Aquesta relació és constant i si bé en un moment de la vida d'En Simó aquest se'n aparta, el contacte subsisteix indirectament per mediació del Enric, el qual, quan el taller deixa de devenir una mena de cenacle pictòric-literari-musical, ell manté més estret contacte amb els cenacles del Ateneu, del *Café Suís*, del *Café de les Delícies* o bé del *Pelayo*.

Diu En Serra i Pausas que «Vingut a Barcelona's posà amb delit al treball, emprengué fer un cuadro amb figures de tamany natural, escullint per assuntó lo martiri de Sant Sebastià, amb lo qual concorregué a la Exposició que celebrà l'Acadèmia de Bellas Arts». Aquesta tela, que en efecte porta la data de 1866, éssent pintada a Barcelona, i no podent ésser pintada en la casa fosca del carrer del Dormitori de Sant Francesc, és el més probable que ja ho sigués en el taller del carrer de Barbarà; i, com qu'és una tela molt gran, caldrà suposar que seria començada desseguida d'arribar el pintor a Barcelona.

Aquest *Sant Sebastià* és una obra d'empenta, a on se veu la gran impressió que feren sobre l'imaginació i el gust d'En Simó Gomez les obres del Museu: és una verdadera composició de Museu, de color apagat i de contrastos com de pintura rànica, quelcom entre Caravaggio i els pintors barrocs de la escola de Madrid, en la qual s'hi admiren aquelles mateixes virtuts d'airosa, moguda i ampla composició, aquella pinzellada grossa, segura i modeladora, aquell dibuix ferm, aquell colorit massa sobri dels madrilenys. Avui dia ens fa estrany qu'aquella tela tan normal, tan tradicionalista, podés causar estranyesa quan fou exhibida a Barcelona. Sembla que fou considerada com quelcom de demagògic en pintura: «atrevida mostra del género realista», diu En P. del O, el qual afegeix després, que «li valgué censures i fins insults». En Serra i Pausas diu del mateix *Sant Sebastià*: «Bona fou sa primera prova, no obstant que foren molt diferents les apreciacions que feren (els crítics?) del seu cuadro. Los intel·ligents trovaren que son colorit

SANT SEBASTIÀ

Pintura at oli (Col. Soler Damians)

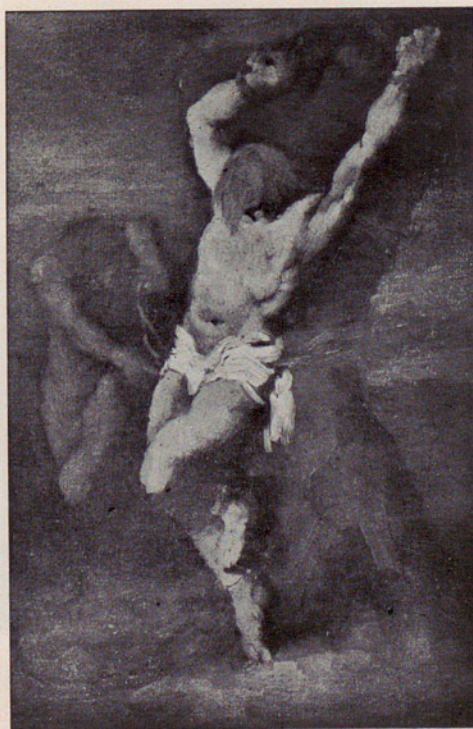
PRIMERS AÑOS DE FILOSOFÍA

Pintura al oli (tela quin redós és desconegut)

RETRAT DEL POETA BARTRINA

Pintura al oli (col. Alfred Dorca)

BOCET PER A EL SANT SEBASTIÀ

Pintura al oli (col. J. Pigrau)

CAP DE GITANO

(Pintura al oli Museu d'Art Mod. de Barcelona)

RETRAT DE LA SRA. JOAQUIMA DE MIGUEL

Pintura al oli (prop. Sra. Teodora Gomez)

UNA BULLANGA

Bocet al oli (Col. Quer)

CAP DE NOI

Pintura al oli (Col. Quer)

RETRAT JOVE DEL SR. VIDAL

Pintura al oli. (Col. Vidal)

«tenia semblansa amb lo de Ribera, y que aquella primera obra presagiava «qu'el seu jove pintor seria un gran artista».

Aquesta grossa impressió causada per la primera gran pintura d'En Simó Gomez no's pot atribuir potser a altra causa que al contrast que faria als ulls del públic de Barcelona, al costat del overbeckisme d'En Claudi Lorenzale, aquell idealisme afectat i aigualit de la pintura religiosa contemporània, darrer refugi del Romanticisme derrotat. En Claudi Lorenzale seguia encare portant alta la vara de gran pintor religiós i tota la pintura religiosa d'aquella Barcelona vuitcentista era del mateix tó overbeckià. La influència del pintor misticista de Düsseldorf era encara tan gran a Barcelona, que anys després, en morir, en l'any 1871, la nostra Séu li fé suntuosos funerals i l'*Ateneo Catalán* li dedica una vetllada necrològica (1). No solsament En Lorenzale seguia produïnt amb general aplaudiment aquell gènere decoratiu quelcom afeminat i fred sino que ja havia format deixebles, com per exemple En Mirabent, En Llorens, En Moncerdà i altres de menys habilitat qui escamparen arreu, per les nostres esglésies i oratoris, aquella iconografia massa tendra i fina. Avesats els barcelonins del any sexantassís a aquella paleta fada, a aquelles actituds impassibles i a aquella composició monorrítmica, no és estrany que s'escandalitzessin en veure un sant tan despullat, tan contorsionat i tan desprovist de blaus i roses, tan socarrimat pels negres, bitums i ocres.

En constituir-se aquella admirable *Sociedad de Artistas* que construeix una gran sala d'exposició i venda permanent de pintura i esculptura (2) al Passeig de Gràcia, En Simó hi exposa dugues noves obres, ja de més petit tamany. A partir d'aquest *Sant Sebastiá* es pot dir qu'En Simó Gomez no entrepren cap més seriosa pintura de grans dimensions fins que pren part en les oposicions per a provehir una càtedra de pintura a l'Escola de Belles Arts. La constitució d'aquella *Sociedad de Artistas* esdevé en l'any 1868. Les obres qu'En Gomez hi exhibeix són les ja esmentades en el capítul anterior: *Tipo Popular* i *Primeros años de filosofía*. Aquestes dugues pintures de gènere, no representant ni remotament res de conexe amb la religió, sigueren unànimement aplaudides. La primera, com dèiem, està expatriada sense que s'hagi pogut averiguar el seu redós. La segona deu trovar-se per la nostra terra, pero no havem pogut sapiguer en quin lloc precís i tan sols havem pogut haver-ne fotografia que reproduhim en aquestes pàgines. Seria segu-

(1) Cf. *El Brusi* d'aleshores.

(2) Cf. BENET MERCADÉ, *LA SEVA VIDA I LA SEVA OBRA*, per Feliu ELÍAS. Publicacions de la Junta Municipal d'Exposicions d'Art. — Barcelona, maig de 1921. Ps. 22 i 23. — Allí s'explica amb més detall aquesta empresa d'Exposicions d'Art.

Conta en Serra i Pausas qu'En Simó Gomez «fou un dels que més acaloradament patrocinà tan bona idea».

rament de dimensions aproximades a més del mitj tamany natural, mida freqüent dels quadres de gènere d'En Simó en els quals les figures són de mitj còs. Ço que la reproducció d'aquesta obra ens permet apreciar comunica una impressió falaguera, de cosa graciosa i viva: el noi de la boina sobretot és encisador.

D'aquesta mateixa època serien les obres següents: *El Benvenuto Cellini*, el qual seria pintat a París; el *Retrat*, sense data, *del poeta Bartrina*, íntim amic dels Gomez, retrat que avui es guarda en la col·lecció Alfred Dorca; el *capet de moro*, sense data, de la col·lecció Enric Gomez Font, qu'és un retrat del germà del autor, l'Antonet; el magnífic *Retrat del Sr. Vidal*, el moblista, en sa primera joventut, retrat sense data, qu'és propietat dels fills del retratat, i que la família calcula ésser pintat entre els anys 1866 i 68; el *cap grotesc de mulat*, firmat i datat, que posseeix el Museu Municipal i que se suposa un estudi per a un butxí del cuadro del *Martiri de Sant Sebastiá*, butxí que no arribà a pendre forma definitiva, i que amb el seu ferotjisme grotesc és una prova més de l'influència que'ls museus exerciren sobre la imaginació tan maleable d'En Simó Gomez; el cap vist de front, que és el *Retrat del seu germà Enric*, i que ja fou reproduït en el capítol I, el qual está sense data, és de factura pròpia d'aquesta primera època, ço que veurem més detingudament en estudiar més d'aprop l'obra del pintor; el *cap de noi*, de la mateixa col·lecció Quer, també sense data, el qual també es col·loca en aquest primer moment per idèntiques condicions; el *Retrat d'En Manel Gomez*, oncle del autor, propietat de la Sra. Josefa Gomez, filla del retratat, i el *Tipo Popular*, del 1866.

Del any 1871, perfectament datat, és un'altra pintura de gènere, un cuadro titulat: *Yo també fui soldado*, propietat de la Sra. Vídua Barata, de Sabadell.

De 1872 és un altre cuadro datat, de gènere, casi parió del *Yo també fui soldado*, titulat: *La tiradora de cartes* o bé *Las Cartas*, ja que d'abdues maneres el citen els contemporanis. Aquesta obra, que's trova també en la col·lecció Vídua Barata, deuria ésser un encàrreg, aquells encàrregs que's fan per a aconseguir una parella de pintures qu'equilibrin un amoblament.

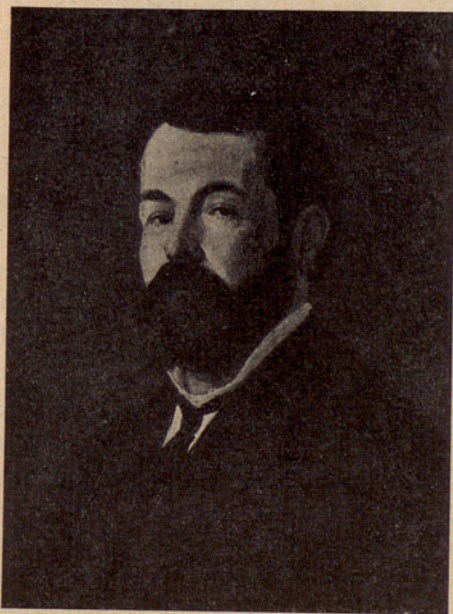
La Sra. Teodora Gomez, germana d'En Simó, posseeix un retrat d'una senyora que la família anomena, no se sab perquè, *la marquesa* i qu'és la imatge d'una tal *Foquima de Miguel*. Era un retrat de tamany natural i de còs enter, firmat i datat de 1867 i qu'en certa ocasió sofrí un accident, una reventada o una cremada prou considerable per a que sols se podés aprofitar el bust, aprofitament que va fer l'Enric Gomez, convertint el gran retrat rectangular en un bust ovalat i copiant la data a l'alçada de l'espatlla de l'imatge. Aquest retrat fou acabat de malmetre més tard pel pintor Joan

Brull, encara adolescent i sense experiència, en voler pintar sobre'l pentinat de la retratada una copiosa mantellina negra: així ens ho contà la Senyora Teodora.

Un altre *Retrat del germà Enric*, sense data, ja més madur, com d'uns sis o set anys més vell qu'els dos anteriorment citats, se trova en la col·lecció Dorca: està pintat també amb la tècnica de la primera época pero amb el color de la segona,

Existeix també un bocet representant una *Escena de bullangues* que, per la data que porta de 1869, el mateix podria ésser pintat a Madrid qu'a Barcelona, pero més probablement a Barcelona, reflexe de les bullangues tan freqüents a la nostra ciutat i tan escases a Madrid: és propietat del anticuari Sr. Quer.

Per fi, dintre aquests sis o set anys deuria pintar En Simó Gomez el bocet per a un cuadro representant la *Marededeu de la Salette*, encarreg de la casa editorial religiosa Vda. Plà, de Barcelona. Aleshores els miracles de N. D. de la Salette-Fallavaux conmogueren enjormement el món catòlic i responent a tal conmoció i segurament augurant un èxit editorial, la casa Vda. Plà volgué publicar una oleografia, com se deia aleshores, amb l'efigie de la Verge i dels noiets Mélanie Mathieu i Firmin Giraud, els visionaris de la Verge. Pero, mentres la casa editora examinava el bell bocet d'En

RETRAT D'ENRIC GÓMEZ POLO, GERMÀ DEL PINTOR
Pintura al oli

Col. A. Dorca

Gomez i mentres s'hi pensava, vet'ací que vingueren les aparicions de Lourdes a llevar interès a la Verge de la Salette i aleshores la casa editorial vacil·là i decidí prudentment de trovar el bocet dolent i retornar-lo al pintor sense encarregar-li el cuadro. Després, en descobrir-se el frau de la Salette-Fallavaux (*Falta-vallis* — Vall de la mentida), la casa editora deuria refermar son juhí pessimista sobre la pintura d'En Gomez. Conta el fill del pintor que aquest fet amargà molt les hores del seu pare, el qual era molt sensible a les desconsideracions. Cada vegada que li advenia un d'aquests contratemps, el seu escepticisme envers la Societat contemporània aug-

mentava i la consecució era un major allunyament de la mateixa, un major grau d'empedreiment selvatjista, plebeïsta i platgerista.

D'aquesta primera època són amb tota seguretat altres obres sense data; el bell *Retrat ovalat del gravador Perez* en la col·lecció del fill del pintor; el *Retrat*, tan ferm, del pare del Sr. Audet, actual cap dels bombers, íntim amic dels Gomez, i que'l Sr. Passos diu haver anat a aprendre durant algun temps el dibuix en el taller Gomez; oimés, altres bocets i quadres que no haurem pogut coneixe, sense contar els dibuixos d'estudi i de caracter editorial, els quals serien bastant nombrosos.

RETRAT DE ROSA FONT

Dibuix a la mina de plom. (Col·lecció
E. Gomez Font)

* *
* *

En Simó Gomez, durant aquests anys no limitava pas la seva activitat al exercici de la pintura i del dibuix: En Simó Gomez donava una bona part del temps al amor. En les seves anades i vingudes del taller a casa seva i de casa seva al taller, havia tingut ocasió d'admirar la bellesa excepcional d'una donzella que's solia trovar al pas de la porta o bé al darrera les ventalles d'una quincalleria del carrer d'Arrepentides, vehina de la casa aon se trobava el taller. Tantes vegades veié En Simó a la donzella, tantes vegades remarcà aquesta les passades d'En Simó—talment era de jova, graciosa i hermosa la noia, que a la fi, el destí havé d'escriure quelcom d'enamorament en el llibre de la vida d'aquells dos jovincels i, es clar, l'enamora-

ment no's feu esperar. Ell li digué; ella ho esperava amb eternida impaciència i ho acceptà amb contentament innegable. El prometatje fou cosa feta entre abdós i aviat amb les families respectives, per manera qu'el nostre enamorat s'en anà a Madrit havent donat promesa de casament. La familia de la noia acceptaria probablement sense vacilar un tan bon partit i un tan bon moço com era En Simó en aquella edat. La familia d'ell, ho savem de bona tinta, acceptà el propòsit de casament a mans besades. El noi no's guanyava potser del tot la vida, pero aixó no volia dir rès: la mare d'ell hi ajudaria. Era ja tan baligabalaga En Simó aleshores, qu'el seu temperament excessivament platgeriós començava a inquietar al germà gran i a la mare: el Sr. Furnells ens ho fa sapiguer. Per manera qu'el casament d'En Simó s'oferia com el gran remei d'asserenament. Una vegada casat i ben a gust,

cap de casa, pare de família, obligat a donar totes les atencions als éssers estimats de la nova família qu'ell mateix fundava a «cor que vols, cor que desitjes», era segur que refrenaria el seu deliri de plaers fàcils i excitants i que, concentrant-se en son niu, l'abandó de les males companyies seria una cosa espontània i definitiva.

Per a facilitar aquesta futura tranquila felicitat, la mare comprà uns terrenys en el Poble Sec, a mitja pendent de la muntanya de Montjuic el Montjuic tan car al silvanisme d'En Simó; i allí, entre vinyes i masies, al peu d'un extens xiprerar, en plena natura, feu edificar una habitació taller que podès amb tot confort soplujar la vida i el treball del seu caríssim i veleidós Simó, i alhora podès proporcionar als demés germans, a manera de dot, una rendeta immoble.

EN SIMÓ GOMEZ EN TEMPS DEL SEU PROMETATGE

La bona dona feu edificar la casa amb baixos i dos pisos dobles. A un cantó de la planta baixa hi hauria un magnífic taller de pintor per a En Simó, en plè jardí, espaiós, ben il·luminat, expresament construït seguint els gusts i indicacions del pintor; demés del taller de pintor, dintre la casa n'hi hauria un de més reduït pels gravadors, l'Enric i l'Antonet. Aquí hi hauria la cuina, el menjador i les habitacions del futur matrimoni. L'altra part de la planta baixa i els quatre pisos redituariens lloguers per a la *Fuanita*, la *Lola* i els tres nois.

Cloquem aquest període de la vida del nostre artista i anem-s'en al Poble Sec a maneflejar el que passa durant els anys successius en la caseta del carrer de Tapioles; anem a fer coneixensa més complerta i íntima amb el medi en que's desenrotlla En Simó Gomez, ara més seu que mai; anem a fer coneixença amb el seu temperament, que també ara pren tot el color i força indispensables, per a poder fer-ne un retrat nèt i precis, a fi de que'l record de un home de tanta vàlua no s'esborri de la memòria dels venidors amb la facilitat que s'esborrem les imatges imprecises.

CAPITOL IX

EN SIMÓ GOMEZ ES CASA

Savem qu'el nostre home estava ja promès amb la gentil quincallera del carrer de les Arrepentides quan fà el segon viatge a Madrid, vers l'estiu del any 1869. Aquest prometatge dura més enllà del retorn. Potser perquè no's sentia encara capaç de mantenir la família qu'anava a fundar; potser perquè no volia anar massa depressa, o bé perquè la casa que li era destinada al Poble Sec no estava llesta, o perquè els pares d'ell o d'ella no volguessin autorisar encara el casament — el cas és qu'En Simó no arribà a casar-se fins al any 1873, en plena República, obligat, per raó de la persecució qu'aleshores sofria el catolicisme en terres nostres, a prescindir de la cerimònia religiosa. El casament religiós no's feu fins després de la caiguda de la República.

En aquella ocasió, la casa del Poble Sec ja estava llesta i amoblada relativament, per manera que dessegnida En Simó Gomez i la dolça Roseta Font, sa muller, passen a ocupar-la. Aquesta casa, quina disposició i habitació ja queden descrites en el capítol anterior, ocupa l'angle dels carrers de Tapioles i de Magallanes. En la planta baixa d'aquesta part de la casa, la que féia cantonada, i qu'era més extensa que l'altra part, hi havia el domicili i el taller d'En Simó i consort, oimés el talleret del Enric i l'Antonet. El taller den Simó se trojava en el jardí, ço és, voltat de jardí; era espaiós i ben proporcionat i acondicionat per a l'ofici. Jà'n parlarèm especialment en altre capítul. Diguem tan sols qu'en morir en Simó Gomez l'ocupà el seu deixeble Joan Brull i que després fou ocupat per una fabrica de bastons.

En la planta baixa de l'altra banda de l'escala hi habitaven els avis del pintor Pidelasserra. En el pis primer, que s'esquèia al demunt de l'habitació d'En Simó, hi habitaven el pintor Pidelasserra, qu'aleshores era un xavalet, i els seus pares. Entre'ls Gomez i les tres generacions dels Pidelasserra hi havia una intimitat profunda, casi familiar, per no dir més

cordial qu'una relació familiar. Un xic més amunt de la muntanya, els Pidelasserra tenien la fàbrica de negre colorant, aon passaven els homes d'aquesta família la major part del dia, excepte el menut Pidelasserra, qui es passava el temps ara a estudi, ara jogant amb els nois del veïnat o bé entretingut a casa els Gomez. Els demés pisos de l'escala estaven habitats per estadants desconeguts. L'altra pis primer estigué ocupat per la germana *Juanita*, cuan hi anà a intentar una cura d'aire. Avans l'ocupà també el pianista Vidiella, al qual protegia l'Enric Gomez d'aquella manera fraternal que ja queda explicada en altre lloc. Com qu'a En Vidiella li feien molta por els trons, la família Gomez havia reservat una habitacioneta colindant al seu dormitori, aon hi dormís el fill encare molt petit d'En Simó, l'Enriquet, quina companyia havia de mitigar el terror del music en les nits tempestuoses.

El matrimoni Simó Gomez tingué molts fills, gairebé un cad'any, pero un sol només arribà a desenrotllar-se, el primer, l'Enriquet, el qual avui encare, gratsia a Deu, està plè de salut i rodejat de magnífica descendència. Els demés germans del Enriquet moriren tots prematurament.

Aquesta casa dels Gomez, després de les vicissituds tan seguides i cruels de la família, quedà propietat de quatre hereus, els quals més endavant se reduïren a tres, i a dos, i a la fi la casa fou venuda i reformada exteriorment, imitant hi carreus encoixinats en ciment, a la manera de certes cases del Aixampli.

Cada dia de bon matí, arribava a la feina el bó del Enric, unes vegades amb alguna trovalla llampanta de cal drapaire, sempre amb el farcellet del esmorzar; esmorzars crusos que la Roseta coïa de bona gana en arribar l'hora.

La vida dels Gomez es presentava suau i venturosa en aquell deliciós Poble Sec, plena de bons averanys i somrisenta. El medi era gemat, assolat, encisador, saturat d'un xamós bucolisme, i, no obstant, a quatre passes, com aquell qui diu, de la ciutat. El Poble Sec comprenia en aquella ocasió tres vagues aliniacions de cases, ço que més tard foren els carrers de Tapioles, d'En Rosal i d'En Salvà. Aquestes aliniacions estaven interrompudes per immobles rústegs que encara no havien sigut expropiats, per conreus, pasturatges i barnedes (1) que donaven a aquell conjunt un caient de poblet forà, de llogaret, sense església ni escola, sense cap altre element de coessió social que l'instint de conservació que augmenta l'avineuça i l'afecció dels

(1) La senyora Teodora Gomez, germana d'En Simó, conserva una tela de la primera època d'En Galwey que és un paisatge de xipreus molt imponent de composició i que era el paisatge que s'oferia des del portal mateix de la casa d'En Simó Gomez. El senyor Apeles Mestres posseeix una noteta per l'estil, presa del mateix lloc. Abdues donen bona idea del paisatge airejat i graciós del Poble Sec d'aleshores. Sembla un paisatge de la comarca gironina.

homes. Per aixó les relacions mútues dels poblessequins eren franques gairebé fins a l'intimitat, tal com passa en els llogarets, que la gent hi conviu un xic tribalment, els uns ficats constantment a casa dels altres, les dones enmanllevant-se queviures, o un misto, o la planxa, o la cassola; els homes avinguts pera la gresca, la manilla i el diari que passa de má en mà, com el porró i la petaca.

L'aglutinant masculí el facilitava el *Jardín Asiático*, situat encara avui en el mateix lloc qu'ocupava aleshores, en el carrer d'En Rosal. L'*Asiatic* era el *Grand Cassino* del Poble Sec. L'amo del *Asiatic* es feu desseguida amic íntim d'En Simó Gomez. Aquest cafeter, un francès a qui anomenaven Mussiú Pardal, un tal Baldomeru i mitja dotzena d'altres primats del Poble Sec formaven un Estat Major de la tabola que aviat guanyà el cor i la voluntat del nostre Simó. Al *Asiatic*, durant la vetlla, i fora de l'*Asiatic*, durant la nit, En Simó Gomez passà en companyia dels seus alegres confreres les hores més felisses de la seva vida.

El Poble Sec estava completament separat de la Barcelona amurallada. Cuan caigueren les muralles, encara el Poble Sec quedà incomunicat. Tota la zona de conreus de les Hortes de Sant Bertràn l'en separaven: d'un cantó, terminada aquesta zona per les roques de Sant Bertràn i el mar; de l'altre cantó pels camps i conreus infinits d'una regió encara més rústega que les mateixes Hortes de Sant Bertràn. Oimés hi havien les muralles i el portal de les Dreçanes que subsistien incommovibles i que en temps d'agitació política, ço és, un dia si i l'altre també, estaven guardades per centinelles que durant la nit obligaven a identificar-se a crits als escaços passants amb el menaçador *¡Quien vive!*

Aquest aïllament relatiu del llogaret donà una vida i uns costums bastant camperols als seus habitants. El relatiu refinament de la ciutat no hi arribava, i els qui com En Simó Gomez ne venien, aviat hi perdien aquelles maneres ciutadanes, desseguida s'assimilaven el taran.nà primari i llord dels poblessequins. Aixó vol dir que si la polidesa ciutadana en aquells temps a Barcelona no era excessivament refinada, si més aviat hi dominava el xaronisme, si aleshores era el qu'en podriem dir l'Edat d'Or de la xavacania, al Poble Sec aquesta xavacania, o, millor dit, aquest xaronisme, —qu'és mot més representatiu, menys denigrant,—aquest xaronisme devia arivar al sublim del pocassolta.

Aquell era el temps de la *Marieta del ull viu* i altres cançons abracadabrantes per l'estil:

Baixaven del Ninot
Quaranta capellans
.....

Y tot per a no dir rés d'ofensiu, ni de proçaç, ni que tingués la més mínima malícia, ni suc, ni bruc.

Aquell era el moment que el Poble Sec (segurament que fou el Poble Sec) donà la seva Iliada, aquella compilació èpica de la pocassolta qu'és el poema del *Rave Sec*, quins cants sense cap ni centener no podrà fruir ningú que no sigui barceloní i barceloní de per aquests dies; perquè potser d'aquí a deu o quinze anys el sublim d'aquest xaronisme, tan el de la lletra com el de la música, no serà savorejable ni pels mateixos poblessequins:

Animes del Purgatori,
Les del altra part del riu,
Si no porteu espardenyes
no menjareu pa torrat.

Cal oïr aquesta i les altres estrofes, cantades a chor amb la melodia adequada, per a sentir-ne tota la valor de liquidació d'una societat, d'un estat d'esperit decadent que's revifa per a iniciar la protesta; la liquidació platgeriosa d'una edat d'abjecció, el vaitot conscient i voluntari del optimisme adolorit per un despertar d'engany i d'humiliació que's vol fer el darrer panxò de riure, un panxò de riure homèric — i amb l'ingeni que té a mà — avans de començar a trencar-se el cap i d'encetar la nova era d'anhels i de responsabilitats. *El Rave Sec*, com tot el xaronisme de l'època, ens apar la protesta subconsciousenta del més realista i optimista dels pobles en desjunyir-se del secular agarrotament que tot d'una s'adona que sofreix amb el poble més pessimista i fantasiós de la Terra.

Rave sec, com t'has tornat,
Sense cap fulla. ¡Sense cap fulla!
Rave sec com, t'has tornat,
Sense cap fulla, el cap pelat.

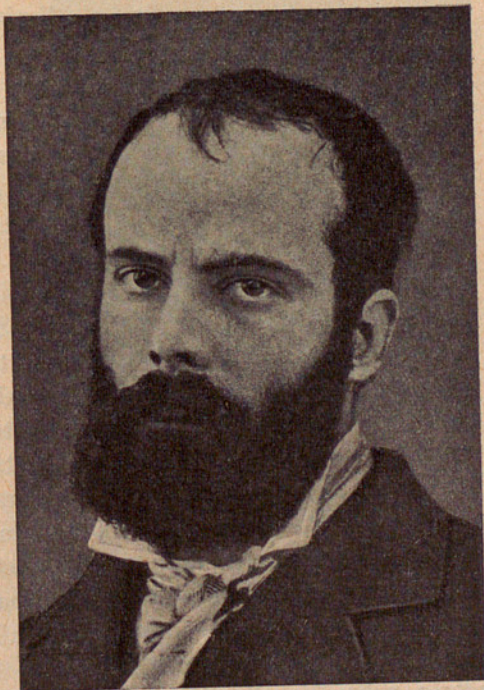
CAPITOL X

QUINA MENA D'HOMÈ ERA EN SIMÓ GOMEZ

En la seva edat madura En Simó Gomez era un home aixís:

Era més aviat baix que no pas alt; ni flac ni gras; d'aspecte robust. Tenia un front altíssim i recte, un xic despoblat, quina gran massa ivorina no arribava a dissimular-la un sarrell de cabells desordenats i esllanguits. Portava espessa i ampla barba i fornít bigoti: el seu pèl era negríssim. Tenia el nas un xic arreman-gat; el seu aspecte fisonòmic era un xic ferreny i fèia por a les criatures en guaitar-les tan sols, segons ens diu el Sr. Furnells. Moltes vegades se complavia en provocar-les-hi el terror amb la seva mirada; cuan ho havia lograt s'atipava de riure i es desfèia en afalags per a guanyar-se la perduda confiança de les seves víctimes de un mitj minut.

Malgrat aquest aspecte ferreny, En Simó Gomez era un home de veu, de moviments i d'accions bondadoses: no tenia un no per a ningú; tots els seus diners se'n anaven en platxeris o bé en favors i per aixó no arrocegava mai ni un xavo. Fins regalava les obres seves que no venia, si algú les hi demanava una vegada.

RETRAT D'EN SIMÓ GOMEZ CAP A LES DARRERIES
DE LA SEVA VIDA

tan sols. Això ens ho diu el seu deixeble el Sr. Xumetra, boi afegint que als deixebles pobres o bé als que anaven curts de diners sense ésser pobres no'ls volia cobrar les lliçons. Aquesta bondat ingènita d'En Simó Gomez, virtut hereditària, li guanyava simpaties arreu: ja havem vist com fins a París els seus mestres fan mans i mànegues per a reteni-l al llur costat.

En preguntar a les persones que tractaren al nostre pintor per la seva bondat tothom s'en fa creus; tothom la evoca com quelcom d'extraordinari; tothom ne dona proves detallades, anecdòtiques, amb els ets i uts indispensables per a la verificació o per a justificar-ne o precisar-ne la veracitat. El Sr. Furnells conta que en el Poble Sec tothom el coneixia per «El pintor», i que, portat per aquesta anomenada, un dia es deixà caure a casa seva, com aquell qui cau de la lluna, un tal senyor Trabal, qui, en preguntar si allí vivia el pintor, i en respondre-li que sí, cuità a fer la seva comanda: que vagi a pintar-li unes portes. En Simó, qu'és massa tímit, no sab indignar-se, ni trova paraules altives per a respondre a l'ingenuïtat del senyor Trabal, encara que se senti mortificat: no és bó només que per a fer quatre embuts i prometre-li que acudirà puntualment a pintar les portes. I, en efecte, va a càl Sr. Trabal i li pinta una natura morta en els plafons de cada una.

El fill del pintor explica qu'en trovar-se a París, en companyia del germà, embadalits davant dels patinadors que llisquen i es gronxen demunt del Sena glaçat, tot d'una l'aigua presa es trenca i un dels patinadors desapareix en l'esboranc. Veure aixó En Simó i decidir-se a tirar-se al aigua tot fou una sola cosa: volia llençar-se al riu i, nedant per sota la crosta glaçada, salvar al desgraciat patinador. Amb penes i treballs el germà Enric l'amoixà i el convencé de la impossibilitat d'aquell salvament — boi cordant-li l'abric, que d'una revolada En Simó s'havia ja començat a llevar.

En Passos explica un altre d'aquests actes de delicada humanitat: una de les primeres vegades qu'aquest deixeble serví de model al mestre fou cuan posà per a la figura de la extrema dreta del quadre *Viva la Pepa!* El noi es sentia tan orgullós de veure's retratat, i tan ben retratat, per aquell pinzell magistral que no va parar fins que decidí al seu pare a acompanya'l un dia fins al taller del Poble Sec per a que'l veiés, tan ben pintat al oli. Pero vet'ací qu'el noi Passos agafa una malaltia justament el dia qu'el seu pare li havia promés aquella visita al Poble Sec. Cuan, després de la malaltia, el pare i el fill Passos se decidèixen a anar al taller d'En Simó Gomez es troven, en arribar, qu'el mestre, cansat d'esperar el retorn del seu petit model, havia reprès sobre aquell personatge pintat, ja sec, un'altre model, el cual es trovava molt avençat. Consternació del noi; explicacions; somriure benèvol del mestre: Aixó rai, no't amohinis. En Gomez agafa un drap, aixuga

tot el qu'estava pintant i el retrat d'En Passos reapareix a la vista espantada dels actors d'aquest petit drama del sentiment.

Un'altra anècdota d'altruïisme. Aquesta la conta el fill del pintor. Era de nit: En Simó i la seva colla sortien del foc i es dirigien, tot fent tabola, cap a les brases; eren en els barris extrems del carrer Nou, allí aon s'hi fa tan sols vida de nit, vida viciosa a bon preu. Pel camí troven un païet que ha begut massa i que se sent ofès per la gatzara que fa la colla del Poble Sec — Ep, mestre! li diu el païet a un de la colla — i desseguida, amb l'index conminador, ordena el que cal fer i no cal fer — perquè ell ho mana — i sino... per ací o per la porta — i muts i a la gàvia — que... mira qu'et trencaré el bec...!

I ja comença a empenye i a treure's un gavinet dels bons. Tota la gatzara s'havia sobtadament estroncada i tots els de la colla s'escorrien i deixaven al pobre interpelat subjecte per les solapes en les mans saccejadores del amo del gavinet, cuan vet'ací que tot d'una En Simó es revolta i, sense encomanar-se a Deu ni al Diable, và i deslliura al company, tot deixant anar els punys com les manetes d'un redoblant damunt la pallofa d'aquella vinassa mal pahida, fins qu'arriben els gures i se'ns enduen als uns i als altres a acabar de passar la nit a la *cangri*.

Altra anècdota de la bondat del nostre biografiat és la qu'ens conta el mateix Sr. Furnells. Diu aquest autorisadíssim comunicant que un dia, a Madrid, En Rubau Donadeu, company de dispesa, li manleva la capa per que no'n té i li és indispensable per a assistir quelcom decentment al enterrament d'una estimada amiatat. En Rubau Donadeu, pero, no pensa després en retornar-li la capa que tot ho tapa, i En Simó no gosa fer cap pas per a recordar al seu amic que l'hora del enterrament potser siga ja passada després d'escorreguts els quinze dies del manlleu. Tot el més que fa En Simó Gomez es refredar-se i trencar-se'l cap sobre els motius que puguin ha-

RETRAT DE LA MULLER DEL ARTISTA EN L'ÈPOCA DEL CASAMENT

ver fet perdre la memòria al enterrador. Un dia s'atreveix a comunicar a un altre dispeser les seves preocupacions sobre la capa i aleshores li és respost que aquell abric no seví per cap enterrament sino per a penyorar-lo al Mont de Pietat.

Pietat has dit! Pobre Rubau! i qu'en deu estar d'atrapat, que s'hagi vist obligat a fer una cosa aixís tan lletja! En Simó n'està esborronat i tota la seva activitat desd'aquella hora la posa en convencer al delator que vulgui fer arribar a mans d'En Rubau uns cuants durus — ¡ben dissimuladament!

La capa era l'abric habitual d'En Simó Gomez, l'abric corrent en aquella época: tothom ne gastava. Solsament durant l'estada a Paris els dos germans Gomez deixaren d'usar aquesta pessa. En Simó vestia sempre de negre, camisa blanca amb coll tombat i corbata xalina de pita de color blau fosc. Demunt de tot hi deixava anar un gran barret tou, negre també, d'ales amples, negligentment abonyegat i de gairell un xic cap als ulls.

El tipu d'En Simó Gomez era abastament semblant al d'aquells silens del seguici de Dyonisos que's troven sovint en la decoració de la ceràmica grega dels segles v i iv av. C., ço qu'està molt bé i escaient en un silvà, encara que siga barceloní del segle XIX d. C. Però ¿és que per haver nascut el pintor en el segle XIX se pot assegurar que'l silen sigués també de la mateixa época? ¿Qui podria dir-nos el mot definitiu sobre aquest punt? Ningú. Per aixó el dubte sobre la naturalesa i edat dionisíiques d'En Simó Gomez serà sempre autorisat i més cuan sabrem que si bé'l pintor s'havia fins ara adaptat més o menys bé a la vida vuitcentista, el silen en canvi no s'hi avingué mai — mai de la vida.

El silvà Gomez, en ésser fora del taller es transfigurava: de franc, suau i comunicatiu qu'era habitualment, devenia tímit, esquerp i sobretot malcarat fins a esverar a la mainada, amb aquella malacara que'ls retrats ens revelen. Diu l'escultor Sr. Fuxà que en trovar pel carrer alguna coneixença, trencava de camí per no haver de saludar-la o de parlar-hi quatre mots. Si no tenia temps de trencar de camí feia com aquell qui no s'adona de la troballa, o bé procurava passar desapercebut. Ni amb els mateixos artistes tenia tracte cuan era fora del seu taller: mai se li acudia pujar al taller de tal o cual amic a fer una xerradeta o tan sols a curiossejar per a sapiguer qué's pintava o qué's deia de nou.

Aquesta tímidesa era ben bé la resultant de la seva antiquíssima naturalesa dionisíica: el Poble Sec irreductible a la ciutat. Tots els fets de la seva vida revelen aquesta fòbia per la vida civilisada i urbana. Conta el Sr. Furnells que una nòia de familia distingida, filla dels propietaris de la casa que hi ha a la plaça de Sant Jaume, cantonada al carrer de Sant

Honorat, una nòia molt fina i intel·ligenta que aprenia amb molt profit la pintura en el seu taller del Poble Sec, sempre li pregava que volgués acceptar gratuïtament un pis i un bell taller que's construiria expressament, al seu gust, en aquell magnífic immoble, tan cèntric i aleshores tan modern, la darrera paraula del bon tó. Dons bé, malgrat ajuntar-se als precés de la nòia els dels pares, i els de la família del pintor, malgrat no parar mai els uns i els altres d'insistir sobre aquesta oferta, En Simó Gomez no volgué mai acceptar, per no haver d'alternar amb aquells senyors, per por de tenir-los massa aprop, pel terror pànic a les bones formes urbanes.

El nostre esquerp era gran amic d'En Ramón Padró. Cuan aquest pintor se'n anà a Madrid i es va obrir camí fins a actuar gairebé de pintor del rei Anfós XII i de la família reial, no deixà mai de relacionar-se amb els Gomez ni de fer l'elogi del seu amic de Barcelona àdhuc a les persones reials, sense temor de que En Gomez podés algun dia arribar a pendre-li tan rica clientela. L'elogi fou talment gran i sincer que, en morir En R. Padró, el rei Anfós XII, segons ens diuen la família i el Sr. Furnells, envià a Barcelona un emissari pera oferir a En Simó Gomez les mateixes condicions de treball que havia atorgat a En Padró. En Simó Gomez, esgarrifat, no volgué ni sentir-ne a parlar a les terceres persones. No hi valgueren ni els pregs, ni les reflexions, ni les paraules severes i conminatories, sempre tan temudes, del germà Enric. El gran ascendent d'aquest sobre En Simó, fallà per primera vegada en aquella ocasió.

L'Enric, ja se sab, era normalment un home recte, sever, un moralista glacial. tot ell fet de lectures, mogut per les idees sanes i contradictòries de tothom, pero sense gaire sentiment directe de les coses de la vida: tot aquell enfarfegat i confós sistema moral, l'Enric arribava a fer-lo rodar, per un esforç poderós de la voluntat, sempre que'l posava al servei dels seus amors, ço és, de les seves amistats, dels seus camarades i sobretot al servei de la salut eterna d'En Simó. L'Enric era insensible al espectacle de la vida empro en camvi era d'una sensibilitat casi malaltixa envers les ànimes. Per tots aquests motius la bonesa del Enric pesava un xic demunt del objecte d'afecció. Estimava feixugament a la gent, de la mateixa manera qu'Isaïes amava als juheus. Per aixó En Simó, s'amagava de la seva sol·licitud més que de la presència de ningú més. L'Enric era un dèspota als ulls d'En Simó, no solsament perque tenia el temperament oposat sino perque el germà gran s'en servia no pas com Dyonisos mana, sino segons Bakounine, segons Confuci, o segons Hermes Trismegiste — i, ès clar, aixó no podia anar ni am rodes en una terra com la del Poble Sec.

En Simó, demés, encara que pintor afiliat a l'escola realista, o potser precisament a causa d'aixó, en la vida privada era desordenat a la manera

romàntica, no volia curar de res de la vida material; semblava que confiés sempre en un miracle per a sortir dels apremis. Sovint la esposa es desesperava de trobar-se sense un pare a la post, i tot eren plors i tragèdies que la bona dona se passava tota sola, sense que casi ningú en traslluis res. Alguna vegada els Pidelasserra descobrien aquelles trifulgues i cuitaven a posar-hi remei. Devegades era la mateixa iniciativa de la Roseta la qui resolía el gros problema: despenjava una tela del taller i l'anava a oferir a casa algun incondicional d'En Simó, l'ebanista Vidal, el pianista Pujol, etc. Moltes vegades el mateix Simó ignorava aquestes coses, les quals de totes maneres no l'amohinaven pas tant com als demés, tant com per exemple el no poder sortir de nit.

Aquesta vida desarreglada en la pròpia llar i el major desarreglament de la seva vida noctambulesca no podien produir res de bo en un organisme ingènitament feble i tarat com era el seu, i per tant, segons afirma el senyor Pidelasserra, estava subjecte a greus crisis de defalliment que solien succeir a certs períodes, molt més curts, d'excitació nírvirosa. En aquests moments de relaxació del sistema nírviós, quan l'home es sentia desditxat, descoratjat i en desesper, la muller devenia més sol·lícita que mai: feia el cor fort, encoratjava al marit, el mimava com un verdader infant malalt. La Roseta estigué sempre admirable: mai en vida d'En Simó se sentí ofesa per les desconsideracions, negligències, infidelitats i dilapidacions del seu espòs; mai, que se sàpiga, n'hi feu retret ni s'en planyé a ningú; mai tampoc perdé l'amor i l'admiració que per En Simó sentia.

En arribar l'Enric de bon matí curava sempre de preguntar si ja En Simó s'era llevat. Si la Rosa deia que no, aleshores l'Enric no parava d'instigar fins que l'havia fet llevar, ignorant el germà gran que'l mitjà estava en el primer sòn. Per això la Roseta acabà per inventar aquelles mentides del insomni, de la febre, i altres mals imaginaris, o bé que ja feia moltes hores qu'En Simó estava treballant, o que havia hagut de sortir, etc. etc.

Aquells esmentats desarreglaments nírvirosos provocaren una greu malaltia, la epilèpsia: potser no feren més que despertar-la. Amb el mal afrós i tot, la Roseta es mantigué sempre ferma, amorosa i digna. Com més mal més, més s'estimava el seu Simó.

El Dr. Santaló, qu'era molt amic dels Gomez i que cuidà a En Simó durant la darrera malaltia, afirma que'l pintor patia d'aquest mal. El seu deixeble En Josep Passos també, afegint que quan En Simó Gomez havia de tenir algun atac ja'l pressentia de lluny; li arribava ço que'ls metjes anomenen *aures*. Alguna vegada, en trobar-se fora de casa en les freqüents fontadetes que amb els deixebles feia pel Montjuic, tot d'una havia confessat a En Passos els seus temors per un d'aquests trasbalçaments nírvirosos significant

BENVENUTO CELLINI

Pittura al oli. (Col. Alfred Dorca)

YO TAMBIÉN FUÍ SOLDADO

Pintura al oli (Col. Vidua Barata)

LAS CARTAS

Pintura al oli (Col. Vidua Barata)

FRAGMENT DEL CUADRO « YO TAMBIEN FÚI SOLDADO »

FRAGMENT DEL CUADRO «LAS CARTAS»

ahora la necessitat de tornar desseguida cap a casa. Diu el Sr. Passos que no sempre la seva aprensió del mal devia ésser justificada tota vegada que'l dia en qüestió, l'atac epilèptic que temia el seu mestre, no fou.

Del fet de l'epilèpsia no s'en poden treure conseqüències, ja que'ls pares científics sobre aquesta malaltia varien des dels pessimistes fins als més optimistes, com per exemple el d'aquell cèlebre Dr. Moreau, de Tours, qui la considerava com un atribut del geni. Si bé no del geni, en el cas d'En Gomez l'epilèpsia podria ésser un atribut de gran talent, i no solament de talent intuitiu sinó també de talent cultivat. Molta gent suposaven a En Simó Gomez un home incult perquè tenia aquell temperament selvàtic, esquerp, insociable; perquè no freqüentava ni el taller dels artistes, ni els cenacles, ni se'l vèia per l'Ateneu. Aquesta creència encara avui se troba molt estesa entre'ls contemporanis d'aquell extraordinari artista. Sembla qu'això no és cert. La gent que aixís jutja a En Simó exagera sense donarse'n compte. En Simó certament no era cap erudit, ni un home d'idees, ni, en el rigor del mot, ço que s'entén per: un intel·lectual. En Simó era un home d'intel·ligència conreuada, i no pas un d'aquests homes que's creuen cultivats perquè serveixen per tota

la vida els records més o menys esbravats de la cultura escolar o universitària, o perquè lleigeixen la novel·la de moda: era En Gomez un home que continuament cultivava la seva intel·ligència. Ell no freqüentava cenacles, ni redaccions, ni ateneus però tenia el seu germà que l'allegeria d'aquesta feina d'anar i venir dels llocs on se renova i s'acreix la intel·ligència. L'Enric era en aquest sentit, com en tants altres, el proveïdor, el recader espiritual d'En Simó. L'Enric era el qui de ben bon grat curava d'estar al corrent de tot el que passava en el món de la intel·ligència i de traginar-ho al Poble Sec. És clar que ni l'Enric tenia l'encàrrec de fer aquesta mena de tragi ni En Simó tingué mai l'acudit de fer-li aquesta

RETRAT DE LA MULLER DE L'ARTISTA EN LES ACABALLES DE LA VIDA D'EN GOMEZ

Dibuix al llapiç «Conté», per En S. Gomez (Col. E. Gomez Font)

comanda; és segur que ni l'un ni l'altre pensessin mai en aquest trasvassament de coneixements però la transfusió al Poble Sec de ço que's deia i es pensava al Ateneu, i a la penya del *Café Pelayo*, o a les del *Nou* o de les *Delícies* se feia inconscientment, d'una manera mecànica i casi involuntària. Aixó és molt important i per tant, a manca de relacions directes entre la intel·lectualitat barcelonina i en Simó Gomez, ens plaurà de fer coneixe les relacions entre aquesta intel·lectualitat i el germà Enric, tan extensament com ens haurà sigut possible. Això tindrà la doble ventatja de fer veure quina qualitat d'estímuls i de lliçons arribaven al cervell d'En Simó i en quin medi se desenrotllava la seva intel·ligència. Aixís posarem alhora al lector en contacte amb els literats, pensadors i artistes d'aquells dies, d'una manera potser més íntima, més acostada a la realitat del que'ns diuen els tractats, històries i antologies, sense que aquesta valor d'intimitat tingui la pretensió de postergar la valor immensa de les antologies, històries i tractats.

Es doncs casi evident qu'En Simó vivia, per mediació del seu germà Enric, la vida intel·lectual de Barcelona, almenys durant els anys que precediren i els primers que seguiren al viatge de Paris. Durant l'estada a Paris és de creure que aquest contacte intel·lectual amb l'Enric seria molt estret, molt més que mai. Després, a partir dels primers anys de matrimoni, en augmentar el defici platgeriós d'En Simó i, per sconeüent, en augmentar el descontent i la rigidesa del Enric, potser les relacions entre abdós germans se refredessin un xic; el gran, estremant la seva severitat; el mitjà, defungint-la com el col·legial qui, en fumar d'amagat un cigarret, viu sobressaltat, en temença de l'irrupció del pare o del mestre. De totes maneres, aquest refredament, que no fou altra cosa que una simulació del Enric, no alteraria pas molt aquella comunicació, aquella mediació intel·lectual entre la espiritualitat barcelonina i la intel·ligència, permeable al regalimar d'aquella espiritualitat, que posseia En Simó Gomez.

En Josep Passos, conta, demés d'aquella anècdota sobre la recitació de Shakespeare, que al seu mestre li era grat de recitar altres autors, particularment Jorge Manrique, el qual, com molts altres poetes clàssics, se savia de cor, i li agradava recitar-los en veu alta, boi gesticulant. Era també recitador de les poesies de Mossen Jacinto Verdaguer, al qual admirava, i àmb qui el lligava una bona amistat. Diu aquest mateix Sr. Passos que En Simó Gómez li feu el retrat al llapiç, el qual fou reproduït en *La Il·lustració Catalana*, ço que no he pogut comprovar.

Remarquèm en aquells dos autors estrangers que són els únics que recorda el Sr. Passos, i en la afició a declamar-los, un gust per l'epopèia mitj-eval que és una de les manifestacions del Romanticisme. D'aquest gust ro-

màntic s'en pot concloure confirmació a ço que deiem en un altre capítol: que'ls realistes no eren altra cosa que una reacció romàntica sense ésser antiromàntica: era el Realisme un aspecte nou del Romanticisme en tant qu'anti-academisme.

Ja havem fet remarcar també anteriorment que la reacció realista tingué un dels seus principals motors en la degeneració que sofrí el catolicisme a mitjan segle XIX. Essent el Romanticisme una perllongació catolicista d'aquell moment en les Belles Arts, no és d'estranyar que la reacció realista neixés precisament amb una fesomia i unes inclinacions anti-catòliques. Courbet s'escandalitzava en sentir parlar de la representació dels àngels en la pintura, i deia: Què és aixó d'àngels? No n'he pas vist mai! Aquestes petites misèries dels primers moments de totes les revolucions no són tan risibles com molta gent s'imagina perquè pot veure-les còmiques sense cap esforç, amb la comoditat i facilitat que dona la distància i la experiència de les generacions que han mediat, que han recorregut aquella distància. Avui dia, demà, a tot'hora cada generació comet les mateixes bestieses respecte de la darrera reacció o revolució, i és més pedant el qui veu la pedanteria o el primarisme d'aquells brutals que no pas aquests, perquè aquests actuen, i en la llur exageració, *bontade*, pedanteria o primarisme hi ha en germe tot un programa viu de sensatesa.

Avui per exemple ens sembla ridícul un anticlerical, i en la religió, en el dogma i en els seus ministres hi veiem justament grans veritats o grans virtuts d'ordre profilàctic per a la vida i desenrotllament de la societat humana. Demà s'escaurà que la religió, els dogmes, els ministres d'aquesta religió i tota la societat apoiada i impulsada per aquest *corpus* d'altres i saludables coercions haurà reconquerit la confiança universal, avui perduda gairebé del tot, i tot aixó devindrà altra vegada una força negativa o abusiva; aleshores, els esperits devançadors se sentiràn de nou anticlericals, i d'entre ells, els que siguin curts de vista es riuran amb suficiència imaginària del nostre religiosisme.

Nosaltres doncs, no podem somriure despectivament en descobrir qu'En Simó Gomez era antirreligiós i anticlerical. Encara que, ara com ara, és una cosa que vesteix molt la ironia contra l'anticlericalisme, jo renuncio de bon grat a aqueix vestit prestigiós i em complasc en admirar l'anticlericalisme del nostre pintor i en admirar tot l'anticlericalisme d'aquell temps amb la mateixa emoció que's posa en l'espectaculació de les altres coses vives d'aquest món, amb lamateixa emoció admirativa que presencio la barbàrie que s'acosta, l'ençegament dels homes, els dalta baixos del pensament i totes les tamborrelles reixides o esguerrades que fiten la història i que ens fan viure — que no és pas poca cosa. Encara que'l millorament en el curs d'aquests dalta-

baixos no sigués palpable, l'encadenament del nostre clericalisme amb l'anticlericalisme d'En Simó Gomez, posém per cas, ens diu que l'error que resideix en ell o en nosaltres és una obra mútua, obra amorosa i subreptíciament encarnada en tots els civilisats, com els lligams familiars, els qual no's poden renegar ni desfer encara que's vulgui; és una obra que en el fons de les nostres ànimes tan separades en el temps, no voldriem desvincular per res del món. Aquest error és la veritat d'ahir i de demà; i, d'altra banda, la veritat d'avui és la mentida... etc. El Dr. Pangloss es quedà molt curt en son optimisme, perquè aquell titella era un doctor quelcom curt de vista, com el mateix Voltaire, gent que volien de totes passades tenir raó; encara no havien après ni l'un ni l'altre d'amar la raó sense la cupiditat de voler-la tenir a la butxaca de l'armilla. Altrement, haurien pogut gustar les coses de l'altre cantó, les coses irracionals, els homes antirracionalistes — al menys tant com els racionalistes — el dolor i la mentida, i totes les coses nocives, que, per ésser les més difícils de gustar, no són per aixó les menys admirables. És clar que, pel general, ens agrada més la felicitat, i la bondat, i la veritat, i la malvasia, i qu'En Simó Gomez ens hauria plagut més pintant la *Ronda de Nit* al anvers de la seva tela, escrivint la *Divina Comèdia* al revers, i, entre les dugues activitats, vivint com Sant Francesc; pero aleshores hauria sigut indispensable que'l *Poverello* anés a fer xirinola pel Poble Sec, que Rembrandt pintés *El Neo* i que'l Dante limités els ses impulsos literaris a la declamació de Jorge Manrique, altrement en el món s'haurien perdut certes coses, magres o grasses, bones o dolentes, ço que sempre és una pèrdua, i el desitjar-la, un desitj contra natura — i d'En Simó Gomez, del verdader Simó Gomez, d'aquest Simó Gomez inferior a Rembrandt i a Sant Francesc, no'n sabriem res, res, res.

Aixó, l'aventatge de conèixer al verdader Simó Gomez, tan barceloní, tan del seu moment, tan ardentament «terme mitj», aquesta és una aventatge que no té preu, sobretot per un biograf d'En Simó Gomez.

Tot aixó que pot semblar recercat o conceptuós no és res del altre món sinó la cosa més natural i senzilla de la creació. Totes les coses tenen aquest immens valor, tan bon punt el subjecte ha deixat de considerar-les superficialment, desseguida que s'hi endinza. Aleshores, les conseqüències que'n podrà treure sobrepassaran en trascendentalisme tot ço tan bàrbremment expressat anteriorment. Quan vaig rebre l'encàrreg d'èscriure aquesta biografia d'En Simó Gomez, el pintor m'interessava sols mitjanament. Però a mida que vaig anar reunint donades sobre la vida d'aquest home es despertà en mi un interés creixent per ell i aviat amb la coneixença íntima, s'em van obrir davant d'aquesta vida seva, casi vulgar, les portes d'un infinit d'amor, mostrant-me una perspectiva on el coneixement o

l'amor convergien, es barrejaven i em lligaven espiritualment amb aquella ànima que durant trenta cinc anys trotà per aquesta nostra Barcelona caríssima.

L'anticlericalisme d'En Simó Gomez, però, com el seu catalanisme, eren un producte del seu medi, un coloriment que li donava la societat on se desenrotllava, sug.gestions o impulsions del Enric més aviat que autodeterminacions. En Simó Gomez era en el fons un indiferent en política, en nacionalisme, religió, idees, etc.: era, com En Nonell: ¡pintor! rès més que pintor. En la seva afició per la literatura, particularment per la literatura recitada o declamada, sembla descobrir-hi una voluptuositat per la redicció d'idees alienes, una sensualitat per les idees sonores, cantades sense esforç de la pròpia intel.ligència. En Simó, repetim-ho una vegada més, era intensament sensual, i d'aquí el cantó romàntic del seu realisme.

En la sensualitat, en la vida de nit, en les hores de xirinola era tant o més ell mateix que no pas dintre del taller. És curiós de coneixe En Simó Gomez ferreny, esquerp, tímid i insociable durant el dia, quan se trobava fora del taller, afable, cortés, però sever, fred i acompassat quan se trobava en el taller; i, en canvi, tot d'una, en arribar l'havent sopat, veure'l transfigurar-se de la més oposada manera...

En Simó Gomez ha passat la jornada treballant concienzudament, amb una gran honestedat tècnica, amb una sensibilitat i un reculliment d'iluminat. Ha donat amb quatre amables paraules algunes lliçons als deixebles casi estemordits de respectuosa admiració; potser, en un moment de rara expansió, ha recitat un troç de Shakespeare i n'ha fet un elogi calurós; potser ha anat a Barcelona a fer alguna diligència, bo evitant tot entreteniment; evitant visites, xerrameques, fins salutacions a les amistats que han entrebancat les seves mirades entre la munió d'anònims anants i vinents. Després s'ha assegut a taula: ha parlat poc amb la muller però encara ha sigut amable, fi i respectuós; ha trobat bo el sopar, ha contat un cas, ha disposat el cobrament d'un treball, perquè la Roseta ja acaba els diners; la Roseta potser li ha explicat quelcom dels vehïns, també alguna facècia del Enriquet, que ja dorm, el que se sap de la gent del Dormitori de Sant Francesc, etc. — Toquen les nou: tota la intimitat és finida. En Simó s'aixeca com si quelcom d'apremiant li ordenés aquest sacrifici. En un dir Jesús ja s'ha posat el barret, ja s'ha emboçat amb la capa i ja s'ha perdut en la nit del Montjuic. Una força poderosa i cega el mou i el mena, una força interior qu'és deliri i que no té aturador.

A partir d'aquest instant s'opera la transfiguració. En Simó ja és un altre, un billarista, un bon bevedor, un bromista, un tarambana: li cal fruir de tots els excitants de la nit, olvidar el dia, conviure amb els *calaveres*,

papellones, calabres, peces i demés fauna mascle i femella de la vida alegre. Li cal anar al *Taller Ambut* i a *Ambos Mundos*, a *La Baldufa* i a *câl Maurici*, al *Gavilan* i al *Casino Hortelanense*.

Diu el Sr. Feliu i Codina: «...ens veiem cada dia, millor dit, cada nit, per anar-la a corre junts, i en les tals corrieres En Simó sempre es va demostrar amb un gran aixeriviment, o més gràfic encara, el més calavera de tots, perquè era gran amic de les faldilles i aficionat a jugar-se els seus cabals a qualsevol joc que fós, però especialment en el billar de caramboles, les que jugava amb una gran mestria, guanyant sempre a tothom....»

La Roseta ja ho sabia, ja estava preparada. En tocar el rellotje les nou començava la seva diària viduedat. Això a la fi sigué conegut de tothom: la tregèdia sense fi de la muller trencava el cor de la gent. Devegades, els amics seriosos, els deixebles o bé els familiars, confabulats, preparaven com una reunió casual al cap al tard, a fin de retenir-lo a casa i fer-li perdre l'hora de la disbauxa. Aleshores En Simó semblava feliç; se xerrava, se fumava, el menjadoret s'omplia de fum, tothom ne deïa una, i es rèia, i es dibuixaven retrats i caricatures, i la casa s'omplia de xivarri. El mateix Simó s'hi olvidava, i rèia, i dibuixava, i garlava de manera insòlita. Però el rellotje tocava les mateixes nou hores del dia abans, i vet'ací qu'En Simó Gomez, com un esperitat, es perdia en la nit del Montjuic, emboçat en la capa.

Altres vegades donava la casualitat que un dolor, o un enuig, o el cansanci, o un malalt el retenien: aquella nit restaria al cau. Però tot d'una trucaven: era En Baldoimeru, o bé'l Mussiú Pardal que venien a cercar-lo; aleshores, irresistiblement, se veïa arrocegat cap a la nit del Montjuic.

En el *Casino Hortelanense*, ço que després sigué el *Jardín Asiático*, que en realitat era el *casino* de les Hortes de San Bertran, s'hi reunia amb la seva colla, gent acomodada de la barriada. Si la nit era de xirinola senzilla, la tertulia no's movia del *Casino Hortelanense*; si es tractava d'una major empresa, cosa més freqüent, aleshores se decidia l'expedició a Barcelona; la estada al *Casino Hortelanense* era, en tals ocasions, escassa. El verdader *introito* a la nit desficiosa se feia al *Café de ambos Mundos*, un cafetí que's trobava a la Plaça del Teatre, cantonada al carrer d'En Ginjol. Allí, o en altres cataus de la ciutat, s'hi solien trobar amb el mestre d'En Simó, l'Eusebi Planas, el qual era un dels braus de la colla.

Però, altres vegades, ni el Baldoimeru, ni Mussiú Pardal, ni l'Eusebi Planas, ni altra persona acomodada figuraria en la clicca d'En Simó, perquè, segons ens conta el Sr. Furnells, que és de qui havèm les anteriors immediates donades, abans de traçar el programa nocturn al voltant de les taules del *Casino Hortelanense*, els expedicionaris feien un arqueig per a sapiguer quin era el capital que podien disposar, i gairebé sempre el resultat era tan

negatiu com se pugui imaginar. En conseqüència el primer número del programa se convenia que sigués el de procurar-se els durus indispensables pera arribar amb honorabilitat fins al terme de la nit. Aquest capital se trobava fàcilment boi destacant a En Simó per a jugar als billars del trentaú i del set i mitj unes quantes partides d'aquest joc de tan gran precisió. Els companys ja sabien a favor i contra qui havien de fer les apostes. Com diu el Sr. Feliu i Codina, En Simó guanyava a tothom en el joc del billar i per tant, a les poques partides, la colla es retirava amb les butxaques pesantes de moneda i aleshores començava l'alegria.

A la matinada, per a pendre forces i poder arribar fins al cap d'avall sense defallir, la colla solia anar a fer xèflis a un restaurant del carrer Nou de la Rambla, anomenat *A càl Maurici*, on se servien requisits i menjets guisades a la perfecció. Aquesta és una donada més del tantes vegades citat Sr. Furnells.

Encara, aquestes nits que'n podriem dir majors no eren pas les principals. Era en temps de Carnestoltes quan se ficava l'olla gran dintre la xica. Calia aleshores anar als balls de disfreses; a les orgies privades de *La Balduja*, del *Gavilan*, del *Taller Ambut*, del mateix *Casino Hortelanense* (1) i d'altres sanatoris de la misantropia; calia portar-hi convidades; calia devegades pendre part en les cavalcades públiques, ben disfregat. Devegades, diu el Sr. Passos, hi anava amb veïnes del Poble Sec: una gitaneta mestija, model habitual, la que li posa per la *Carmen*, el *¡Viva la Pepa!* etc., i dugues amiguetes seves.

Abans d'eixir el sol, quan encara era negra nit, la colla es desfèia, començava a venir la fadiga, la vergonya del sol de Nostre Senyor, del matí radiant dels feinejadors—potser l'amargantor la desil·lusió—i cadascú desfilava pel seu cantó, el cap cot, emboçats amb la capa. En Simó Gomez deixava l'escenari relativament urbà de les seves bacanals, arribava als barris del amor clandestí i delictuós, on els fanals ja escacejen, travessava el portal de Santa Madrona, responia al *¡quièn vive!* alarmat dels temps agitats, i de sobte ja el nostre home entrava en la regió tenebrosa de les Hortes de Sant Bertràn. En Simó sabia però el camí a les palpentès, i, hala hala, sota la brisa glaçada de la matinada, ben depresseta, s'encaminava cap a caseta a dormir sota els llençols tebis i confortadors. El pintor Sr. Josep M.ª Xiró conta, per saber-ho de camarades d'En Gomez, que a la millor de la seva entenebrida caminada li sortien lladres, ganivet en mà, commimant-lo en deixar allí mateix els diners o la vida. En Simó, passat l'espant, s'afanyava a cumplir amb la obligació, però quasi sempre suc-

(1) Diu el Sr. Furnells qu'en el teatre del *Casino Hortelanense* hi havia un rètol que advertia: *Prohibida la entrada a las personas honradas.*

ceïa que'l saltacamins o els saltacamins s'adonaven, en costar-se, de la llur badada. ¡Si és el senyor Gomez!... Vaigi en nom de Deu Sr. Simón: santa nit tingui!...

En arribar a casa, catric-catrac, sense fer soroll se ficava al llit i s'hi quedava estirat com un mort, adormit i insensible com un sac de guix, justament poc abans de llevar-se la muller a feinejar els primers quefers de la casa, quan l'Enric devia començar a estirar-se, a preparar *in mente* la tasca del dia, allà baix, en la seva recambreta de la botiga del carrer del Dormitori de Sant Francesc.

Molts dies, en arribar a mitgdia, el pintor encara dormia com un santet. Els deixebles n'havien fet de tots colors en el taller: com els escolans de la parròquia en ausència dels capellans, perdien tot respecte a la casa i feien mil trapaceries que solament de tan en tan entrava a contenir la figura ascètica i agra del Enric. A la fi, abans de conformar-se a anarse'n a dinar sense rebre les lliçons del mestre, la trepa d'escolans s'armava de trompes i panderetes, de tabals i sambombes arreplegats pel taller, i se n'entrava a la casa, a fer esquellots a la porta del mestre. Els veïns en sentir el terrabastall se deien: ja es lleva el Sr. Simó.

I aixis començava la jornada el pintor Simó Gomez.

CAPITOL XI

ELS INTEL·LECTUALS

L'Enric no deixava casi mai d'assistir al cenacle dels intel·lectuals. Allí s'alimentava silenciosament i àvidament el seu esperit. És segur que anés també al *Ateneo Catalán*, posteriorment anomenat Ateneu Barceloní, tota vegada que n'era soci i que fins arribà a formar part de la Junta Directiva: demès, està ja comprovat que als darrers anys de la vida d'En Simó, ell, l'Enric, el feu entrar també al Ateneu en qualitat de soci numerari, ço que implica una devoció per aquesta societat literaria. De totes maneres res se sab del ateneïsmo del Enric i es probable que si se'n sapigués res no s'en podria pas explicar gran cosa perquè en aquell temps l'activitat intel·lectual de la casa dels savis era escaça. Sembla qu'aleshores l'Ateneu Barceloní tenia més el caracter de *cassino* que no pas d'Acadèmia i assenyalamment un caracter polític castellanista: els ateneïstes solien ésser carlins, castelarins, zorrillistes, possibilistes, sagastins, etc., etc. Sols en ocasió de perdre Espanya les colònies antillanes i oceàniques, l'Ateneu començà a abandonar aquells ideals de cartrò i a devenir més notòriament un centre de cultura.

Seria per aquests motius de política castellanista dominant que, trovant-se cohibida entre tresillistes i electorers, la intel·lectualitat barcelonina, ja aleshores netament catalanista, acostumés a reunir-se fora del Ateneu. Sabèm al menys que les principals tertúlies intel·lectuals es solien trobar en els cafés. Una d'aquestes tertúlies, segurament la de millor qualitat, era la del Enric. I dihem la del Enric, no pas perquè ell la presidís o bé la dominés sino perquè per nosaltres l'Enric Gomez és el centre històric d'aquella reu-

nió. En realitat, l'Enric Gomez s'ens apareix en aquestes reunions com un element secundari, un home grat a la col·lectivitat però no indispensable, una espècie d'oient. Aquests cenacles diaris del cafè, per més que siguessin integrats per la flor de l'intel·lectualitat barcelonina, patien o fruien del mal del temps, un cert xaronisme bulliciós que no havia de plaure gaire al apostolat un xic rígid del Enric Gomez. Per això, i també perquè segurament no's creïa amb empena suficient per actuar en aquelles reunions, l'Enric feia d'oient, no badant boca només que incidentalment.

Les reunions en qüestió se tenien diàriament al *Cafè Suïç*, al mitjdia i a la nit, més completament a la nit. Les persones que'n formaven part, demès del Enric, eren l'Emili Vilanova i aquell mitj literat anomenat Carles Altadill, cèlebre per la seva ganduleria (Hi ha anys que om se lleva sense ganes de fer res); devegades hi anava l'Albert Llanas, íntim amic d'En Simó, qui li feu un bell retrat al llapiç Conté, conservat en la col·lecció de dibuixos del nostre Museu d'Art Modern; també de tan en tan s'hi deixava caure En Pitarra; l'advocat Serraclara, gran amic d'artistes i literats, no hi mancava mai; també hi anava el Dr. Santaló, que fou metje dels Gomez; també En Valentí Almirall i el litógraf Aleu; casi mai En Simó Gomez; sobretot, i com aglutinant, En Carles Vidiella, el pianista subtil.

Cuan aquest fou contractat com a pianista del *Cafè Nou*, (1) tota la tertúlia es trelladà al cafè de l'altra banda de la Rambla; i encara, més endavant, cuan la gent començà a escampar-se per l'Aixampli, i en conseqüència molts dels components de la tertúlia es trovaven massa apartats del lloc de reunió, se feu un nou trellat en un cafè situat equidistantment dels tertulians del Aixampli i dels de la Barcelona vella: el *Cafè Pelayo*, situat a la Rambla de Canaletes, cantonada al carrer de Pelai. Aleshores En Vidiella ja s'havia obert camí i per tan feia temps qu'havia abandonat els pianos de cafè.

En tots aquests trellats hi haveren les naturals baixes i altes, per manera qu'els components d'aquesta bella tertúlia quins noms donèm, no eren constants: és difícil d'assenyalar cuan cessen els uns i entren els altres. Ara, al Cafè Pelai cal afegir als ja indicats: En Lluís Domenech i Montaner, molt amic dels Gomez; el poeta Bartrina, íntim del Enric i d'En Simó; el crític Ixart, que tenia fama de conquistador involuntari, molt bon moço, quelcom ingènu en coses del amor, al cual les dones se disputaven boi creant-li mil conflictes que'l desesperaven de la més molieresca manera, segons ens conta el Sr. Domenech i Montaner; En Riera i Bertràn tampoc hi mancava mai; L'Angel Guimerà, En Martí Folguera, En Picó Campamar,

(1) El *Cafè Nou* fou l'antecessor, en el mateix lloc, del *Cafè de las Delicias* i del actual *Lyon d'Or*.

En Sebastià Farnés i l'Alió n'eren també assidus. En Pompeu Gener de tan en tan hi feia una ràpida aparició, els moments precisos pera explicar quelcom de picant o d'ingeniós. En Guimerà, qu'era molt entremaliat i xistòs, En Vilanova i l'Ixart sembla qu'eren els qui habitualment portaven la veu cantant.

En una taula pròxima s'instalava una tertúlia més reduïda i decrepita: la d'En Manel Milà i Fontanals i son germà En Pau, En Gaietà Vidal Valenciano, En Balagué i Merino i un tal Brossa, mestre d'obres, els quals se reunien justament al costat del jove cenacle, segons sembla, pel gust d'escoltar la jovenalla, el que deïa la nova promoció intel·lectual, el que pensava, sobretot; pel gustàs d'escoltar irreverències, xavacanades, exabruptes i demès frioleres del bon temps del xaronisme. Sembla que, fills d'una generació massa severa i acadèmica, aquells vells venerables experimentaven com un entendriment i una jòia juvenils en sentir les manifestacions sorollosament alegres d'aquell floret de jovenatut; se rescabalaven així de la llur joventut massa estudiosa o massa grisa i alhora prenien, encara que passiva, un part personal en la venjança contra l'ensarronada espanyola, venjança que traduïen les exhultacions rabelesianes d'aquella colla de minyons ventejats.

Aquests corresponien malament a la tendresa no dissimulada de la venerable tertúlia del costat amb suggestions quelcom irreverentes i sobretot fent el sord a les avances més o menys explícites i somrisents dels precursors. L'Alió sobretot sembla qu'era implacable, particularment contra En Vidal i Valenciano, perque aquest s'obstinava en escriure en castellà. Se'n burllava, al començ, de manera prou dissimulada per a que no entenguès l'ironia el mateix mestre Milà. Tot sovint anava l'Alió a demanar parer a En Vidal Valenciano sobre unes suposades creacions poètiques escrites en castellà, carrincloníssimes i plenes d'al·lusions còmiques que sols podien entendre els joves contertulis. En Vidal prenia de bona fè aquest mestratje sarcàstic i sempre donava a l'Alió el seu parer, li feia avinents els errors i defectes. En la taula del costat, entretant, la colla es partia de riure. A la llarga, aquesta comèdia hauria cansat als comparses del Alió si la colla no havés començat a augmentar les seves impertinències, arribant a mofar-se del mateix Manel Milà a pretext que, essent tan alt i grós, estiguès casat amb una dona massa petita. No trovant majors motius de vituperi contra En Milà, fou cuan feren correr, com un penjament, que no anava mai a cal barber perque la muller l'afeitava a casa. A la fi l'Alió precipità la ruptura en augmentar el cantó còmic de les seves poesies castellanés fins al punt de fer obrir els ulls del pobre Vidal Valenciano. Fou en ocasió de demanar parer sobre una poesia que començava així:

Vuela, vuela
Barca, barca.
Vuela, vuela
Sin temor;
Vuela, vuela,
Si señor.

Des d'aquell moment cessà pera sempre més tot contacte entre'ls bons vellets de la generació sàvia i rànica i els joves hardits de la generació xarona i revoltada.

Aquest cenacle del Enric Gomez era aixís de brutal: se desfèia amb la mateixa tranquil·litat d'uns vells venerables que d'uns joves insoportables. Cuan algun indesitjable intentava freqüentar la tertúlia desseguida se li paraven els peus amb una cançó popular de taverna que l'Alió havia ensenyat a la colla; aquesta cançó, a una senyal sobrentesa, era entonada a chor i a grans crits a les orelles del intrús. Era una cançó quina tonada fà aixís:

El que siga aiguader
Que no vinga amb nosaltres:
No'n volem cap
Que no agafi el gat!

Els habituals del *Cafè Pelayo*, tot i essent bona clientela—perque aquell cafè era un dels millors—no se n'estranyaven: ja hi estaven fets. L'amo tampoc se n'escandalitzava porque sabia qu'aquell bé de Deu d'homes selectes i trempats era el crèdit de la casa i aquells cants baladrers el millor reclam.

Totes les celebritats estrangeres passaven per la tertúlia del *Cafè Nou* o del *Pelayo*. En Zorrilla, En Pereda, En Galdós hi havien fet llargues i continuades estades. La darrera vegada qu'En Zorrilla hi anà la recorda el Sr. Domenec i Montaner, qu'ès qui ens proporciona totes aquestes donades, com quelcom de lamentable. Era a la tornada d'un viatge del *vate* per les Amèriques, viatge que deuria haver sigut poc fructuós, porque l'home en tornava arnat, revellit, passat de moda, en companyia d'una musa un xic atrotinada. En Pereda sembla que fou, d'entre tots els intel·lectuals forasters, el qui es mantingué més intel·ligent, més digne i més comunicatiu: hi acudí en varies ocasions i cada vegada durant dies seguits. En Perez Galdós hi feu un trist paper. Ningú o casi cap dels tertulians sabia qui era ni què dimontri anava a fer en aquell cenacle; el prenien per un sargent o un guardia civil vestit de paisà. Acudia cada dia a la taula dels intel·lec-

tuals catalans, s'assèia, fèia cigarrets, prenia cafè, escoltava, s'hi ficava enormement i se n'entornava amb el penúltim tertulià, sense haver badat boca. Aixó ho feu durant tres mesos, dia darrera dia. El bon home havia vingut a Barcelona amb el propòsit de recullir donades pera escriure una novela de costums catalanes quina acció havia de passar en el món dels negocis i de la indústria. Al cap de tres mesos d'observar com un condemnat, se va sentir marejat de no entendre-hi res, de trovar Barcelona massa complicada, i va entornarse'n a Madrit, desistint de la projectada novela. La seva estada a Barcelona no fou però del tot infructuosa; en un'altra novela que després imaginà, *La Família de Leon Roch*, el protagonista, En Leon Roch, és un valencià que l'autor sempre ha cregut que s'anomenava Leon Roig.

Aquest cenacle del *Café Pelayo* tenia un altre apèndix interessant. Era una petita tertúlia qu'en arribar els tertuliàns del Enric Gomez al café ja's trojava cada nit formada en una taula reconera; la tertúlia dels anticlericals rabiosos, els quals, segons se deïa, se reunien allí solsament pera renegar en comú, com en un rite nocturn. Aquest cenacle el formaven l'arquitecte Gaudí, un altre arquitecte anomenat Oliveras i un senyor Fargas (1). En Gaudí aleshores era debutant en l'arquitectura però ja era plè de talent i de bones iniciatives, col·laborant en la construcció del Parc de la ciutatella, projectant els bells fanals de la Plaça Reial etc. Era tan apassionadament anticatòlic que no vacilava gens devant de les més baladreses manifestacions d'anticlericalisme, aturant-se, per exemple, a les portes de les esglésies pera esbrincar als fidels al crit aleshores molt elocuent de ¡Llanuts! — Nostre Senyor el và ben castigar.

En acabar la cerimònia renegaire els contertulis se'n anaven amb la satisfacció del deure complet, excepte En Gaudí qui es quedava uns minuts tot sol, i després s'ajuntava a la tertúlia dels Guimerà, Ixart i Vilanova.

Altra perllongació d'aquesta tertúlia era el que se'n podria dir més propiament cenacle: el sopar mensual qu'aquests intel·lectuals celebraven en algun restaurant acreditat. A aquests sopars hi solia assistir Mossen Cinto, acompanyat de Mn. Jaume Collell, qui li fèia de *manager*, un mànager un xic sever. Mn. Cinto es deixava fer i obeïa cam un hipnotisat els més lleus capricis del seu gerent. A la millor, el canonge Collell feia una senyal i tots dos eixien de la festa, encara que no sigués del tot acabada, sense que Mossèn Cinto inquirís la raó d'aquella brusca separació d'una companyia qu'al autor dels *Cants Eucarístics* li era ben palesament grata. Aixís segueix contant-ho el Sr. Domenec i Montaner, boi afegint qu'En Perez Galdós

(1) El pare de la pianista i professora Onia Fargas.

també assistia a aquests sopars sense badar boca per altra cosa que pera menjar, ni més ni menys que l'Enric Gomez. Pero l'Enric escoltava més que l'autor dels *Episodios Nacionales*; escoltava i comprenia; comprenia i assimilava; assimilava i comunicava. A la llarga En Simó, l'etern ausent, copçava quelcom de tota aquesta bullida, quelcom que deuria esser essencial, perque, ho repetim, el qu'és intelctualment, En Simó no s'endarreria. No se'l veia enlloc pero ell estava al corrent de tot; àdhuc hi hauria estat si l'Enric no havés deixat traspuar res de tot el qu'assimilava bo i llegint i escoltant. Com diu tan encertadament En Joan Brull, ço que volem repetir en aquest final de capítol: En Simó Gomez era d'una «percepció tan fina, que moltes coses, sense necessitat de saber-les, les pressentia».

CAPITOL XII

EL TALLER DEL POBLE SEC

Ja havem descrit el paisatge aon se trobava instal·lat el taller d'En Simó Gómez i ja sab el llegidor també qu'el nostre pintor ocupà, d'ençà del seu casament, un taller fet espressament pera ell en una casa que's fà construir la mare dels Gomez en el Poble Sec; aquesta casa es trova en el carrer de Tapiolas, 78 i 80, cantonada al de Magallanes.

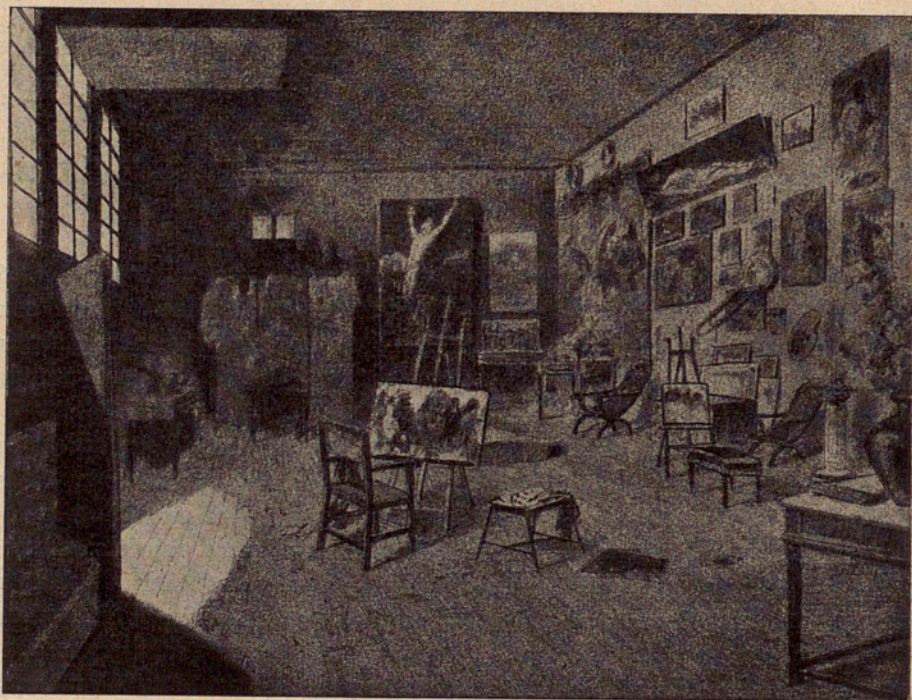
El taller d'En Simó Gomez, como el d'En Benet Mercadé, (1) no era ja un taller teatral a la moda dels tallers nombrosos dels pintors arrivistes d'aquells dies, els quals es guarnien escenograficament amb panòpies, armadures, cortinatjes, catifes, mobles suntuosos i quantitat d'objectes d'art i peces arqueològiques; el taller Gomez era pel contrari un taller senzillíssim com la seva mateixa casa. La Sra. Vídua d'Imbert conta que sovint anava a cercar el seu marit a l'oficina, a l'hora de plegar, i que d'allí l'acompanyava al taller Gomez ahon pintava una estoneta. Entretant, la Sra. Imbert esperava dintre la casa, boi fent conversa amb la muller del artista. Diu dons la Sra. Imbert que coneixia bastant bé la casa i que la trovà sempre humilment amoblada. Així mateix es veu qu'era el taller. Allí no hi havia altra cosa que'l necessari per a treballar i encara sense abundància ni brillantor.

La «Revista de Bellas Artes» del 15 d'Abril del any 1886 publica un dibuix que representa el taller tal com se trobava en morir l'artista, dibuix que reproduïm més o menys malament a continuació, copiant-lo del gravat bastant defectuós de la citada publicació.

El dibuix, és fidel, segons reconex la família i els amics dels Gomez qu'en els darrers temps frecuentaven aquella casa; serà un apunt fet directament del natural o bé tret de fotografia. En aquest preciós document s'hi veuen

(1) Cf. «Benet Mercadé, la seva vida i la seva obra» per Feliu Elías. Edicions de la Junta Municipal d'Exposicions d'Art, de Barcelona, any 1921.

els següents objectes: dos cavallets senzillats, per a pintar petites coses; una taula; un silló de braços i divers altres seients, entre'ls quals, un banc o otomana; un paravent, un tapiç i una tarimeta; cinc o seis tauletes quina abundor en mitj de tanta sobrietat sorprèn i quina utilitat ningú ens ha

TALLER D'EN SIMÓ GOMEZ TAL COM QUEDA AL MORIR

sapigut explicar; en un tamboret baix, que supleix la calaixereta dels colors que solen usar els artistes mitjanament acomodats, hi ha la paleta petita, l'habitual; a la pared n'hi ha penjada una de més gran.

El cavallet de primer terme aguanta una tela que sembla el bocet de la composició *Cristófol Colom davant dels Reis Catòlics*. Per les parets se veuen les pintures següents: *Sant Sebastià*, un acopia del *Mars* d'En Velazquez i un'altra còpia del *Crist jacent* d'En Philippe de Champaigne. Una acuarel·la que pintà el Sr. Imbert representant En Simó Gomez trevallant en el seu taller, la qual reproduïm més endavant, mostra en la pared una petita reproducció, que sembla fotogràfica, del cuadro d'En Velazquez *Els Borratxos*.

RETRAT D'UN DESCONEGUT

Dibuix al llàpic «Conté» (Col. Apeles Mestres)

(Col. E. Gomez Font)

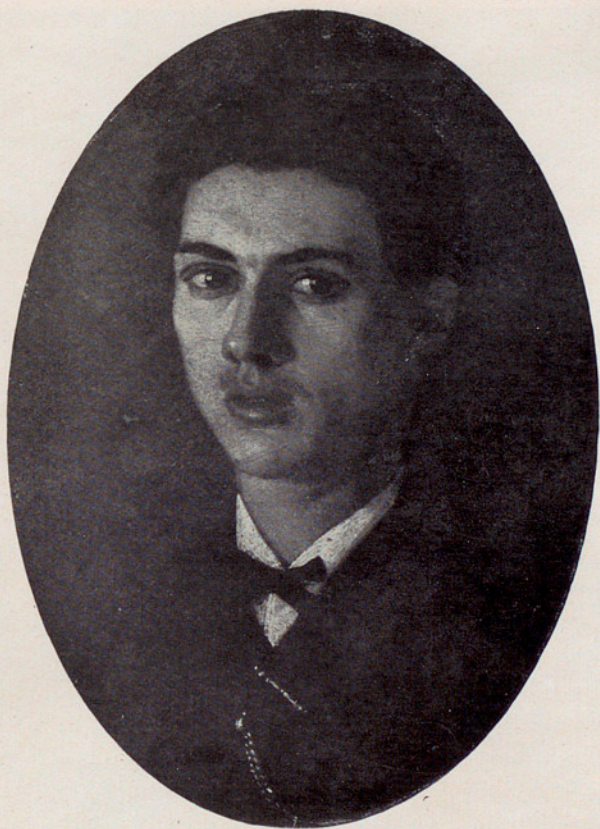
DCS CAÇADORS PER A L'ARMERIA COSTA

(Col. F. Roig i Bergadà)

RETRAT DEL PIANISTA VIDIELLA

Dibuix al llàpiz «Conté» (Col. Vidua Vidiella)

RETRAT DEL GRAVADOR PÈREZ
(Col. E. Gomez Font)

RETRAT DEL PINTOR ESCOBEDO
Dibuix al llàpiz «Conté» (Col. Apelles Mestres)

LA MAREDEDEU DE LA SALLETTE

Bocet al oli (Col. Enric Gomez Font)

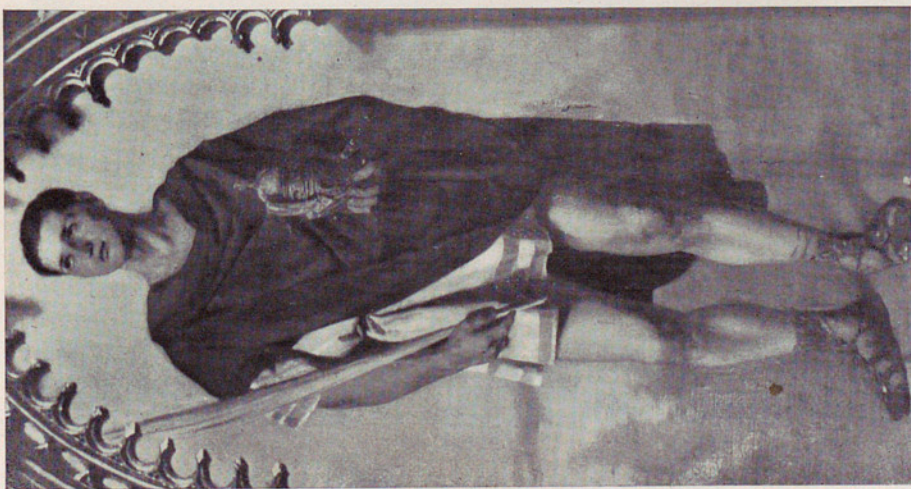

SANT CLIMENT

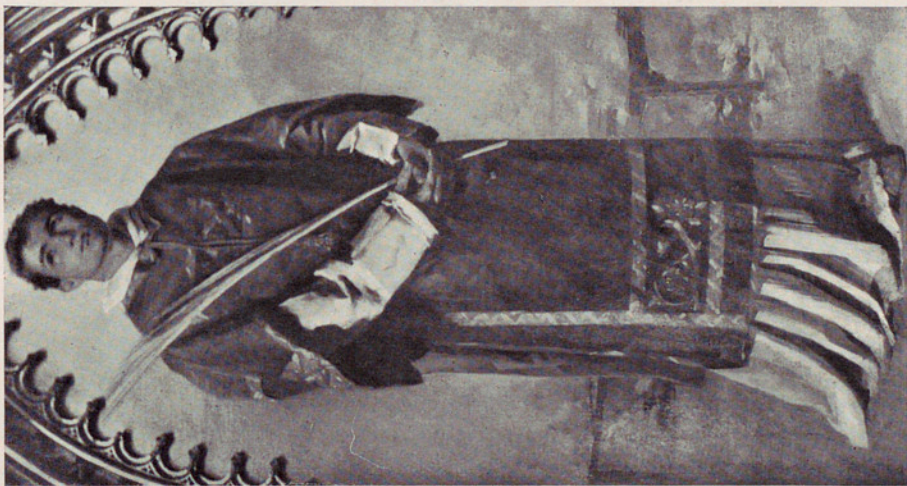
Altar de Sant Josep de la parròquia del Pi, de Barcelona

SANT PAU

SANT LLEOPART

SANT LLORENÇ

Altar de Sant Josep de la parroquia del Pi, de Barcelona

EL DUBTE DE SANT TOMÀS

(Propietat de la Sra. Vidua Correa)

Demès d'aquests mobles, el taller Gomez tenia una caixa de núvia antiga amb arcuacions, de les més senzilles, la qual surt copiada sovint en les pintures d'En Simó Gomez que són compostes amb figures de còs sencer.

No's veu en aquesta gravat que representa el taller Gomez rès de ropatjes. Savem qu'el germà Enric proporcionava retalls de robes boniques descobertes a les cases dels drapaires o bé als encants, pero no savem pas que fossin peces complertes, ço és, mantóns de Manila, vestits antics o exòtics, cortinatjes etc. Es veu que'ls Gomez no gastaven en aixó: els retallons que comprava l'Enric eren segurament tota la disbauxa de indumentària artística que'l taller Gomez tolerava. Aquests retallons serien conservats dintre la caixa citada o en altre indret, tota vegada qu'en aquest aspecte del taller no s'en veu cap. Podria esser també que no's conservessin enlloc, qu'havessin sigut despreciats o destruïts, pero aixó no sembla probable si ens atenim al qu'ens diu el Sr. Furnells respecte al habillament dels models: diu qu'En Simó Gomez improvisava els vestits exòtics o històrics de les figures dels seus quadres amb retalls de robes estrafalàries i heterogènies, lligant-los o apuntant-los amb agulles, de calsevulga manera aproximada pera produir una semblança d'habillament de gitana, de filla del Faraó, de Maredeu, etc. I ,en efecte, si ens fixem en les figures de la composició de gran tamany que representa *Moisès salvat de les aigües*, veurem qu'aquelles nòies egipcies van vestides molt xocantment, que cap d'aquells enfarfegs de draperies té la solta i el ritme d'un vestit tallat i cosit idòniament a l'anatomia d'una dóna. Aixó ho remarcarem també en els habillaments de l'altra gran composició *¡Viva la Pepa!* en el quadre *Carmen*, etc. Hi hauria pero moments que l'artista no podria prescindir de vestir els personatjes dels seus quadres amb habillaments dedebó, i aleshores, segons ens diu el Sr. Passos, recorre als vestits de teatre, els quals lloga a una casa que'n deien: a cân Mora.

EN SIMÓ GOMEZ AL TREBALL

Acuairel'la del seu deixeble Imbert

Conten els Srs. Passos i Furnells qu'En Simó Gomez rebia a molta gent en el seu taller, molts intel·lectuals, als quals, per tan, la distància no espantava. Sembla que'l pintor els rebia atentament pero sense deixar de treballar. També En Brull fa menció d'aquesta gentil hospitalitat del seu mestre: «En aquells temps l'estudi d'En Simó Gomez era un centre d'art »aon no solzament s'hi rebian lliçons de dibuix i de pintura. Molts dels »literats, poetas y músichs que avuy gosan de gama a Catalunya, com »Verdaguer, Matheu, Gener, Pitarra, Vidiella, etc., havian passat per aquell »taller, *veritable niu d'amistat*». El pintor Mas i Fontdevila diu que també hi solien anar el pintor Llovera i En Tomàs Padró. El Sr. Passos hi afegeix el crític Ixart i l'Albert Llanas. El susdit Sr. Mas i Fontdevila suposa que la majoria hi eren atrets directament més pel germà Enric que no pas per En Simó. No obstant, la reunió es feia a presència d'aquest i el pintor era en realitat el qui atrèia als intel·lectuals i el qui presidia amablement aquelles reunions fortuïtes, encara que no deixés de treballar. Sembla qu'el nostre pintor tenia el dó de fer bona feina en el cavallet tot donant conversa, i sovint en mitj del gran burgit dels deixebles, segons ens diu el Senyor Passos i confirmen aquestes ratlles d'En Brull: «En Gomez treballava »entre tots nosaltres, y'l seu model era'l de tots. Allí reynava la veritable »expansió, desconeixentse la *pose* avuy tan comú entre'ls artistas y'ls apre- »nents de bohemí. Allí tot era sensill y natural; tots deyam lo que'ns sem- »blava, y las més extravagants hipòtessis y'ls disbarats més garrafals se »sentavan y's discutian amb una animació y un soroll que semblava im- »possible qu'en Gomez pogués treballar».

Les reunions d'intel·lectuals no eren sempre copioses, sino més aviat reduïdes. Eren simples visites que devegades coïncidien varies en un mateix moment. Aixís i tot, aquesta nutrida frequentació d'intel·lectuals de vàlua al taller Gomez, tan apartat de Barcelona, aquestes visites al pintor esquerp que no'n pagava cap, qui defugia fins el saludar, qui no assisteix mai als cenacles ni tan sols trova cinc minuts per anar a pendre cafè amb tan bé de Deu de poetas i crítics i pintors, és aixó un fet que demostra el contacte simpàtic que hi havia entre l'artista i la intel·lectualitat barcelonina.

Al taller Gomez no hi havia tan sols brugit intermitent de visites sino brugit constant d'aprenents, com ja fa remarcar En Brull. Encare que, segons ens diuen els Srs. Pidelasserra, el pare i el fill, En Simó Gomez no tingués el dó persuassiu ni la facultat d'ensenyar, els deixebles seus si-gueren nombrosos. Demés d'En Passos i En Brull, que ja coneixem, hi anaven unes noïes, filles del propietari de la casa ja citada en altre capítul, situada en la plaça de Sant Jaume, cantonada als carrers del Call i Sant

Honorat, les quals nòies arribaven en cotxe molt luxós, el qual, com és de suposar, cridava molt l'atenció d'aquell vehinat. El Sr. Passos diu que no eren dugues nòies, sino una sola, molt intel·ligenta en l'art de pintar, quin talent En Gomez estimava molt. Aquesta nòia fou la que proposà al mestre d'anar a viure i a treballar sense cap dispendi a la casa seva de la Plaça de Sant Jaume. Altre deixeble que's feia admirar dels poblessequins era En Cusachs, el qual anava a aprendre de pintar boi vestit d'oficial del exèrcit, a cavall, seguit del assistent. Deixebles molt constants sigueren els germans Francisco i Josep Gomez Soler, els quals, a desgrat del nom, sembla que no tenien cap parentiu amb el mestre: es dedicaren sobretot a la il·lustració de llibres i periòdics, l'un a Amèrica, l'altre ací a Barcelona, fent un xic de pintura; abdós moriren joves. Altre deixeble molt afecte al mestre i molt assidu fou el dibuixant il·lustrador J. Xunetra, el qual dibuixa el retrat d'En Gomez pera la primera pàgina del número especial de la *Revista de Bellas Artes* dedicada al mestre Gomez, i que fou autor probable del dibuix representant el taller, reproduït més amunt. És de justícia el posar de passada ben de relleu la generositat d'aquest artista en cedir quatre importants originals del seu mestre al nostre Museu d'Art Modern: l'acuarel·la representant un paisatge de la vila de Caldes de Montbui, dos dibuixos de plecs i una bella acadèmia, el primer i el darrer reproduïts en aquest llibre. Un altre deixeble és un tal Vilardebó, el qual se cansa de les dificultats del ofici i l'abandona; ésta retratat en el quadre titulat *Primeros años de filosofía*: és, dels dos personatjes d'aquesta composició, el que porta gorra. Un altre deixeble de poca anomenada és un tal Barlés, citat per En Brull. Els Srs. Alfred Romeu, Ortembach i Imbert sigueren tres aficionats a l'acuarel·la que també prengueren, amb molta profit el darrer, lliçons d'En Simó Gomez. Un altre deixeble que's cansa és un tal Cristofol Alandí, retratat a l'acuarel·la per el mestre i reproduït més endavant en aquestes pàgines. Els arquitectes Vilaseca i Enric Sagnier també reberen lliçons del pintor del Poble Sec. En Josep Pascó també. Conta el Sr. Furnells d'aquest darrer que en el taller d'En Simó Gomez pintà un teló pel teatre del *Jardín Asiático* d'allí al vehinat. És

RETRAT DE BEETHOVEN

Dibuix d' En Simó Gomez per al diari «La Publicidad»; gravat al boix per l' Enric

probable qu'el desaparegut pintor En Lluís Graner rebés, directament o indirectament, la influència d'En Gomez, perquè la seva pintura té molta semblança exterior amb la d'aquest: els bevedors, els vells atrotinats i altres tipus freqüents en les teles d'En Graner semblen germans dels d'En Gomez: demés, el color terrós, casi monocrom, d'aquell, sembla un reflexe de la paleta d'aquest.

En el taller En Gomez no hi feia exclusivament pintura sino que també hi dibuixava, i amb força freqüència, per als editors. Sovint els dibuixos passaven del taller d'En Simó al talleret del Enric i l'Antonet per a ésser

Reproducció d'una làmina «oleografia» per a una edició de la casa Beix

gravats al boix. Feu dibuixos per a obretes pedagògiques, per al diari *La Publicidad*, en el qual sembla que l'Enric hi col·laborà. En Simó dibuixava particularment els retrats que l'actualitat del diari demanava. També dibuixava per a la casa editorial Bastinos o Paluzie, aquesta darrera probablement, que, segons tinc entès, fou l'antecessora de l'altra. També feu dibuixos per l'editor Labieille. Diu En Serra i Pausas que «cooperà a la »*Il·lustració Espanyola y Americana* ab los dibuixos de *La Vella de la Costa* »y *Lo traginer*, y admirador de las bellas de la literatura catalana, escullí »assunto en el pròlech de *La Atlántida*». Aquests dibuixos se troven reproduïts en la col·lecció de la *Il·lustració Catalana* d'aquells anys darrers de la vida d'En Gomez (2). També feia dibuixos pera la revista madrilenya *Museo Universal*,

per a il·lustrar unes cròniques catalanes que de tan en tan hi publicaven els literats de Barcelona; solien ésser pàgines senceres al·legòriques, del gènere de la que's reproduïxen en aquestes pàgines.

També solia produir olis editorials, pintures per a ésser reproduïdes litogràficament en colors, demunt de paper imitant el teixit bast de les teles usades pera la pintura de cavallet; d'aquestes reproduccions ne deien *oleografies*.

(1) Anys 1881, p. 52, i 1884 p. 308.

Les dugues figures representant *La Tardor* i *L'Hivern*, propietat dels Srs. Junyer Vidal, que reproduïm, formaven part d'una sèrie de quatre, les Quatre Estacions, que foren reproduïdes d'aquella manera litogràfica, en tamany d'uns quaranta centímetres d'alçada, El Sr. Enric Gomez Font conserva una d'aquestes *oleografies*. Diu aquest senyor que aquesta mena de reproduccions no reportava res al seu pare: els editors suposaven fer un gran favor al artista en reproduir les seves obres.

En canvi, altres olis editorials li reportaven bastant: les làmines pera reproduir, també en colors litogràfics, a manera d'il·lustracions fora text, en les obres de luxe i de gran tamany qu'aleshores s'editaven frecuentment, encara que no tinguessin cap valor literari, artístic ni científic: eren edicions que'l caló dels editors d'aquell temps calificava d'edicions monumentals. Per a la il·lustració d'una d'aquestes obres En Simó Gomez se sap que pintà, pel editor Seix, una sèrie d'olis, de una de quines reproduccions litogràfiques s'en dona una reproducció fotogravada adjunta. És una làmina solta que conserva el Sr. Passos i que pertenesqué a un llibre qu'aquest senyor no's recorda bé quin títol portava: alguna cosa així com *La Ciencia y el Hombre*, o bé *La Emancipación del Hombre*. Representa la litografia en qüestió *Judes en l'Infern*. He fet indagacions aprop del Sr. Seix fill, que conserva moltes de les obres editades pel seu pare, pera veure si es podia trovar l'obra a la qual aquesta làmina pertany, pero aquesta feina ha resultat estèril. Diu el Sr. Passos que la pintura qu'aquesta litografia reproduueix fou la darrera que produí el mestre, i qu'el mateix Sr. Passos la hi portà a firmar en el seu llit de mort, i és per aixó, pel record dramàtic que l'acompanya, que l'ha poguda salvar del naufragi de tota aquella vana bibliografia.

Recordem demés que al començament d'aquest llibre se mencionava com a prova, de treball editorial d'En Simó Gomez la il·lustració del llibre d'En Pi i Margall *Histoia de la Pintura*.

La producció d'En Gomez sembla qu'era abundant i ben pagada. En Mas i Fontdevila diu que venia a bons preus i que ho venia tot, ço que no s'ha de pendre al peu de la lletra: vol dir que venia més qu'els altres pintors, doncs, en morir En Simó Gomez, en el seu taller hi havia encara bastantes teles per vendre, i, durant la vida de l'artista, en moments d'enutjos pecuniaris, se malvenia alguna tela d'aquestes que formaven el *stock* involuntari del pintor.

CAPITOL XIII

L'ARTISTA

Des del començament, En Simó Gomez s'ens presenta com un realista convençut. Les seves primeres obres que detallem ja en el capítol VIII són totes elles concebudes desinteressadament i amb objetivitat purament plàstica, tal com és de natural l'lei realista. Mai no's veu en les seves obres una tendència que vulgui preponderar, vici aquest general en l'art no realista. Les obres d'En Simó Gomez no són ni exemplaris, ni dramatisants, ni literaturesques, ni misticistes, ni declamatòries, ni decorativistes, ni paroxístmiques, ni morboses, ni finalistes. Tot el més que s'hi pugui trobar, alternant amb les pures valors plàstiques, mai preponderant, serà un relatiu anecdotisme, exigit pels *amateurs* de l'època, i, de tan en tan, alguns motius religiosos. Del anecdotisme ne té més culpa que'ls *amateurs*, el germà del pintor, l'Enric; ell seria el suggeridor d'aquelles manses i sovint odioses composicions; l'Enric, qui segurament no sentia ni entenia gens la pintura, seria l'instigador d'aquells arguments. Solsament a la gent indotada per a la captació de les valors plàstiques se li acut cercar en la pintura, en el dibuix o en la escultura valors simplement literàries, argument: sense aquest argument, la pintura o l'escultura no'ls diu rès. Mai a En Simó se li hauria acudit d'argumentar prèviament una composició pictòrica per a fer-la viable; mai un realista no té necessitat d'aixó, perquè'ls motius per a l'obra d'art se li presenten espontàniament davant dels ulls a milions, amb verdadera ingenuïtat i frescor, virtuts que la premeditació i sobretot el peu forçat del argument cuiden d'esmortuir. Demés, per sí sol, En Simó Gómez era incapaç de trobar cap argument. Ja queda dit que la seva manca d'imaginació arribava fins a impedir-li el trobar un títol per a les seves pintures. En Simó Gomez s'hauria deixat anar a la interpretació directa del natural, no solsament per inèrcia imaginativa sino sobretot per raó de la profunda sensibilitat realista que posseïa. Per aixó no se li deu fer cap càrrec per aquest anecdotisme, el qual, de totes maneres no mal-

met ni entela molt la visió altament pictural del artista sino que tan sols la desprestigia, ço que fa que les belles qualitats plàstiques d'aquestes pintures, sobressortint com sobressurten en llur lluita amb el mal-gust anecdotista, se fassin més acreedores a l'admiració i llegítim, darrera questa dura prova, la llur essencial valor pictòrica. Qui sab si, anys a venir, cuan aquest anecdotisme, que ara ens mortifica tan, per causa de la seva proximitat històrica, am les escoles modernes que'l desbancaren, esdevingui cosa remota, qui sab si aleshores serà justament un motiu picant d'estima, un d'aquests incontables prestigis de psicologia, entre snob i arqueologista, qu'ens fan estimar romànticament en la pintura i en la escultura valors tan a-plàstiques com, per exemple, l'infantilisme de la concepció, la incorrecció tècnica dels primitius; la candorositat i la manca de gràcia dels figurins de cent anys enrera; la llordor aburgesada del estil Lluís Felip; la tapiceria de canyamaç i tantes altres puerilitats per l'estil.

Quelcom de semblant al que dihem sobre l'anecdotesme d'En Gomez podriem dir respecte del seu religiosisme, o sigui la seva pintura religiosa. En la gestació d'aquesta pintura, certament, no hi té art ni part el germà Enric; pero, de la mateixa manera que l'anecdotesme no es preponderant en la pintura suara mencionada, tampoc aquí se pot parlar de pintura mística, ço és, de pintura concebuda i executada amb intenció estrictament o preponderantment transcendent a la realitat fenomenal. Igual que l'anècdota, aquí el motiu religiós és un pretext; i és tan lleument manifest aquest motiu, que si un retret s'ha de fer a la pintura religiosa d'En Simó Gomez és la d'esser massa poc religiosa. Molts pintors realistes hi han que en pintar motius religiosos han sabut identificar-se abastament amb ço qu'en podriem dir l'anècdota religiosa, la situació religiosa de la composició que, sense perdre gens de la seva vàlua plàstica i realista, arriba a comunicar una major o menor religiositat a les persones qui han de reclamar d'aquella obra d'art evocacions, suggestions i impulsos religiosos i netament místics: Puvis de Chavannes, Ingres, Hippolyte Flandrin, Raffael, Miquel Angel, el Greco, el Peruggino, etc. Les pintures religioses d'En Simó Gomez, sense ésser grotesques, ni còmiques, sovint fan somriure per la poca gràcia religiosa que les ha inspirades, per l'ingenu indiferentisme que delaten, per la franca confessió de models professionals disfreçats que fan aquests pseudo sants i aquests Crists d'imatgeria aburgesada.

Cuan el colleccionista, el rector de la parròquia o bé el donador del altar fan l'encàrreg de tal o qual pintura religiosa al pintor irreligiós i antirreligiós, i aquest accepta, no's pot pas dir que hi hagi claudicació o bé desaprensió en el pintor, sino manca de gust en la persona que fa l'encàrreg.

SANT BONAVENTURA

(Cot. A. de Ferrater)

JUDES ISCARIOT DAVANT DEL SANHEDRÍ O EL PENEDIMENT DE JUDES

Pintura al oli

*(Museu d'Art Modern de Barcelona.
Dipòsit de la Diputació Provincial)*

MOISÈS SALVAT PER LA FILLA DEL FARAÓ

(Propietat dels hereus del Sr. Alexandre Pons)

RETRAT D'UNA DESCONEGUDA

(Museu d'Art Modern, Barcelona)

Un pintor realista no pot refusar-se mai a pintar, a pretext d'idees, cap mena de composició: totes són per a ell santes i bones; totes són eminentment religioses; en tots el motius pictòrics que se li puguin oferir, el pintor realista hi ha de pouar meravelles. Per aixó En Simó Gomez no diu mai que no als nombrosos clients que li reclamen pintures religioses — Voleu un Sant Esteve? Molt bé: proporcioneu-me tan sols un vestit de Sant Esteve, que tot el demés ja li posaré jo — Esdevé aleshores que'l Sant Esteve respon més a la iconografia hagiogràfica que no pas a l'idea sobrehumana d'inmaterialitat que l'esperit religiós s'havia format, pero com que per a la religiositat d'avui dia ja n'hi ha prou amb la senzilla incitació iconogràfica, el Sant Esteve, que de passada està molt ben pintat, resulta obra bona pels uns i pels altres, pels fidels i pels artistes.

Al cap d'avall, com déiem avans, la pintura bona és eminentment religiosa en quant revela als ulls dels profans tota la grandesa del món, la infinita bellesa de totes les coses de Nostre Senyor que aquests ulls profans en art, per més religiosa que siga la persona que'ls posseeix, no copcen mai per si mateixos. Posar de manifest als ulls de tothom aquesta magna transcendència del món fenomenal és quelcom de més emocionant a la fi, quelcom de més persuassiu que aquest trascendentalisme imaginatiu que'l verb teològic s'esforça en suggerir als enteniments més distrets o incapaços. I la pintura religiosa d'En Gomez té força d'aquella bella condició plàstica que la fa transcendental sense deixar d'esser terrenal. Vegi's sino el *Sant Bonaventura*, qu'és un bell minyó del Poble Sec, disfregat de bisbe i posat en actitud d'èxtasi de comediant. La riquesa i profunditat formal i colorística d'aquesta pintura és emocionanta d'aquella emoció sense plors qu'és el sentiment de comprensió, o simplement la comprensió, ço que'n llenguatge misticista s'anomena *revelació*.

No totes les pintures religioses d'En Simó Gomez són aixís de *reveladores*, i més ho solen ésser las que no són explícitament religioses, pero, en més o en menys, totes són estimables. *El Dubte de Sant Tomàs* és d'un ritme compositiu i d'un estil casi ingresc: aquells ropatjes i les figures d'aquells homes nobles i serens tenen la sublim robustesa formal, tota de finors i delicadeses que espresa tantes coses, que *revela* tanta grandesa i subtilitat i tans altres atributs divins. Altre tan se podria dir dels *cuatre Sants del Altar de Sant Josep*, de la església del Pi, i del bocet tan prometedor de la *Marededeu de la Salette*, ja reproduïda en un altre capítol.

Bona part d'aquesta consideració es mereixeria el *Sant Sebastià* i, encara que l'assunte no siga netament religiós, el gran cuadro del *Penediment de Judes*. En darrer lloc, el desditxat cuadro titulat *Moisès salvat de las aigües*.

La premsa del temps d'En Gomez i de després de la seva mort cita altres pintures religioses d'ell: Una *Glòria postiça* per l'antic monument de la parròquia barcelonina de Sant Just, una *Puríssima Concepció*, de la qual no se'n sab res; una *Aparició del Sagrat Cor de Jesús* que tampoc no s'ha trobat, per ara, enlloc, i que podria ésser el *Dubte de Sant Tomàs*.

El Sr. Alfred Romeu ens parla de *Cuatre Evangelistes*, de mitj tamany natural, també del tot ignorats avui dia, i que bé podrien ésser els quatre sants del altar de la parròquia del Pi, els quals són així mateix de mitj tamany natural. D'altra banda ens fa sapiguer el Sr. Pidelasserra que ell recorda haver vist pintar a En Gomez dos sants en un bastidor ovalat, destinats a una església catalana de fora Barcelona. Per fi, en un dels carnets del germà Enric se citen varis quadres d'En Simó en aquesta forma: *Un Santo y Angeles* i *Obras de misericordia*, dels quals no n'he pogut haver rastre. *Un Santo y Angeles* podria molt bé ésser que fós *La Escala de Jacob* que cita En P. del O.

En Serra i Pausas parla d'una pintura sublim que pintaria En Simó Gomez per a l'altar de la Puríssima Concepció, en la parròquia de Sant Agustí, de Barcelona, en la qual se representaria la *Proclamació del Dogma de la Inmaculada per Piu IX*. He volgut comprovar aquesta donada, demanant al Sr. Rector d'aquesta parròquia facilitats per a veure aquesta pintura, les quals han sigut donades en la proporció que la premura del temps permetia, il·luminant l'altar i deixant apreciar-ne la decoració pictòrica d'una manera relativa. En la part alta, dintre un gran medalló circular, hi ha en efecte aquella escena de la Proclamació del Dogma de la Inmaculada per Piu IX, amb la imatge del susdit pontifex. Aquesta composició, col·locada molta alta, no's pot apreciar bé; pero de totes maneres, ni pel color ni pel dibuix sembla d'En Simó Gomez. No obstant, En Gomez feu un rapidíssim esboç, casi il·lisible, i en tons ivorins (1) com els de l'actual medalló del susdit altar de l'església de Sant Agustí, aquesta harmonia ivorina i clara que ja excepcionalment adopta En Simó Gomez en el *Perseu* i en la *Verge de la Salette*. Com se compendrà, aquesta contradicció, feu entrar el dubte i en conseqüència el desitj d'aclarir-lo. Els dubtes se fan més grans en comparar l'estil i color del medalló del altar de St. Agustí amb el dels dos angels que decoren el mateix altar en la part més baixa i assequible, fent joc amb la composició superior, els quals són d'estil idealista i molt decorativista, coses aborrides per En Gomez, i molt inferiors al més inferior de l'obra del nostre artista. Demés, i com a prova contrària definitiva, el Sr. Bernardí Martorell, fill del donador del altar, diu que

(1) Aquest esboç el poseeix el Sr. Erasme Imbert.

l'encàrreg d'aquella decoració pictòrica fou fet a En Claudi Lorenzale, qui és el verdader autor d'aquelles pintures. Probablement se demanà també un projecte a En Gomez, el que ja havem esmentat, pero agradaria més el d'En Lorenzale.

Tornant al poc sentiment cristià, del pintor de Dyonisos, no podem fer-n'hi gran retret artístic si acàs les valors pictòriques de la seva pintura religiosa són tan grans com li suposo; al cap d'avall, altres pintors han sobressortit en aquesta bella inadaptació que pateix la pintura religiosa d'En Simó Gomez. El cas de Rembrandt és frapant en aquest punt. Pocs pintors, hi hauràn, siguin realistes, siguin idealistes, menys religiosos que Rembrandt, el pintor i gravador de tantes escenes bíbliques i evangèliques; sovint aquestes pintures i estampes religioses de Rembrandt són tan poc religioses qu'en devenen grotesques, ço que no li passa mai a En Gomez. En canvi, pocs pintors, per no dir cap, han sobrepassat en expressió plàstica, en *revelacionisme*, si val a dir, a la majoria d'aquestes obres grotesques de motiu religiós pintades per Rembrandt.

No és pas aquesta inadaptació religiosista l'únic punt de contacte que'l nostre pintor té amb l'holandès i amb el peculiar realisme de l'escola holandesa. El quadre dels *Bebedors*, que també s'anomena *Els Jugadors de Daus*, n'és una prova entre altres que podriem retreure de la producció d'En Simó Gomez: aquí hi ha tota aquella subtil sensibilitat pera les qualitats de les coses inertes i de les viventes, la intuïció de ço real pervinguda per mitjà de ço calitatiu, qu'és el meravellós i capdal secret de la pintura, ço que ja vaig remarcar en parlar de les còpies del museu del Louvre. Aquesta inclinació vers la Holanda es fa visible particularment en aquestes còpies, en el fet d'escullir, entre altres pintors realistes, artistes flamencs i holandesos; escullir, aquí vol dir preferir. De Rembrandt ne té En Gomez també la seva afecció per a les figures i sobretot les carnacions en plena llum sobre fons obscurs, entenebrits casi uniformement. Aquesta predilecció de valors de composició és tan arrelada en la sensibilitat pictòrica d'En Gomez com en la de Rembrandt, i és per aixó que'l taller del Poble Sec se'l fà construir En Simó Gomez a propòsit pera que dongui les figures en plena llum, sense ombres, i el fons en la foscor. No n'hi ha prou que les seves obres ens certifiquin aquesta disposició: un testimoni ocular ens ho testificarà espontàniament i per peces menudes. Veiem el que diu En Brull d'aquell taller del carrer de Tapioles:.... «Mai més oblidaré l'efecte que'm produhi el taller del mestre. Tres finestrels no molt grans deixavan entrar, per la banda del Nort, la llum que donava sobre'l model. »Lo demás era mitja llum, y al arribar al fons del taller la obscuritat era »completa. Aytal efecte de llum segurament era volgut per l'artista,

»que pera conseguirlo tancava todas las otras oberturas. Li agradava »que'l model se destaqués sobre aquell fons negre, y semblava que'ls accessoris li fessin nosa: la vida semblava concentrarse en el petit radi que »rebia per única claror la dels finestrals».

Aixó es comprova en la reproducció, necessàriament defectuosa, com altres extretes d'originals defectuosos, que il lustren aquest llibre, la qual reproducció donavem en el capítol precedent. En aquella reproducció se veu també, al peu del cavallet, un seient que podria indicar que l'artista pintés assegut, ço qu'ens ho confirma aquella acuarel·la, obra del seu deixeble, el Sr. Imbert, en la qual el pintor, retratat d'esquena, està en el treball, pintant en una tela tot just començada, bo i assegut en els braços del seu silló de frare. Que'l nostre artista pintava assegut ens ho confirmen sobretot el seu fill i el Sr. Furnells i demés l'Ixart en un passatge de la elegia castellana que publicà en la *Revista de Bellas Artes* ja citada, en ocasió de la mort del seu amic, quins versos resen aixís:

las figuras que ayer, como de un manto
de negra oscuridad se desprendían,
y evocadas por tí, llenas de encanto,
al aplauso, a la luz, vivas surgían;
las que, sentado en tu sillón de cuero,
en mudo arrobamiento contemplabas:

.

En el mateix gravat se veu, demunt del tamboret que li fà de calaixeta dels colors, la paleta qu'estava encara molla, una paleta més aviat petita, ovalada, qu'era aixís, en efecte, segons els Srs. Pidelasserra, la que solia usar pels quadres de mides normals.

¿Com treballaria En Simó Gomez? ¿Com se serviria d'aquesta paleta i dels seus pinzells i colors? Diu el seu deixeble Passos que dibuixava el motiu amb carbó i que després preparava la tela amb terra de Siena barrejada amb una mica de bitum, bo i treient clars amb el dit, com aquell qui aixuga.

En aquell temps eren ja pocs els artistes que pintessin demunt de tela preparada en el mateix taller. Abundava de fèia molt temps en el comerç la tela preparada industrialment, per manera qu'els artistes la compraven a metres, de la peça estant, llesta ja d'encolatje i preparació, tal com és cosa corrent avui dia. Sols savém, dels contemporanis d'En Gomez, En Martí i Alsina que preparés ell mateix o que fés preparar conscientament les teles tal com Deu mana. Per aixó es conserva tan bé la pintura d'aquest pintoràs i tan malament la d'En Simó Gomez, la qual se sol escrostonar

de mica en mica, a petites partícules d'un o dos mil·límetres, sobretot en la qu'havem convingut en anomenar segona època; els deu darrers anys que van des d'el prometatge a la mort. La obra més castigada per aquest escrotonament és *El Dubte de Sant Tomàs*. En Gomez també usa el cartró i la fusta com a subjectil, i aleshores la pintura no se li escrotona.

En la primera època, En Simó Gomez gasta una tela, no solsament millor preparada, sino de teixit molt més bó, més «trucada» o tupida. Les teles d'aquella primera època són naturalment ben conservades: solsament per violència i dessídia es dona el cas d'alguna d'aquestes teles arruinades. Ultra ésser més ben conservades, les teles de la primera època son més abundantment pastoses, més fogoses més matisades i riques d'empastaments, els quals se van refinant i ennoblint a mida que s'acosta l'artista al seu moment crític, cuan canvia de procediment, vers l'any 70. En aquest sentit, la més estimable és el *Retrat del Sr. Vidal, jove*. Després venen, per ordre de vàlua pictòrica, al nostre entendre, el *Retrat de un desconegut*, de la Col·lecció Dorca; el *Retrat del pare del Sr. Audet*; el pseude *Benvenuto Cellini*; el bocet de la *Verge de la Salette*; el *Cap de noi* de la Col·lecció Quer; el *Sant Sebastià*; el *Retrat del grabador Perez*; el *Retrat del poeta Bartrina*; el bocet d'una *Bullanga*, de la Col·lecció Quer i els dos *Retrats*, semblants, del *Enric Gomez, jove*, i *L'home de la capa*, propietat del Sr. Puja-des. Com a obra de transició, el *Retrat*, ja més madur, del germà *Enric*, existent en la esmentada col·lecció Dorca. En aquesta pintura hi ha aquella primera pinzellada pastosa i el color més auster de la segona època.

L'arquitecte Sr. Enric Sagnier, deixeble d'En Gomez, em dona detalls preciosos respecte la manera que'l seu mestre acabava la tela, ço que's refereix a la seva segona manera, la segona època, qu'és cuan el Sr. Sagnier comença a tractar a En Simó Gomez.

Diu el Sr. Sagnier qu'En Gomez pintava modelant a pinzelladetes, una per a cada partícula de plan, de valor, de matig, ço qu'enriquia molt la pintura avans de deixar-la llesta. Després, a mida qu'anava acabant, tots els valors, matisos i plans aixemicats d'aquella manera s'anaven unint en una pinsellada més sintètica i més pobra, per manera que una preparació pacienta minuciosa i matisada acabava en una factura aparentment ampla, espontània i sóbria. Aquest procediment preparatori és el que adopta com a definitiu el seu deixeble, En Brull.

El preparat més ric de color que hi ha al dessota de la relativa pobresa de les obres de la segona època és visible en el *Retrat d'un desconegut*, de la Col·lecció Dorca, el cual està sols preparat, i en el bocet del quadre *Cristófol Colom davant dels reis catòlics*.

Diu el pintor Sr. Moncerdà que de la tècnica d'En Simó Gomez es

contava que tendia a aquesta pinzellada ampla i espontània pròpia sobretot de Velazquez i que per a obtenir-la fèia tots els sacrificis, refent devengades tot el motiu perquè alguna de les darreres pinzellades no volgués lligar-se prou francament amb les anteriors.

En Simó Gomez amava aquesta perfecció tècnica arreu, àdhuc en el dibuix. En això segueix assemblant-se més als holandesos que no pas als castellans; se dalia per la pinzellada velazquiana, però sense aquell etzar del mestre de les *Menines*, el qual etzar, per meravellós i aplomat que sigui, no satisfèia al seu temperament un xic virtuosista. Per això, segons diu el Sr. Passos, recomanava l'estudi de Holbein, qu'és tan remotament lluny de Velazquez i els castellans. Afegeix el Sr. Passos que'l seu mestre no transigia amb el bocetisme, ço que confirma el Sr. Furnells en dir que condemnava el dibuix d'En Josep Lluís Pellicer per indecís, perquè té aquell múltiple i vacil·lant contorn. En canvi, segons diu el Sr. Aleu, admirava l'art rotunde d'En Martí i Alsina.

En Simó Gomez, segons testimoni del Sr. Passos, anava molt depressa en establir per mitjà del dibuix, el motiu qu'anava a pintar. Deseguida d'establerta la composició, sigués de mitja, de una o de varies figures, somariament dibuixada al carbó, entrava en l'operació qu'en llenguatje de taller s'en diu «embrutar la tela». Amb el tò Siena, barrejat amb bitum, posava la primera capa de pintura, la qual, segons diuen els Srs. Pidelaserra, ja no era de bon troç tan somària com el dibuix sino molt complerta, tan, que les seves teles solsament embrutades, semblaven ja acabades, encara que monocromes. Aquesta operació, tot i esser tan conciensudament trevallada, diu el Sr. Passos que també era molt ràpida. El demés ja era trevall entretingut, sovint difícil fins al enervament. El pintor trevallava fàcilment i ràpidament, amb contentament i felicitat, àdhuc cuan els aprenents fèien tabola o es disputaven, encara que'l taller s'omplís de visitants xerraires: a tots atenia, a tots donava conversa sense interrompre la fèina. Però tot d'una venia l'embuç, la dificultat o bé l'exigència, la noble toçuderia del pintor: ara els plecs massa bellugadigos del vestit, ara la expressió d'una mirada, ara la dicció d'una mà, o bé aquella coqueteria de la pinzellada perfecta, del tecnicisme amplement acabat. En aquestes ocasions li calia al pintor bona calma al voltant, molta atenció en ell i en el model; li entrava un neguit, un deliri d'estar només que per aquella pinzellada, abstraient-se de tot el món, encara que'l Montjuic s'havés convertit en un volcà en erupció. Aleshores venia la tragèdia del fer i desfer, del martiritzar al model, del sofriment muscular i nirviós, del malmetre la pintura o, per fí, la gran victòria d'haver reïxit a dir la subtilitat d'aquella mirada més que viventa, com per exemple en els *retrats de la desconeguda*, donada

al Museu pel fill Gomez i de *la Sra. Vidal*; la dicció d'aquelles mans, com per exemple, entre cent, les del *Retrat del Sr. Rosés*, que's reproduceix més endavant, tan ingresques.....

Encara que la pintura al oli sigués inicialment poc dibuixada, en la preparació monocroma anava depurant talment el dibuix que arribava a donar aquella il·lusió d'obra acabada de que'ns parlen més amunt els Srs. Pide-lasserra. Es pot dir que pintava més aviat per a dibuixar, que donava més importància al dibuix que no pas dal color. El fill, el Sr. Enric, ens diu que tenia com article de fè el no ensenyar rès més qu'el dibuix, perquè la pintura era cosa que, després de ben sapiguer dibuixar, ja s'aprenia tota sola, i demés perquè la pintura era cosa del tot personal. En realitat, En Simó Gomez preferia el dibuix: la seva educació acadèmica l'havia portat a l'exclusiva contemplació del formal, com qui diria al formal escultòric, la raó dels volums, negligint bastant ço qu'és una de les virtuts capdals i més elocuentes de la pintura moderna, les calitats, ço essencial, en el formal pictòric. I cal convenir que les seves pintures valen sobretot per aquesta mena de formalisme escolàstic que les aparenta, entre tantes altres valors superiors, al art d'Ingres.

Es bò de remarcar aquí, per a enterar-se d'aquesta personalitat, que, gravitant entre'ls holandesos i els castellans, la seva pintura mostra el nederlandisme en l'esperit realista de l'obra, i el seu castellanisme en l'austeritat de la paleta. Si En Simó Gomez no sigués el colorista que sabem qu'és, pel coneixement que tenim de les obres brillants i joiosament empastades de la seva joventut, per la preparació tan ricament matisada que li sabem al dessota de les seves posteriors pintures casi monocromes, podríem aleshores sospitar que la sobrietat extremada de la seva paleta obeís a la incapacitat de reïxirla més rica, pero no essent aixís, el monocromisme voluntari, àdhuc crudel, de la segona època, és una cosa força intrigadora i que sols se pot atribuir a la seva passió pel formal voluminista. Jutjar benèvolament aquesta predilecció voluminista i aquest voluntari sacrifici del colorisme en la obra d'un pintor és una benevolència que no podem usar. Havem d'ésser un xic exigents envers aquest pintor tan ben dotat per a fer dir a la pintura totes les grans coses que pot dir i que, no obstant, per una vel·leidat masoquista, només ne diu una sola, boi-destruint implacablement, sanjudament, totes les altres belles formes d'expressió que brollen dels seus mestrívols pinzells.

Aquest judici sever, aviat, no obstant, s'olvida en presència de les belles realitzacions que del seu vel·leidós abstencionisme se'n desprenen. Els retrats d'En Simó Gomez, sobretot, són meravelles en les quals s'ha captat la vida en ço qu'ella té de més persuassiu. Aquetes efigies, particularment les imat-

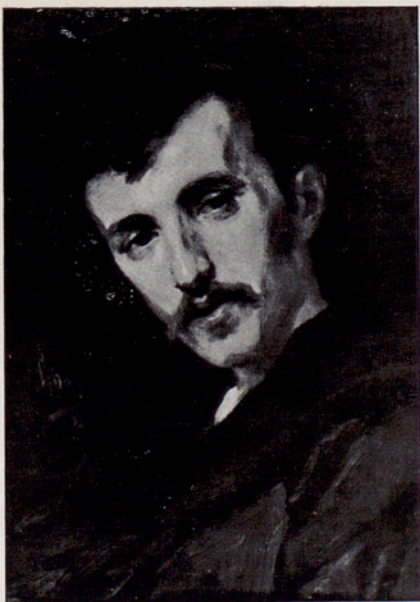
jes femenines, totes en plena llum, les cares sense ombres, modelades, amb llum, amb sols tons clars, els més clars de la paleta, i, no obstant, tan robustes, tan terses, tan mòrbides i jovençanes, tan màximament calitades dintre la restricció colorística que'l pintor s'imposa, són estranyes i captivadores obres mestres que hom no sab pas com són fetes; com se realisen els invisibles traspassos de llum a llum, com s'obtenen aquells relleus imperceptibles i tan ben dits, tan prònciats; com s'aconsegueixen els traspassos de calitat a calitat, de la llum blanca i viva de la volta frontal a les tenebres flamejantes de la cabellera; de la claror tendra de les galtes a les casi ombres del coll. I en mitj d'aquesta viva i resplendent orografia de l'anatomia facial, els ulls, la mirada, aquest nexxe divinal, garlador, i garlador inefable de tot el que no's pot dir de massa enormement indecible, aquest amor de mirades qu'és un infinit de certeses, vedat a totes les altres arts, àdhuc l'esculptura; aquest guaitar formidable qu'enllà de la seva mort encara recruta l'amor de les nostres ànimes i les dels venidors qu'esperen arribar al món per a trovar'shi enfrontades: ulls de l'eternitat, ullassos mortals; ulls de dona i ulls d'home qu'En Simó Gomez, per dò del cel ens ha llegat, dialogant, amb l'avidesa làrvica de tots els subconscients que van eixint de la ixistència, dialogant amb nosaltres amb dialèctica de veritat; educant, i enrobustint la nostra fè en la vida, confirmant la realitat de totes aquestes coses i cosetes importants i insignificants que van i venen i desapareixen i no desapareixen — I no desapareixen perque resten viscudes — tan viscudes, joh Deu de cels i Terra!, perque si podessin desapareixe En Simó Gomez no les hauria pogut pintar aixis. Oh glòria del ésser i del no ésser, havent sigut. Oh glòria inmensa de poder retenir el que no ha d'ésser, de poder retenir particularment aquest guaitar, la mirada d'aquest *Senyor Rosés*, d'aquesta adorable *Sra. Vidal*, aquest prodigiós guaitar desorbitat dels petits retrats al llapiç de la *muller del artista* i tans d'altres. Per la sola virtut d'aquestes mirades tan ben expressades, l'art d'En Simó Gomez és per a nosaltres els catalans un motiu d'orgull. Aquest refinament retratístic d'En Gomez se retrova en els retrats d'Ingres, en els del contemporani Xavier Ricard, en els d'Holbein, empró rares vegades aquests mestres atenyen la lluminositat, la profuditat esguardadora, la brillantor líquida, la intenció i el patètic d'aquests guaitars indescriptibles.

Tot aquest ditirambe se podria aplicar a la manera que té el nostre pintor de pintar, de dibuixar les boques, el sinuós i elàstic portal de la paraula, aquest carnós i tendrissim barroquisme que no té forma concreta, que no neix ni fina i qu'en la cara viu i brilla gairebé tan com els mateixos ulls. I altre tan se podria dir sobre la finor d'expressió dels nassos i la delicadesa infinita en la dicció de les orelles.

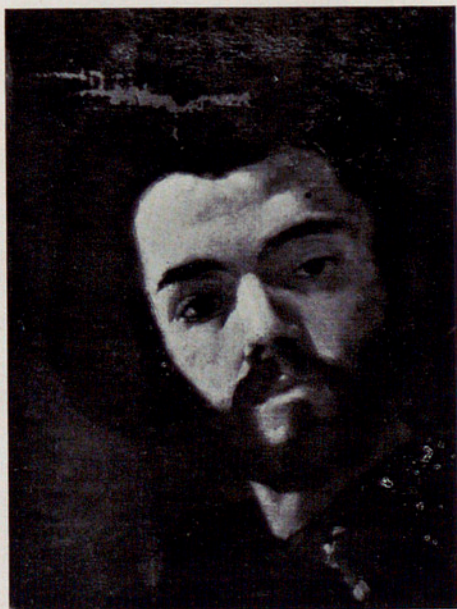
ELS JUGADORS DE DAUS O ELS BEVEDORS

(Museu d'Art Modern de Barcelona)

RETRAT D'HOME JOVE

(Col. Sra. Comtesa de Güell)

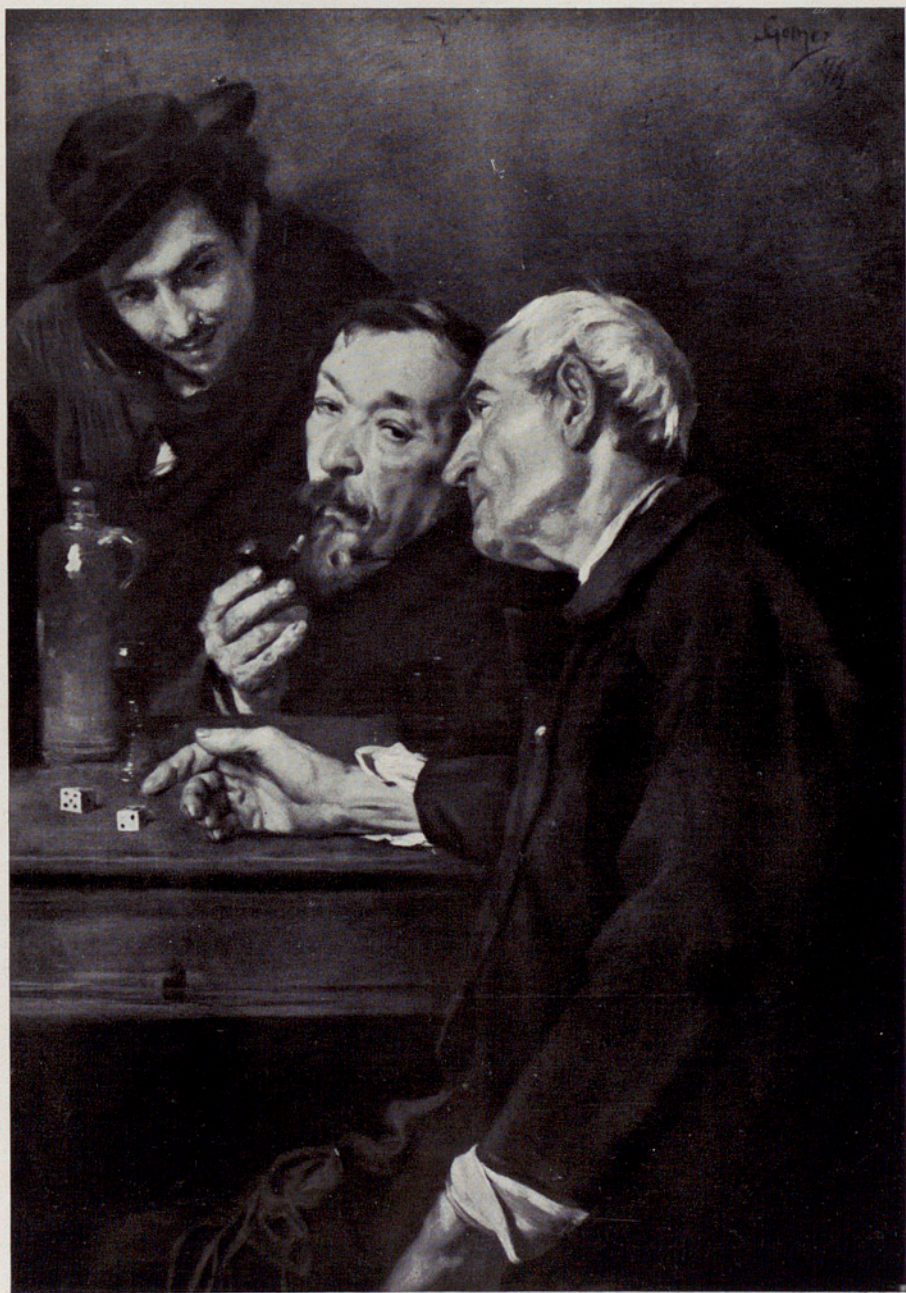

RETRAT D'ENRIC GOMEZ POLO

(Prop. Sra. Teodora Gomez)

FRAGMENT D'ELS JUGADORS DE DAUS

FRAGMENT D'ELS JUGADORS DE DAUS

(Col. Vda. Barata)

BEVEDOR

(Cos. J. Estruch)

FUMADOR

RETRAT DEL ORFEBRE MATARRODONA

(Museu d'Art Modern de Barcelona)

L'ESTIU

(Col. Junyer-Vidal)

L'HIVERN

(Col. Junyer-Vidal)

RETRAT DEL AVI MATARRODONA (Musuu d'Art Mod. Barcelona)

(Co., A. de Ferrater)

BEVEDOR

MUSIC

(Col. J. Alvarez)

UN HEROI (?)

(Col. Pladellorens)

PONCELLETA

(Propietat del Sr. A. Sala)

L'HOMME DE LA CAPA

PENSAROSA

(Museu d'Art Modern de Barcelona)

L'HEREUET

(Proprietat Sra. Clotilde Rossés)

RETRAT D'EN C. ALANDÍ

Aquarel·la (Propietat Vidua Imbert)

TESTA CORONADA

(Col. A. de Ferrater)

BOCET PER A «EL COMTE L'ARNAU»

(Col. Vidua Vidiella)

LA DONA DEL VANO

(Museu d'Art Modern de Barcelona)

Aixís és natural trovar al costat d'aquestes pintures els bells dibuixos igualment subtils, aquests petits retrats al llàpiz plom tan amorosament sentits i realitzats: cal recorre altra vegada al record d'Ingres per a trovals-hi parió. En el *Retrat d'un desconegut*, de la col·lecció Apeles Mestres, aquesta subtilitat i robustesa ingresca s'acreixen amb un intencionisme i un caractericisme a la manera d'En Toulouse-Lautrec.

Els dibuixos d'En Simó Gomez, al començ són premiosos, i més tard, quan són improvisats, en les composicions al·legòriques o mitològiques, per exemple, o en les inspirades en la vida corrent, solen ésser dibuixos llords. Empró, aquest dibuixar

Dibuix a la mina de plom

(Col. Enric Gomez Font)

ja desenrotllat, quan l'artista es trova davant del natural, casi sempre produeix obres admirables; àdhuc els desnusos dibuixats a la Escola de Belles Arts de Barcelona o bé a l'Acadèmia Imperial de París, són coses serioses i delicades redimides de la vulgaritat d'aquest gènere, com les d'En Fortuny. Les il·lustracions que farà per a *L'Atlantida* de Mossen Cinto són aixís de sòlides, robustes, gracioses i simplicíssimes. Així mateix els tipus populars que dibuixa per a les revistes il·lustrades del seu temps: *El traginer català*, *El Corneta*, *La Vella de la Costa*, *La Gitana*, etc., molts dels quals se troven en las col·leccions de l'antiga *Il·lustració Catalana* (1), de *La Il·lustración Española y Americana*, de *La Academia*, i en alguna revista madrilenya, a manera d'il·lustració de les cròniques catalanes enviades desde Barcelona, tal com se pot apreciar en la al·legoria de les cançons populars d'En Clavé.

En Simó Gomez no fou pas pintor de sols quadres de gènere de petit many, pintor de retrats i dibuixant il·lustrador. En Simó Gomez tingué aspiracions de pintor de volada. Hauria volgut pintar grans teles, com se

(1) Any 1881, pàg. 52, i 1854, pàg. 308.

pressent ja en un principi amb el seu magnífic *Sant Sebastià*. Amb aquesta pintura, tan robustament pintada, tot i ésser primerenca, demostra el pintor una bona capacitat per a la pintura de grans dimensions. Si més endavant flaqueja en pintar el *Penediment de Judes* i sobretot en la tela del *Salvament de Moisès*, aixó no vol pas dir que des de l'any 66 fins als moments tardans que pinta aquestes dugues teles, les seves facultats siguin menors: aixó vol dir únicament manca d'entrenament en la pintura de grans dimensions; aviat el pintor s'hauria orientat i hauria superat el *Sant Sebastià* si acàs s'havés decidit a practicar la gran pintura. Hi han dugues altres pintures de gran dimensió: els dos caçadors, encàrreg del armer Costa, del carrer Nou, per a decorar la façana de la seva botiga. Empró no cal fer-ne menció: són dugues obres fluixes pintades sense pretensions; tan fou aixís que'l pintor ni les firmà. Diu el fill del artista, i ho confirma el Sr. Furnells, que cad'una d'aquestes dugues grans teles fou pintada en un sol dia. A propòsit d'aquestes *enseignes* vindrà a tom de fer sapiguer que l'*enseigne* semblant que decora la façana del armer Beristain, a la Rambla de les Flors, obra del pintor Llovera, fou consecució i rèplica de la invenció del confrare del carrer Nou.

Tres relativament grans teles ha produït En Simó Gomez, en les quals s'ha ben demostrat la seva capacitat i talent per a compondre complexament i en tamany gran. *Carmen*, *Terzetto*, i *¡Viva la Pepa!* Aquesta darrera tela anomenada per alguns comentaristes: *Sexteto*. *El Brusi* l'anomenava, no se sab perquè, *¡Viva la Zambra!* nom que no's trova enlloc més qu'en aquell diari, i solsament en ocasió de la mort del pintor.

La *Carmen* no és pas una tela de gran composició, pero aiximateix és composta amb *allure* i com a obra d'empenta: no és ja una composicioneta de pocs centímetres com les que sol oferir en els deliciosos quadrets de gènere a la manera holandesa. Poca cosa podriem dir d'aquesta pintura perquè a l'hora d'escriure aquest llibre es trova sots secuestre judicial i per tan invisible. Les persones que la coneixen convenen en cantar-ne la riquesa i frescor de color, per manera que seria una obra que se sortiria de l'habitual entonació pobra en terra de Siena cremada que l'artista aplica a la majoria de les seves pintures de la segona época.

En el *Terzetto* ja hi ha més composició: vé a ésser com una preparació a la seva gran obra *¡Viva la Pepa!* Tot el que's puga dir en aquest llibre sobre tan important pintura és potser el mateix que se li ocurrirà al llegidor en examinar la bella composició en blanc i negre que donem en aquestes pàgines. Aquesta obra encara ens és més desconeguda que *Carmen*, ja que ni tan sols havem pogut averiguar aon ha anat a parar.

La pintura que entre'ls contemporanis passa per la millor d'En Simó

Gomez és la titulada *¡Viva la Pepa!* Tampoc ens ha sigut oferta l'ocasió de veure-la. Propietat actualment de la Sra. Vídua d'Isidre Bonshoms, i coincidint el fort i més apremiant treball d'aquesta biografia amb la mort del gran patrici, l'Isidre Bonshoms; trasportada anys hà dita obra en la residència d'aquest refinat Mecenes, a Valldemosa, en l'illa de Mallorca, l'estudi del quadre en qüestió se feia difícil. Sortosament, tenim a mà el bocet del quadre, bocet força acabat i estretament semblant de composició a l'obra definitiva, com se pot comprobar per la reproducció que'n donem. Oimés, tenim a la vista un dels estudis, el del noi de la trompa, qu'és justament el que deu tenir al dessota el primer estudi pel qual posà, com ja queda dit, En J. Passos. Tan el bocet com aquest estudi anuncien en veritat una

Dibuix al llàpiz «Conté»

(Col. Enric Gomez Font)

obra extraordinària, ja pel que ateny a la composició, ja per la estructura, la tècnica i l'estil; sobretot tenint en conte el poc color d'aquesta segona època, aquests prolegómens del *¡Viva la Pepa!* ens són preciosos perquè revelen la riquesa distingida, personalíssima, del color d'aquesta tela, no solsament en el matisat, que aquí ja no queda ofegat pel sintetisme monocrom del acabat, sino pel colorisme de composició, il·luminat i enjoiat amb grans taques clares i gàies de colors tendres entonats sàviament en l'habitual harmonia calenta i neutra que domina. L'estudi del noi de la trompa és tot en tons càlits i torrats, tal com ja's manifesta en el bocet; però aquí en l'estudi, de tamany més gran, de tècnica més ampla i acabada, d'estil més elevat, el color pren una importància enorme, un patètic considerable, tot i tractar-se d'una figura secundària.

A propòsit de figures secundàries vé bé ací d'insistir-hi per tan de posar de relleu l'alta escola d'En Gomez. En l'art d'aquest pintor, com en l'art dels grans mestres de la pintura, s'ofereixen les figures i àdhuc els accessoris d'ordre secundari en la jerarquia compositiva com desprovistos d'aquesta secundarietat en l'ordre purament pictòric, aixó és: sense supeditació pictòrica, amb una valor de pintura, tan gran, tan pregonament

intencionada i tan magníficament executada com la pintura dels personatjes principals de la composició. En Simó Gomez no cau mai en aquell vici academista que molts artistes adherits a escoles antiacadèmiques també s'han encomanat, de considerar els personatjes compositivament secundaris com menyspreables, també secundaris des del punt de vista pictòric i, en conseqüència, pintar-los descuradament i sense nexa pictural amb el restant de la composició. Aquest nexa és tan ferm en la pintura gran d'En Simó Gomez que la composició de varis personatjes i accessoris devé

Dibuix a la ploma

(Cos. Enriqué Gomez Font)

un sol personatge pictural, aquell únic personatge qu'és la síntesi verdadera i sublim de la pintura dedebó, la unitat pictural indispensable a la pintura, la homogeneïtat formal que no tots els pintors ni totes les èpoques pictòriques són aptes pera sentir i comprendre. En aixó En Simó Gomez devança en certa manera, o al menys es posa a tó, respecte l'Impresionisme que potser no coneixia i que probablement, en coneixe'l, hauria repudiat. L'Im-

presionisme accepta de la manera més intensa i ampla, i alhora amb una consciència de tal captació, amb una explicitut fins aleshores inenarrada, la unitat de la composició pictòrica quan puntualisa el descobriment amb aquell concepte tan clar i precís que diu que'l personatge principal del quadre és la llum. Aixó també porta als pintors impresionistes a donar tota la importància als personatjes secundaris i als objectes més reculadament accessoris de la composició. I heus aci En Simó Gomez, fet i pastat en l'academisme, sentint i pintant antiacadèmicament; heus-aci En Simó Gomez, pintor ocasionalment anti-impresionista, sentint i pintant dintre'ls principis de l'escola de Batignolles.

Pel demés, aquesta que, sense coneixe-la, no dubtem en calificar de magna pintura, d'obra capdal en la carrera artística d'En Simó Gomez, està tota plena de bellesa. Les ombres són d'una finor, d'una transparèn-

cia indecibles: la fotografia ens trasmet encara quelcom de les qualitats tan escases habitualment en la pintura d'En Gomez, i que aquí, per un etzar o, més probablement, per una reacció en l'evolució del artista, apareixen més abundants, el mateix en les carnacions qu'en els ropatjes i demés elements de l'obra. El calitativisme sembla revenir; l'exclusiu formalisme voluminista, aquell auster simple esculpturalisme sembla fer lloc a un colorisme més parlador, més profundisador en el fenomen; el pintor sembla imposar-se a la fi del verdader amplíssim ofici de la pintura i decidir-se al integralisme pictòric, aliant la major puresa i robustesa del dibuix a la més possible intensa, irradiadora i pantejanta vivificació del colorisme.

La composició, en la reproducció fotogràfica adjunta, sobressurt massa. L'anecdoticisme, sobretot la intenció pròpia d'aquell anecdoticisme d'*amateurs* ignorants i en consecució finalistes — com els contistes de xistus i els metafísics — aquella carrinclona intenció anecdotista que'l temperament dominador del Enric imposava a la inerte i minça voluntat d'En Simó, se veu en aquesta pintura, massa volguda, massa insistent. Empró la pintura en sí ha d'ésser tan vívida i tan sòlida en aquest quadre que forçosament aquell encarniat carrinclonisme de l'anècdota no deu prevaldre i l'obra deu seduir i meravellar com una de les millors de la pintura catalana moderna.

Se remarca en aquesta tela, ultra el probable enriquiment colorístic i la certíssima amplitud d'estil, una multiplicació dels atreviments tècnics; escorços difícils, actituds mogudes, expressions facials fugitives; tot això ben espontani i viu, sense aturament de model posat, sense fraccionament, amb la mateixa unitat de moviment i de psicologisme que la ja mencionada unitat pictural i constructiva de composició, unitat complerta, perfectament reïxida en tots els seus caires. Així doncs no és gens aventurat l'afirmar qu'estem ací enfront de l'obra màxima d'En Simó Gomez, de la qu'ens dona idea del qu'hauria sigut l'evolució pictòrica d'aquest artista si la seva vida no havés sigut tan curta, si havés arribat a deseixir-se del mentorisme del Enric en aquest precís moment que ja no li podia ésser útil, en aquell moment que ja començava a devenir inútil i insuportable. Tot fa suposar qu'aquesta ruptura dolorosa pero indispensable s'anava ja operant i que aviat En Simó hauria donat un tom cap a la genialitat, fins i tot cap a la serenitat esperitual, cap al apaibagament de la sensualitat carnal.

Aquesta magnífica unitat qu'aconsegueix el gran artista és en bona part deguda al fet de treballar sempre en presència d'un bell, acabat i relativament gran bocet; rodejat d'estudis acabadíssims de cada un del-

personatjes de la composició, tots ells de tamany igual o major al personatge del cuadro definitiu; a la coneixença íntima dels seus models, reclutats entre'ls deixebles, els familiars i els amics; sovint al fet de treballar amb tots els models posats alhora, com testifiquen els Srs. Pidelasserra.

Els personatjes de les seves obres principals són en efecte veritables retrats. En el cuadro titulat *¡Viva la Pepa!* els personatjes principals, les noies, són dugues gitanes blanques del vehinat, les companyes dels balls de Carnestoltes, les models del cuadro titulat *Terzetto*, i dels nombrosos quadrets titulats *Poncelleta*; els personatjes mascles d'aquesta composició són, els quatre, deixebles d'En Gomez; començant per l'esquerra, el primer és el ja esmentat Cristofol Alandí; el segon, En Francisco Gomez Soler; el tercer, En Joan Brull, i el quart, En Josep Passos. En el cuadro del *Penediment de Judes*, el sacerdot de la extrema dreta és el pare del pintor, qui serveix també de model pel *Sant Pau*, del altar de S. Josep, en la parròquia del Pi. (1) En el cuadro del *Salvament de Moisès*, el personatge que representa la filla del faraó, és la *Juanita*, la germana petita d'En Simó Gomez, i la figura darrera és la muller. La major part dels quadrets titulats *Guitarrista* i l'altre titulat *L'Hereuet*, són el retrat d'En Carles C. Vidiella, el pianista. Pel *Sant Sebastià* sembla que posà el germà Anton. En el petit cuadro de gènere titulat *Pensarosa*, fou la muller altra vegada la qui servi de model. Els dos personatjes del cuadro *Los primeros años de filosofía*, són, com ja havem dit en altra ocasió, els retrats de dos deixebles. En el cuadro *La Tiradora de Cartes*, la figura central és el retrat de la germana del autor, la *Lola*, o Teodora. Aquestes són donades del Sr. Furnells i del fill del pintor.

Havem citat suara el cuadro *Salvament de Moisès*, el qual és també una de les grans composicions d'En Gomez. Aquest superlatiu però és relatiu. Se pot dir que de cuadros grans com s'en pintaven aleshores, de sis o vuit metres, amb figures de tamany natural, En Gomez no'n pintà cap. (2) Les seves composicions amb nombrosos personatges, són sempre amb figures de mitj tamany natural. *El Salvament de Moisès* és doncs una d'aquestes composicions amb figures de mitj tamany natural. Aquesta és una obra inacabada, i que si bé no té gran vàlua artística, si bé es pot considerar com una obra esguerrada, té al menys interès històric perquè as-

(1) Més ben dit: serveix de model per al estudi del Sant Pau, el qual estudi forma part de la Col. de la senyora Vídua de J. Masriera.

(2) Amb figures de tamany natural sols pintà el *Sant Sebastià*, el *Judas* i els dos caçadors, teles de petit tamany si les comparem amb les grans teles aleshores freqüents.

senyala un moment de vacil·lació en la carrera artística del pintor, i sobretot pel caràcter tan diferent de totes les demés pintures d'En Gomez; és una pintura harmonisada tota en clars freds, casi blancs, cosa insólita en aquest pintor que mai deixa els tons foscos i calents, les harmonies torrades, àdhuc quan les alegra excepcionalment amb notes brillants i clares, com, per exemple en el *¡Viva la Pepa!* El Sr. Furnells conta que en certa ocasió, necessàriament anterior a la pintura del *Salvament de Moisès*, qu'és una obra datada del any 1877, cert crític escrigué en la premsa diària quelcom d'agressiu contra En Simó Gomez perquè aquest pintor no deixava mai de pintar en tons cremats, quelcom monocroms i sempre sobre fons negre unit, talment com si no sapigués fer altra cosa. Això mortificà al pintor i fou aleshores quan l'home es digué: ara vaig a tapar la boca del crític amb una de les meves grans composicions, ben colorida, ben clara, ben freda i amb fons ben historiat. I es posà a pintar el *Moisès*, segurament per suggestió del germà Enric. L'obra no reixí. El pintor s'hi perdia en aquelles harmonies; desseguida s'hi malgastava els clars. Sembla que'ls companys que visitaven el taller quan l'obra s'estava elaborant, no s'entussiasmaven gaire; algú potser li digué que anava errat, que no era ben bé ço propi d'ell, que resultava forçat, o pobre, o magre, etc. El cas és qu'En Simó Gomez, sempre impressionable, es deixaria influir per aquests pessimismes, o potser perquè ell mateix s'anés convencent espontàniament del camí equivocat que seguia, i es cansés de la lluita, i per tan deixés aixís sense acabar aquesta tela desgraciada.

Tot sembla fet per força en aquesta tela: paisatge massa de imaginació per a un pintor sense imaginació; vestits històrics, sense estar esterat de la indumentaria requerida, vestits improvisats amb quatre drapets apuntats amb agulles; tema excessivament històric pera un pintor precisament realista, enamorat de la realitat quotidiana; en fi, no solsament l'obra pateix del peu forçat eixit d'un rampell d'amor propi, sino que demés pateix del falç punt de partida d'una composició que segurament no sentia el pintor ni era imaginada per ell. Aquest fracàs l'al·liçonaria respecte al ús dels colors vius i aleshores es trovaria armat i experimentat pera empendre, un any o dos després, el seu magne cuadro *¡Viva la Pepa!*

El més gran dels cuadros d'En Simó Gomez és el *Penediment de Judes*, el qual alguns comentaristes anomenen també *Judes Iscariot davant del Sanhedri*. Aquesta fou, com queda dit, l'obra que pintà En Simó Gomez en les oposicions fetes contra En Caba en optar a la càtedra de colorit de l'Escola Provincial de Belles Arts de Barcelona, tema imposat pel tribunal calificador. En aquesta tela les figures són, per escepció

ció, després del *Sant Sebastià* de la primera època, de tamany natural.

La composició no és gens reïxida; mal agrupats els personatjes, sense la unitat de la tela titulada *¡Viva la Pepal!* i altres, sense la espontaneïtat de moviments ni de gests, amb un fons desoladament desert, no era pas l'obra a propòsit per a derrotar davant d'un jurat, segurament de criteri superficial, la traça i astúcia compositiva d'En Caba.

En canvi, és una bella pintura desde'l punt de vista colorístic, tota ella dintre l'entonació vermellosa càlida, amb fragments ací i allà pintats magistralment, pero sense la densitat i contenció del *¡Viva la Pepal!* sense ni de lluny, la subtilitat dels seus retrats femenins.

En aquesta tela tot són homes; homes vells. En Simó Gomez tenia una predilecció pels models d'home vell i roí: casi els preferia als seus altres models, també ben freqüents, de nòies. Pintava magistralment els uns i altres, els homes vells i les nòies, pero no's pot negar qu'en la pintura d'homes vells hi ha quelcom de carrincló, quelcom de característic mal vingut, una mena de caractericisme de la vellesa masculina vist tan afemenidament qu'és cosa desplaenta. Aixó és un caractericisme de la senectud que sembla devallar del museisme d'En Simó Gomez, un ressó massa perllongat d'aquell entusiasme juvençà pels *Borratxos*, pel *Menipo*, pel *Esop* de Velazquez. Aixó En Simó Gomez ho hauria segurament arrecanat si havés viscut més anys, i, en l'aclariment de totes les potèncie que's verifica en la maduresa, hauria pogut posar tota la seva intuició de gran pintor, directament, demunt de totes les coses. Deslliurat aleshores dels engrescaments incontrastats de la seva primera joventut; deslliurat del consuetisme llibresc del Enric; deslliurat de la sug-gestió dels prestigis anacrònics, s'hauria percatat de la puerilitat de voler refer tipus i pinzellades velazquians, de la niciesa que hi havia en considerar ço qu'aleshores omplia les boques amb els mots: «cap d'estudi». Aleshores hauria sapigut sustreure's al écsit fàcil i embrutidor d'aquest gènere, donant a la seva clientela altre gènere més personal i segurament tan menjívol com aquests vells roïns, maquillats, rentadets i endreçadament esparracats com per a la visita hospiciàna de la superiora o bé pel lavatori del Dijous Sant a la Sèu. Aquest odiós vell que posa pel «cap d'estudi» i que's creu qu'el seu cap és verament d'estudi; aquest vell pintat aixís i aixàs i de tots colors en aquesta gran tela, és probablement, amb sa petulància i carrincloneria, una de les causes del fracàs d'aquesta obra.

Els dos fracassos del *Moisés* i del *Judes* s'escauen avans del *¡Viva la Pepal!*, avans del esquisit *Sant Bonaventura*, avans del *Terzetto*, i de la *Carmen*, ço és, avans de les obres que's podien considerar més colorides; és

CAP DE MORO

(Col. E. Gomez Font)

GUERRER

(Museu d'Art Modernu de Barcelona)

EL GUITARRISTA

(Museu d'Art Modern de Barcelona)

¡VIVA LA PEPA!

(Col. Vidua Bonshoms)

FRAGMENT DEL QUADRO «¡VIVA LA PEPA!»

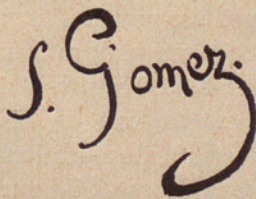
l'inici de la evolució colorística. Avans, ha pintat obres tan formidables com els retrats *Rosés* i *Vidal*, i la *desconeguda* donada al Museu pel fill del pintor, tot dintre la gamma Siena casi monocroma. A partir del *Judes*, el colorisme reapareix, i més conscient, per tan, més eficient qu'en la primera època. La mort no li deixarà dir el qu'ara anava a dir am no volguem saber quina divina fúria

CAPITOL XIV

AON SE CONTINUA L'ANTERIOR

En Simó Gomez pintà altres composicions menors; les de vàries figures de mitj còs i de mitj tamany natural, i les de una sola figura, de tamany casi igual que'l natural i representada fins al pit. En les unes i en les altres, l'anecdòtisme domina amb major carrincloneria encara qu'en les grans composicions. S'hi veu la pruhija de pintar una pensada melodramàtica, sentimental o burgesament faceciosa. En aquestes mitjanes i petites composicions l'anecdòtisme carrincló no's trova compensat per grans valors pictòriques tan sovint com en les bones composicions majors: hi ha com una displicència, un cert sistemàtic abandó al convencional, una tendència a fer predominar l'argument, a divertir. Les figures són més posades; les coloracions més rutinàries; no hi ha la unitat de les bones pintures; les figures d'aquests quadres s'ens presenten amb actituds, gests i ganyotes de mal comediant: són les obres menys agradoses.

De la sèrie mitjana hi ha un sol quadre que's salva del tot: *Els bevedors* o, *Els Jugadors de Daus*, dons els dos títuls s'han donat a aquesta tela del Museu d'Art Modern. No solsament hi ha més espontaneïtat compositiva en aquesta composició qu'en les altres de la colla sino que àdhuc és molt més ben pintada que les germanes; se pot afirmar que fins és una de les millors pintures d'En Gomez. És del any 1874, del any del *Judes*, aixó és, de cuan al nostre entendre comença a iniciar-se en la paleta d'En Gomez una resurrecció del color. Aquesta tela dels *Bevedors* està encara entonada amb el Siena cremat: tot hi és vermellós-torrat, pero hi ha un major colorisme, un major matisar qu'en els retrats *Rosés* i *Vidal* i qu'en el de *Noia desconeguda* de la col·lecció del fill del pintor, ço que confirmaria aquella suposició del

A handwritten signature in black ink, reading 'S. Gomez'. The 'S' is large and stylized, with a long, sweeping tail that loops back under the 'G'. The 'G' is also large and stylized, with a long, sweeping tail that loops back under the 'm'. The 'e' is small and simple. The 'z' is large and stylized, with a long, sweeping tail that loops back under the 'e'.

Facsimil de la firma d'En
Simó Gomez

canvi de paleta cap aquest moment. Aquest canvi però no's faria d'una manera radical: les grans composicions van millorant de color però no les petites, sobretot les de una sola figura. El *Fumador* de la col·lecció Estruch i *El Bevedor* de la col·lecció Vda. Barata, qu'és del any 1877, encara són quelcom monocromament torrats; així mateix l'altre *Bevedor*, de la Col. Ferrater, qu'és del 76; el *Guerrer flamenc* i el *Retrat d'home jove*, de la Col. Güell, que són del mateix any; i el *Retrat del orfebre Matarrodona*, del any 77; i la *Testa Coronada*, qu'és del 1875. En canvi, de les mateixes anyades són el composicions més complertes, menys fragmentàries, les quals apareixen ja més colorides; per exemple: *El Dubte de Sant Tomàs*, *Les Quatre Estacions*, el preciós *Sant Bonaventura*, decididament ric de color, obres dels anys 1875 i 76, l'estrany *Moisès*, del any 77, i els quatre Sants de la parròquia del Pí, els quals són del

Facetmil de la
firma d'En
Simó Gomez

any 75. En aquests mateixos anys 1875 i següents se produeixen les grans composicions que tenen fama d'ésser riques de color i les que sabem aixís de millorades; fins que per fi, a les acaballes d'aquesta vida que tot just començava, el pintor ens dona el color ric i refinat del seu resucitar pictòric, àdhuc en els petits bocets i retratets en bust, de pocs centímetres de grandària, tals el bocet del *Cristòfol Colom*, el *Retrat d'un desconegut*, de la Col. Dorca, el *Noi tocant la trompa* que serveix per al *¡Viva la Pepa!* El bocet pel *Comte l'Arnau*, les *Poncelleta*, el *Perseu*, etc.

Aquest famós any 1874, tan plè d'emocions i d'activitats en la vida d'En Simó Gomez produeix encara una sèrie nova de composicions, les més petites, però no les més insignificants. El quadre d'aquesta sèrie és una petitíssima pintura d'uns 24 × 32 centímetres, amb figures de còs sencer, escenes de costums a la manera holandesa, però amb pinzellada castellana. Aquesta sèrie, de sols tres pintures, per ara, se trova tota en el Museu d'Art Modern, de Barcelona; la formen els quadrets *Pensarosa*, *El Guitarrista*, *La dona del vano*. És curiós de comprovar en els dos primers, si bé no un enriquiment del color, en canvi, l'abandó de l'harmonia torrada; en aquests dos deliciosos quadrets són els grisos els que dominen, grisos fins, tan justos, que moltes de les calitats que sols pel colorisme ben matisat i cantant poden surar, aquí despunten amb bella elocució. (1).

Tornant al quadre dels *Jugadors de Daus* o siga dels *Bevedors*, veurem

(1) Els títols d'aquests quadres no són pas amb tota seguretat els que l'autor els donaria. *Remembrança* és un títol que donen alguns cronistes contemporanis d'En Simó Gomez en inventariar, més o menys lleugerament, l'obra del nostre pintor i que, no podent-se atribuir a cap més de les obres conegudes, i a jutjar per certes concomitancies cronològiques, em sembla escaure a la tela titulada *Pensarosa*.

El Guitarrista i *La dona del vano*, són títols que concedeix el conservador del Museu d'Art Modern en tant no's descobreixen els verídics.

cuanta influència holandesa té aquesta pintura; fins la pinzellada aquí ja no és tan velazquiana com en els quadrets grisos i altres obres d'En Gomez: és més unida, molt més fosa i pulcra; els traspessos són més suaus; en fi és una tècnica tan holandesa o flamenca com la mateixa composició. El color, encara que siga dintre l'entonació Siena, és més cantant, menys monocrom qu'en les teles d'anys anteriors; les calitats de les coses resalten sabrosament, diriem: suculentament. Ja el pintor no aprècia únicament la valor formal, simplement esculptural dels objectes sino la vida interna que's revela per la llur crosta, per la llur pell, ço qu'en dihem la calitat, el caràcter materia: de cada cosa; toba o dura; seca, flúida o aspra; gelatinosa, opaca, satinada, transparenta, pastosa, tersa, vellutada, nacarada, etc. Aquesta és una pintura magnífica, en la qual l'anecdotesisme se queda ensorrat, desapercebut, per obra i gràcia de les bones virtuts pictòriques.

D'aquella anteriorment esmentada mateixa sèrie mitjana, o de les grans composicions de mitj còs, n'hi han dugues d'importantes, datades d'avans d'aquest camí de Damasc del nostre pintor: *La Tiradora de Cartes*, o simplement *Las Cartas*, del any 1872, i el quadre titulat *Fui joven, fui soldado, fui valiente y hoy mendigo entre la gente*, el qual títol, segurament per abreujar, alguns comentadors canvien per *Yo también fui soldado*. Si no és que'ls dos títols responguin a dugues obres distintes, ço que no sembla pas possible. Aquestes dugues obres, casi iguals de mides ¿serien un encàrreg del Sr. Fontanet, legatari del actual propietari, la Sra. Vídua Barata, o bé seria, la una, compra del susdit senyor, en alguna exposició, i l'altra encarregada per a aconseguir una parella? La segonament esmentada d'aquestes obres és del any 1871, un any avans de l'altra; probablement dons no siguin l'una feta immediatament després de l'altra, pero de totes maneres, tan per les mides, com per l'agrupament i disposició de les figures, com pel color, semblen obres sincròniques i pensades per apariar-les. Aquesta tela: *Yo también fui soldado*, pintada l'any 71, és tal vegada superior a l'altra, ço que fa pensar que aquesta sigui un encàrreg i aquella siga espontània. (1). De totes maneres, l'espontanietat hi és relativa. Tan l'una com l'altra són excessivament *enriquesques*: són pintures al dictat, en les quals l'anècdota, massa ostensible, ho mata tot. No obstant, malgrat aixó i una entonació negra quelcom pobra, aquestes dugues curioses com-

(1) D'aquesta composició n'hi ha una primera idea en la Col. Apeles Mestres. És un bocet excessivament lleuger, molt petit (16 x 18), també apaïsat, però amb les figures de cos sencer. Aquest darrer detall fa creure que, en el cas d'ésser *Las Cartas* un encàrreg, no seria precisament el tema ço encarregat sino un parió qualsevol al quadre *Yo también fui soldado*, i que aleshores En Gomez desenrotllés amb figures de mig cos un tema que ja tenia prèviament pensat i abocetat amb figures senceres i amb un agrupament quelcom distint del definitiu. Aquesta diferència de composició seria en certa manera comanada per l'agrupament de les figures del quadre *Yo también fui soldado*.

posicions són molt valentes, pintades amb una empenta sorprenent i àdhuc subratllant, dintre la precarietat del color, certes calitats, les quals, com per un etzar, en uns moments escaducers, vivifiquen ací i allà alguns recons d'aquestes enfumades pintures. Sobretot cal remarcar amb detenció les tres figures de dones joves de la composició *Las Cartas* i els tres homes joves de l'altra composició per a admirar-les, desseguida de dissipada la primera impressió dolenta: són bellíssimes pintures austerament colorides, dintre la manera segona, simplement formal, estimabilíssimes. En canvi els dos vells són inferiors. Una vegada reconegudes i destriades les valors positives i les negatives d'aquestes dugues teles, totes les llurs culpes anecdotístiques i carrinclones les carregarà l'espectador a aquests dos infelços i valetudinaris bocss emissaris: els eternals vells disgraciosos d'En Simó Gomez.

D'aquesta mateixa sèrie és la tela *Els Estudiants* o *Primeros años de filosofía*, una de les primeres obres d'En Gomez, la qual sembla sense data, i qu'En Josep Masriera suposa del any 66. Pero el gènere és tan diferent del *Sant Sebastià*, obra d'aquest any 66, i en canvi és tan acostada al gènere de les dugues composicions citades dels anys 1871 i 72, que jo'm sento més inclinat a rejuvenir-la, al menys, de dos anys, posant-la al 1868, en quin any figura en l'exposició inagural de la «Sociedad de Bellas Artes», segons escriu En P. del O. És una obra perduda o massa ben guardada. Per a mi ha sigut del tot perduda: no l'he poguda trovar enlloc; ni tan sols he pogut haver-ne una pista, malgrat els esforços fets per a veure-la. Hauria sigut molt important sapiguer quin color domina en aquesta obra que gravita entre'l *Sant Sebastià*, ocre-terros, i *Las Cartas* i *Yo también fui soldado*, negres.

Després venen les composicions de figures úniques en bust, aon s'hi donen les obres més carrinclones, devegades dolentes àdhuc des del punt de vista pictòric, sovint odioses i tot, com per exemple aquell *Home amb una bandera espanyola*, qu'és d'alló més carrinclonament afectat que s'hagi mai ofert. Els *Bevedors* de les col·leccions A. de Ferrater, *Vídua Barata*, la *Testa Coronada* de la susdita col. Ferrater, el *Guerrer flamenc*, el *Vell de la Capa*, el *Fumador*, algun *Bust de vell*, etc., no són tampoc obres entusiasmadores. Les úniques peces remarcables d'aquesta sèrie son els *bandurristes* o *guitarristes* que pinta En Simó Gomez, i pels quals sempre és En Vidiella qui li serveix de model, excepte el bandurrista de la Col. Joar Alvarez, pel qual posà En J. Passos; el mateix Vidiella posa per un altre quadret representant, també un bandurrista i quin títol és *L'Hereuet*, (1) el que fa suposar que'l

(1) Diu el Sr. Apeles Mestres qu'aquesta bandúrria que apareix sovint en els quadres d'En Simó Gomez és la qu'ell, el Sr. Mestres, posseeix avui encara i qu'En Gomez li manlevava sovint.

pianista tocava l'instrument tot posant pel pintor, tota vegada que sabem els Gomez molt aficionats a la musica, i perquè rarament, en els quadres d'En Gomez, se troba la bandúrria en mans d'un profà en musica. És de remarcar, tan en els uns com en els altres d'aquests quadrets de una sola figura, tan els agradables com els que són desagradables, el predomini de la composició flamenco-holandesa, fins a quin punt aquests personatges evoquen els guitarristes fumadors i bevedors de Adrià Van Ostade, de Cornelis Dusart, de Jan Steen, de Brouwer, de Moreelse, de Teniers, etc. Fins se troba en la sèrie un *Guerrier flamenc*, títol que no ha sigut pas inventat per l'actual possessor, el Museu d'Art Modern, de Barcelona, sino que l'ha heretat del seu anterior propietari. (1).

*
* *

Savem qu'En Simó Gomez tenia molts deixebles i que, en perdre les oposicions a la càtedra de Colorit de l'Escola de Belles Arts, demés de concedir-li menció honorífica pel cuadro del *Judes*, el qual fou en consecució adquirit per a la Diputació Provincial, el Jurat o el qui fós li concedí, sino en aquell precís moment, quelcom més endavant, una auxiliaria d'aquella càtedra, la qual exercí fins que morí. ¿Se tracta dons d'un pintor dotat per a la pedagogia pictòrica? Sembla que no. Sembla que, malgrat la corrúa de deixebles que trucaven a la seva porta, malgrat el contentament de l'ensenyança d'En Gomez que aquests deixebles manifestaven, malgrat llur fidelitat i adhesió casi idolàtriques, al mestre, sembla que, malgrat tot aixó, En Simó Gomez era un mal professor.

Els Srs. Pidelasserra diuen que no tenia condicions pedagògiques, no tenia el dó de la paraula fàcil o persuassiva. Tan és aixís que segons diu el fill del mateix artista, sempre es quedava curt, amb la paraula a la boca, com en el moment qu'aquell Sr. Trabal li demana que li pinti unes portes. Afegeix el mateix Sr. Enric Gomez Font qu'En Simó perdé les oposicions de l'Escola de Belles Arts, no precisament perquè la composició del *Judes* sigués unánimement preterida, ja qu'el Jurat estava dividit en aquest punt, sino perquè en arribar als exercicis orals es quedà tallat, mut i escorregut com un col·legial tímit que fés les primeres armes, mentres qu'En Caba parlà pels colzes i tot. Demés, estava tan subjecte a les periòdiques i llargues crissis de descoratjament, que, encara qu'ha-

Facsimil de la firma
d' En Simó Gomez

(1) Sobre aquest flamenquisme o neerlandisme ja apoia En Brull d'aquesta manera: *Sas composicions Els Judadors, Las Cartas, aquella del Soldat* contant una història, *tots aquells quadros d'un conjunt senzill e ingenu, semblan pertànyer a l'escola flamenca.*

vés sigut un bon professor, la major part del temps no hauria pogut exercir-ne.

Emprò, tan si era apte per a la pedagogia com si no ho era, el cas és qu'En Simó Gomez exercia de pedagog, i per tan ens serà necessari recopilar, al menys en quatre ratlles el poc que savèm, el poc que s'ha pogut evocar de les seves ensenyances. Ja havem mencionat, demés de la seva passió pels pintors realistes francesos, pels flamencs, holandesos i castellans (ço que devia transcendir explícita o implícitament en les seves lliçons) ja havem mencionat la seva honestat artística i pertant la seva predilecció pels artistes més tècnicament concients i virtuosistes alhora que més espirituals, com per exemple, Holbein el Vell, el qual no's cansava de recomanar. No'l veurem mai recomanar cap artista solsament virtuosista. Savèm també que recomanava preferentment, casi exclusivament, el profunde coneixement del dibuix, al·legant que la pintura ja s'aprèn tota sola cuan se sab bé de dibuix i que per tan no's deu ni intentar agafar els pinsells avans d'aver passat per totes les probes del dibuix. En això s'aparenta a Ingres, com en altres maneres d'obrar. Amava, com Ingres, la línia pura, ben expressiva, modelant-la solsament de manera accessòria. «El dibuix és la probitat del art; fins el fum se pot expressar amb la línia», deia Ingres, ço que's trova implícitament en les ensenyances d'En Gomez. Diu el fill del pintor que mai feia dibuixar làmines.

*
*
*

¿Es aquesta tota l'activitat artística d'En Gomez? No. Encara s'ha de parlar d'En Simó Gomez acuarel·lista, ço qu'ha d'ésser una sorpresa per a molta gent que no coneixiem altre Simó Gomez que'l pintor al oli i el dibuixant. En Simó Gomez fou un gran acuarel·lista. Un gènere tan difícil com l'acuarel·la, cuan és aplicat a la pintura de figures encara ho devé més. Aquesta pintura de figures a l'acuarel·la és dons la qu'el pintor del Poble Sec practica amb la mateixa traça que la pintura al oli, pero amb la diferència que sols la practica en les composicions de petits busts, particularment busts masculins i, més senyaladament, retrats. Algunes d'aquestes petites pintures, de uns deu a vint centímetres, són mal vingudes, com si estessin tot just començades, a grans pinzellades dures, entre les que hi xisclen certs verds desentonats i ordinaris que semblen preparatoris. Pero aquestes que semblen solsament acuarel·les començades, d'entonació inacabada, són escaces i sols ne coneixem dugues; una, propietat del Museu d'Art Modern de Barcelona, i l'altra propietat del pintor En Rafel Forn. En canvi les altres, més nombroses, són verdaderes obres mestres de l'acuarel·la. La més important probablement és el *Retrat del deixeble Alandí*, aquí mateix re-

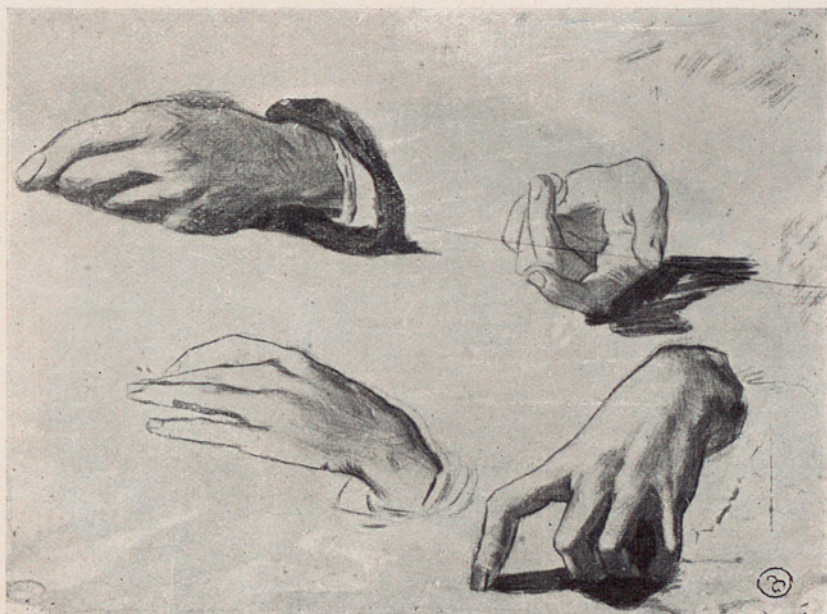

TERZETTO

CARMEN

(Prop. del Sr. J. M. Matas)

ESTUDI DE MANS

Dibuix al llàpiz «Conté» (Col. E. Gomez Font)

ESTUDI PEL QUADRO «¡VIVA LA PEPA!»

(Col. Vidua Vidiella)

BOCET PER A EL QUADRO «VIVA LA PEPA!»
(Col. *Juanyer Vidal*)

RETRAT DE LA SRA. DE DOMÈNECH
(Prop. Sr. *Lluís Domènech*)

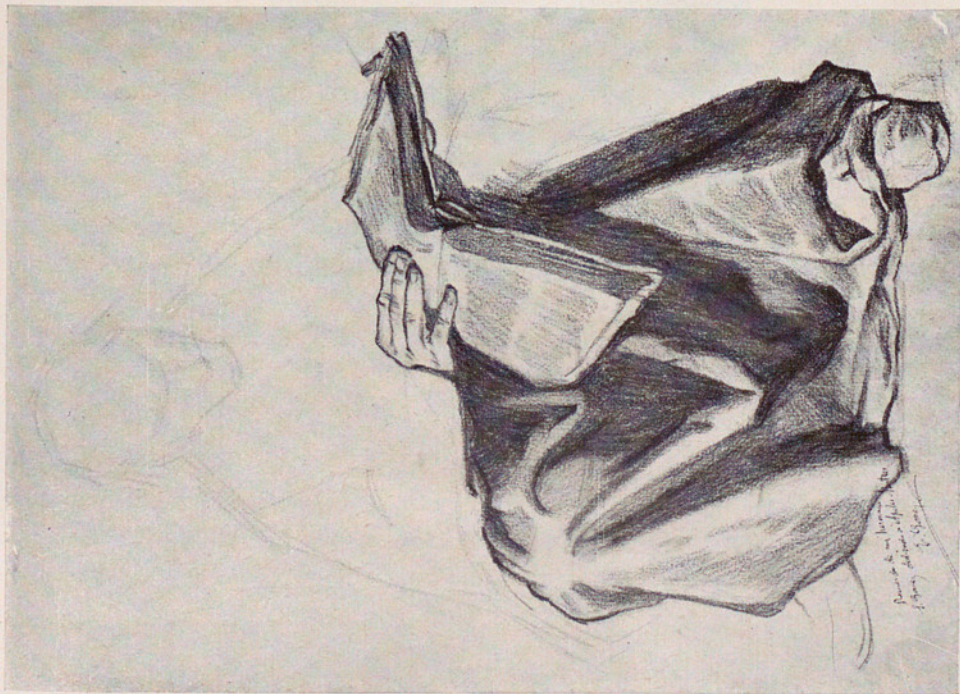
HOME DE LA CAPA EN UN INTERIOR

(Propietat del Sr. Pujades)

DESNÚ FEMENÍ

(Lithografia)

ESTUDI DE PLEGS

Sanguina (Col. E. Comte Font)

PERSEU

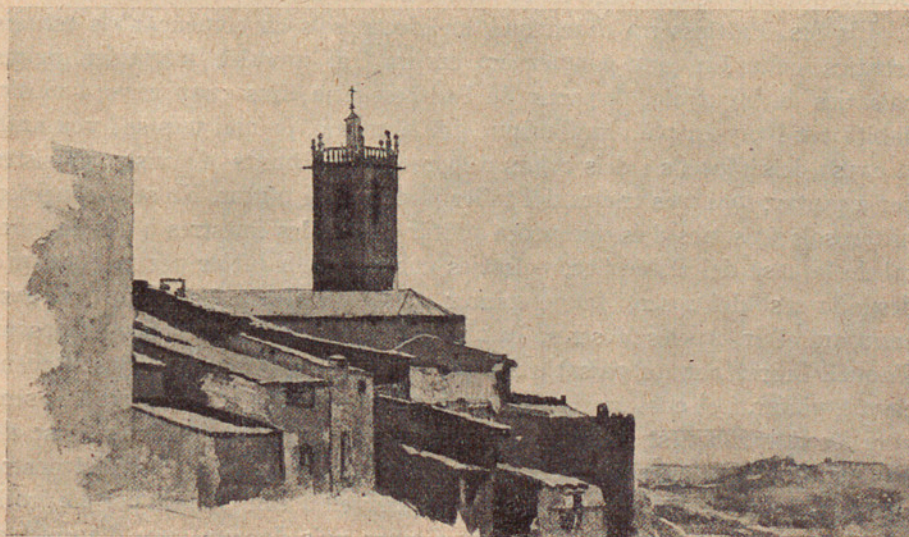
(Col. E. Comte Font)

FUMADOR

(Col. J. Estruch)

produït. La que li segueix en vàlua artística és segurament el *Retrat del altre deixeble*, el *Sr. Imbert*, també reproduïda a seguit. Per fi, la tercera és l'*Estudiant* que'l pintor dedicà a En Pompeu Gener i quina dedicatòria està avui mija esborrada: també la reproduïm. En aquestes tres acuarel·les les calitats no hi són negligides, ben al contrari; i aixó és molt d'apreciar en aquest procediment pictòric, perquè les calitats no's solen aconseguir sino a força de tanteijos, i la pintura a l'acuarel·la no n'admet de tanteijos: és una pintura, com el fresc, casi de primera intenció. Els traspastos, també, cosa tan difícil en l'aiguada, són obtinguts amb una espontانيتat talment ampla,

PAISATJE DE CALDES DE MONTBUI

Acuarel·la. (Museu d'Art Mod. Barcelona)

fresca i graciosa; l'artista juga tan olímpicament amb les dificultats dels regalims, les humitats i les permeabilitats i en triomfa tan admirablement, que, solsament del punt de vista tècnic, aquestes petites pintures meravel·len i encisen com verdaderes obres mestres.

Y és que també, apart de la llur inmensa valor tècnica, són obres mestres dedebó, sense hipèrbole: són pintures que tradueixen una visió subtil de la realitat, obres ben concebudes i ben parides. El color és ric en els dos retrats, és càlit i vellutat. En l'*Estudiant* el color és severíssim, tot en grisos i negres. Pero, tan en aquesta obra com en aquelles altres dugues, *les valors* són una meravella, quelcom d'esquisidament rar, d'una sensibilitat plàstica poderosa qu'eleva aquests pocs centímetres de paper a la categoria de monument, de cosa universalment admirable i preciosa.

Altres pintures a l'acuarel·la menys importants, existeixen; algun bocet d'il·lustració o de portada, feïnes editorials sense gran importància i, per fi, que jo sàpiga, un *Paisatge de Caldes de Montbui*, potser l'únic paisatge que's conegui d'En Simó Gomez. Aquest paisatge, qu'és una vista del poble citat, i que no està acabat, és una de les quatre obres regalades al Museu de Barcelona pel deixeble Sr. Xumetra.

La raresa dels paisatjes en l'obra d'En Simó Gomez dona una importància a aquesta obra, la qual no té certament una gran valor artística, i que més aviat és una acuarel·la dels començaments de la carrera artística d'En Gomez que no pas una obra de la maduresa, dons està datada del 1866.

Els Srs. Pidelasserra diuen que, en efecte, sols en començar els estudis artístics, quan En Simó Gomez era encara un xavalet, havia fet alguns paisatjes de Montjuic. A partir de l'adolescència, fins quan, anys a venir, habita tot l'any en plè virgilianisme del Montjuic, ja mai més se'l veu amb la capsa dels pinzells i dels colors a la recerca de punts de vista paisistes per a pintar; mai més treurà del taller la capça de pintor. No se li coneixen ni tan sols paisatjes dels que podia pintar des de les finestres o des del portal de la casa del Poble Sec, paisatjes encisadors, a jutjar per la nota que desde la casa del nostre faune pintor pintà un altre artista, la qual posseeix ara el Sr. Apeles Mestres. També es pot jutjar del bucolisme imposant d'aquell indret per un paisatge fet per l'Enric Galwey, quan tot just començava a pintar, i el qual avui posseeix la germana d'En Simó Gomez, la senyora Teodora. Aquest paisatge curiosíssim representa un verdader bosc de xiprers, el qual se trojava en front mateix del portal de la casa del nostre pintor. Com se veu, dons, els paisatjistes anaven a cànn Gomez per a aprofitar bons punts de vista que'l mateix Gomez no's donava cura d'aprofitar. Es veu ben bé que'l paisatge no l'interessava gens.

Tampoc sembla En Simó Gomez haver-se interessat gens per les natures mortes. Llevat de les que's diu que va pintar a casa d'aquell ingénu Sr. Trabal, i que serien fetes de memòria, no se li'n sab cap d'altre qu'aquella no-teta gravada al boix pel germà Enric, la qual reproduïm pàgines enrera. Sembla que l nostre biografiat la dibuixà com una de tantes futeses que l Enric li demanava, en les hores de lleure, per a exercitar als deixebles, o tal vegada per amor al ofici, per a que ell mateix, l Enric, no s'havés d'estar sense fer rès, particularment per delectació envers l'art d'En Simó, per la voluptuositat de refer en la reproducció al boix aquelles formes admirades del ídol de la família, el gran artista qu'ell era el primer de venerar encara que no ho digués.

Els Senyors Junyer-Vidal posseeixen un bodegó amb fruites que l'atribueixen a En Gomez, pero ni el color, massa encès, ni la factura, massa fo-

gosa, ni la precària corporietat de les fruites, no semblen pas del pintor de *¡Viva la Pepa!*

Per fi, ens cal parlar d'un darrer caire de l'obra d'En Gomez: la caricatura, aquest art que a manera de passatemps han practicat alguns grans artistes. En Simó Gomez practicaria molt poc la caricatura. Sols li'n coneixem una, la que representa el galliner del teatre Reial, de Madrit, en dia d'òpera. No és cap meravella pero és un dibuix ben compost, ben movimentat i bastant expressiu, com se podrà veure en la reproducció que'n donem.

EL GALLINER DEL TEATRE REIAL, DE MADRIT

Caricatura a la ploma. (Col. Vidua Vidiella)

Heus ací esplicat tot el que s'ha pogut recullir sobre'l feinejar del pintor que volem evocar. No és molt pero és bastant per a fer-se càrrec de la seva actuació i del seu temperament artístics. És curiós de remarcar aquest artista al treball, tan seriosament, tan conciensudament, tan honestament i alhora, podriem dir, tan devotament. En la acuarel·la del Sr. Imbert que'l representa d'esquena, treballant, se té, en guaitar-la, no se sap pas perquè, la impressió d'aquesta devoció, d'aquesta concentració del seu esperit enfocada tota en el treball; s'hi endevina la continuïtat amorosa i adalorada del bon feinejar. Y dihem qu'és curiosa aquesta manera de treballar, tan plena d'unció, per qué d'altra banda savèm quina mena de silvà remuga sota aquesta pell de pintor honest i recullit. Ell mateix ne té consciència, tal vegada, dels rampells d'aquest *dobte*, dels perills del ventet del defora, per tan, de la neces-

sitat de no pensar en res més durant aquelles poques hores de claror, bones per a la pintura; i tan deu esser aixís que, segons conta el Sr. Passos, tenia la força de voluntat suficient de no anar, en havent dinat, a pendre cafè al *Casino Hortelanse* ni enlloc, perquè temia quedars-hi, i aleshores, què'n fora de la jornada d'aquest pintor, que ja es llevava a mitjdia? S'ha d'admirar aquesta força de voluntat en home que n'estava tan desprovist i al qual devia temptar crudelment aquella hora de verdader cafetisme qu'és el començament de la tarda. Aquesta força de voluntat la mantenia ferma En Simó Gomez àdhuc els diumenjes. Aquell sant dia de repòs el pintor s'el passava també trevallant al taller durant tota la tarda, segons afegeix el mateix Sr. Passos a la donada anterior. Era molt rar que'l diumenje se'l veiés al cafè durant el dia. Aquesta qu'en podriem dir virtut de continència en home tan incontinent no s'explica d'altra manera que pel gran amor que sentia envers el seu ofici, pel seu fortíssim temperament de pintor, el qual el fèia fruir o apassionar tan en el trevall, com la seva sensualitat platxerosa el fèia gosar cada nit en les ubriagues aventures de lascívia i de passions banals desbridades.

¿Què se'n desprèn de tot aixó que fins ací portem explicat? ¿Quina idea tenim ara del gran pintor i del seu art? Veiam si som capaços de considerar d'una manera concisa i llògica aquesta singular personalitat.

CAPITOL XV

CONSIDERACIONS SOBRE L'ART D'EN SIMÓ GOMEZ

L'art d'En Simó Gomez té'ls dalts i baixos de totes les evolucions, però és un art sempre ascendent i que des de'l començ fins a la interrupció decisiva, per no dir fins al acabament, segeuix una ben determinada i ingènita trajectòria. No's pot pas dir d'ell que vacil·li ni que tanteji. L'artista és un home que, sense dir-se: faré això o allò, o el de més enllà, se trova fent una gran obra personalíssima amb tot l'aplom i seguretat de les accions ingènues.

En Simó Gomez és innatament un realista, per manera que si enlloc d'ecloure en un moment i en un terreny antecedentment realistes s'havés trovat en una hora i entre una gent romàntiques, no hauria tingut més remei que obrar com un Delacroix, per exemple: desenrotllant temes romàntics amb un esperit profundament realista. D'aquesta precisa manera obrà En Martí i Alsina, qu'era un gran realista anterior a En Simó Gomez, i format en un medi tarat de romanticisme.

Les primeres obres d'En Simó Gomez, el *Sant Sebastià*, el *Retrat jove del senyor Vidal*, *L'home de la capa* de la Col. Pujades, i altres que tenim assenyalades com perteneixent a la primera època, són ja netament realistes. El *Sant Sebastià* encara se pot considerar obra d'un realisme d'ocasió, reflexe del realisme de certes escoles clàssiques ullades en els Museus, quelcom a la Caravaggio. En canvi, el *Retrat jove del senyor Vidal* és una pintura realista a la moderna, una obra impregnada d'aquelles valors molt més afinades i escrutadores qu'ens regala el realisme francès.

En tornar de París el nostre pintor, aquelles escoles franceses moder-

nes ja han obrat sobre En Simó Gomez, quina pintura s'ha assimilat perfectament la sanitat dels Courbet, Decamps, Lami, Granet, etc. No és tan afinat com els realistes francesos que vindran després pero té moltes de les virtuts de Manet, moltes d'aquelles virtuts qu'els Courbet i Decamps i Lami no tenien encara. Aquella subtilitat dels retrats femenins al oli i de certs dibuixos no s'ha pas de cercar en Courbet ni en els seus contemporanis. Oscilant entre la sensibilitat d'una i altra d'aquelles potentes generacions d'artistes francesos, En Simó Gomez se col·loca al nivell d'aquell gran i olvidat artista que, tot convivint amb els Impresionistes en l'espai, n'estava mol reçagat en el temps: En Xavier Ricard, el pintor incomparable de la dòna, el retratista manyac i sentimental de les belleses femenines del Segon Imperi. Els bons retrats femenins d'En Simó Gomez se sobreposen sovint fins i tot als retrats femenins d'En Frederic de Madrazo, qui, com ja és sabut, feu meravelles en aquest mateix lirisme del retrat femení. Pero aixís com En Madrazo és artista més fecunde, més pulcre, i alhora més constantment victoriós qu'el nostre Simó Gomez, en canvi mai aconseguix la calentor recomfortanta de la paleta del pintor del Poble Sec. La paleta d'En Madrazo és més rica pero més freda i sovint la seva riquesa no és del tot de bona llei. Així com En Simó Gomez se col·loca entre Courbet, Ingres i Manet, el gran pintor castellà se trova bé entre'ls Carles Lluís de Rivera, Ingres i Winterhalter. L'un i l'altre són encisadors en llur posició respectiva, el castellà sobrepassa en moltes finors i traça al català; pero'l nostre faune és més pintor, més realista, més fundament colorista, tot i ésser la seva paleta més limitada que la d'En Madrazo. En Madrazo idealitza la dòna del seu temps amb el lirisme d'un Campoamor; En Xavier Ricard la idealisa quelcom fatídicament i malaltigament, quelcom a la Baudelaire; el nostre Gomez no la idealisa sino que la subtilisa eròticament, extraient-ne plàsticament — sempre plàsticament i rés més que plàsticament — les seves soles essències de feminitat i joventut. Faune avans que tot, en depassar la joventut o bé en perdre la feminitat, el seu model femení ja no li diu rès i par aixó ne tramet a la tela tan poca cosa.

En canvi, En Simó Gomez no's sentirà aixís de desorientat devant de la maduresa masculina. El *Retrat del Sr. Rosés*, o el del *Sr. Vidal*, parió del de la muller, aquella tela que sembla de mà d'En Lluç Cranach, són unes meravelles de precisió que l'Ingres també hauria pogut firmar. En aquesta aptitut més universalista En Gomez s'aparenta al mestre de Montauban per a separar-se d'En Madrazo i d'En Xavier Ricard. D'altra banda ens cal reconeixre que ni el nostre Gomez, ni el castellà Madrazo, ni el francès Ricard, no han reïxit mai en la representació de la vellesa, potser per raó del llur erotisme, potset per negligència; i en aixó el gran Ingres

segueix dominant. Negligència, pero, no se li pot pas inculpar a En Gomez en aquest cas perquè són ben paleses las freqüents sollicitacions que feren els seus pinzells a la vellesa. Hi havia més aviat en la sensibilitat d'En Simó Gomez una incapacitat per a captar la significació de la gent envellida: en el seu talent realista hi mancava quelcom; tal vegada alguna de les seves potències plasmadores estava per despertar. Es cosa corrent no obstant en pintura aquesta prevenció subreptícia dels esperits de certs pintors, àdhuc realistes, àdhuc grans realistes, envers la senectut o envers altres caires precàris de la vida, talment com si la reflexió coaccionés la visió. Són raríssims els genis a la Rembrandt, a la Velazquez, a la Raffael, a la Renoir, a la Degas, a la Manet, etc., que sàpiguen o que puguin conservar la projecció ben fresca i desinteressada de la llur visió demunt de totes les coses.

L'obra d'En Simó Gomez marca una ascensió tan continuada, alhora que un tan sensible alliberament del convencional en el moment que la Mort li fa deixar per sempre els pinzells, qu'és de creure que aviat hauria aconseguit la gran i perfecta il·luminació interior dels pintors, aquell moment que les coses totes, totes, totes — les bones i les dolentes — se veuen, fins a l'ànima llur, bones, admirablement bones, immenses, inmanentes i verdares.

Aquest moment, tan en els pintors i esculptors, com en els poetes, com en els músics i els filòsofs, sol ésser o bé el de la maduresa natural, quan la dona, escorcollada fins a la punta dels cabells, deixa d'ésser una irreflexiva obsessió eròtica per a convertir-se en objecte de conscienta sensualitat; o bé el moment de maduresa precoç, quan la passió artística és prou avassalladora per a sobreposar-se a tota altra passió. En Simó Gomez s'anava potser acostant al moment d'embaïfament eròtic i de maduresa artística quan justament la vida se li acaba. Pocs dies avans de morir, conta el Sr. Pidelasserra, pare, que anant plegats pels carrers de Barcelona, el pintor se li confessà d'una manera brusca, com d'un home que revé de sobte a la realitat després d'un pesombre o d'un desvariejar. I el pobre Simó li deïa al seu amic quina sorpresa adolorida havia tingut tot d'una en veure's embrutit en aquella fúria de platxeris, i com se sentia la necessitat de canviar de ruta, de sortir del pou; com li semblava delicada i plena de significat la vida assolada, pura, simple i natural; com volia canviar i ésser un altre home. I diu el Sr. Pidelasserra que tot això ho deïa amb una certa candor i espontaneïtat que desdeïa del tot del tò del seu llenguatge corrent, sempre allunyat d'aquells temes del sentiment, àdhuc quan el pintor estava més tendre i afable. El Sr. Pidelasserra diu qu'aquella conversa el va emocionar i qu'eren tan sinceres i tan patètica-

ment invocadores aquelles confessió i contricció, qu'ell, el Sr. Pidelasserra, ne quedà reconfortat en la seva estima per En Simó Gomez, segur de que l'home anava a fer la crisi de la serenitat.

Aleshores, aquelles tares de l'obra d'En Gomez, pròpies d'una visió interessada de determinats caires de la vida, hauria segurament desaparegut; totes les seves pintures haurien sigut tan grandiosament interpretades com els retrats de dones joves; hauria aconseguit el deslliurament de les contingències i ens hauria donat obres genials. Hauria trovat la manera d'intensificar l'expressió plàstica per medi del color, ço que ja s'endevina en les darreres obres; hauria trovat la manera de deslliurar-se de un cert amanerament d'escola qu'adhuc en els darrers temps reapareix sovint en els seus modelat i pinzellada; hauria abandonat la preocupació massa escolàstica de la pinzellada espontània sobressortint com una valor essencial; hauria arribat a despendre's d'aquell anecdotisme i sobretot de la carrincloneria peculiar a tot sistemàtic anecdotisme que, com el d'aquell temps, vé suggerit per una clientela burgesa i completament indotada per a la contemplació plàstica. En Simó Gomez hauria aleshores pintat un formidable retrat de la Sra. de Rosés, tan formidable com el del cónyugue; hauria pintat una arengada o un ceba, com feu En Nonell en atenye la crisi de serenitat; hauria pintat cualsevolga banalitat que conmoqués a tothom; o bé hauria seguit pintant anècdotes en les quals totes les valors passatjères i carrinclones no s'haurien vist, hauria pintat anècdotes formidablement pictòriques, de una tan alta i noble plàsticitat com les de Decamps, Delacroix o Chardin, com les dels mestres holandesos del segle XVII.

Perquè, En Simó Gomez no era pas el pintor castellanisat que molta gent suposa en fer el just paral·lel que hi ha entre algunes de les seves representacions d'homes vells, i certs tipus velazquiens, de la primera i pitjor època velazquiàna. No, aquesta semblança no era més que externa i un ressavi del primer engrescament, del engrescament del estudiant museista, de cuan la seva orientació no era ben determinada. Encara, aquest velazquisme, tan poc velazquista que'l mateix Velazquez, en devenir el gran Velazquez del retorn d'Italia, repudia de tot cor, és quelcom de superficial i fals en l'obra d'En Gomez, en tan que la preocupació de la pinzellada velazquiàna predomina sobre la intenció purament pictòrica que guia a Velazquez: aixís, el precaríssim castellanisme del nostre Gomez no té il·lació en la consciència del pintor; demés, més que velazquisme, és quelcom de semblant al art del valencià Francesc Ribalta. Jo estic per creure que'l vertader Velazquez no'l compregué gaire En Simó Gomez: aquella predilecció, en tan que copista, per la tela dels *Borrachos*, tenint, com tenia al davant *Las Meninas*, *Las Hilanderas*, el *Retrat del duc d'Olivares*, els *Re-*

BOCET PER AL QUADRO «CRISTÒFOL COLOM DAVANT DELS REIS CATÒLICS»

(Propietat del Sr. E. Gomez)

RETRAT D'UN DESCONEGUT

(Col. A. Dorca)

RETRAT DEL SR. VIDAL

(Propietat de la Sra. Vidal)

RETRAT DE LA SRA. VIDAL

(Propietat de la Sra. Vidal)

RETRATS DEL SR. I DE LA SRA. ROSÉS

(Propietat de la Sra. Montserrat Rosamora)

trats de les Infantes, el del *Duc de Benavente*, etc., és quelcom de significatiu. Es pot assegurar potser que ni a París ni a Madrid no compregué bé, no interpretà bé només qu'els flamencs i holandesos, segurament també En Decamps. He tingut ocasió de veure d'aprop les còpies de Raffael i de Murillo que'l nostre pintor feu pel Sr. Fontanet, avui en possessió de la senyora Vídua Barata, i es pot ben renegar d'aquella interpretació, la qual és seca, agra, negra, incolora i sobretot antiraffaelesca i antimurillesca. — Còm contrasten aquestes míseres còpies de Raffael i de Murillo amb aquella còpia meravellosa de Jan Steen, feta al Louvre, quatre o cinc anys enrera. Aquí, en aquest dibuix en blanc i negre, tot és vidència; allí, en les còpies al oli, fetes quan el pintor tenia alguns anys més d'experiència del seu art, en aquells pseudes Raffael i Murillo, no's trovaria rès d'agradós: són coses afrosament negatives i mortes.

I és qu'En Gomez neix holanditzant: ho és sense qu'ell s'en dongui conte, segurament; que si se n'havés adonat, quelcom ens n'hauria pervingut; si ell ho havés descobert, n'hauria parlat, i per tan se'n sabia quelcom: el germà Enric ho hauria propalat. Pero En Simó Gomez s'imaginava pintor d'esperit castellà i com que la seva pintura era sòbria de color, sense ésser pobra, aixó ajudà a equiparar-la a la pintura castellana — la qual, és sòbria també; i sovint, més que sòbria, pobra. Ajudà molt a afirmar aquesta creència, que l'escaç lluc artístic d'aquell temps no podia contradir, la suggestió qu'en els esperits produïa el sapiguer l'ascendència i el nom de família del pintor, forasters; el suposar els pares d'En Gomez castellans pel fet que parlessin castellà.

Un altre motiu secundari de castellanisació il·legítima de l'obra d'En Gomez és el fet suggestionador sobre la crítica quelcom lleugera del tems d'En Gomez, que proporcionen els paral·lismes de certes composicions del pintor del Poble Sec amb les del pintor de Felip IV: aquells *Borratxos* o *Bevedors* formant composició unipersonal; aquells dos *Home de la Capa* i altres tipus pel estil que facilment evoquen el tipu velazquià del *Menipo* o bé del *Esop*. Sobretot el fet d'haver tingut tan ècsit la còpia de *Els Borratxos* de Velazquez i de veure pintar després al mateix Gomez el cuadro de *Els Bevedors*.

Dugues obres hi ha en la producció d'En Gomez qu'autoritzarien aquella filiació castellana de la seva pintura — pero són solsament dugues, i de les més fluïxes, probablement dugues obres d'encàrreg: *Las Cartas* i *Yo también fui soldado*. En aquestes dugues teles, pero, hi han tots els vicis de la pintura castellana i molt poques de les seves virtuts. Val més que prescindim d'aquestes dugues obres tan magres: per a cercar una classificació del talent pictòric d'En Simó Gomez val més qu'ens fiem del testimoni de tot

el restant de la seva pintura. Aquí hi trovarem aquell oscilar entre'ls realistes francesos i els holandesos. Devegades les dugues influències se troven reunides, com, per exemple, en els tres més petits quadres de figures senceres titulats *Pensarosa*, *La dona del vano* i *Guitarrista*, com en la majoria dels retrats i en el *Sant Bonaventura* i en els quatre sants del Pí; altres vegades el neerlandisme domina com en *Els Jugadors de Daus* o siga *Els Bevedors*, en el *Terzetto*, en el *¡Viva la Pepal!* en els *Guitarristes* diversos i en *L'Hereuet*, en *Primeros años de filosofía*, en les diverses *Poncelleta*, en *El Fumador*, en *Soldat flamenc*, i en les acuarel·les *Un Estudiat*, *Retrat del Sr. Imbert* i *Retrat d'En Cristofol Alandí*. Sovint és el francesisme el que domina, tan en obres de després d'haver vist el Museu del Louvre, com d'avans; per exemple, en el *Cap de noi* i el bocet per a *Una Bullanga*, de la Col. Quer; en els *Retrat més jove del Sr. Vidal*; en els dos *Caçadors* pintats per a la façana del armer Costa; en el *Perseu*, en el Bocet per a una *Marededeu de La Salette*; en el desdixat *Moisès*; en el lleu bocet per a la *Consegració del Dogma de la Immaculada*, en el *Colom davant dels reis Catòlics* en el bocet per al *Comte l'Arnau*; en *Les Quatre Estacions*, en els dibuixos més perfectes, etc. Hi ha per fi una quantitat de quadres xics i grans, d'estudis i dibuixos menys importants, en els quals les influències són menys assenyalades o bé son marcadament castellanes, no precisament velazquianes, sino mediocrement castellanes, com per exemple, els dos quadres de *Las Cartas* i *Yo també fui soldado*, algun *Bevedor*, *L'Home de la Capa* de mitj còs, ja citats, i el *Sant Sebastià*, que pot semblar de l'escola de Madrid perquè aquells successors de Velazquez que la constituïen tenien més de italià decadent que de Velazquians, etc.

Sobressurt de tot això que'l que més colorí el temperament pictòric d'En Gomez fou el Realisme, i, de tots els realismes, l'holandés. Si aquest pintor havés pogut atravesar la crisi de disbauxa i atenye, després de la llarga tempestat sensual, les platjes de la serenitat, de la maduresa, segurament ens hauria donat quelcom de fortíssim dintre aquest realisme. I hom se pot preguntar amb una gran emoció ¿què hauria esdevingut l'art innatament holandisant d'En Gomez si després de la crisi el pintor havés pogut veure els Museus d'Holanda i de Bèlgica? Quina bella parella aleshores, el Realisme holandès d'En Gomez junt amb el realisme francès del mai prou alabat Martí i Alsina? Quina gran lliçó, quin bell despertar de la consciència artística, de la sensibilitat pictòrica de Catalunya!

En Mercadé se pot dir que amb la seva *Traslació del Còs de Sant Francesc*, la *Santa Tresa*, la *Església de Cervara*, la *Casa de Maternitat*, etc., posa els fonaments solidíssims de la nostra pintura. En Martí i Alsina, un dels més grans pintors europeus — ara ja es pot dir — dels temps mo-

ders, un pintor quina grandesa encara està per senyalar (1), ens posa tot d'una la nostra sensibilitat plàstica al diapassó del art modern francès, qu'és el més profunde i vivaç, l'únic qu'avui dia pot determinar punts de partida, estimular i, sobretot, orientar. Si En Simó Gomez havés pogut bastir amb anys i experiència quelcom de tan sòlit dintre'l Realisme de caràcter holandès com En Martí i Alsina edificà dintre la concepció realista francesa, potser el nostre art no hauria tot ell gravitat en l'òrbita francesa, hauria tingut un equilibri que respondria, més que al francesisme estricte, al sentiment plàstic de la nostra terra, el qual no és estrictament francès sino que té quelcom de nòrdic, com la nostra música popular; sols que aixís com el nordisme de la nostra música és germànic, el de la nostra pintura és flamingant i holanditzant. En una sèrie d'articles qu'alhora de compondre aquest llibre estic redactant per al diari *La Publicitat* sobre la Holanda, he tingut ocasió de posar de relleu els nombrosos i colpidors punts de contacte que té el nostre poble, la nostra idiosincràcia, amb el poble holandès. Essent la psicologia catalana molt semblanta a la holandesa, no ha de semblar molt aventurada aquesta suposició qu'avenço sobre el paralelisme del nostre mutu realisme pictòric. Ja, en el moment gòtic, la nostra pintura fou influïda des d'un principi, d'un cantó, per ço qu'aleshores equivalia en pintura al francesisme d'avui: l'escola de Siena; d'altre cantó, per la escola flamenca. I si la nostra escultura gòtica és d'influència únicament francesa, tan fina, tan distingida i forta com la millor escultura francesa, i no és influïda per cap altra escola escultòrica, aixó esdevé, probablement perque la francesa era tan gran que no n'hi havia d'altra que la sobrepassés; també perque a Holanda se pot dir que no hi havia escultura i perque a Flandes sols hi havien escoles mestices de francesa i d'alemanya: en fi, perquè 'ls nostres escultors se sentien un geni superior als genis dels escultors de totes aquestes sub-escoles, un geni tan gran com el geni francès, i quines obres mestres catalanes són tan belles i subtils com les millors de Reims, de Paris, d'Amiens. L'Angel de la façana lateral del Ajuntament de Barcelona no'l superen les escoles franceses; l'obra d'En Pere Johan no la supera ningú; Berenguer de Cebrià, Pere Oller i tans i tans anònims de la nostra escultura gòtica catalana tenen un lloc preminent en l'art de tot el món i de totes les èpoques. El dia que's divulgui la valor de la nostra escultura gòtica, àdhuc de la nostra escultura del Renaixement i de l'època barroca, la gent que-

(1) Les pintures més belles d'En Martí no pogueren ésser exposades en la Retrospectiva d'aquest pintor organitzada per la Junta Municipal d'Exposicions d'Art en el Palau de Belles Arts, l'any 1920, i tampoc pogueren ésser conegudes del biografiador d'aquest pintor, el Sr. Joaquim Folch i Torres ni del públic. És per això, doncs, que diem que la valor d'aquest art encara està per assenyalar, de la mateixa manera que les possibles descobertes futures d'obres d'En Gomez poden modificar els judicis emesos en aquesta biografia.

darà veient visions, i molts desmenjats de la fruita catalanesca vindran aleshores a la nostra taula a devorar a mans besades aquelles coses delectoses, i una gran consideració n'haurà tot aquest recó de mediterrani, massa olvidat o menyspreat.

Aquesta meravellosa escultura antiga de Catalunya, tot i devallant, com l'arquitectura gòtica catalana, del art francès, tenia quelcom de propi, quelcom que no era francès i que, tot diferenciant-la, li donava sovint una valor d'humanitat més sabrosa. Aquest matí indefinible era quelcom d'holanditzant, si es podés dir aixís de coses gòtiques i esculturades; era un punt de realisme més pronunciat que'l de l'escultura francesa; una menor dossi de simbolisme i una major d'objectivitat, de penetració, d'intuïció del objecte en sí, de repudi de les valors adventícies i convencionals. Aixó es veu marcadament en l'art d'En Pere Johan, sobretot en el recuadre de *Santa Tecla en el llac*, del fabulós retaule d'alabastre de la Sèu de Tarragona.

Aixó dons, aquest punt fort de realisme, aquest accent de realisme estricte, depurat de tota llei de simbolisme, *sensual fins al ànima*, és el que li cal a la nostra pintura per a respondre al sentiment sincer del art propi. Sensual fins al ànima, perquè, pel pintor realista, l'ànima de les coses és aixó: un centrifugisme de sensualitat, aquella alta sensualitat que vé a esser com la dilució en el coneixement humà de les essències boi revelant-se.

El realisme d'En Martí i Alsina ja semblava tendir a aquesta golafreria santa, a aquest *prometeïsme*—pero vagament. En Simó Gomez sentia molt més intensament aixó, sense posseir la traça ni el geni d'En Martí. Els francesos certament, ho senten més que ningú; pero són tan preponderantment graciosos, són tan persistentment hereus del segle XVIII, que mai atinen en el desequilibri que un excés, encara que sols sigui un petit excés de gràcia, dona a la llur pintura; desequilibri pero que ningú podrà blasmar, perquè està tan bé, és una tan encisadora causa de personalitat, que l'esmena, l'equilibri forçat d'aquest desequilibri podria molt ben degenerar en una ruïna. Empró a nosaltres ens és indispensable retrovar en la nostra pintura aquell contrapés, aquella mica d'esperit de llordor que la nostra escultura copçà tan magníficament que potser per aquesta causa arribà a sobrepassar a la francesa. Cézanne sentia aixó, Chardin també: abdós pressentien, sense dirsho potser, que a Holanda hi havia un bell esperit de llordor que convenia a la pintura francesa. Van Gogh, pel contrari, baixava d'Holanda a França perquè pressentia també que a França hi havia un esperit de lleugeresa, un esperit alat que convenia a la pintura holandesa. Dels tres, potser Chardin fou el més s'acostà a la bella síntesi

plàstica, i en el paisatge foren potser més aviat En Claudi Monet, En Sisley i En Pissarró els que més s'acostaren a aquell ideal, més qu'En Cézanne, qui sempre divagà. Aixó no's pot dir encara, perquè sembla paradòjic o contrari als fets, pero d'ací a pocs anys serà article de fè, i molts col·leccionadors de cézannes perdràn diners.

En Simó Gomez potser hauria portat aquest evangeli de la llordor i pesadesa que equilibrés i llegitimés el doble sentir alat i pesant del nostre art si havés pogut viure més temps. Pero estava escrit qu'En Simó Gomez no havia de passar d'un pintor prometedor de tot aixó. No li estava reservat el geni pictòric, que's traslluia proper en el pintor de retrats, ni li estava reservat el paper de cap d'escola. Havia d'ésser el Simó Gomez que fou i no pas un altre. És probable que aixó no tingui rèplica, pero aixís i tot la pintura catalana pot donar una rèplica en acceptar aquella lliçó que's desprén del ingenu holanditzar d'En Gomez, ço que no repugna gens al nostre taran-nà artístic; per manera, que aixís com els nostres pintors fan el viatge de Paris i d'Itàlia, no deixin de fer també el d'Holanda. N'hi haurien que no hi trovarien rès a garbellar en aquells Museus i col·leccions d'Holanda, artistes innatament francisants, de visió alada i tota de vaguetats; altres n'hi haurien que a Amsterdam i a Harlem, a La Hàia i a Rotterdam hi trovarien aquell esperit de llordor, tan odiós a la neurossi subtilista de Nietzsche, pero tan preciós per al llur equilibri intern; n'hi haurien qu'als Païssos Baixos hi trovarien tot el que'ls cal, segons l'imperatiu del propi temperament pictòric. D'aquestes tres peculiars menés de temperament hi ha entre'ls nostres pintors, i l'obstinar-se tothom en pintar a la francesa és per tan un error contra natura que pot no deixar-nos veure-hi clar i que probablement mai no'ns deixaria badar la flor d'un art propi.

En Simó Gomez no és pas un pintor genial, ni arriba a ésser el precursor o el cap d'escola que'ns caldria i que podia ésser; En Simó Gomez produeix sovint una pintura carrinclona, també sovint tímida o acadèmica. Pero, hi ha tanta força latent en el seu art en general, el seu academisme és tan ferm, tan superior a l'Escola, tan esponjat de sentiment realista, tan expressiu de les sanes i verdaderes valors pictòriques que, sense regatejar, l'havem de considerar com tot alló que no és, pero que tan bé representa, tan implícitament bé en la història de la nostra jova pintura. Exhibida, o evocada tan sols, entre l'abigarrament un xic barbre i baladrer de les nombroses escoles moderníssimes, aquesta austera i sorda pintura d'En Simó Gomez potser sembli, al primer cop d'ull, un xic neutra, quelcom banal i sense valor. Pero després d'uns minuts de contemplació, d'aïllament i abstracció de la fira de coloraines i d'excentricitats, l'espectador més refractari a la pintura escolàstica haurà de confessar-se vençut enfront del rea-

lisme suculent, franc, robust— tan pregonament llord, que fins se podria dir, a la seva adreça, realisme espiritualment llord; com se podria dir, per raons semblants, del realisme de Rembrandt o de Terborg, de Vermeer o del Aert de Gelder.

Pero, sobretot, s'ha d'estimar la pintura d'En Simó Gomez cuan se la col.loca històricament, cuan s'en coneixen els antecedents i els conseqüents, cuan se tenen totes les ànsies decantades vers una pintura catalana, gloriosa en el pervindre i rica de passat, assentada sobre sòlides reputacions i encadenada en una tradició que li dongui la bona ascendència que'ls ben nascuts volen ostentar.

Bell és l'art francès, i en ell havem trovat, i encara hi trovarem, estimulants, alligonaments i orientacions innombrables; pero, no volguem anar més enllà, no anessim pas fins a plagiar-lo de cap a peus; no l'assimilem massa poltronament, com els *parvenus* que no's veuen amb cor de fabricar-se una polidesa i una educació pròpies i no fan més qu'escarnir formulariament les maneres dels senyors de debó, sense sapiguer el què volen dir aquells gestes, aquells mots, aquell taran-nà simiejats. És que l'art català no'n té necessitat d'obrar com un pervingut. En Mercadé, En Martí i Alsina, En Moragas, En Fortuny, En Pellicer, aquest barceloníssim Simó Gomez — i per torna Paris: aquests deurien ésser els nostres guies; mai, pero, Paris tot sol. Se pot no gustar l'art d'aquells pintors barcelonins, se pot fins repudiar; pero el seu esperit tan fortament racial, la llur victoriosa enteresa ètnica són valors reals, que'ns han de confortar i esperonar molt, dintre de Barcelona mateix — encara que'l nostre radi d'acció se limités al Poble Sec. Enterem-nos bé; maneflegem per tot el món; admirem tot el que poguem admirar al Extranjer, pero no per aixó anessim a negligir ço nostre, no anessim pas a olvidar la nostra ànima artista i el que li podem fer dir després d'aquest admirar arreu d'Europa. No olvidem pas que, aquí al Born, hi ha un poderós i personalíssim sentiment realista, i una sensibilitat pictòrica que ja comença d'ésser tradicional i que bé podria esdevenir que, tot badant-badant, s'estronqués i la perdessim de vista.

A Catalunya hi poden haver molts pintors predisposats a un revifament i a un gloriós creaccionisme si un Martí i Alsina, un Simó Gomez arriben a percutir el llur esperit hal.lucinat per un parisianisme de modiste, un xic badoc, excessivament conceptual.

CAPITOL XVI

EN SIMÓ GOMEZ ES MOR

Vé un dia de Febrer que'l nostre pintor reb un cop d'aire i se li infla la cara i sent forts dolors al cap, i se'n va a veure el metje, i el metje li diu que's fiqui al llit i que no's venteji. I el nostre home s'en va cap a casa, a cumplir els preptes del metje. Pero cap al tard se trova millor i, en tocar les nou, encara qu'al defora fa una nit gelada de pluja i vent, En Simó Gomez s'embolica amb la capa i fuig de casa perquè la nit del *Assiatic* és més temptadora que tot. Ell prou té'l propòsit, durant el dia, de canviar de vida, de moderar el seu neguit, de curar de la familia; la muller prou el prega aquella nit, al menys aquella nit, que per l'amor de Deu i dels Sants i del fill i de tot el més sagrat, que no deixi la casa, que's recordi del que li acaba de recomanar el metje. Rès no hi val: un dia és un dia; no s'ha de teme rès; ell ja's trova bé. I tot dient aixó ja és lluny, ja les seves paraules se perden en el bufarut mullat de la nit hivernal del Montjuic.

L'ensentdemà una erisipela es declarava i, vulgues no vulgues, el malalt aleshores se té de quedar clavat al llit. El metje de cambra, el seu amic el Doctor Santaló, pronostica un deltabaix si acàs el probable atac epilèptic se presenta. La malaltia dura un dia i un altre dia. El dia que fa quatre, l'atac tan temut encara no s'ha presentat. «Per la vesprada, diu En Serra i »Pausas, havia parlat tranquilament amb sa familia y'ls bons amichs. Allà

En Simó Gomez de còs present. Dibuix d'En J. Passos

»hi havia sa bona esposa, lo car fillet que li quedava, sa mare y sos germans; »per a tots tingué una dolça paraula y una carinyosa mirada. Ben lluny es- »taba de pensar que aquellas pocas paraulas eran lo despido que daba en »aquest món als sers que ell tan volia puig que anant per bé a las cinch del »matí li sobrevingué febra amb desvari...» Aquesta febre era la conseqüen- cia del atac epilèptic. No hi havia remei per a En Simó Gomez. A mitja nit, cuan aquesta crisi es presentà, la muller cuità a avisar als Pidelasserra, els quals, molt avençada la nit, l'havien deixat quelcom esperançats. Després de l'atac En Simó no feu més que desvariejar, sempre parlant en francès. Diuen la germana Teodora i el seu fill, que, cap a la matinada, morí el pin- tor, tot cantant la Marsellesa; morí en braços del Sr. Pidelasserra, segons ens fa sapiguer aquest senyor.

Deixèm ara, parlar al deixeble d'En Gomez, En Joan Brull: «... un de- »matí, el del 5 de Febrer de 1880, hauriau vist tot aquell plà (al peu de Mont- »juic on es trovava la casa d'En Simó Gomez) inundat de gent: havia mort »el mestre, y anavam a enterrarlo acompanyantnos els vehins del Poble »Sech, pobre gent senzilla e ignorant que va fer lo qu'encara no ha fet ningú; »va portar una làpida a la tomba d'En Gomez, per a que's sapigués que »allí jeheun les despulles del qu'en vida fou un home de cor y de talent, »quinas obras fan honor a nostra patria».

Aixó passaria en un gai matí d'hivern, si havèm de donar crèdit al tes- timoni rimat del Ixart:

*Corrió la nueva ayer... volé a tu casa
henchida el alma de pavor y duelo...
pisé el umbral... Por fuera
reía el sol, centelleaba el cielo,
ébria de amor naturaleza entera*

.....
*Y aun, como ayer, el sol en el zénit fulgura;
en el mismo dintel de tu morada,
blanquea la pared, lame la acera,
tras el postigo a tu dolor sonríe,
cual si pidiese, como ayer, entrada;
y cuando llega a acariciar tus ojos
en sus vivos reflejos se deslie
la luz que amarillea en tus despojos.*

L'Ixart va descrivint l'interior de la casa adolorida:

*Y, en la contigua habitación, inerte
yacía el cuerpo, y en silencio ardian
las pálidas antorchas de la muerte*

ALLEGORIA DE LES CANÇONS D'EN CLAVÉ

BUST DE VELL

(Col. Clotilde Rosés)

RETRAT DEL SR. MANEL GOMEZ

(Propietat Sra. Josefa Gomez)

UN ESTUDIANT

Aquarel·la (Col. Roig i Bergadà)

RETRAT DEL SR. IMBERT

Aquarel·la (Propietat Vidua Imbert)

COLLECTORS D'ALGUES

(Col. Fco. Quer)

RETRAT D'EN C. VIDIELLA

(Col. Vidua Vidiella)

*Penetré en el taller. Con dolor mudo,
para el último adiós se congregaban
los amigos en torno. Por su frente
mil pensamientos lúgubres cruzaban;*

.....
*Tus cuadros contemplé. Sobre la tela
humedecidas aún, las pinceladas
postreras relucían;*

Més avall, un llampec descriptiu del seguici:

• *Cuando tras de tu féretro seguía,
tu féretro mecido,
del lento carro al lento traqueteo,
sobre un mar de cabezas, y a su paso,
el bullicio cesaba
y atenta multitud se detenía
y con mudo respeto saludaba;*

Diu l'Eudald Canibell, a propòsit de la mort del seu amic: «No cal dir que l'enterrament resultà una gran manifestació de dol en la ciutat». *La Il·lustració Catalana* (1) diu el següent: «L'ovació feta a sas despullas, lo testimoni de la premsa en complerta unanimitat, les sessions commemoratives en son honor, distingint-se entre ellas las celebradas per l'Associació Catalanista d'Excurxions Científicas... i l'escollida y sumament visitada exposició de sas principals obras en l'estamperia de Parés, son altras tantas probas de..., etc.».

Tal vegada aquets reportatjes serien fantasia? El Sr. Pidelasserra diu que, per ordre del germà Enric, l'enterrament se feu sense soroll ni pompa, sense ni tan sols

RETRAT DEL SR. AUDET

(Prop. J. Passos)

(1) Any 1880. Pàg. 51.

avisar a ningú. Hi assistiren els parents, alguns deixebles, el Sr. Vidal, i, a jutjar per la poesia ja esmentada que a la mort d'En Simó Gomez escriu l'Ixart, aquest escriptor també formaria part del seguici fúnebre.

En canvi la família sosté al Sr. Canibell i demés testimonis del magne enterrament en fer constar qu'en el seguici hi anaven vinticinco cotxes, ço que, pel temps aquell, significa un gran seguici.

Explicuen els Srs. Pidelasesrra qu'el germà Enric diposità dintre'l bagul la paleta i els pinzells del mort caríssim.

I aixís acaba l'història del nostre Simó Gomez.

EPÍLEG

Aquell retall de la *Il·lustració Catalana* que transcrivim en el capítol anterior ens parla de sessions commemoratives organitzades en honor d'En Simó Gomez. No'n sabem d'altres que la ja esmentada de l'*Associació Catalana d'Excursions Científiques* i la del *Ateneu Barceloní*. D'aquella no n'havem altra donada que'l que resa aquell paragraf necrològic. De la del *Ateneu Barceloní* sabem que tingué lloc cap allà al Abril del mateix any 1880. Fou una vetllada en certa manera còmica, tota vegada que fou organitzada, tan pera honorar a En Simó Gomez (ço qu'estava molt bé i era molt just) com pera realçar cerimoniosament l'acte de col·locar el retrat del pintor en la galeria de Presidents Il·lustres del Ateneu, quan en realitat mai En Simó Gomez fou president del Ateneu, ni tan sols, com ja queda dit, mai posà els peus en la casa sàvia. Això no fou pas un error del tot involuntari sino que hi havé bona part de facècia, segons relata el Sr. Lluís Labarta. El faceciós fou En Sampere i Miquel, el qual armà una saragata de mil dimonis contra la Junta del Ateneu per la negligència en honorar en la memòria d'En Simó Gomez, un dels més prestigiosos presidents del Ateneu: tot per a veure si la Junta es deixava ensarronar i si sols per la cridòria es deixava conveure. En efecte, la Junta, estemordida, cuità a encarregar el retrat, a organitzar la sessió necrològica i a col·locar la efígie en la Galeria de Presidents Il·lustres; això es feu amb el beneplàcit de tots els associats, els quals s'empassaren la broma tan atentament com la Junta mateixa, per manera qu'encara avui el retrat del nostre pintor presideix l'Ateneu Barceloní pels vots del Sr. Sampere i Miquel i algun còmpliq.

Presidí aquesta sessió necrològica i la cerimònia de col·locació del retrat, el Sr. Vicens de Romero. La sala rodona del antic Ateneu de la Plaça

Dibuix per a «L'home de la capa en un interior». (Col. Apeles Mestres)

del Teatre estava adornada amb el retrat del homenatjat i amb les dugues majors pintures d'En Simó Gomez; el *Judes Iscariot davant del Sanhedri* i el *¡Viva la Pepa!*

El pintor Josep Masriera llegí una memòria alusiva que és una petita biografia del pintor, ja mencionada en un dels primers capítuls d'aquest llibre, i a la qual durant el curs dels altres capítuls havem fet alguns manlleus. L'Ixart va llegir dugues poesies, una de castellana i l'altra catalana. Aquella es titula *A Simón Gomez*, la qual també ha estat citada dugues o tres vegades en el curs d'aquesta obra. L'altra se titula *Lo Taller*: no havem tingut l'leure de cercar-la.

En Vidiella tocà al piano una elegia alusiva a la mort d'En Simó Gomez, composta per En Rodriguez Alcàntara. És de suposar que aquell Sr. Vicens de Romero clouria l'acte amb un eloquent parlament aon se glorificaria la gestió presidencial d'En Simó Gomez.

En el retall susdit de la *Il·lustració Catalana* se llegeix «lo testimoni de la

premsa en complerta unanimitat», ço que sembla voler significar que tota la premsa s'ocupà elogiosament del pintor cuan aquest ens deixa. Aquí també sembla haver-hi exageració. La premsa il·lustrada potser sí que homenatjà al pintor, pero ens ha sigut molt difícil de trovar rès més qu'alguna gasetilla anònima en la premsa diària. El *Brusi* li dedica una curta gasetilla sense suc ni bruc: quatre ratlles banals per l'estil de les que's dediquen a la mort d'algun ex-regior de tercera categoria. Hom fulleja i refulleja la col·lecció del *Diario* per a veure si a la llarga En Miquel i Badia es despenja amb un dels seus articles habituals sobre l'actualitat artística, en tal càs, sobre la mort d'En Gomez; pero és en và: el primer article qu'apareix, després de la mort d'En Gomez és un de llarguíssim, farcit d'elogis hiperbòlics, en honor d'un album de lletres decoratives per a brodadores; després venen altres articles parlant de tot el que's vulgui excepte del gran pintor que se'ns havia mort.

La Esquella de la Torratxa dedica tota la il·lustració i bona part de text del seu número de 24 d'Abril de 1880 al pintor poblessequí. Hi ha un retrat fidel, obra d'En Manel Moliné i una poesia elegíaca, alusiva, d'En Conrat Roure, tot en la primera pàgina. En la segona, hi ha la biografia d'En P. del O., tantes vegades citada i, en la darrera plana, varis croquis i dibuixos d'En Gomez.

La Revista de Bellas Artes, de Barcelona, periòdic quinzenal, li dedica casi tot el número del 15 d'Abril de 1886. Publica el retrat d'En Gomez, una reproducció de la tela titulada *Las Mariposas* i un dibuix representant el taller del pintor tal com se trovava en el moment de la seva mort. En el text se reproduïa la memoria del pintor J. Masriera llegida en la sessió necrològica del *Ateneu Barceloní* i la poesia ja esmentada del Ixart: *A Simón Gomez*.

La Tomasa, setmanari satíric, publica un dibuix d'En Simó Gomez que representa un cap d'home d'escorç, el cual sembla un estudi o una còpia del cap del *Sant Sebastià*, el cual aquell periòdic dona com «obra pòstuma».

El diari *La Publicidad* és l'únic quotidià que s'ocupa dignament d'En Simó Gomez, potser perquè'l germà Enric hi fèia fèina de gravador al boix i perquè'l mateix Simó havia fet alguns dels dibuixos que de tan en tan el diari publicava; potser també perquè l'Enric hi col·laborava literariament, segons afirma el seu nebot Enric Gomez Font. Quí sab si els elogis anònims que's llegeixen d'En Simó en *La Publicidad* són i tot de mà de l'Enric. El día 24 d'Abril de 1880, publica aquest diari un retrat d'En Simó i aquells aprofitats escrits: *A Simón Gomez*, del Ixart, i la memoria d'En Josep Masriera. Tres anys després, no se sap per quins set sous, potser a manera d'aniversari, hi torna: en 6 de Febrer de 1883 dedica a En Simó

Gomez una primera plana sencera. Hi ha, al mitj, un retrat al·legòric del pintor, dibuixat pel deixeble Sr. Xumetra, gravat al boix, i un llarg article sense firma en el qual s'història la vida del artista tot fent-ne un intel·ligent elogi.

La Renaixensa li dedica aquella relativament extensa biografia d'En Serra i Pausas que tan sovint ha sigut retallada en aquest llibre, la qual se publica arràn de la mort d'En Simó Gomez. En la secció de Belles Arts del mateix número, el Sr. Carles Pirozzini fa un elogi condicional del artista.

Molt més tardanament, en 24 d'Octubre de 1901, la revista *Foventut* dedica al nostre pintor un número extraordinari, amb belles il·lustracions i les tantes vegades citades notes biogràfiques d'En Joan Brull.

Més tardanament encara, el dia 1.er de Maig de 1918, la revista quinquenal d'art *Vell i Nou* li dedica tot el número. L'Eudalt Canibell hi publica unes molt interessants notes biogràfiques, les quals també s'han posat a contribuïó en aquesta més extensa biografia. Alhora l'autor d'aquest llibre hi publica un judici crític. Aquests textos van acompanyats de nombroses i perfectes reproduccions de pintures, dibuixos i litografies d'En Simó Gomez.

El Sr. Anton Elias de Molins, en el seu *Diccionario Biográfico y Bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, (1) li dedica més de dugues planes de biografia, demés d'una doble pàgina amb la reproducció de la composició titulada *¡Viva la Pepa!*

En canvi la *Galería Biográfica de Artistas Españoles del siglo XIX*, d'En Ossorio y Bernard (2) no'n diu mot.

Tampoc ne parla En Raimond Casellas en la seva obra póstuma, titulada *Etapas Estètiques*, ni l'Ixart, tan amic dels Gomez, en el seu *El año pasado*, aon hi solia registrar cada any tots els esdeveniments artístics.

Cap allí al mes de Maig del mateix any 1880, als tres mesos de mort En Simó Gomez, els seus admiradors i amics organisen a can Parés una exposició-tómbola, en la qual no solsament s'exhibeixen obres del nostre pintor sino també obres d'altres artistes, donades pels llurs autors en benefici de la vídua i del fill, ço que sorprèn una mica, tota vegada que la família d'En Simó, la mare particularment, estava en bona posició, o al menys tot fa suposar-ho i fins els testimonis de la família hi convenen. El Sr. Pirozzini dona conte d'aquesta exposició en *La Renaixensa* (3) i de la lectura d'aquest reportaje se'n desprèn que'ls donatius dels pintors no serien pas esplèndits.

(1) Barcelona 1880.

(2) Madrid 1883-84.

(3) Juny 1880.

*
* *

En assabentar-se d'aquesta tómbola i de la bona situació que's trobava aleshores la vella Gomez, hom se pregunta si tal vegada la Roseta Font, la vídua del pintor, estaria renyida amb la seva sogra i per tal motiu es trovés pobra. Pero aquesta hipòtessi no es pot desenrotllar, tota vegada qu'és cosa sabuda que durant la vida d'En Simó, sovint tota aquesta família baixava del Poble Sec per anar a fer visita o a passar un dia sencer a la casa del carrer del Dormitori de Sant Francesc. El fill d'En Simó Gomez conta que sovint baixaven expressament per ajudar a vendre, particularment *cuan hi havia escuadra*; aixó és, cuan arribava al port una flota de guerra. Sembla qu'en aquelles ocasions hi havia un tal tragí en la botiga, que, demés de l'àvia, una dependenta i les germanes, s'havia de posar darrera el taulell la Roseta i tot, i fins el diminut Enriquet.

Oimés se sab que, desseguida de morir En Simó, i durant anys, fins a 1885, la vídua i el fill menjen a casa l'àvia, aon passen tot el sant dia, no tornant al Poble Sec només que per a dormir, segons afirma la germana del pintor, la Sra. Teodora. Com se veu dons, les relacions entre sogra i nora eren excel·lentes. Després, en morir en aquest any la mare dels Gomez, les coses canvien.

Diu el Sr. Furnells que, posats d'acord els hereus, decideixen desfer-se de la botiga, la cual vénen a la dependenta. Aleshores, segons testimoni d'aquest mateix Sr. Furnells, del fill i de la germana del pintor, esdevé aquesta escampadiça que a seguit es detalla: l'Enric s'instala completament en la casa del Poble Sec, aon, segons sembla, ja feia alguns temps que vivia la germana Teodora amb el seu marit i un fill. La vídua del pintor lloga un pis al carrer de la Diputació, aon viu amb l'Enriquet, treballant de passamanera, i, segons diuen els Srs. Pidelasserra, explotant un negociet de provehidora d'aquest article, aixó és, treballant pel seu propi conte. En aquest feinejar, la vidueta fa coneixença amb un bútxara dels dedebó, corredor eloqüentíssim de passamaneria, i — el que són les coses — vé que un dia arriba a convence-la d'enamorament i vet'aci qu'es casen com aquell qui res. Aquesta unió devé en 1887. El nou matrimoni, instal·lat al carrer dels Tallers, amplia el negoci de passamaneria, qu'era casi exclusivament militaresca, amb la passamaneria funerària, ço que porta malastrugança. Siga per causa del mal fat, siga perquè el nou marit de la Roseta Font, demés de bútxara és abundantment inepte o informal i no pas tan amorós com ens pensavem, el càs és que'l negoci va desseguida cap per vall, cada dia pitjor. No hi valen rès la intel·ligència, la iniciativa i la laboriositat de la muller. Els matins són negres i les tardes tristes: la tragèdia és contínua en

aquella casa. Vé un dia que'l negoci té una fi sense remisió i, per a evitar explicacions enutjoses, el nostre passamaner fa les maletes i s'en va amb la muller cap a París, d'aon no'n tornarà mai més. Am tot això l'Enriquet va posant els caixals del seny: ha vist, ha escoltat, ha comprès la tragèdia i, és clar, es queda a Barcelona, aon progressa i arriba a obrir'se pàs esplèndidament en l'ofici de gravador; després funda una família sana i honorable, la cual li dona fills i néts i li augmenta la prosperitat.

La mare del Enriquet, la vídua dissortada que a Paris continua el seu calvari, enyora la seva Barcelona, aquell carrer de les Arrepentides, aquell Poble Sec, els seus amics. Un dia de més potent enyor, sentint-se vella i acabada, té la fat'lera irresistible de reveure Barcelona i els barcelonins de la seva petita esfera social; vol pendre comiat per a l'altra vida avans d'ajeure's sota la molça del cementiri estranger. Aixó passa cap al any 1912 o el 1913. De l'estació, en arriuar, s'en va a trovar als Pidelasserra, pera evocar tot un passat de dolça melangia, per a narrar els seus dolors, per a plorar, plorar i plorar. La Senyora Roseta no té molt temps pera perdre; té molts pocs dies pera passar a Barcelona, perque la mort l'espera a Paris; la infeliça aprofita goludament aquests pocs dies, i la seva manera d'aprofitar-los és al redós dels caríssims Pidelasserra, plorant a desdir, plorant com una Magdalena fins a l'hora del retorn.

Després, en arriuar de nou a Paris, la bona dòna deixa per sempre aquesta vall de llàgrimes.

CATÀLEG

Aquest catàleg és més aviat un intent de catàleg. No hi ha havut temps de fer totes les averiguacions, pesquisses i confrontacions indispensables a una perfecta catalogació. Encara que hi havés havut temps per a millorar aquesta espècie d'inventari de l'obra d'En Simó Gomez no s'haurien pogut aconseguir totes les obres d'aquest pintor: sempre se podrà esperar l'aparició d'una nova insospitada pintura, o bé la descoberta d'alguna altra que's podés considerar perduda; algunes hauràn sigut destruïdes; altres, expatriades, qui sab si mai trovaràn el camí de Catalunya ni si els seus estranys propietaris curaràn de fer-nos-les conèixe. Aixó vol dir qu'aquest intent de catàleg patirà del defete de insuficiència.

Altre defecte serà el de incertesa en la cronologia. Moltes obres sense data sols podràn esser datades per conjectures i amb cronologia aproximada, potser molt poc aproximada, potser equivocada, com en el càs del bocet per a la composició de la *Maradeden de la Salatte*, el cual se presta a conjectures cronològicament distanciades.

Sembla que devant de tants inconvenients valdria més abstenir-se d'establir aquesta catalogació necessàriament defectuosa, pero jo no ho crec així. És més important començar per una catalogació precària que no pas esperar un dia possiblement massa tardà per a fer la catalogació perfecta. Un catàleg passador és avui relativament fàcil a la persona qu'ha pogut reunir la major part de l'obra a catalogar, que l'ha pogut comparar i que n'ha pogut posseir donades nombroses que sovint valen tan com un senyalament explícit. Menyspreuar aquestes ventatjes que rarament se trovaràn reunides altra vegada seria temeritat i malgastament. Val més, dons, a cuïta-corrents fer un catàleg deficient, conjectural i sense pretensions i després esperar que sobre aquestes donades honestes i verossímils els recercadors

el vagin polint i completant. Tot el que sigui cert serà assenyalat com a cert; tot el que siga conjectural se donarà amb reserves i se n'explicarà el procés conjectural; tot el que sembli indecís, vague o inverossímil també es determinarà d'aquesta manera.

Defectuosa i tot, aquesta catalogació ha sigut de penós i difícil establiment, tota vegada que'ls biògrafs que'ns han precedit, no solsament són deficientíssims i mancats de mètode sino que sovint estàn mal informats, se contradiuen o inventen. Una de las causes principals d'aquest confusionisme en que's troven els mateixos contemporanis del artista biografat és la multiplicitat de títuls que sòl tenir una sola pintura.

Un cop fetes aquestes advertències, anem a establir aquest catàleg provisorori, el cual se referirà tan sols a les pintures originals, tan les que són al oli com les acuael.les Les obres catalogades que siguin reproduïdes en aquest llibre portaran un asterisc al costat de llur títul.

OBRES DATADES O DATABLES

- N.º 1. — UN CAPELLÀ *. Pintura al oli sobre cartró. Col. E. Gomez Font. Conta aquest Senyor, el fill del pintor biografat, qu'aquesta tela fou la primera pintura d'En Simó Gomez, pintada a l'edat de catorze anys. Potser siga el quadret titulat *El Neo*, segons ens conta el deixeble Sr. Alfred Romeu, d'un quadret així titulat representant un capellà grotesc? De totes maneres aquest no és gaire grotesc, ni, per les seves dimensions ni per la poca traça sembla fet amb pretensions de quadre. No està firmat ni datat. Amida 22 × 40 cent. i, segons la dada del fill del pintor, se col·locaria, en la labor d'En Simó Gomez, cap al any 1859.
- N.º 2.— BENVENUTO CELLINI (?) *. Pintura al oli sobre cartró. El títul li poso jo. ¿Es una còpia? Col. A. Dorca. Està firmat pero no està datat. Al darrera però hi ha, escrita amb llapiç, la data: *Decembre 1863*, la cual me sembla verossímil. En aquesta época En Simó fa el viatge a Paris. És difícil qu'aquest tema, tan si és còpia com si és original, li havés pogut ésser suggerit a Barcelona ni, més tard, a Madrit. La factura és grassa i pastosa i el color bastant ric, a la manera dels realistes francesos. Aquesta pinzellada pastosa, sàvia i colorida és pròpia d'aquests anys del viatge a Paris que van del 1863 al 65, o potser durant el 66; per aixó li convé la data de 1863, la cual seria afegida

per mans alienes pero assabentades de la cronologia. Altrement, no's concebeix el perquè hauria sigut datada aquesta obra amb una data del començament enlloc de datar-la de la maduresa de la carrera de pintor, càs d'ésser aquella data del tot capriciosa.

Em pregunto si aquesta obra és una còpia perquè em sembla haver vist aquesta o semblant composició en algun Museu. És possible que sigui original perquè và firmada amb el nom sol d'En Gomez. Amida 24×31 cent.

N.º 3. — RETRAT DEL GERMÀ ENRIC *. Pintura al oli sobre tela. Sense firma ni data. Col. Quer. L'estil és ben bé el d'En Gomez durant la primera época. Demés, tota la familia n'assegura l'autenticitat. Com siga qu'ací el retratat, que nasqué en 1843, aparenta uns vintivuit anys, la pintura es col·locaria en l'any 1863. Amida 40×45 cent.

N.º 4. — RETRAT DEL GERMÀ ENRIC *. Pintura al oli sobre tela. Sense firma ni data. Propietat de la germana del artista, la Sra. Teodora Gomez. És rèplica exacta del anterior, pintat amb la mateixa fuga i amb l'empastament propis de la primera época, la qual va fins al any 1870. Se pot datar dons com l'anterior. La tela està força escrostonada de la part superior.

N.º 5. — BUST DE MORO *. Pintura al oli sobre cartró. Sense firma ni data. Col. Enric Gomez Font. Aquest senyor, qui és el fill del pintor, afirma qu'aquest *Bust de Moro* és el retratat del seu oncle, l'Anton Gomez Polo, retratat per En Simó Gomez. Per la factura, qu'és un xic vacil·lant, sembla d'avans d'anar a Paris. Potser dons se puga donar com una obra del any 1863, el mateix any del viatge a Paris. L'edat del retratat consolida la hipòtessi. Aquesta tela amida 32×22 cent.

N.º 6. — RETRAT DEL POETA BARTRINA *. Pintura al oli sobre tela. Sense firma ni data, pro amb totes les característiques del art d'En Gomez en sa primera época: pinzellada pastosa, tela de bona qualitat, de teixit tupit. Col. Alfred Dorca. Potser sigui obra de quan els Gomez retornen de Paris, en l'any 1865. L'estil és ferm com el que porta de Paris En Simó Gomez. La identificació de la personalitat del retratat l'ha feta molta gent que conegué a En Bartrina i l'ha confirmada el deixeble d'En Gomez, el Sr. J. Passos, el qual conegué al poeta de *Algo* i el retratà al llapiç;

el Sr. Passos ens confirma també el que ja savíem de la gran intimitat que hi havia entre En Bartrina i els Gomez. Demés aquest retrat consona amb els d'En Bartrina qu'apareixen en els il·lustrats de l'època. La indumentària del retratat és tallada a la moda de cap al any 1865.

Reproduït en el número de primer de Maig de 1918 de la revista d'art *Vell i Nou*, quin número està tot dedicat a En Simó Gomez. Aquest retrat amida 21×26 cent.

N.º 7. — LA MAREDEDEU DE LA SALETTE *. Pintura al oli sobre tela. Sense firma ni data. Col. del fill del autor. El color clar i gai, la pinzellada grassa, la tela tupida, els tipus dels nois netament francesos d'aquell temps i gens catalans, col·loquen aquesta obreta en els primers moments de l'arribada de Paris, cap al 1865. Encara que a les darreries de la seva vida En Simó Gomez revé a aquest colorisme alegre i a aquestes harmonies ivorines aleshores ja no ho fa amb aquests empastaments propis de la primera època. El Museu d'Art Modern, de Barcelona posseeix un dibuix que sembla haver servit per model a la noia Melanie i aquest dibuix té un amanerament que en la maduresa En Gomez havia ja perdut. Demés, l'actualitat de la Marededeu de la Salette, no devia pas arribar més enllà del any 1865.

Aquest bocet fou també reproduït en el susdit número de la revista *Vell i Nou*. Amida la tela 35×50 cent.

N.º 8. — RETRAT MÉS JOVE DEL SR. VIDAL, L'EBANISTA *. Pintura al oli. No està firmada ni datada. Col. Sra. Vidua de Vidal. La família del Sr. Vidal calcula qu'aquest retrat fou pintat vers l'any 1866. És una obra que té totes les millors característiques de la pintura d'En Simó Gomez en arribar de Paris: bona tela, bona i rica pinzellada grassa, harmonia ivorina. Amida 42×56 cent.

N.º 8 bis. — HOME AMB CAPA EN UN INTERIOR *. Pintura al oli sobre cartó. Firmada amb capitals, cosa rara, i datada de 1866. Col. Josep Pujades Nadal. Potser siga el *Tipo popular* exposat en 1868 en la *Sociedad de Artistas* i que's diu venut a un alemany? Amida 37×45 cent. Es una de les obres més importants, vinguda massa tard a coneixença meva per a poder-la considerar com cal en aquest llibre.

N.º 9. — BOCET PER A EL SANT SEBASTIÀ *. Pintura al oli sobre tela. No

és firmada ni datada. Propietat del Sr. J. Pigrau. Com siga qu'el cuadro que ix d'aquest bocet és firmat del any 1866, se pot donar al bocet aquesta mateixa data o bé la de finals del 1865. Aquí hi ha la pastositat i l'estil granat que'l pintor porta de Paris, pero ja queda com refredat i ennegrit per la visita al Museu del Prado, per la influència castellana, la cual pero no perdurarà. Amida 31×48 cent.

N.º 10. — CAP DE GITANO *. Pintura al oli sobre tela. Propietat del Museu d'Art Modern, de Barcelona; adquirit en 1910. Està firmat i datat. La forma arquejada d'aquesta tela seria adaptació d'algun col·leccionista. Originariament sembla que fou rectangular. La familia el suposa estudi per a un dels butxins de la composició del *Sant Sebastià*, seguint la tradició museista, tan cara a En Gomez, de fer els butxins dels Sants ben lletjos. La data, del any 1866, coincideix amb la del *Sant Sebastià*. Amida 38×42 cent.

N.º 11. — SANT SEBASTIÀ *. Pintura al oli sobre tela. Col. Sr. Soler i Damians. Firmat i datat del any 1866. Sembla qu'aquest cuadro existia en el taller den Simó Gomez cuan aquest morí, per manera que no's devia vendre mai en vida del autor. Fou, durant un temps, propietat del fill del pintor; després, aquest no recorda perquè, passà a ésser propietat del ebanista Sr. Vidal. Els hereus d'aquest senyor el vengueren al actual propietari. En ésser proposat al Museu d'Art Modern, de Barcelona, la Junta de Museus el refusa per suposar-lo una còpia, segons testimoni dels hereus del Sr. Vidal, ço qu'és un error ja que l'obra és ben original, com se pot comprovar pel *bocet* anterior, no ben exacte a la composició definitiva. El mateix *cap de gitano* anteriorment catalogat, el cual és un estudi per a un dels butxins d'aquest *Sant Sebastià* que no arribà a pintar, testifica la originalitat d'aquesta tela. Diu En Serra i Pausas qu'aquesta tela fou exhibida en l'Acadèmia de Belles Arts, de Barcelona.

L'Anton Elías de Molins diu en el seu ja esmentat *Diccionario* qu'aquesta obra fou pintada a Madrit, cuan hi va per primera vegada, cosa impossible perquè aquest primer viatge sols dura un dia. En Serra i Pausas, la familia i altres testimonis asseguren que fou pintat a Barcelona.

El setmanari *La Tomasa* reproduïx, a la mort del artista, el cap d'aquest *Sant Sebastia*, donant-lo com obra pòstuma. Aquesta tela té un esboranc en la part dreta inferior, el qual ha sigut restaurat recentment pel restaurador senyor Dalmau, qui també ha desvernïcat i revernïcat tota la pintura. Amida 2'30 × 1'50 metr.

Plau-me ací donar gràcies al Sr. Soler i Damians per les facilitats donades per a la reproducció i exhibició de la seva bellíssima tela, ço que havia de constar ja en la *Dedicatòria* d'aquest llibre i, que, per un error de compaginació quedà per dir.

N.º 12. — CAP DE NOI *. Pintura al oli, sobre tela. Col. Quer. No és firmat ni datat, pero té totes les característiques de la bona pintura d'En Gomez, durant la seva primera època. La qualitat de la tela també és la que sol gastar el pintor en les obres d'aquest període immediat a l'arribada de Paris, i el color també és el color més ric d'aquest moment. Per això la suposem de vers 1866. Amida 31 × 37 cent.

N.º 13. — RETRAT DE LA SRA. JOAQUIMA DE MIGUEL *. Pintura al oli, sobre tela. Propietat de la germana del pintor Sra. Teodora. Fou firmat i datat de 1867. Havia tingut la forma ovalada i les dimensions majors, ja qu'era de còs enter. Sembla que un dia aquesta pintura sofrí un accident, incendi, estrip, en fi, la Sra. Teodora ni la seva família no recorden bé quina mena d'accident fou que'l malmeté tot, excepte la cara. Aleshores, el Sr. Enric, el germà d'En Simó, el retallà i montà de nou la part aprofitable de la tela, trasladant-hi, del propi puny, la firma i la data. Demés, En Joan Brull, qu'aleshores era un vailet i tot just començava a putinejar els pinzells, li pintà una mantellina demunt del cap. El fill del pintor creu recordar qu'aquesta senyora anava abillada amb vestit blau. Amida 37 × 45 cent.

N.º 14. — ELS ESTUDIANTS per altre non: PRIMEROS AÑOS DE FILOSOFÍA *. Pintura al oli, quin racer s'ignora. No's distingeix la data en la fotografia, qu'és l'única donada gràfica que posseïm. En Josep Masriera, en la seva citada necrologia, suposa aquesta obra del any 1866, ço que no'ns sembla gaire verossímil, perquè aquest any 66 el té ocupat el pintor en altres nombroses coses. Demés, consta que fou exposada per primera vegada en la primera exhibició de la *Sociedad de Bellas*

Artes, del Passeig de Gràcia, quan s'estrenà aquest local, l'any 1868. No és pas probable qu'En Gomez guardés dos anys en el taller aquesta important pintura: mai no ho havia fet així; sempre exposava les seves obres immediatament d'acabar-les.

El Sr. A. Elias de Molins suposa aquest quadre pintat també a Madrid, durant el primer viatge del pintor, ço que no és possible, per les mateixes raons aduïdes en parlar del *Sant Sebastià* (N.º 11). Tampoc aquest quadre ni el d'*Els Estudiants* poden ésser pintats durant el segon viatge a Madrid, perquè és cosa ja sabuda qu'en aquesta segona anada a Madrid no pintà res més que còpies. I si és exposat l'any 68 a Barcelona mal pot ésser pintat l'any 69 a Madrid. Altra raó per a refutar aquest mal informat historiador és que ls personatjes d'aquesta composició són dos barcelonins. El gran d'aquests nois, segons el Sr. Alfred Romeu, és un deixeble d'En Gomez anomenat Francesc Fusté. El xic, segons ens diu el Sr. Passos, és un altre deixeble anomenat Vilardebó.

En P. del O. diu qu'en exposar-se aquest i un altre quadre d'En Gomez en la inaugural del edifici del Passeig de Gràcia aconseguiren un gran èxit.

El Sr. Feliu i Codina ens fa sapiguer que *Primeros años de filosofía* fou pintat en el taller del carrer de Tapioles, ço que allunyaria la datació d'aquesta pintura al any 72 ó 73, cosa impossible, si tenim en conte que fou exhibida en 1868.

La revista *Foventut* la reproduïx en el citat número extraordinari.

Seria una obra amb les figures de mitj tany natural, com acostumava En Simó Gomez en les composicions de figures de mitj còs.

Se la pot suposar de 1867 o bé 68.

N.º 15. — PAISATJE DE CALDES DE MONTBUÍ *. Acquarel·la. Museu d'Art Modern de Barcelona. Donatiu recent del deixeble d'En Simó Gomez, Sr. Xumetra. Firmada i datada de 1866, pero potser falsament, ja que la filigrana del paper diu: Whatman 1868. La pintura sembla autèntica, potser datable del any 1869? Amida 48×26 cent., apaïsada.

N.º 16. — BULLANGA POLÍTICA *. Pintura al oli sobre tela. Col. Quer. Firmat i datat del any 1869. Va dedicat al poeta

Bartrina. Amida 33×26 cent. Format apaïssat.
N.º 17. —YO TAMBIÉN FUÍ SOLDADO. Per altre nom: FUÍ JOVEN, FUÍ SOLDADO FUÍ VALIENTE Y HOY MENDIGO ENTRE LA GENTE *
Pintat al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Vídua Barata. Firmat i datat del any 1871. Fou encàrreg o adquisició del primer client, el senyor Fontanet, de Sabadell, qui el llegà, junt amb altres obres a l'actual propietària. Forma parió amb la composició *Las Cartas*.

En P. del O. suposa aquest quadre venut a un alemany, qui el feu figurar en una exposició de Belles Arts de Düsseldorf i en un altra de Munic, ço que's deu referir aun altra obra, o potser els dos títuls atribuïts a aquesta obra corresponen a l'actual i a aquella altra expatriada a Alemanya.

El Sr. Alfred Romeu diu qu'aquesta obra fou pintada al taller del carrer de Barbarà. Amida 87×67 cent. Format apaïssat.

N.º 18. — RETRAT DEL GERMÀ ENRIC *. Pintura al oli sobre fusta. Col. Alfred Dorca. Sense firma ni data. Té totes les característiques d'una obra d'En Simó Gomez de transició entre la primera època, pastosa i colorida i la segona època, quan pinta amb poc gruix i amb harmonies siena càlides i casi monocromes. De la primera època ne té la pastositat; de la segona, el color. Potser dons se pugui considerar com pintada vers el 1872. La major maduresa del retratat, comparat amb els anteriors retrats del Enric Gomez el col.loca potser cap aquest any. Amida 41 i mitj × 32 i mitj cent.

N.º 19. — LAS CARTAS Per altre nom: LA TIRADORA DE CARTAS *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Vídua Barata. Firmat i datat del any 1872. Parió del *Yo también fui soldado*, segons encàrreg del comprador d'aquesta altra tela. Aixó es desprèn de les mides, les quals són gairebé iguals; també de la composició i de la cronologia. Oimés, el pintor J. Masriera diu en aquella esmentada necrologia, a propòsit d'aquesta composició: *...cuadro que fué pintado para servir de pareja a otro, cuyo título era: «Yo también fui soldado»*.

La figura central és el retrat de la germana del pintor, la Sra. Teodora.

Fou gravat al boix pel germà Enric.
N.º 20. — LAS CARTAS *. Pintura al oli sobre tela. Col.lecció Apeles Mes-
tres. Pintura molt abocetada i que deu ésser la primera idea de la composició següent. És un

- bocet molt sumari. Amida 16 i mitj×18 cent. Format apaïsat.
- N.º 21. — RETRAT DEL SR. JOSEP ROSÉS RICART *. Pintura al oli sobre tela. Parió del següent. Propietat de la Sra. Montserrat Rocamora. Firmat i datat del any 1872. Amida 63×83 cent.
- N.º 22. — RETRAT DE LA SRA. ISABEL FELIU DE ROSÉS *. Pintura al oli sobre tela. Parió del anterior. Propietat de la Sra. Montserrat Rocamora. Firmat i datat del any 1873. Amida 63×83 cent.
- N.º 23. — RETRAT DE LA SRA. VIDAL *. Pintura al oli sobre tela. Parió del n.º 36. Propietat de la Sra. Vídua Vidal. Firmat i datat del any 1873. Amida 73×53 cent.
- N.º 25. — RETRAT OVALAT DE SENYORA *. Pintura al oli sobre tela. Propietat del Sr. Enric Gomez Font, suara cèdit al Museu de la Ciutat. Firmat i datat del any 1873. Amida 56×67 cent.
- N.º 26. — BUST DE VELL *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Clotilde Rosés, Vídua Masriera. Firmat i datat del any 1873. Amida 32×40 cent.
- N.º 27. — ELS DAUS o bé ELS BEBEDORS, o bé ELS JUGADORS DE DAUS *. Pintura al oli sobre tela. Museu Municipal d'Art Modern de Barcelona. Firmadat i datat del any 1874. En Octubre de 1874 s'exhibeix per primera vegada en la *Sociedad de Bellas Artes*, del Passeig de Gràcia, a nom del Sr. Marqués d'Ala, qui, més tard, ne feu donació al Museu. Fou reproduït per les revistes *Joventut i Vell i Nou*, en els números d'homenatge al pintor ja citats. Amida 75×100 cent. Apaïsat. Vegi's el que's diu sobre aquesta obra en el número 28.
- N.º 28. — MARIPOSILLA. D'aquest quadre no se'n sab rès. Potser siga algun quadre conegut amb un altre títul. Tal vegada la *Poncelleta*? Com siga que fou exposat per primera vegada amb *Els Jugadors de Daus*, se pot suposar aquesta obra sincrónica de l'anterior. Vegi's el que's diu sobre aquesta obra en la descripció del número següent. Potser sigui la *Pensarosa* o *La dona del vano*, del Museu d'Art Modern de Barcelona.
- N.º 29. — L'HEREUT o bé L'HEREU *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Clotilde Rosés, Vídua Masriera. Firmat i datat del any 1874. El Sr. Apeles Mestres, que per aquell temps exerceix la crítica d'art en el diari *La Renaixensa*, en fer la ressenya d'aquella exposició del mes d'Octubre de 1874 en la «Sociedad de Bellas Artes», aon se trova aquesta obra, junt amb les dugues ante-

teriors, diu que les tres ocupaven un dels millors llocs i que les dugues obres anteriorment catalogades desseguida foren venudes. *L'Hereuet* no fou venut perquè aleshores ja era propietat. Figura en l'Exposició General de Belles Arts del any 1891.

La revista *Juventut* reproduïx aquesta pintura en el número extraordinari ja citat. Amida 39×54 cent.

- N.º 30. — JUDES ISCARIOT DAVANT DEL SANHEDRÍ o bé: EL PENEDIMENT DE JUDES *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Diputació Provincial de Barcelona. Se conserva en el Museu Municipal d'Art Modern de Barcelona. Firmat i datat del any 1874. Figurà en l'Exposició General de Belles Arts de Barcelona del any 1891. Fou l'exercici pràctic imposat pel Jurat de les oposicions a la càtedra de pintura de l'Escola de Belles Arts de Barcelona. El Jurat li donà menció honorífica i la recomanà. La Diputació l'adquirí per 3,000 pessetes ja des d'aquell moment. El vell de l'extrema dreta del espectador es el retrat del pare del pintor. Amida 2×1'70 metr.
- N.º 31. — BOCET PER EL JUDES *. Pintura al oli sobre tela. Propietat del senyor Eudald Canibell. No està firmat ni datat però té totes les característiques dels bocets d'En Simó Gomez d'aquesta època: molt borrós i descuidat. El Sr. Eudald Canibell el té de les mans mateixes del pintor. Amida 40×33 cent.
- N.º 32. — EL GUITARRISTA (?) *. Pintura al oli sobre tela. Museu Municipal d'Art Modern de Barcelona. Fou adquirit en 1901. Està firmat i datat del any 1874. El títol li ha posat el conservador del Museu. Potser li correspongui el d'alguna de les obres que's donen com a desconegudes. Tal vegada *Músico enamorado*, o bé *Vivir es olvidar?* Està un xic escrostonat. Amida 32 i mitj×24 i mitj cent.
- N.º 33. — LA DÓNA DEL VANO (?) *. Pintura al oli sobre fusta. Museu d'Art Modern de Barcelona. Donació del Excel·lentíssim Sr. Marqués d'Alella, en 1902. Firmat només. És probable que siga la *Mariposilla* exhibida en 1874, catalogada aquí amb el n.º 28. Té molta semblança en el tamany, factura, tema, color, etc., amb la tela anterior, la qual és datada també del 1874. Per aixó la proposèm aquesta mateixa anyada. Amida 45×36 cent.
- N.º 34. — PENSAROSA (?) *. Pintura al oli sobre tela. Museu Municipal d'Art Modern de Barcelona. Adquirit en 1901 junt

amb el parió, n.º 32 d'aquest catàleg. El títol és concessió del conservador del Museu. Potser aquesta obra siga la que'ls contemporanis enregistren amb el títol de *Remembransa* i que no's trova enlloc aixís identificada. També podria ésser la obra titulada *Mariposilla*. No té data ni firma pero és tan semblanta al seu parió que se la pot considerar del mateix any 1874. El model de la dóna és la muller del artista (Enric Gomez Font). Amida $24 \frac{1}{2} \times 32 \frac{1}{2}$ cent.

N.º 35. — TESTA CORONADA (?) *. Pintura al oli sobre taula. Col. A. de Ferrater. Firmat i datat del any 1875. Aquest títol no's trova essenyalat per cap dels contemporanis d'En Simó Gomez, per lo que podria molt bé ésser un títol inventat. Tal vegada li correspongui el títol d'una obra introvable una qu'el Diccionari Enciclopèdic de Montaner i Simón anomena *Coronación de un poeta*.

Amida 27×38 cem. apaïsada.

N.º 36. — RETRAT DEL SR. VIDAL *. Pintura al oli sobre tela, pariona del número 23. Propietat de la Sra. Vidua Vidal. Firmat i datat del any 1875. Amida 73×53 cent.

N.º 37. — SANT BONAVENTURA *. Pintura al oli sobre taula. Col. A. de Ferrater. Firmat i datat del any 1875. Cap al Gener de 1876 fou exposada a cân Bassols, del carrer d'Escudellers. El Sr. A. Roca exhibeix en la Retrospectiva de la Exposició General de Bellas Arts de Barcelona del 1891 un dibuix gran representant un Sant Bonaventura de 60×40 cent. Amida 46×37 cent.

N.º 38. — SANT PAU (inacabat). Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Clotilde Rosés, Vidua Masriera. Fou la primera idea pel *Sant Pau* catalogat a continuació. Diu el dentista Sr. Matarrodona, qui conegué a En Simó Gomez i quins pare i avi foren retratats per aquest artista, que aquest *Sant Pau* fou pintat servint de model el pare del artista. Com qu'aleshores el pare d'En Gomez ja era orb, la cara li sortia, al pintar-la, mancada d'expressió, segons la seva opinió, i, obsessionat amb aquesta idea no'l podé acabar i en començà un altre amb model diferent, qu'és el que ve assenyalat amb el n.º 39. En Gomez volia pintar el nou Sant Pau al demunt d'aquest que considerava mal orientat i fou aleshores quan, per a evitar aquella destrucció, el pare del actual senyor Matarrodona li prengué de les mans, guardant-lo durant molts anys, fins que un dia que s'embar-

cava per Amèrica, a fi de simplificar el seu bagatge, el cedí al pintor Josep Masriera.

Amida 62 × 82 cm.

- N.º 39. — SANT PAU *. Pintura al oli sobre tela. Altar de Sant Josep, en l'església del Pí, a Barcelona. Firmat i datat del any 1875. Tallat en forma ojival. Forma sèrie amb els tres números següents: Son, les quatre teles de textit fi i tupit com en la primera època, pero amb més gruix de preparació, per manera que'l grà de la tela no traspúa. Vegi's el número anterior.

Amida 61 × 120 cm.

- N.º 40. — SANT LLOPART *. Pintura al oli sobre tela. Forma part d'una sèrie de quatre, existents en l'església del Pí, a Barcelona. No va firmada ni datada, pero el *Sant Pau*, n.º 37, les data a totes quatre en el any 1875.

Aquesta tela està castigada amb una grossa cremada que forada la tela. Amida 61 × 126 cm.

- N.º 41. — SANT LLORENS *. Pintura al oli sobre tela. Forma part de la sèrie de quatre que hi han a l'església del Pí de Barcelona. Amida igual que'l número anterior. Pateix de lleus escrostonats.

- N.º 42. — SANT CLIMENT *. Pintura al oli sobre tela. Forma part de la sèrie de quatre, junt amb els tres números anteriors i és d'iguals dimensions que'l n.º 29.

- N.º 43. — UN BEVEDOR *. Pintura al oli sobre tela. Col. A. de Ferrater. Firmat i datat del any 1876. Els contemporanis d'En Gomez citen sovint un quadre titulat *Un Borracho*, el qual no s'ha pogut identificar, si no és aquest *Bevedor* o l'altre *Bevedor* de la senyora Vídua Barata, n.º 48. Amida 34 × 44 cent.

- N.º 44. — UN FUMADOR *. Pintura al oli sobre tela. Col. J. Estruch. Firmat, sense data. Pel color, pel assunte, per la factura s'adiu amb les semblantes obretes del any 1876. Fou exhibida pel actual propietari en l'Exposició General de Belles Arts de Barcelona del any 1891. Per tan la proposèm per aquesta anyada 1876. Amida 28 × 40 cent.

- N.º 45. — EL DUBTE DE SANT TOMÁS *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Vilaró, Vídua Correa. Firmat i datat del any 1876. Està plagat de petits escrostonats. Deu ésser l'obra qu'alguns contemporanis del artista anomenen *L'Aparició del Sagrat Cor de Jesús*, perque la tal *Aparició* no's trova enlloc. Figura en l'Exposició General de Belles Arts de Barcelona, de l'any 1891, en una retrospectiva d'autors catalans, anexa a l'Ex-

posició d'Art Modern. També se l'anomena l'*Apaparició de Jesús* o simplement *El Sagrat Cor*, si acàs se refereixen els cronistes a aquesta obra. Amida 1'17×0'78 metr.

- N.º 46.—BUST DE GUERRER *. Pintura al oli sobre tela. Museu Municipal d'Art Modern, de Barcelona. Firmat i datat de 1876. Fou adquirit en un principi pel pianista Pujol, segons conta el Sr. Alfred Romeu. D'aquí passaria a poder del fundidor Sr. Frederic Masriera, ja qu'en la citada Exposició General de Belles Arts, de Barcelona del any 1891 aquest senyor la hi exhibeix.

Potser siga la tela que'ls contemporanis d'En Simó Gomez anomenen *Soldat Flamenc*. Amida 42×34 cent.

- N.º 47.—RETRAT DEL AVI MATARRODONA *. Pintura al oli sobre tela. Museu d'Art Modern, de Barcelona. Firmat i datat del any 1876. Representa l'avi del actual Matarrodona, dentista, i fou donació d'aquest senyor al Museu en l'any 1919.

- N.º 48.—TERZETTO. * Pintura de racer ignorat. Les figures serien de mitj tamany natural o més petites, tal com acostuma a pintar En Gomez aquestes figures de cos sencer de les seves composicions de vàries figures. Firmat i datat del any 1876. Reproduït en resina per l'Enric Gomez en una revista quin nom desconeixem, havent únicament tingut ocasió de veure el sol full de la publicació aon hi ha aquesta reproducció, pero sense cap donada. En aquesta reproducció la figura del fons ha desaparegut. Hom se pregunta si aquesta desaparició és un atreviment del gravador o bé si realment obeix a nova composició: *Mariposas? Una Morena y una rubia?*, les quals són citades pels contemporanis sense que se n'hagi pogut haver confrontació amb els originals.

- N.º 49.—RETRAT D'HOME JOVE *. Pintura al oli, sobre tela. Col. Excelentíssima Sra. Condesa de Güell. Firmat i datat del any 1876. Amida 34×26 cent.

- N.º 50.—UN BEVEDOR *. Pintura al oli sobre fusta. Propietat de la senyora Vidua Barata. Firmat i datat del any 1877. Vegi's sobre aquest *Bevedor* el que's diu en el número 43. Amida 40×32 cent.

- N.º 51.—RETRAT DEL ORFEBRE MATARRODONA *. Pintura al oli sobre tela. Museu d'Art Modern, de Barcelona. Donació del fill del retratat, el Sr. Rossend Matarrodona, en l'any 1919. Firmat i datat del any 1877. De forma ovalada. Amida 60×50 cent.

- N.º 52. — L'HOME DE LA CAPA *. Pintura al oli. Se desconeix per ara el seu racer. Deu ésser de mitj tamany natural o una mica menys. Encara que'm sembla de vers 1870-73, el Sr. Aleu la suposa de vers 1877. La revista *Foventut* reproduëix aquesta obra en el número extraordinari ja citat.
- N.º 53. — EL GUITARRISTA *. Pintura al oli sobre tela. Col. Vidua Vidiella. Firmat i datat del any 1877. Retrat d'En Vidie-lla. Fou reproduïda en la pàgina 88 del any 1887 de la *Il·lustració Catalana* i en «oleografia» en una espècie de fascicles qu'editava el litógraf Miralles. Eren uns fascicles de quatre planes amb nota biogràfica sobre el pintor, retrat del mateix i la «oleografia». Amida 38×53 cent. Apaïsat.
- N.º 54. — ESTUDI PER A LA DARRERA FIGURA DEL «MOISÈS» *. Pintura al oli sobre tela. Col. Enric Gomez Font. Sense firma ni data; pero com que'l quadre del *Moisés* és del any 77. aiximateix se pot tenir per obra del any 1877 a aquest bocet. Seria el retrat de la muller del pintor, segons afirma el seu actual propietari. Està un xic escrostonat. Amida 31 per 33 centímetres.
- N.º 55. — MOISÈS SALVAT DE LES AIGUES PER LA FILLA DEL FARAÓ. * Pintura al oli sobre tela. Propietat dels hereus del Sr. Alexandre M.ª Pons. Inacabat. Firmat i datat del any 1877. Els propietaris d'aquesta composició ne posseeixen dugues més, també de caracter bíblic; «Eliezer i Rebecca» i «La filla de Jeftè». Obres abdues d'En Martí i Alsina, molt més valentes qu'aquest Moisés. Pero les tres, tan les d'En Martí com les d'En Gomez, són amb les puntes romes i de tamany i format semblant a les d'En Martí, quelcom mes petites; les tres, formant sèrie. La familia del comprador d'aquestes pintures el Sr. Alexandre M. Pons, no recorda si les obres d'En Martí foren adquirides avans o després de la d'En Gomez, per manera qu'és difícil de sapiguer si el Moisés seria un encàrreg deliberat del Sr. Pons amb el peu forçat del tema i del format o bé si fou al revés, qu'En Martí i Alsina s'havés d'acomodar al tema i al format, dons els dos plafons d'aquest pintor no són datats. Fa creure que seria En Gomez el darrer sol·licitat perque la tela sembla un xic sobrera, com adaptada a aquestes dimensions, pero, per altra part hi ha l'història ja esplicada d'aquest quadre, història verossimil, per la qual

sembla qu'el tema d'aquesta composició fou elecció lliure del pintor. Pel personatge que fa de filla del faraó serví de model la germana del autor *Juanita* i per a la darrera figura, la muller. Es un xic escrostonat.

Amida 2'68×1'61 metr.: apaisat.

- N.º 56. — UN CAÇADOR. * Pintura al oli sobre tela. Col. Enric Gomez Polo. Sense firma ni data. El fill del autor, l'actual propietari, suposa aquesta obra i la que segueix de vers l'any 1877. Diu que serviren de reclam per a la façana de la botiga del armer Costa, en el Carrer Nou de la Rambla. Afegeix la donada curiosa que feren pintats cada un en un sol dia. Diu el Sr. A. Romeu que d'aquest caçador i del següent se'n feren reproduccions al crom.

Amida 1'53×1'37 metr.

- N.º 57. — UN CAÇADOR. * Pintura al oli sobre tela. Col. Roig i Bergadà. Firmat, pero sense data. Totes les donades del número anterior se poden aplicar a aquesta tela, excepte les mides, les quals són 1'80×1'30 cent.

- N.º 58. — RETRAT DE LA SRA. MARTA R. DE DOMENECH. * Pintura al oli sobre tela. Propietat del Sr. Lluís Domenech. Firmada i datada del any 1877. Fou pintada en el domicili de la retratada. Figurà en l'Exposició Gral. de B. Arts de Barcelona, del any 1891. És de forma ovalada.

Amida 50×60 cent.

- N.º 59. — RETRAT D'UN DESCONEGUT. * Pintura al oli sobre tela. Col·lecció. A. Dorca. Sense firma ni data, pero amb totes les bones característiques d'una obra tardana, de quan En Gomez torna a matisar la seva pintura. Al darrera de la tela, amb tinta vermella, hi ha la data 1877. qu'és molt verossimil, encara que no siga de la mà del mateix autor. Fou adquirida del pintor Domenech Carles.

Amida 16×20 ½ cent.

- N.º 60. — CARMEN. * Pintura al oli. Propietat dels Srs. Matas. Firmada i datada del any 1878. Fou exhibida aquell mateix any a can Parés i diu En Serra i Pausas que «fou adquirida per un castellà». Després figurà en l'Exposició Gral. de B. Arts, de Barcelona, del any 1891, a nom d'un nou propietari, el Sr. Llorenç Mata. Fou reproduïda en l'*Album de la Renaixensa* i en la pàg. 93 del any 1882 de la *Il·lustració Catalana*. El Sr. Tàmaro hi diu en un curt comentari que «era l'obra de género que més estimava son autor». Avui no's pot

veture per trovar'se sots seqüestre judicial, per causa de plet.

Amida 112×87 cent.

- N.º 61. — L'HIVERN. * Pintura al oli sobre tela. Col. Srs. Junyer-Vidal. Firmat i datat del any 1878. Formava part d'una sèrie de quatre plafonets, entre'ls quals el que's reproduïx i el següent. Els altres dos plafons no han pogut haver-se, ni se sap per ara aon puguin haver anat a parar. Segons ens diu el Sr. Furnells, foren encarreg d'un tal Quer, un senyor que vivia amb dugues filles en una cassassa del carrer Nou de la Rambla, un tipu molt pintoresc, assidu del taller Gomez aon hi anava a matar les hores mirant com el pintor treballava. Diu el Sr. Furnells qu'era amateur adinerat, colleccionista de pintura; solia portar sempre un paraigües, encare que fés sol, el cual utilisava com unitat d'acanament. Encarregava un plafó qu'amidés per exemple un paraigüa i mitj d'alt per un i la virolla d'ample. O bé cuan s'engrescava amb alguna obra exhibida, avans de demanar preu l'amidava amb el paraigües per tan de sapiguer si cabria en el lloc que li destinava. Per iniciativa d'aquest senyor o bé perque li demanés l'editor, el litógraf Miralles, aquest feu reproduccions en «oleografia», de la sèrie de les quatre Estacions, les quals, com moltes altres oleografies qu'editava aquesta casa, qu'encara avui existeix en el carrer de Barbarà, se venien pera ornament de les cases menestrals. El fill del pintor encara conserva una d'aquestes reproduccions del Hivern. Aquesta tela i la següent foren adquirides pels actuals propietaris al Sr. Ricart Borrell Pujades.

Amida 34 ½×54 cent.

- N.º 62. — L'ESTIU. * Pintura al oli sobre tela. Col. Junyer-Vidal. Iguals mides i data que'l número anterior, quines donades convenen també a aquest n.º 60.
- N.º 63. — CAP D'HOMME JOVE. Acquarel·la, Col. Rafel Forn, de Madrid. Sembla inacabada. Firmada i datada del any 1878. Amida 17×25 cent.
- N.º 64. — CAP DE NOI. Acquarel·la. Museu d'Art Mod. de Barcelona. També sembla inacabada. És firmada i datada del mateix any 1878. Amida 17×17 cent.
- N.º 65. — UN ESTUDIANT. * Acquarel·la. Col. Roig i Bergadà. Firmada i datada del any 1879. Va dedicada a En Pompeu Gener, pero la dedicatòria està mitj gratada. Fi-

- grà en l'Exposició Gral. de B. Arts de 1891.
Amida 26×20 cent.
- N.º 66 — RETRAT DEL SR. IMBERT. * Acuarel·la. Propietat de la senyora Vídua Imbert. Va dedicada per l'autor al retratat, el qual era deixeble. Figurà en l'Exposició de Retrats i dibuixos antics celebrada a Barcelona en 1910. Està firmada i datada del any 1879.
Amida 21×15 cent.
- N.º 67 — RETRAT D'EN CRISTOFOL ALANDÍ. * Acuarel·la. Propietat de la Sra. Vídua Imbert. No té firma ni data pero sembla del mateix impuls que l'anterior, de la mateixa hora. L'etiqueta de la Exposició de Retrats i Dibuixos Antics, en la qual figurà aquesta obra, etiqueta qu'encara està adherida al dors de la fonedura, la dona en efecte com obra del 1879, datació que seria facilitada pel Sr. Imbert, propietari aleshores d'aquest retrat i condeixible amb el retratat en el taller Gomez, ço que dona tota verosimilitut a la susdita datació.
Amida 17×13 cent.
- N.º 68. — GUITARRISTA. * Pintura al oli sobre fusta. Col. Joan Alvarez, de Vilafranca. Firmat i datat del any 1879. Pertenesqué al crític d'art En Miquel i Badia, qui la cedí al actual propietari a canvi d'un retall de teixit romànic. Posà per aquest Guitarrista el deixeble d'En S. Gomez, En Josep Passos, qui ens fa sapiguer que encara que s'assembla molt aquesta composició a la figura de l'extrema dreta del *¡Viva la Pepa!* no n'és pas un estudi previ, sino una composició apart. L'estudi és un altre que no se sap aon podrà trovar-se.
- N.º 69. — PONCELLETA. * Pintura al oli sobre tela. Col·lecció Anton Sala. Firmada i datada del any 1879. Com aquesta ne feu vàries d'iguals i amb el mateix titol. Reproduïda en el número extraordinari de la revista *Foventut* dedicat a En S. Gomez.
Amida 28×38 cent.
- N.º 70. — PONCELLETA. Pintura al oli sobre tela. Col. Emili Cabot. Pel demés, igual que l'anterior. En la Exposició Gral. de B. Arts del any 1891, s'exposa una tela aixís, titulada a nom del Sr. J. Vidal Torrents.
- N.º 70 bis. — CAP DE NÒIA. Pintura al oli sobre tela. El pintor Sr. Carles Pellicer diu que'l posseï i que'n feu present al seu mestre el pintor francès Bouguereau. Potser seria un'altra *Poncelleta* ja que'l senyalament qu'en fà el Sr. Pellicer s'adiu amb aquest tema diverses vegades repetit per En Simó Gomez.

N.º 71 — ¡VIVA LA PEPA!. * Pintura al oli sobre tela. Col. Srs. Junyer Vidal. Es el projecte, molt trevallat, del quadre definitiu que porta aquest títol. Els actuals propietaris d'aquesta tela l'adquiriren al Sr. Ricart Borrell Pujades. Se diferencia de la tela definitiva pel personatge de l'extrema dreta del espectador, qu'aquí és un desconegut i en l'altra tela més gran i més acabada és el deixeble Passos. No té firma ni data, pero se li pot donar la data de l'obra definitiva 1879.

Amida 51 × 83 ½ cent.

N.º 72. — ¡VIVA LA PEPA! O BÉ SEXTETO. * Pintura al oli sobre tela. Col. Vidua Bonshoms. Firmada i datada del any 1879. El Sr Isidre Bonshoms hereda aquesta tela del seu amic Sr. Josep Bofill, qui en fou son primer propietari. Les noies són dugues gitanes blanques del vehinat d'En Gomez; els xicots són deixebles. D'esquerra a dreta: Alandí, Francisco Gomez Soler, Joan Brull i Josep Passos.

Aquesta obra figura en l'Exposició Gral. de B. Arts de 1891, presentada pel Sr. Bofill. Potser siga la mateixa obra qu'el Brusi del 6 febrer 1880 anomena. ¡Viva la Zambra! i que diu haver sigut exposada a can Vidal. Avui aquesta obra se trova a casa la Sra. Vidua Bonshoms, a Valldemosa (Mallorca).

Se reproduceix en la pàg. 88. de la Il·lustració Catalana, any 1887. També, a doble plana, en el *Diccionario* del Elias de Molins.

Amida 1'90 × 1'38 metr.

N.º 73. — EL NOI DE LA TROMPA. * Pintura al oli sobre tela. Col. Vidua Vidiella. Firmat, pero sense data. Com qu'és un estudi pel cuadro ¡Viva la Pepa! se li pot donar la mateixa edat. Figurà en l'Exposició Gral. de B. Arts de Barcelona, del any 1891. Fou reproduïda per la Il·lustració Catalana, any 1887.

Amida 28 × 40 cent.: apaïsada.

N.º 74. — EL COMTE L'ARNAU. * Pintura al oli sobre tela. Col. Vidua Vidiella. Sense firma ni data. Se sab pero per afirmar'ho la familia, la Sra. Vidua Vidiella i algun biograf, que fou una de les darreres obres d'En S. Gomez, bocet d'un plafó que havia de formar part d'una sèrie de sis, amb motius de la llegenda popular Catalana, per a ornar un saló. Reproduïda en el n.º extraordinari de la revista *Juventut*. El fill del pintor creu recordar que'l quadre definitiu fou realisat.

Amida 35 ½ × 46 cent. apaïsada.

- N.º 75. — COLOM DEVANT DELS REIS CATÒLICS. * Pintura al oli sobre tela. Col. Enric Gomez Font. Sense firma ni data. És la darrera obra del pintor: en morir encara estava molla. El fill del artista creu recordar qu'el quadre definitiu, de grans dimensions, fou aconduït a bon fi, ço que sembla un error, dons no hi ha rastre de tal obra i tothom confirma ço ja assenyalat, que en morir l'autor, aquest bocet encata estava moll, potser inacabat.
Amida 58×45 cent.: apaïsat.
- N.º 76. — PERSEU. * Pintura al oli sobre fusta. Col. Enric Gomez Font. Sense firma ni data. Inacabat. L'actual propietari el dona com una de les darreres obres del seu pare, potser del any 1880.
Amida 23×31 cent.
- N.º 77. — RETRAT DE LA SRA. FEU. Pintura al oli sobre tela. Propietat del Sr. A. Feu. En Simó Gomez el deixà sense acabar. El Sr. Feu el va fer acabar per un altre pintor, pero amb tan desacert que quedà fet malbé. Fou, també, segons testimoni d'aquest Sr. Feu una obra de vers 1880.

PINTURES D'ÈPOCA INDETERMINADA

- N.º 78. — UN DIA NEGRE. Representa un cap d'home com atormentat. Reproduïda una còpia d'aquest cap, feta per En J. Gomez Soler, en *La Il·lustració Catalana*, any 1880; gravada al boix pel germà Enric.
- N.º 79. — RETRAT DE LA SRA. ORTEMBACH. Citat per En Serra i Pausas. Sembla qu'en efecte fou pintat per En Gomez. La familia el vendria: no ha sigut possible trovar el comprador d'aquesta obra.
- N.º 80. — RETRAT DE LA SRA. BOSC. També citat per En Serra i Pausas. Algú ens digué que aquesta Sra. Bosch era la mare del actual regidor Sr. Bosch i Labrús. Les averiguacions fetes per aquest cantó han resultat negatives. Potser es tracta d'un'altra senyora Bosch.
- N.º 81. — EL NEO. Ens en parlà el Sr. A. Romeu. Reporti's el lector al n.º 1 d'aquest catàleg.
- N.º 82. — SOLDAT FLAMENC. Vegi's sobre aquest titol el n.º 46 d'aquest catàleg: «Bust de guerrer».
- N.º 83. — APARICIÓ DEL SAGRAT COR DE JESÚS. Podria ésser *El Dubte de Sant Tomàs*, catalogat amb el n.º 45, o bé el n.º següent.
- N.º 84. — JESÚS. Pintura exhibida en l'Exposició Gral. de B. Arts. de Barcelona del any 1891, de la cual no se'n sab res. Podria molt bé ésser l'anterior número:

Aparició del S. Cor. L'expositor fou aleshores anònim. No's deu poder confondre amb la composició titulada *El Dubte de Sant Tomàs* perquè aquesta amida $1'17 \frac{1}{2} \times 0'78 \frac{1}{2}$ cent. mentre que'l *Jesús* amida, segons se llegeix en el catàleg d'aquella exposició, $1'25 \times 0'90$. Qui sab però si aquesta diferència prové d'aver inclòs el catalogador d'aleshores el marc en les mides de la pintura, error molt freqüent en els catàlegs de pintura.

- N.º 85. — ESTUDI. Pintura al oli de 56×50 cent., exhibida per Joan Pamias en la Exposició Gral. de B. A. de Barcelona del 1891. No n'hi ha altra notícia per ara.
- N.º 86. — REMEMBRANSA. Potser siga la *Pensarosa* del Mus. d'Art Mod. de Barcelona. No se n'ha pogut haver rastre. El cita En P. del O.
- N.º 87. — SAGRAT COR DE JESÚS. Potser siga *El Dubte de Sant Tomàs*. No se'n sab res ara com ara. El cita En P. del O.
- N.º 88. — CONCEPCIÓ. Citat per En P. del O. No se n'ha pogut haver confirmació.
- N.º 89. — L'ESCALA DE JACOB. Potser siga el *Santo y angeles* que's troba anotat en un dels quaderns del germà Enric en aquesta forma: «Entregado a Ginesta, febrero de 1902, Bajada de Cervantes, 3, 1.º, 2.º..... »Boceto de S. Gomez, copia, Santo y angeles». Potser seria una còpia, tota vegada qu'en aquests quaderns s'hi puntualisa alguna vegada si la pintura d'En Simó és original, com és ara en el número següent.
Citat per P. del O.
- N.º 90. — MARTIRIO DE RIEGO. Altra obra citada en el mateix full del mateix quadern, aon figura com entrega al mateix Ginesta: «Boceto del martirio de Riego; »S. Gomez: original». Aquesta obra no es troba citada enlloc més.
- N.º 91. — OBRAS DE MISERICORDIA. Igual que les anteriors, és entregada al Ginesta: «Obras de Misericordia; dos figuras; »boceto, S. Gomez». Tampoc aquesta obra o aquetes dos obres, tal vegada, no's troven citades enlloc més.
- N.º 92. — PENAS DE AMOR. Citada per P. del O. No se'n sab res.
- N.º 93. — IL BRAVO. Citada per P. del O. No se'n sab res.
- N.ºs 94 i 95. — DOS SANTOS. El Sr. Pidelasserra recorda qu'En Gomez pintà dos sants sobre format ovalat pera un església de fora Barcelona, a pagès; però no recorda ni època ni composició ni res més.
- N.º 96. — RETRAT DEL ONCLE DEL PINTOR EN MANUEL GOMEZ. * Pintura al oli, sobre tela, Propietat de la Sra. Josefa

- Gomez. Sense firma ni data, pero probablement de vers 1875-78, a jutjar per la factura, estil i color. La familia no pot recordar ni aproximadament la data d'aquest retrat. És de forma ovalada.
Amida 60×50 cent.
- N.º 97. — RETRAT DE DON ALFONSO XII. Citat pel *Diccionario Enciclopédico* de Montaner i Simón. No s'el cita enlloc més. No s'en sab res.
- N.º 98. — CANTADORA ANDALUZA. Citat pel mateix diccionari. Potser se refereixi al quadre: *Carmen*.
- N.º 99. — UNA JOVEN VALENCIANA. Citat pel mateix Diccionari. Ningú més cita tal obra. No se'n sab res.
- N.º 100. — VIVIR ES OLVIDAR. Citat pel mateix Diccionari i per ningú més. No se'n sab res.
- N.º 101. — UN BAILE FLAMENCO. Citat pel mateix Diccionari i per ningú més. No se'n sab res.
- N.º 102. — UN MÚSICO ENAMORADO. Citat pel mateix Diccionari. Potser se refereixi al *Hereuet*, o bé al *Guitarrista* de la Col. Vidua Vidiella, o bé al altre *Guitarrista* del Museu d'Art Mod. de Barcelona, o bé a la *Pensarosa* del mateix Museu. No s'en té ni rastre si no és cap d'aquestes pintures.
- N.º 103. — RETRAT DEL GRAVADOR PEREZ. * Pintura al oli sobre cartró. Mus. Art. Mod. de Barcelona. Suara cedida pel seu propietari Sr. Gomez Font, fill del pintor. Sense data ni firma. Potser de vers 1870-73.
Amida 25×32 cent.: ovalat.
- N.º 104. — PROCLAMACIÓ DEL DOGMA DE LA INMACULADA. Pintura al oli sobre tela. Molt somària, casi il·lisible. Col. Erasme Imbert.
Amida uns 35×23 cent.
- N.º 105 a 109. — CUATRE ÈVANGELISTES. Segons creu recordar el Sr. A. Romeu. Ningú els cita, ni s'en té rastre. Tal vegada se refereix als quatre Sanst del altar de S. Josep, de l'església del Pi.
- N.º 110. — UN QUINTO. Sembla qu'el crític d'art En Miquel i Badia havia posseït una pintura titulada aixís; s'han fet averiguacions aprop de la Sra. Vidua, pero sense resultat.
- N.º 111. — UN SOLDAT CANTANT EN LA FINESTRA. Exposat a cànn Bassols, segons el Sr. Alfred Romeu. Potser siga el *Quinto* del n.º anterior.
- N.º 112. — RETRAT DEL CALIGRAF AUDET. Pintura al oli sobre tela. Propietat J. Passos, sense data ni firma. Potser de vers 1868-70.
Amida 44×34 cent.
- N.º 113. — RETRAT DEL GERMÀ ANTON. Pintura al oli sobre tela. Pro-

pietat de la germana Teodora. Un xic escrostonat. Inacabat. Vist de front. No té firma ni data. Està representat de front. Per l'estil sembla del 1866-70.

Amida 21 × 28 cent.

- N.º 114. — UNA RUBIA Y UNA MORENA. Potser se tracti del *Terzetto* sense la figura del home. La Revista de Bellas Artes ja citada publica en el n.º dedicat a Simó Gomez aquest grupu, així simplificat, i amb el títol de *Mariposas*. Si no és així no se sap pas, ara com ara, quin pot ésser aquest quadre. Tampoc es pot assegurar si la supressió del home de *Terzetto* és obra del gravador o del pintor, o bé si és una nova composició extreta del *Terzetto*.
El mateix es podria dir respecte a aquell altre quadre titulat *Mariposas* i que no's trova enlloc.
- N.º 115. — MARIPOSAS. Vegi's el que sobre aquesta obra es diu en el número anterior.
- N.º 116. — UNA GLÒRIA POSTIÇA PER A L'ALTAR MAJOR DE L'ESGLÉSIA DE SANT JUST. No se n'ha pogut haver notícia en la parròquia de Sant Just ni a casa del administrador de l'obra. El Sr. Rector recorda quelcom i el sagristà també afirma que hi ha en efecte en les golfes una glòria postiça, pintada, que avans servia pel Monument de Setmana Santa, pero hi havien tantes dificultats per a cerciorarse'n que's va haver de desistir.
- N.º 117. — UN TIPO ESPAÑOL. Citat per Elias de Molins en el seu Diccionario, com obra pintada a Madrid durant el primer viatge d'En S. Gomez, el qual, com se sab, durà sols un dia. El pintor Masriera, en la seva necrologia d'En S. Gomez, suposa aquesta obra contemporània del S. *Sebastià*.
- N.º 118. — UN TIPO POPULAR. Citat per P. del O. com adquirida per un alemany en l'Exposició de la Sociedad de Artistas del Passeg de Gràcia i com figurant en exposicions de Munic i Düsseldorf. Tal vegada el tipu popular, n.º 8 bis.
- N.º 119. — CAVALCADA INQUISITORIAL *. Pintura al oli sobre tela. Propietat de la Sra. Teodora Gomez, sense firma ni data.
Amida 67 1/2 × 50 1/2.

ATRIBUCIONS

- N.º 120. — MITJ DESNÚ FEMENÍ. Pintura al oli sobre tela. Petites dimensions. Dubtosíssim. Museu d'Art Modern de Barcelona.

- N.º 121. — RETRAT D'HOME. Pintura al oli sobre tela. Cap vist de front, molt valent d'estil pero dubtosíssim. Sembla qu'en el temps portà la firma d'En Torrescassana. Ara porta la d'En Gomez.
- N.º 122. — CAP DE DONA. Pintura al oli sobre tela. Col. Junyer-Vidal; ovalat; tamany nat, espitregada i amb una cinta al coll. Sense firma ni data. Amida 48 × 59 cent.
- N.º 123. — ESTUDI DE MANS. Acuarella. Col. Generós Añés.
Amida 20 × 20 cent.
- N.º 124. — COLLECTORS D'ALGUES *. Pintura al oli, sobre tela. Firmada amb majúscules, com l'*Home de la capa* de la Col. Pujades, les dugues úniques obres firmades aixís. Aquesta obra m'ha sigut pervinguda a les darreries de la impressió de la present biografia, ço perquè no he tingut lleure d'estudiar-la. El color és ben propi d'En Gomez; la tela és ben bé la que solia gastar el pintor a les darreries de la seva vida, pero la tècnica, la pinzellada, ara grassa, ara magra fins a descobrir la tela, el mateix tema, tan poc barceloní són motius de dubte. Oimés, hi ha el parer del fill del pintor i el del Sr. Furnells, els quals rebutjen la paternitat d'En Simó Gomez per aquesia obra. La firma, pero, té l'aspecte autèntic, pintada sincrònicament amb la composició. Potser se tracti de l'obra autèntica d'un altre Gomez, qui sab si d'algun dels Gomez-Soler deixebles d'En Simó.
Perteneix al anticuari Sr. F. Quer.
Amida 45 × 36 cent..

Í N D E X

	Pàgs.
Dedicatòria.	
Pròleg.	
Capítol I La naixença d'En Simó Gomez	15
Capítol II Aquella Barcelona	21
Capítol III L'ambient artístic a Barcelona a mig segle XIX	27
Capítol IV L'infància	35
Capítol V El germà Enric	47
Capítol VI L'anada a París	63
Capítol VII El museu del Prado	73
Capítol VIII El taller del carrer de Barbarà	79
Capítol IX En Simó Gomez es casa	87
Capítol X Quina mena d'home era En Simó Gomez	91
Capítol XI Els intel·lectuals	105
Capítol XII El taller del Poble Sec	111
Capítol XIII L'artista	119
Capítol XIV Aon se continua l'anterior	139
Capítol XV Consideracions sobre l'art d'En Simó Gomez	149
Capítol XVI En Simó Gomez es mor	159
Epíleg	163
Catàleg	169

AQUEST LLIBRE HA ESTAT IMPRÈS EN LA
TIPOGRAFIA D'EN ANTONI LÒPEZ LLAUSÀS,
ACABANT-SE L'ESTAMPACIÓ EL DIA
15 DE MAIG DEL ANY
MCMXXIII

*

SUPLEMENT

ARTÍSTICH LITERARI

SIMÓ GÓMEZ

ENTÍM dir molt sovint, y á personas no mancadas d'ilustració ni de bon criteri, qu'en Art progressém molt... Potser sí: però ni jo ho sé veure, ni comprench qu'en Art se pugui progressar, perque si aixís fos, ja hauríam superat als grèchs,

ja hauríam deixat á aquells grans artistes del renaixement italiá bon tros enrera, ja hauríam sigut aventatjadas las creacions de Shakespeare, el Dant, Cervantes y tants altres.

Y no ha sigut pas aixís. A pesar de tots els progressos moderns, á pesar de la febril activitat desplegada en el conreu de tots els camps del saber humá, l'Art viu una vida apart, y pot dirse que ab tots els progressos no hi té res que veure, com també pot dirse que no té necessitat de tant soroll pera pendre ufana.

En épocas tan decadents y desgraciadas com la del regnat de Carles IV, aparegué un Goya, tan gran, qu'ell sol redimeix el sigle XIX. Aquell talent extraordinari s formá sense la influencia de las escolas, perque no cal dir en quin estat devían trobarse las escolas de *Bellas Arts* en aquells ditxosos temps: si fa ó no fa, *casi com ara*. Aquell renaixement artístich del sigle XVII que tanta gloria doná á Castilla, precisament coincidí ab la gran decadencia espanyola. Llavors comensá per aquest pobre país aquella serie de desfetas que han durat tres sigles. La experiencia, donchs, ens ensenya que l'Art floreix per sí sol, sense cap relació ab l'estat de major ó menor benestar d'un poble, y sense sub-

jecció á cap regla fixa. Lo principal, lo essencial es que hi hagi *artistas*, que hi hagi que tingui alguna cosa á dintre y la expressi d'una manera ó altra, fentse pera ell una necessitat produhir l'*obra d'Art*.

Si aixís no fos, no hi hauría poble ben organísat, ben surtit d'escolas y de museus, que no estigués ple de grans artistes. Com exemple en contra podém citar á Fransa, que s'ha passat el sigle XIX *organísant*, en la creencia de que aixís tindría artistes bons, y no ha obtingut sinó mitjanías que ocupan tots els càrrechs oficials y acaparan todas las condecoracions... En cambi els artistes que han influhit en l'Art modern, hem de dir casi en absolut que s'han fet lluny del ambient de las escolas oficials, y sens haver buscat ú obtingut *grands succès* en els Salons. Y sempre aquests pochos artistes d'innegable talent, aquests veritables escullits, han tingut per enemichs naturals á todas aquellas reputacions aparatosas, á tota aquella massa que

EL COMTE ARNAU

R.42.315

MOISÉS TROBAT PER LA FILLA DEL FARAÓ

constitueix la *gran mitjana*, de quins individus, a mida que's van morint, ningú se'n recorda més; mentres que'ls noms de Millet, Corot,

Courbet y C. Monet no s'oblidaran fácilmente.

Els francesos ja han comensat a dubtar, y certs periódichs fins han parlat alguna vegada de suprimir las escuelas *oficiales de Bellas Arts*. No faig esment de las de industrias artísticas, puig aquestas son de gran utilitat pera la ilustració dels obrers, en tant que'ls diners que s'esmersan pera la probada inutilitat de las altras, son ben malaguanyats. Referintme a la de Llotja mateix, puch ben dir, de casi tots els *sobresalientes*, que avuy ningú sab com se diuhen. Dels altres que hi hagi nestat y ara sobressurtin, sols diré que'ls hi ha costat molts anys el *desapendre* y treures las rescuicias que solen quedar de la ditxosa escola.

Goya, cas ben excepcional y capritxós de la naturalesa, en comptes de nàixer en el sigle XVII, pera completar aquella munió de grans pintors, nasqué un sigle més tart, no havent tingut el seu Art tan admirable cap influencia en els seus contemporanis. Tot al contrari: llavors comensá aquell seguit d'imitacions y plagis de la vehina Fransa, que desgraciadament encara avuy continúan. Com a reflex de David, aquell pintor clàssich més enamorat de la escultura grega que de la naturalesa, Espanya tingué un Madrazo. Després vingueren els romàntichs, comensant aquí aquell espetech de *cartelons* que tanta admiració causaren en las exposicions nacionals, pera quedarse al fi arreconats pels ministeris ó pels museus de provincias. Mentres els artistas francesos anavan evolucionant y estudiant la escola inglesa y'ls grans pintors espanyols del sigle XVII, Espanya, postrada é impotenta, imitava als nostres vehins sens adonar-se de que las produccions d'aquests eran en gran part inspiradas al museu del Prado. Y aixis hem anat seguint fins ara, sense parlar de la in-

DIBUIX INÉDIT

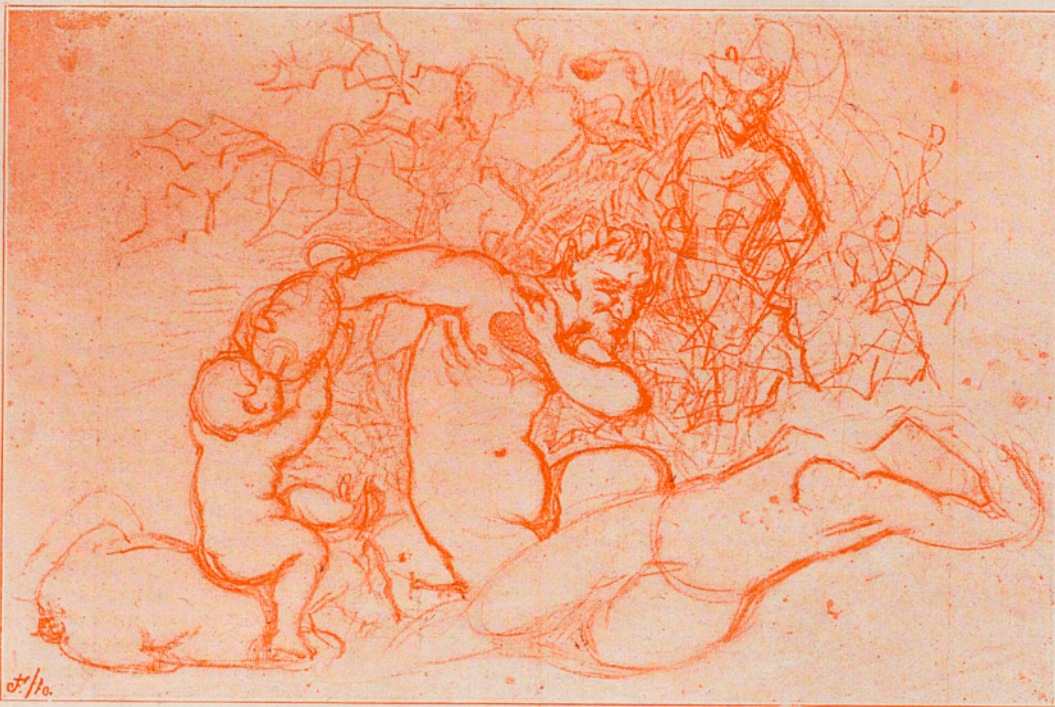
LA PONCELLETA

fluència d'en Fortuny, que sols aprofità pera acabarnos d'ensopir. Aquella pintura mercantil, sense cap ideal serio, molt prompte tingué imitadors com Rico, Palmaroli, González, els Giménez, Villegas y molts altres qu'han surtit á tots els marxants d'Europa y que ara ho envían casi tot á las Américas.

Peró fou en la mateixa época que Barcelona, per altre cantó, comensá á despertar-se del seu ensopiment artístich. Per suposat que la influencia d'en Fortuny no hi tingué res que veure; y aixó es fácil d'explicar, puig si aquí hi vingueren alguns deixebles y alguns imitadors, segurament no teníen prou talent pera imposarse. En cambi, eixí aquell planter d'artistas que comensaren á

preocuparse d'alló que tanta falta li feya á Catalunya: *tradició artística*. Ells prepararen el terren per lo que jo espero que un día será *escola catalana*.

En aquell temps qu'en Simó Gómez comensá sos estudis, Barcelona era com un poble gran, y'ls aficionats al Art estavan dividits en dos bandos: el d'en Martí y Alsina y'l d'en Serra. Aquests eran els dos grans pintors que s'enduyan tota l'admiració de nostra ciutat. Com es natural, també hi havia alguna *gran miloca*, que donava á llum tractats d'estética pera tenir més anomenada. Altras *milocas* seguiren á aquella, però sa influencia s'anava esmortuhint. Se veu que aixó de las *milocas* van perdent la forsa á

CROQUIS AL LLAPIS

mida que la ciutat s'engrandeix. Las que ara quedan en va pretenen agabellar l'Art y la crítica d'Art. Ja ni poden conseguir que se'ls deixi predicar á Llotja, com es el seu desitj y com ha sigut us y costúm en totas las *milocas* qu'hem tingut.

He anomenat ja á n'en Simó Gómez, á qui va dedicat aquest Suplement artístich. Voldria descriure'l tal com el vaig coneixe: modest, simpàtich, y ab aquell cor tan gran y senzill. El recort d'en Gómez está tan lligat ab la meva vida, qu'encara avuy, després de tants anys, se fa sentir en mi ben intens. Jo era molt jove, casi una criatura quan el meu germá va presentarmhi pera comensar els estudis de pintor, y may més

oblidaré l'efecte que'm produhí'l taller del mestre. Tres finestrels no molt grans deixavan entrar, per la banda del Nort, la llum que donava sobre'l model. Lo demás era á mitja llum, y al arribar al fons del taller la obscuritat era completa. Aytal efecte de llum segurament era volgut per l'artista, que pera conseguirlo tancava totas las altras oberturas. Li agradava que'l model se destaqués sobre aquell fons negre, y semblava que'ls accessoris li fessin nosa: la vida semblava concentrarse en el peüt radi que rebia per única claror la dels finestrels. Era una llum expressa pera conseguir aquell efecte de que'l mestre estava enamorat: per aixó en tots els seus quadros hi há'l mateix carinyo pel tros.

LAS CARTAS

L'HOMME DE LA CAPA

Y tant en aquells caps de vell que tanta pastositat tenen, y que fins diríau que hi ha passat la patina del temps, com en aquelles noyas que ab sos antichs mocadors de color or vell y rosa esblaymat semblan gitanetas distingidas, s'hi veu sempre'l carácter especialíssim de la generalitat de pinturas d'en Gómez, que refusava tot procediment y tota vestidura de moda, usant sols els vestits y procediments al seu gust.

En Gómez treballava entre tots nosaltres, y'l seu model era'l de tots. Allí reynava la veritable expansió, descoixentse la *pose* avuy tan comú entre els artistes y'ls aprenents de bohemi. Allí era tot senzill y natural; tots deyam lo que'ns semblava, y las més extravagants hipòtesis y'ls disbarats més garrafals se sentavan y's discutían ab una animació y un soroll que semblava impossible qu'en Gómez pogués treballar.

Que'n varen sortir d'artistas d'aquell taller! Alguns ja son morts, y alguns altres lluytan per la vida bregant ab aquest Art tan difícil com ingrát. Si tristesa sento recordant als uns, més ne sento encara contemplant als altres y considerant lo que'n queda de totes aquelles discussions sobre Art, de tots aquells afans d'arribar á ésser grans artistes, de tots aquells propòsits de no

tranzigir may ab el públich, de totes aquellas ilusions que'l temps s'ha emportat ab nostra joventut.

En Simó Gómez havia nascut pintor, puig per naturalesa reunía las qualitats que per aquest Art se necessitan. A una gran habilitat que'n podríam dir de dits, y que li facilitava en gran manera'l domini del *metier* hi ajuntava un exquisit sentiment de la bellesa. Son temperament era nirviós-biliós, lo que li donava una percepció tan fina, que moltes cosas, sense necessitat de saberlas, las pressentía. Es aquesta la gran qualitat de tot gran artista. No més cal mirar els dibuixos de la seva última época pera comprendre qu'en Gómez era un verdader refinat. Generalment son fets ab llapis plom, sens apenas clar-obscur, donant tota la importancia á la linia y al carácter. Aquests dibuixos per mi son lo més notable y personal que'ns ha deixat el mestre. En cambi, avans d'anar á París, dibuixava ab molta trassa, però's ressentía del seu primer ofici de litógraf.

Fou deixeble d'en Cabanel, però aquest académich modificá molt poch la manera de veure y de sentir del nostre artista. Més tart, quan en Gómez aná á Madrid, sa tendencia com á pintor quedá fixada, y sense dubtes ni vacilacions empenqué aquella serie de quadros que no recordan precisament á cap artista, però que revelan la influencia dels pintors del sigle XVII. Sas composicions *Els jugadors*, *Las cartas*, aquella del *Soldat contant una historia*, tots aquells quadros d'un conjunt senzill é ingenuu, semblan pertányer á la es-

L'HEREUHET

ELS ESTUDIANTS

cola flamenca. Com queda indicat, en tots ells el fons es obscur, totalment faltat de llum, a fi de no restar importància a las figuras. Lo que'n diuhen modernisme, ó era per ell desconegut ó no li donava importància; puig si bé va anarse afinant fins arribar a aquell prodigi de la *Poncella*, com a pintor no va variar.

No vol dir això qu'en Gómez pintés sempre'l mateix gènero: res d'això, puig els havia tractat tots. Entre'ls quadros religiosos deixá exquisitats tan admirables com el *Sant Bonaventura* y *La desesperació de Judas*, avuy propietat de la Diputació provincial. Aquest quadro havia sigut pintat ab motiu de las oposicions pera la càtedra de colorit de Llotja, que guanyá'l senyor Caba. Ditxosas oposicions, que donaren a Catalunya una obra d'Art de las que fan época!

En aquells temps l'estudi d'en Gómez era un centre d'Art ahont no solzament s'hi rebían lliçons de dibuix y de pintura. Molts dels literats, poetes y músichs que avuy gosan de fama a Catalunya, com Verdaguer, Matheu, Gener, *Pitarra*, *Vidiella*, etc., havían passat per aquell taller, *veritable niu d'artistas*. En la familia Gómez hi havia tres germans; el gran y'l petit eran grabadors, y's reunían al taller del mitjà (en Simó), del que pot dirse que'l gran (l'Enrich), qu'encara avuy es viu, n'era l'ànima, puig encisava sentir a un home com ell, de vasta il·lustració y de gust exquisit. Entre'ls deixebles recordo en Vilaseca, l'arquitecte; en Pascó, avuy catedràtic; en Xumetra, en

Gómez Soler, en Barlés, l'Ortembach, l'Imbert... en fi, una munió, pobres y rics, tots treballant ab fe per'arribar... fins qu'en un día de desgracia vingué la Mort a destruir aquell centre d'Art.

L'estudi d'en Gómez estava situat al peu de Montjuich. Aquella barriada's trobava llavors molt despoblada encara. Son principal ornament eran varis xiprers y molts atmetllers que pel janer ja florían. Els tranzeunts eran sempre escassos.

Donchs un dematí, el del 5 de febrer de 1880, hauríau vist tot aquell pla inundat de gent: havia mort el mestre, y anavam a enterrarlo acompanyantnos els vehins del Poble Sec, pobre gent senzilla é ignorant que va fer lo qu'encara no ha fet ningú: va portar una lápida a la tomba d'en Gómez, pera que's sapigués que allí juehen las despullas del qu'en vida fou un home de cor y de talent, quinas obras fan honor a nostra patria.

¿Per qué l'han oblidat els que no haurían d'oblidar-lo? ¿Per qué l'Ajuntament no ha posat son retrato en la *Galeria de Catalanes Ilustres*, aixís, en *castellà* y tot? ¿Per qué la Junta de Museus no procura adquirir quelcóm de lo més típic que ha produhit el mestre?...

Tants diners que's malgastan, y que no n'hi hagi pera honrar als veritables grans homes!

JOAN BRULL.

Fidel Giró, impressor. — Carrer Valencia, 311.

RETRATO DE SIMÓ GÓMEZ, PER F. XUMETRA

EXCLUIDO DE PRÉSTAMO

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA
DE BARCELONA

BIBLIOTECA *Ps. Mar.*

REG. 42.315 202

SIG. 750711 (kím)Eli

FELIU ELIAS

SIMÓ
COMEZ

Preu: pte-

Res Mar/202